

MIRCEA ELIADE

Romanul adolescentului miop

Prefață Dan C. Mihăilescu

EDITURA cartexX <i>OOO București, 2002

Construcția de sine și geniul pubertății

Textul ediției de față este reprodus după: *Mircea Eliade, Romanul adolescentului miop*, Editura Minerva, București, 1989.

Au fost operate modificări privind ortografia aprobată de Academia Română.

Portretul lui Mircea Eliade, reprodus pe coperta I, ne-a fost pus la dispoziție, cu deosebită amabilitate, de către dl. Sorin Alexandrescu, căruia îi mulțumim și pe această cale.

ISBN 973-8202-44-2

Tipărit Olimp Printing Services

Prefață

Mircea Eliade este cea mai puternică, mai tenace și mai captivantă energie uutoconstructivă din cultura română. Sigur, multe au fost personalitățile care au avut din copilărie conștiința propriei valori și viziunea împlinirii lor sociale, profesionale, politice etc. Însă nimeni nu s-a mai forjat și cizelat cu atâta luciditate și insistență, cu atâta siguranță și sistemă. Iar asta iară - aparent - eforturi teribile, oricât ar părea de „inumane” tentativele de privare de somn, de claustrare și înfrângere a instinctelor și ispitelor.

La un capăt de biografie, elevul de 15 ani care umple sute de pagini cu întâmplări și cazuistică adolescentină, conștient că demiurgul din el este dator să însuflețească literar lumea și că, undeva, într-o „Academie din Apus”, o „sală imensă, plină de lume, a venit să asiste la încoronarea mea”. La celălalt capăt, savantul respectat

1. Mircea Eliade avea 23 de ani când C. Noica (mai tânăr cu doi ani) scria despre acest „caz sufletesc înzestrat cu o posibilitate de creație în afară de ordinea comună”. Eliade, scria Noica în *Vremea* din 5 decembrie 1929 „e un om care a trăit, care trăiește, care lovește ideile, pentru a suferi de replica lor brutală, care se agasează spiritual, zdruncinându-și și menținându-și totuși un echilibru, prăbușindu-se și crescând. Niciodată un cuget de aici n-a simțit mai aproape minunea experienței plurale și indisciplinate. I-a plăcut să se joace ideal, să se distrugă prin chin, să încerce și să se aventureze. A înțeles cel mai bine dintre noi

de o întreagă comunitate științifică internațională, fermentul profesional dotat din plin cu acele calități coagulante, de focalizator al energiilor din jur. Liantul unei generații și nu doar simbolul ei. Stimul vital de împlinire și afirmare pentru tot ce va să zică imensa voință de creație a tineretului interbelic ².

Tradiția exegetică îl situează pe Mircea Eliade - pe bună dreptate - în suita Cantemir-Hasdeu-Eminescu-Iorga-Blaga, fiecare dintre aceștia însemnând mereu altceva, potrivit perspectivei de valoare: istorică, estetică, politică, didactică, spirituală. Pentru unii, Eliade este marele istoric al religiilor, pentru care literatura a fost un capriciu, o nostalgie, un „gagne-pain” efemer. Pentru alții, dimpotrivă, opera savantului a fost doar masca oficială a literaturii, când nu chiar a „doctrinarului”. Unii încearcă să vadă dincolo de sinteza științifică și universul epic o filozofie a culturii, o antropologie, în vreme ce pentru alții Eliade rămâne un diletant în toate, important ca instanță formativă pentru tânără generație dintre războaie și atât! Mai sunt și cei pentru care eseistul și gazetarul din *Oceanografie*, *Fragmentarium*, *Insula lui Euthanasius* are, într-un fel, o bătaie mai lungă decât romancierul și istoricul religiilor!

acest resort spiritual: aventura.” (în voi. *Semnele Minervei, Publicistică*, I, 1927, 1929, ediție de Marin Diaconu, editura Humanitas, 1994, p. 462)

1. Dintre multele exemple de verdicte superlative, prsfer să citez acum relația Eliade-C.G.Jung făcută de Gilbert Durând: „Comme Jung de-couvre la *terra incognita* des archetypes qui animent la psyche in-dividuelle, l'ouvre d'Eliade met au jour la terre si occultee par la de-mythologisation trop chere pozitivisme [...] Eliade comme Jung est à la tete de cette lente mais sure entreprise de remythologisation...” (*Eliade ou l'anthropologie profonde*, în voi. omagial *Mircea Eliade*, ed. de l'Herne, 1978, p. 39).

2. Pentru imensul, stufoșul dosar al generației '27 și pentru ce a însemnat „activismul din disperare” al membrilor acesteia, v. grupajul respectiv din Mircea Vulcănescu, *Către știința spiritualității românești*, din *Dimensiunea românească a existenței*, ediție de Marin Diaconu și Zaharia Balica, voi. III, 1996, pp. 5-55.

În sfârșit, între omul absolut¹ și omul „fără destin”² există o întreagă ierarhie de polarități. Ei bine, pentru toate cheia o constituie *Romanul adolescentului miop*. Aici (vorba lui Eminescu: „Viitorul și trecutul/sunt a filei două fețe/vede-n capăt începutul/cine știe să le-nvețe”), aici se află în starea cea

mai pură și mai limpede exprimată suma de contrarii-în-armonie care compun personalitatea lui Eliade, definind-o totodată ca însumare exponențială a generației '27³.

Dacă pentru detaliile istorico-literare, strict editoriale, tânărul nostru cititor are a consulta obligatoriu capitolul *Primul roman* din monografia lui Mircea Handoca⁴, pentru circumstanțele elaborării

1. „Nu sunt două săptămâni de când a apărut cartea celui tânăr prodigios de luciditate în care ne place, celor mai mulți dintre noi, să recunoaștem pe șeful spiritual al generației noastre. Vorbesc de *întoarcerea din rai* a lui Mircea Eliade. E un roman al ratării generației această carte! Al irosirii ei fără sens, rară finalitate, incapabilă până și să se sinucidă” (Mircea Vulcănescu, loc.cit, p. 35).

2. Formula „Eliade - omul fără destin” îi aparține lui Emil Cioran, într-un text acid și nedrept, apărut în *Vremea*, din 1 octombrie 1933 (v. voi. *Singurătate și desîn*, ed. Humanitas, 1991, p. 240 ș.u.): „Mobilitatea excesivă a omului fără destin nu se poate sesiza mai bine decât în maniera lui de a gândi prin alții, în raport cu gândurile altora...”. Articolul, avea să mărturisească peste ani Cioran, se datora tulburării pricinuite de suferința erotică a Soranei Topa (v. cap. *Eliade în Cioran, Exerciții de admirație, Eseuri și portret*, trad. Emanoil Marcu, ed. Humanitas, 1993, p. 115 ș.u., de unde se cuvin extrase, acum, rândurile despre dualitatea lui Eliade, „atras deopotrivă de esență și accident, de atemporal și cotidian, de mistică și de literatură. Această dualitate nu produce la el nici o sfâșiere: este natura și șansa lui să poată trăi simultan sau rând pe rând la niveluri spirituale diferite, să poată, fără dramă, să studieze extazul și să urmărească anecdoticul”).

3. Ca să nu repet ceea ce am scris, nu o dată, în ultimii ani, despre acest subiect îmi îngădui să fac trimitere la capitolul II („La școala generației '27”) din volumul subsemnatului, *Scriitorincul*, editura Dacia, 2001.

4. Mircea Handoca, *Mircea Eliade. Câteva ipostaze ale unei personalități proteice*, editura Minerva, 1992, pp. 230-248.

cărții esențiale rămân, bineînțeles, capitolele IV și V („Tentațiile unui tânăr miop” și „Navigare necesse est...”) din *Memoriile* autorului¹: „în toamna celui an, 1921, intram în clasa a V-a. Terminasem gimnaziul și începeam cursul superior [...] Convins că voi studia la Universitate științele fizico-chimice, alesesem realul. Dar nu mi-a trebuit mult ca să-nțeleg că mă-nșelasem, că alesesem greșit...” Acolo sunt descrise mansarda bibliomanului, complexele puberului, experiențele fizice de autopenitență întru cunoaștere, rolul jurnalului ca oglindă a fantasmelor compensatorii, creuzet al realității și athanor de neliniști, „umiliința și ura” generate de palmele primite de la profesorul de matematică Vanciu, ca și prietenii cu „eroii” romanului: Dinu Sighireanu („băiat frumos, brun, cu ochii verzi, după care suspinau multe fete”), Radu Bossie („miop ca și mine, destul de urât, cu buze imense, cu un nas mare și borcânat, dar avea un umor și un farmec fără pereche”), Haig Acterian („de o frumusețe leneșă, orientală”), Petre Viforeanu („înalt, mândru, ironic, izbutind să fie premiant fără pedanterie”), J.V. Vojen („bălai, rivaliza în frumusețe, eleganță și succese feminine cu Dinu Sighireanu”), întâlnirile-cenaclu de la Mircea Moșuna-Sion, descoperirea (decisivă) a lui Giovanni Papini², experiența bordelurilor din Dudești, în tovărășia lui Mircea Mărculescu („țândărică”) alături de care cunoaște „îndeaproape viața evreilor săraci” ș.a.m.d.

1. Mircea Eliade, *Memorii (1907-1960)* ediție de Mircea Handoca, Editura Humanitas, 1991, p. 66 ș.u.

2. „O asemenea întâlnire - decisivă și pentru mine și pentru soarta *Romanului adolescentului miop* - a fost *Un om sfârșit* al lui Giovanni Papini. Citisem, ca atâția din colegii mei, *L'Histoire du Christ*, dar nu mă cucerise. Dimpotrivă, *Un om sfârșit* a căzut ca un trăznet. Nu-mi putusem închipui până atunci că pot semăna atât de mult cu altcineva. Mă regăseam aproape pe de-a-ntregul în copilăria și adolescența lui Papini. Ca și el, eram urât, foarte miop, devorat de o curiozitate precoce și fără margini, voiam să citesc tot, visând că pot scrie despre toate. Ca și el, iubeam singurătatea și mă înțelegeam numai cu prietenii inteligenți sau erudiți” (v. continuarea afinităților în *Memorii*, ed.cit., voi. I, p. 92).

„Romanul unui om sucit”

Mai este oare cazul să spun cât de etern valabile și de general răspândite în lume sunt mai toate simptomele adolescenței elia-dești și ce formă vitalizantă are acest roman pentru cititorul copleșit de sfintele furii, complexe și disperări... acneice de aici ?!

În plus, tot în pomenitele capitole din *Memorii*, găsim câteva mărturisiri esențiale pentru ce ne interesează acum: „Mă simțeam superior tuturor colegilor mei, măcar pentru enormul efort pe care-l cheltuiam pentru a-mi lărgi și adânci cultura [...] Dar eram mai mult decât atât. Mă aflam în plină criză de pubertate, mă descopeream în fiecare dimineață mai urât, mai stângaci, descopeream, mai ales la întâlnirile cu fete de vârsta mea, cât sunt de timid și de neatrăgător, în comparație cu unii din prietenii mei. Criza aceasta a mers agravându-se până la sfârșitul liceului. Propabil că datorită ei n-am mai ajuns să termin romanul. La un moment dat, am simțit că nu mai pot scrie decât la persoana I, că orice fel de literatură, în afară de cea direct sau indirect autobiografică, n-avea nici un sens. Așa am început *Romanul adolescentului miop* [...] Pe timpul când luam parte asiduu și entuziast, la întrunirile

societății noastre, începusem deja să-mi iau în serios urâtenia și - în bună parte, închipuită - solitudine. Eram singurul care veneam la «Muza» în uniforma de liceu, toți ceilalți purtau de mult costume «civile». Singurul care nu încercam să-mi camuflez părul tuns, ci, dimpotrivă, mă tun-deam cu mașina numărul zero [...] în plus, aveam o mare scădere: nu știam să dansez [...] Dar mă complăceam din ce în ce mai mult în această situație care mi se părea că face parte din destinul meu de adolescent excepțional. Mi se părea că toate eșecurile mondene, întocmai ca și umilințele pe care le înduram la liceu, aveau menirea să mă izoleze de lume, să mă păstreze exclusiv pentru «opera» pe care eram chemat s-o scriu, operă pe care trebuia să o inaugureze *Romanul adolescentului miop*". În fine, „am devenit cercetaș la timp. Aplecarea mea spre «aventură», satisfăcută atâția ani pe maidane și în pivnițele Universității alături de haimanale și vagabonzi, își găsisese acum o ieșire care îi îngăduia să se disciplineze și să se adâncească...".

„Romanul unui om sucit” - așa se intitula inițial romanul de față. Topirea Jurnalului în roman este cea mai stimulativă și mai fermecătoare „lecție” de extras din aceste pagini. Chiar dacă astăzi tânărul de 15-18 ani navighează pe Internet prin Cyber spații și realități virtuale, experiența edificării de sine prin alchimia realității în jurnalul personal rămâne una de disciplinare fundamentală.

„Durerea adolescentului miop” („sunt și eu ca toți ceilalți: adolescent sentimental și visător. Zadarnic încerc să mă ascund. Sunt ridicol. Sunt melancolic. Deci sunt stupid. Sunt lipsit de voință, de virilitate, de personalitate” etc), jurămintele pentru sine („trebuie să muncesc mult și să sufăr”; „mi-am făgăduit năprasnic că voi desface sălbatec pulpele celor mai frumoase femei”), „tristețea celui care înțelege”, așteptarea „cu pumnii strânși, între cărți” a bătliei cu viața, apoi puseul egofil, inevitabil („ei, mă socotesc creat pentru a asculta confesiuni. N-au înțeles niciodată cât de puțin mă interesează sufletele lor”; „cel care e ispitit de amintiri se dovedește sensibil. Cel care se înfrânge, 'senin, depășește sensibilitatea de elită”), trânta cu credința/necredința („presimt că întreaga mea viață lăuntrică se va dărui. Cui? Nu pot să mă gândesc la biserică. Nu sunt un mistic și nici un ateu satanic, cinic, disperat. Cum aș putea ajunge atunci la Isus?”), tipicele viziuni răzbunător compensatoare („mă închipuiam mort”; „m-am gândit mult dacă trebuie să plec, să fug pentru totdeauna”; „m-am închipuit trist, disprețuit de prieteni, batjocorit de rude și dușmani și am înțeles că

1. Și tot de acolo: „începuseră crizele de melancolie [...] Mult timp, condiția singurătății mele mă apărase ca o platoșă lăuntrică împotriva tuturor eșecurilor și umilințelor. Și, dintr-o dată, singurătatea care mi se părea predestinată mă apăra ca o lespede de mormânt. Aș fi încercat orice ca s-o sparg...” (loc.cit., p. 81 ș.u.) în sfârșit, pentru comparații și nuanțări, a se vedea, alături de destăinuirile din *Memorii* și cap. *Mansarda* din cartea de convorbiri cu Claude-Henri Roquet, *Proba labirintului*, trad. Doina Cornea, ed. Dacia, 1990, p. 19 ș.u.)

10

numai așa am să pot scrie titlul *Romanul adolescentului miop* care mă va face celebru într-o noapte, și bogat...”; „cândva voi pași pe străzi cu strălucirea biruinței oglindită în ochi...”), febrila, permanenta oscilație eliadescă între supremația livrescului și triumful senzorialității („ascentismul meu fu în curând înfrânt. Mă resemnai să accept fiziologia [...] Niciodată nu voi izbuti să mă cunosc așa cum îmi cunosc biblioteca”) - nimic nu lipsește din acest Manual de sinceritate. O panoplie a sincerității ce slujește perfect ca *exercițiu de identificare* pentru generația confruntată astăzi cu confesiunile lui Mircea Cărtărescu și H.R.Patapievici.

„Înțelegeam că ursita sensibilității e suferința, că cea a creierului e neputința, că ursita cărnii e dorința întreruptă numai de dezgust și niciodată potolită. Înțelegeam toate acestea și mă bucuram că nu le bănuiește nimeni. Primăveri înapoia mea, primăveri înainte. Și iată că acum nu mă mai tem de ele. Și scriu aici, nebănuind de nimeni, într-un caiet pe care îl ascund. Și nimeni nu poate să afle dacă sunt trist. Și nu sunt trist, nici de toamnă, nici de povestea cu amintiri”.

Iar dacă nu vă recunoașteți în personaj, nu vă iluzionați: însăși de-limitarea, ne-recunoașterea, este o lecție perfectă de autocu-noaștere"

Dan C. Mihăilescu

TABEL CRONOLOGIC

1907,9 martie - Se naște, la București, Mircea, fiul Ioanei și al lui Gheor-ghe Ieremia (ofițer). Din admirație pentru Ion Heliade Rădulescu își va schimba numele în „Eliade”.

1913-1917 - Școala primară o face la București.

1917-1925 - Urmează cursurile liceului „Spiru Haret” din București.

1921 - Debutează cu proza fantastică *Cum am descoperit piatra filo-sofală* la *Ziarul științelor populare și al călătoriilor*. Tot aici va publica și ciclul *Convorbiri entomologice*.

1924-1925 - Lucrează la proza autobiografică *Romanul adolescentului miop*, lucrare rămasă neterminată.

1925 - Se înscrie la Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din București, pe care o va absolvi în 1928.
1926 - Fondează *Revista universitară*, dar, după o recenzie negativă la o lucrare a lui N. Iorga, revista va fi oprită.

1928-1932 - Primește o bursă de studii și pleacă la Calcutta (India).

1928 - Obține licența în filozofie cu lucrarea *Contribuții la filosofia Renașterii*.

1929 - Definitivează romanul *Isabel și apele diavolului*.

1932 - Publică lucrarea de eseuri *Solilocvii*.

1933 - Întors în țară, va fi numit asistent la Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din București, unde va iniția un curs despre *Problema răului în filozofia indiană*.

I se tipărește romanul *Maitreyi*, inspirat din propria experiență din India.

Obține doctoratul în filozofie, primind titlul *magna cum laudae*, cu teza *Istoria comparată a tehnicilor Yoga*.

1934 - I se tipăresc romanele *Întoarcerea din rai* și *Lumina ce se stinge* și eseurile *India*, *Alchimia asiatică* și *Oceanografie*.

13

1935 - Publică romanele *Șantier* și *Huliganii* (în două volume).

1936 - Apare romanul *Domnișoara Christina*. Primește premiul Societății Scriitorilor Români.

1937 - Tipărește romanul *Șarpele*.

Editura Fundațiilor Regale publică *Scrieri literare, morale și politice* de B.P.Hasdeu, lucrare îngrijită de Mircea Eliade.

1938 - I se publică romanul *Nunta în cer*.

1939 - Publică eseu *Fragmentariu* și editează revista *Zalmoxis*.

1940 - Este numit atașat cultural la Londra.

Scrie nuvelele *Secretul doctorului Honigberger* și *Nopți la Se-rampore*. 1941-1943 - Este consilier cultural la Lisabona.

1942 - Îi apare volumul *Mitul reintegrării*.

1943 - Publică eseu *Insula lui Euthanasius*. 1945 - Se stabilește la Paris.

1946-1948 - Susține, la L'ecole Pratique des Hautes Etudes, un curs liber cu tema istoria religiilor.

1948 - I se tipărește lucrarea *Techniques du Yoga*.

1949 - Publică *Trăite d'histoire des religions* și *Le Mythe de l'eternel retour*.

1950 - Apare, la Paris, traducerea romanului *Maitreyi* sub titlul *La Nuit bengali*.

1951 - I se publică *Le Chamanisme et les Techniques archaïques de l'Extase*.

1952 - Editează, la Paris, lucrarea *Images et symboles*. Scrie nuvela fantastică *12.000 capete de vite*.

1954 - Publică volumul *Le Yoga. Immortalité et liberté*.

1956-1957 - Este invitat la Universitatea din Chicago, Illinois, ca *visiting professor* de istoria religiilor; ulterior devine profesor titular și

coordonator al catedrei de istoria religiilor. 1959 - Scrie nuvela fantastică *La țigănci*.

1961 - Împreună cu Ernst Jiinger înființează, la Stuttgart, revista *Antaios*. 1963 - Vede lumina tiparului volumul de proză *Nuvele*. 1966 - Publică volumul *Amintiri, I (Mansarda)*.

Devine Doctor Honoris Causa la Universitatea din Yale.

Membru al Academiei Americane de Arte și Științe.

1968 - Apare nuvela *Pe strada Mântuleasa*.

1969 - Este Doctor Honoris Causa la Universitatea din La Plata, Argentina.

1970 - Publică *Noaptea de Sânziene* (lucrare în două volume).

Este membru corespondent al Academiei Britanice.

Este Doctor Honoris Causa al Universității din Loyola, Chicago. Apare, la Paris, lucrarea *De Zalmoxis ă Gengis-Khan*. 1973 - Membru corespondent al Academiei Austriece de Știință.

1975 - Doctor Honoris Causa al Universității din Lancaster Este membru al Academiei Belgiene.

1976 - Doctor Honoris Causa al Universității Sorbona din Paris. 1976-1978 - Lucrează la monumentală *Histoire des croyances et des idées religieuses*.

1977 - Publică, la Paris, *In curte la Dionis*.

1978-1979 - Scrie și publică nuvela fantastică *Tinerețe fără tinerețe*. 1980 - Tipărește, la Paris, nuvela *Nouăsprezece trandafiri*.

1984 - Primește, la Sorbona, Cordonul Legiunii de Onoare.

1985 - Catedra de istoria religiilor de la Universitatea din Chicago, condusă de Mircea Eliade, îi va purta numele.

Primește titlul Doctor Honoris Causa al Universității din Washington. -

1986, 22 aprilie - Se stinge din viață Mircea Eliade, la Chicago.

PARTEA I

I. TREBUIE SA SCRUI UN ROMAN

Pentru că am rămas singur, m-am hotărât să încep chiar azi *Romanul adolescentului miop*. Voi lucra în fiecare după-amiază. Nu am nevoie de inspirație; trebuie să scriu, doar, viața mea, iar viața mi-o cunosc, și la roman mă gândesc de mult. Dinu știe; păstrez caiete din clasa a IV-a, când aveam pistrui ca un ovrei și învățam chimie într-un laborator instalat în firida sobei. De câte ori mi se părea că trebuie să fiu întristat, scriam în *Jurnalul* meu. Și acel *Jurnal* de acum doi ani avea un „subiect”: trebuia să se vădească într-însul viața unui adolescent suferind de neînțelegerea celorlalți. Dar adevărul era altul: *Jurnalul* mă măgulea și îmi alina dorul meu de răzbunare; răzbunare dreaptă împotriva celor care nu mă înțelegeau, credeam eu.

Romanul îl voi scrie altfel. Eroul sunt eu, firește. Mă tem, însă, că viața mea - stinsă între copii și cărți - nu va interesa cititorii. Pentru mine, tot ceea ce nu am avut, tot ceea ce am dorit din mansardă, în înserări calde și tulburătoare, prețuiește mai mult decât anii tovarășilor mei risipiți în jocuri, în sărbători de familie și idile. Dar cititorii?... înțeleg și eu că toată durerea unui adolescent miop nu va mișca nici un suflet dacă acest adolescent nu se va îndrăgosti și nu va suferi. De aceea, m-am și gândit la un personaj pe care la început îl numisem Olga. I-am povestit lui Dinu tot ceea ce ar trebui să aibă loc prin prezența acestei fete. Dinu m-a întrerupt și m-a rugat: dacă într-adevăr îi sunt prieten, să schimb numele eroinei în Laura.

M-am tulburat mult la început, pentru că nu știam *cum să fie* fata care va străbate sufletul adolescentului miop.

Eu n-am cunoscut decât pe fetele cizmarului vecin, care în nici un caz nu pot trece într-un roman. Cea mai mare, Măria, era slabă și rea; își teroriza frații, fura caise verzi și țipa alergând după tramvaie. Cealaltă, Puica, era grasă și mur-

17

dară. Nici una, nici alta nu puteau seduce un adolescent. Aceasta, nimeni n-o putea înțelege mai bine ca mine.

Dinu mi-a mărturisit că mă poate ajuta. A cunoscut atâtea fete, îmi spune. Dar cum aş putea scrie eu un roman cu o eroină cunoscută de Dinu? M-am hotărât să mă gândesc, în timp ce voi scrie, la vară-mea. De câteva săptămâni, de câte ori o întâlnesc, îi pun întrebări. Am vestit și pe Dinu că vară-mea se află sub observație.

- Dacă vrei să scrii un roman, m-a sfătuit ea, să-l faci pe erou frumos și bun. Și să-l cheme Silviu.

Când i-am spus titlul și subiectul romanului, nu i-a plăcut. Să fie doi eroi, unul frumos și altul urât, vrea ea. Iar titlul: *Dragoste de copil* sau *Flori de primăvară*, sau *La șaptesprezece ani*. În zadar mi-au fost explicațiile:

„Vally dragă, acesta e un roman cerebral, cu drame interioare” etc. în zadar. Și atunci i-am ascultat mărturisirile.

Mi-au folosit, căci am învățat vocabularul fetelor. Și am cunoscut câte ceva din visurile, nostalgiile și tulburările ei. Parcă aş fi ascultat mărturisiri auzite de mult. Îmi aminteam că vară-mea nu se deosebește mult de eroinele din romane sau de acele pe care un suflet puțin exaltat și le închipuie. Dar pot eu ști că aceasta e vară-mea, aceasta care mi se dezvăluie la răstimpuri, antrenată de confesiuni?

Știu despre ea că visează să cunoască o prietenă mică și bună, care să aibă moșie, iar la moșie un frate brun și curajos. El le-ar întovărăși prin pădure, le-ar învăța să vâneze și le-ar spune „tu”. Îmi mărturisește că i-ar plăcea să fie într-o noapte conacul călcat de hoți. Ea ar apuca revolverele și ar apărea în salon tocmai în clipa când fratele prietenei ar fi sugrumat de un țigan. Ar mântui viața fratelui și l-ar îngriji într-un dormitor alb, cu măsuta acoperită de sticlute colorate. Părinții s-ar arăta recunoscători și i-ar lăsa singuri, zâmbind.

Vară-mea se oprește. Nu vrea să-mi spună dacă ea s-ar roși sau și-ar trage sfios mâna când fratele prietenei i-ar șopti, apropiindu-se: te iubesc!... Știu eu ce mai gândește vară-mea asupra băiatului brun și convalescent, vegheat de o soră mică și o prietenă frumoasă?...

Dar romanul trebuie scris. Mi-a spus și Dinu: „Cine va mai cuteza atunci să te lase corigent?” Se gândește, poate, cu bucurie la însemnătatea lui în roman. M-a rugat să se numească tot Dinu, și să-l fac melancolic, încolo, pot scrie orice despre el. Stăruie chiar să scriu tot ce cred eu despre el. „Dar pe cine ar putea interesa aceasta?” gândesc eu, ca un adevărat autor de romane.

Îmi merge tot mai rău, de la o vreme, cu școala. Singura nădejde a rămas romanul care va apare în vitrine la toamnă. Corigent tot voi rămâne, dar pentru cea din urmă oară. Profesorii se vor teme de mine, mă vor respecta și se vor împotrivi în cancelarie când Vanciu va hotărî să mă lase corigent la matematică, iar Faradopol la germană.

Nu am avut deloc noroc săptămâna aceasta; și se apropie sfârșitul ultimului trimestru. Luni am dat extemporal la franceză, din „gramatică”. Trollo dă, de șase ani, extemporale numai din „gramatică”. Și, firește, nu am învățat nimic de șase ani. Am să iau și de data aceasta „insuficient”, cum am luat ieri la germană, când Faradopol mi-a cerut să-i povestesc *pe nemțește* primul act din *Nathan der Weise*. Din clasa a II-a ne cere să povestim pe *nemțește*. Dar dacă nu ne-a învățat niciodată *nemțeasca*?...

Azi-dimineață pornisem melancolic spre școală. Înfrunziseră toți castanii și era senin, iar eu nu aveam nici o problemă scrisă. Mă gândeam: ar trebui să fug în Cișmigiu. Dar geanta m-ar fi umilit. Și apoi, mi-ar fi fost tot

timpul teamă să nu fiu văzut de vreun profesor. Mă întristam aflând cât sunt, încă, de slab, de timid, de nehotărât. M-ar fi desfătat să am voința furtunoasă și să fug, să lucrez în porturi, să dorm în bărci, să cutreier țări. Dar eu mă mulțumeam să visez o izbândă târzie și să sfârșesc caietele *Jurnalului*. Pășeam îngândurat către școală. Dinu m-a ajuns din urmă și m-a strigat: doctore! Aceasta, pentru că sunt miop și citesc cărți cu coperte cenușii. El era fericit; îl ascultase Vanciu și rupsese un „suficient”. Pe astăzi aveam patru probleme:

- ...Grele și încurcate.

Atunci am schimbat vorba. I-am spus că romanul meu va avea patru sute de pagini și că va fi primul dintr-o serie ce se va numi *Dacia Felix*. Eu știu că n-am să scriu niciodată această serie. Pentru că trebuia, totuși, să uit problemele grele, i-am mărturisit că cel de-al doilea volum se va petrece într-un salon de coiffeur. Dinu a râs.

- Are să-ți vină greu, pentru că tu n-ai fost niciodată bărbier. Mai bine situează volumul al doilea într-o școală de fete.

Aici am protestat eu. I-am amintit că nu cunosc nici o elevă, afară de cele câteva din societatea noastră „Muza”. Vară-mea, unicul izvor de inspirație, a urmat câțiva ani la călugărițe, dar se arată plictisită de câte ori o întreb asupra vieții din pension.

Am acceptat, totuși, să public la sfârșitul *Romanului adolescentului miop* un apel către elevele din cursul superior, prin care aş putea obține „jurnale”, confesiuni și amănunte. Cu acest material cules „sur le vif” aş putea compune volumul al doilea.

Intrând în curtea liceului, a trebuit să uităm *Romanul* și să ne grăbim, ca să nu fim zăriți de pedagogul cel nou. Am alergat pe coridor, am sărit treptele patru câte patru. În clasă, mi-am luat locul din banca I, iar Dinu s-a strecurat, liniștit, în fund.

18

19

Eu nu am noroc. Alții au noroc și la fete, și la cărți, și la școală. Eu am renunțat bucuros la jocul cu fete și la jocul de cărți numai ca să am noroc la școală. Dar nu am.

Când sfârșisem de copiat de la un vecin cea dintâi și cea mai ușoară dintre cele patru probleme grele, intră Vanciu. Mie îmi pierd tot curajul când îi zăresc catalogul cu scoarte negre și *en-tete* alb. Vanciu saluta demn și îngăduitor, sigur de evidenta lui superioritate și de nenorocul nostru. De câte ori nu mi-am jurat eu, privindu-l cum intră, că voi studia pătimaș matematica numai ca să-i pot împotrivi aceeași privire senină și sigură... în gând - dacă sunt ascultat - îmi bat joc de pântecul pe care încearcă să și-l ascundă sub croiala vestei. Am aflat de mult că Vanciu e un Don Juan. Dacă aş fi femeie și l-aş avea tot profesor de matematică, sunt sigur că nu i-aş putea rezista. Mă stăpânește cu glasul, cu calmul, cu ochii și cu dezlegările problemelor. Mi-e ciudă că nu m-a pălmuit niciodată, ca să-l pot urî. Îmi spune numai „cap de lemn” de câte ori greșesc semnele algebrice; și „cap sec” de câte ori mă intimidiez la tablă, fascinat de un desen geometric căruia trebuie să-i găsesc rost, valoare și dezlegare. Am făcut rugăciunea, și eu mi-am dat seama că mă rugam, nu știu cui. Mă rugam ca Vanciu să întoarcă foaia catalogului și să asculte colegii de la sfârșitul alfabetului; sau să fie chemat la minister; sau să intre servitorul și să-i aducă o veste neașteptată, iar noi să avem întreaga oră liberă. Poate mă rugam și altceva.

Firește, m-a chemat cel dintâi la tablă, cu toate că nu eram singurul neascultat din clasă. Am pășit demn, cu caietul, cu creta și buretele. Nu voiam ca ceilalți să afle că mi-e teamă de Vanciu. De altfel, cum mă apropii de tablă, mă liniștesc. Panica pierd din senin. Privesc calm ochii profesorului și, când și-i pleacă în caiet, zâmbesc îngăduitor celor din bănci.

- Câte probleme am avut?

- Patru.

- Unde sunt?

- N-am putut să le fac pe toate, răspund eu umilit și cântărind disprețul privirilor lui Vanciu.

- Fă-o atunci pe prima. Știi enunțul?...

Nu-l știam. Dar am făcut semn că-l știu. Vanciu și-a întors scaunul către mine, și-a încrucișat brațele și aștepta. A înțeles, și a început să-mi dicteze:

- „Într-un cerc de rază R , zona născută de un arc, când cercul se învârtă în jurul unui diametru care trece printr-o extremitate a arcului, are ca bază un cerc, a cărui suprafață este egală cu sfertul zonei. Să se calculeze înălțimea x a zonei.”

20

Nu știam de unde să încep. Nu pricepeam nimic și nici nu mă puteam gândi la problemă. Îmi fixasem privirea pe cele câteva cifre scrise la colțul tăbliei și începui a-mi frământa figura, ca să creadă Vanciu că-mi frământ mintea. În timpul acesta, eu gândeam: „Ei, al dracului!” și apoi pocneam din dinți. Era tot ce puteam face.

Vanciu mă socotise multă vreme imbecil și mă menajase. Poate a aflat, însă, că mă prefac, că nu învăț niciodată și, de atunci, nu se mai lăsa înduioșat de nătângia mea. Totuși, bălbăielile, zăpăcelile și mimica simulată la tablă nu rămân fără efect; Vanciu îmi dă întotdeauna ajutor.

- Ei, nu merge?

- Avem un cerc...

Îmi adusei aminte că și în caiet făcusem unul, plimbând creionul pe marginea unui capac de călmară. Începui a

construi cercul, și ștergeam mereu, ca să mai treacă din timp. Dar totul era zadarnic, pentru că nu știam problema.

-De ce nu îi ești, mă?

- În\<" , domnule Vanciu, dar mă zăpăcesc... -Cine îm^ă bine....

- Eu învăț, domnule Vanciu...

- Nu mă întrerupe!... Cine învață bine, nu se zăpăcește...

- Știu, domnule Vanciu...

- Spune atunci.

- Știu, dar să veдеți...

- Repetă enunțul.

Pauză lungă, în care timp băieții își țineau răsuflarea.

-La loc!...

M-am așezat în bancă, ușurat. În carnetul albăstrui, la ziua de 15 mai, Vanciu s-a iscălit sub un magistral și dureros de citeț „insuficient”. Eu m-am prefăcut că urmăresc cu atenție și curiozitate calculele vecinului meu de catalog, un italian roșcat și miop, care se încăpățânează să nu poarte ochelari. Acela își știa lecția. Explica, explica, iar Vanciu îi striga la răstimpuri, exasperat:

- Lucrează, domnule!...

După ce a ieșit Vanciu, băieții m-au înconjurat și m-au întrebat, bucurându-se:

- Ce te faci, tipule?

Le-am răspuns că puțin îmi pasă, pentru că *eu sunt eu*, iar ei, simpli elevi dintr-a șasea reală. De câte ori sunt umilit, mă arăt superior și nu mă feresc de a le dovedi celorlalți întregul meu dispreț. Eu înțeleg că această reacțiune e copilărească, dar nu o pot îndepărta. Când mă liniștesc, mă mustru.

21

M-am întors acasă împreună cu Dinu, și, pe drum, am plănuir capitolul din roman. Nici nu voiam să mă gândesc la noul „insuficient”, pe care mâine va trebui să-l arăt mamei. Socoteam amândoi că singura mea nădejde nu rămâne decât *Romanul adolescentului miop*, și că trebuie să mă apuc numaidecât de lucru.

Acum însă, după ce am scris atâtea pagini în caietul meu, nu mai am curajul să încep cel dintâi capitol. Se apropie seara, mâine am lecții grele, iar pe masă am lăsat la jumătate *Bouvard et Pecuchet*.

II. GLORIA LUI ROBERT

Robert mi-a mărturisit, odată, că D'Annunzio îi seamănă. A citit *L'enfant de volupte* și *Le Feu*, dar pronunță // *Piacere, Il Fuoco*. Mă vizitează în mansardă și îmi vorbește melancolic de neghiobia noastră și de gloria sa.

Ascultându-l, mă gândesc la personajul pe care îi voi crea eu din Robert. Câteodată zâmbesc: întrevăd un Robert împlinit, schimbat, transfigurat. El mă suspectează.

- Ce ai, doctore?

Trebuie să nascocesc răspunsuri istețe. Robert bănuiește de mult că îi ascund păreri asupra-i. El mă admiră și mă disprețuiește, în același timp. Mi se plânge de slăbiciunile lui, care îl împiedică să ajungă glorios.

- Dacă am glorie, femeile și banii vin de la sine...

Robert se înflăcărează când vorbește de femei. Ursuz, cum îmi place să mă port cu el, l-am surprins de multe ori că le cunoaște din cărți și din filme. Poate e încă virgin. E un adolescent fără sprâncene, cu buze de țărancă tânără, cu bărbie lustruită, cu obraji moi și frunte îngustă. Eu spun tuturor că Robert e un băiat frumos.

Dar nu scriu, încă, în caietele menite romanului. Nu mă silește nimeni să amănunțesc portretul prietenului meu.

Vreau să mă ocup acum de Robert, pentru că el va fi un personaj de seamă în romanul meu, și trebuie să chibzuiesc conflictul pe care îl va dezlănțui.

Conflict, între cine? Iată ceea ce mă împiedică să încep primul capitol. Nu mi-arn hotărât intriga. Eroul sunt eu; aceasta e tot ce știu. Romanul va cuprinde crizele și sfârșitul adolescenței mele, firește. Mă voi zugrăvi și analiza alături de ațâți prieteni și tovarăși de școală. Dar *subiectul* romanului meu trebuie să-l inventez. Și pentru că nu cunosc subiect fără eroine, trebuie neapărat să introduc pe vară-mea. Am încercat. N-am putut scrie nici o pagină. Mi se părea că trebuie să scriu ca într-un-roman: atent, înflorit, exagerat. Am înțeles că mă depărtiez de ceea ce puteam spune eu, că repetam scene citite în cărți. Și atunci amânam iar capitolul.

Care ar putea fi subiectul romanului? Dragostea mea către eroina din vilegiatură, nu. Eu n-am iubit; nici unul dintre prietenii mei nu a iubit, așa cum se află în romane. Nu știu dacă ar putea interesa un fapt sufletesc pe care autorul însuși nu-l cunoaște. Și apoi, eu nu cred că dragostea e ceea ce se poate surprinde mai interesant în adolescență. Nu cunosc decât adolescența noastră. Dar, oare, nu *trebuie* să scriu numai despre ea? Eu am cunoscut crize mai interesante. Și o parte din prietenii mei le-au cunoscut. Trebuie să caut un eveniment în jurul căruia să se întâlnească toți eroii romanului. Aș fi fericit să găsesc un conflict. A-tunci, planul de lucru ar fi simplu. M-aș mulțumi să prezint, rând pe rând, personajele, nici unul întrecând șaptesprezece ani. Aș lămuri, apoi, conflictul. Romanul s-ar continua și sfârși din propriile lui necesități. Când...

Dar toate acestea sunt pălăvrăgeli inutile. Eu nu am găsit nimic *firesc*, trăit, care ar putea prefăce romanul meu într-un roman cu subiect. Prietenii îmi spun că voi scrie un roman de moravuri școlarești. O lume ignorată, viciată și neînțeleasă în literatură. Dar eu nu pot descrie. Fără să vreau, modific, exagerez. Și apoi, romanul

trebuie publicat, înainte de toate, pentru promovarea mea în clasa a șaptea. Trebuie să fie o o-glindă a sufletului meu, fără a fi un roman psihologic; pentru că nu-l vreau falsificat de analize. Nu am să-l scriu nici sub formă de *Jurnal*. Atunci aș uita mereu că scriu pentru cititori străini, m-aș ocupa prea mult de amănunte intime și n-aș avea succes. N-aș avea singurul lucru pe care îl caut.

După ce am încheiat ultima frază, m-am oprit. E adevărat că aceasta caut? Nu știu, nu știu. Sunt atâtea lucruri de spus, și nu am tragere de inimă să le scriu. În orice caz, adevărul asupra mea și asupra altora l-aș spune în caietele *Jurnalului*, iar nu într-un roman pe care îl vor citi ațâți necunoscuți, în fața cărora nu trebuie să apar cu toate slăbiciunile mele...

Nu gândesc întotdeauna astfel. Dar mie îmi place să mă contrazic. Din pricina aceasta nu recitesc bucurosi memoriile vechi.

Dar am pierdut iar firul. Adevărul e că *Romanul adolescentului miop* va fi o serie de scene, de impresii, de portrete și de concluzii asupra mediului școlăresc și sufletului adolescenților. Dar aceasta pare pedant și rece. Mai ales „concluziile”. Sunt sigur că romanul meu nu va cuprinde concluzii; pentru că eu însumi nu mi-am găsit până acum. Dar seria aceasta de scene, cine o va povesti? Să renunț la idila eroului meu?

...Am plecat de la Robert, de aceasta sunt sigur. Dacă l-aș sili pe el, în roman, să iubească o fată pe care o iubește și Dinu?... E stupid. Nu i-am văzut niciodată iubind. Flirturile lor nu-mi dezvăluiesc nimic,

22

23

pentru că nu-i prefac. Iar am alunecat în discuții critice. Romanul meu va fi scris fără discuții, fără explicații date în jurul oricărui fapt.

Exercițiile în jurul capitolului I n-au avut rezultat. Voi încerca să scriu pregătiri de roman și să clasific material - asupra mea și asupra celorlalți - chiar în *Jurnalul* acesta. Voi avea grijă, însă, ca atunci când imaginația se ațâță și transfigurează realitatea, s-o încurajez, s-o ajut, iar nu s-o potolesc, ca mai înainte. Mă voi gândi dacă trebuie atunci să adaog foi noi, în care să precizez: „Acest pasaj e neadevărat; altfel s-au petrecut faptele”. În orice caz, pregătiri pentru roman, încercări de a schița anumite capitole - ce vor fi acolo povestite la persoana a treia -trebuie începuse sistematic. Robert, de la care am plecat în aceste pagini, e un prilej.

Cu prietenul meu Jean Victor Robert am încercat, în Săptămâna Patimilor, cea dintâi aventură. Prietenii mă cred timid printre fete. Eu sufăr din pricina miopiei și a urățeniei mele. Aș suferi mai mult dacă aș fi respins. Iar eu vreau să înving întotdeauna. De aceea mă arăt retras, disprețuitor. Nădăjduiesc într-un timp când munca mă va înălța destul ca să atrag privirile. Suferințele mele - până atunci - nu le va cunoaște nimeni.

Dar toate acestea n-au ce căuta alături de o aventură erotică. Să iau seama, și să nu le strecor și în roman.

Îndemnat de Robert și de Perri, aducând și pe Dinu, am întâlnit în acea după-amiază patru fete în Parcul Carol. În Parcul Carol se întâlnesc perechile de liceeni, aceasta se știe. De aceea, eu m-am împotrivit mult. Mă stânjeneau privirile străinilor. Parcul era prea populat, chiar cu perechi. Iar noi - cu șepci de liceeni, lângă ele, cu uniformă - eram de-a dreptul suspecti. Totuși, acela a rămas locul de întâlnire. .

Robert le cunoscuse. El mărturisește că fetele îi dădeau târcoale și atunci, resemnat, le-a vorbit. Perri ne șoptește că le-au „agățat” amândoi într-o seară, pe bulevard. Robert era stânjenit și le vorbea despre literatura franceză. Fetele au rămas fermecate.

Le-am întâlnit lângă Arene, pe o alee dosnică, zâmbind și roșind. Ni s-au prezentat din vârful buzelor. Cu toate încercările de a se dovedi nevinovate, la prima aventură, lăsaus aceeași impresie de ucenice dintr-un atelier de croitorie. Erau simplu îmbrăcate, cu obraji pudrați, cu părul atent presat, cu buzele timid înroșite. Am auzit acele adorabile fraze de început, cu ironii stupide, râs încurajator, cu gesturi. Fetele se arătau măgulite de tovarășia noastră. Mergeam împreună, două fete și doi băieți. Nu ascultam decât pe Robert, care încerca să aprindă discuția asupra iubirii și femeii. Perri cocheta o vulgaritate impresionantă. Dinu vorbea rar, privind în ochi, fumând, așteptând să farmece. Eu tăceam, cu un smoc aspru de păr roșu pe frunte. E inutil să reproduc aici conversația. Într-o jumătate de ceas, gheața se rupseser. Ne-am distanțat, perechi, perechi. Eu rămăsesem cu sora fetei care îi plăcuse lui Robert. O brună cu pălărie albă, cu obraji albi și ochii negri. De câte ori o priveam, mă tulbura gândul că am mai văzut-o în toate grupurile de fete, în toate liceele, la toate serbările. Era cea mai mică din grup și, poate, cea mai cuminte. Eu am vrut să-mi dovedesc că am curaj. Îmi spuneam: „Sunt laș dacă până ce număr zece nu îi trec brațul sub brațul meu.” Fata s-a înroșit mult, mult. Eu eram palid, întunecat. Vorbeam, vorbeam. Îmi ajungeau pe buze toate anecdotele erotice, toate cuvintele cu două înțelesuri. Fata care nu surprindea întotdeauna sensul tănuțit se pierduse. Eu pășeam apăsător, strângându-i brațul, înfiorat de tremurul trupului, de aburii părului, de buzele ei.

Îmi spuneam: *trebuie s-o sărut!* Număram până la zece. Nu îndrăzneam. Mă încruntam, roșu, zăpăcit, umilit. Fata cuteza să vorbească, îmi porunceam. Și ea se scutura sub buzele mele reci, strivite pe obraji, pe păr, pe umărul de stofă decolorată.

Dar voiam prea mult și făptuiam prea repede. Era încă zi deplină. Se zăreau și se auzeau celelalte perechi. Eu mi-am silit tovarășia să se așeze cu mine, lângă un brad pipernicit. S-a așezat mai mult târâtă. Nu vorbea nimic. Se împotriva cu ochii, cu mâinile. Eu gândeam cine știe ce act nebunesc. Și fata se înspăimânta. Când i-am sărutat buzele, s-a ridicat ca un arc, și-a scuturat rochia și mi-a spus, lăcrămând, că pleacă să-și caute sora. Eu mi-am

pierdut într-o clipă dorința stupidă de a mă dovedi necioplit, incult, brutal. M-am apropiat de ea și am muștrat-o că s-a lăsat sărutată de mine. Nu știu de ce eram îndemnat să mint. Mințeam spunându-i că am voit să aflu dacă e „cinstită” sau dacă seamănă surorii sale. Am început să-i învinuiesc sora de atâtea lucruri care o rușinau, iar pe mine mă alinau. Vorbeam aspru, cu ură, rău, împotriva surorii, - pe care atunci o cunoscusem -, mărturisind că știu multe lucruri compromițătoare asupra-i. Fata aproape plângea. Eu stăruiam. Spuneam că trebuie să ajungă din nou „fată morală”. Îmi plăcea s-o chinui stupid.

Ne-am întâlnit toate perechile la cealaltă parte a Arenelor. Fetele se sărutaseră, se îmbrățișaseră cu prietenii mei. Jean Victor era fericit. Dinu își făgăduise, poate, să revină. Ochii tuturor s-au oprit asupra-ne. Eu livid, ea plânsă. Cine știe dacă nu ne invidiau...

Eram furios pe mine. Nu înțelegeam de ce vorbisem lucruri străine sufletului meu și, apoi, de ce o chinuisem absurd, exagerând un rigorism moral care îmi era străin și antipatic. Nu lămuram nimic. Faptul mi se părea o amintire de coșmar.

24

25

Povestind lui Robert, la întoarcere, aventura, el n-a știut ce să creadă. Meditând, însă, mi-a răspuns că a fost ceva „interesant”, dar nu prea mult. Trebuia să fiu mai brutal, să merg mai departe. E curios cum n-a priceput că eram îndurerat de cele ce se întâmplase.

De atunci, nu-l mai întovărășesc în întâlniri cu fetele. El răspândește zvonul că mă tem. Poate că zvonul nu e cu totul în afară de adevăr.

Iată că am vorbit, până acum, prea puțin de acest prieten, care va fi un personaj de seamă în roman. Poate, nici nu-l cunosc. Robert citește ceea ce îl îndemn eu și vorbește mult asupra cărților citite. Dar pe mine - poate dintr-o invidie nemărturisită - mă supără oratoria lui fără miez. Mă supără Robert, pentru că e sentimental, e mărginit și încrezut. Pentru că acest caiet e *Jurnalul* meu, trebuie să mă întreb: eu nu sunt tot atât de încrezut? Să nu mă tem de răspuns. Știu că mă socotesc deasupra tuturor celorlalți. Dar aceasta o ascund în mine, și în roman nu se va trăda. Robert îmi spune că ceea ce îl păstrează vieții e gloria. Eu mă prefac că nu înțeleg. Și prietenul meu îmi vorbește de D'Annunzio. Îl invidiez pe acest italian cu cărți frumoase și femei frumoase în amintiri. Dar eu nu mă grăbesc. Înainte de a pofti asemenea lucruri mari, trebuie să muncesc mult și să sufăr. De aceea îmi disprețuiesc eu prietenul: pentru că așteaptă gloria fără să muncească. Robert nu e un geniu, aceasta o știu. E numai un băiat frumos ca o fată, care iubește teatrul și plănuiește să scrie piese în trei acte. Într-una din ele am și eu un rol principal. Mă va închipui în mansarda mea, în bluză aspră rusească, așa cum port eu vara, cu ochelari și cu zâmbet încruntat. Voi fi un soi de „raisonneur”. Aș vrea mult să știu ce crede Robert despre mine; nu ceea ce îmi spune, ci ceea ce crede. Știu că mă disprețuiește mult, pentru că, spune el, nu cunosc viața. Eu stau între cărți. El își pierde timpul sau citește romane. El spune că „trăiește”. El e complicat, pentru că a cunoscut mai multe fete ca mine și se plimbă duminica la Țosea. Eu sunt simplu, pentru că socotesc toate aceste copilării inutile, piedici în drumul aspru pe care trebuie să pășesc.

Când ne adunăm, prieteni mulți, Robert ne vorbește despre gloria lui. Eu îl întreb, bănuitor, dacă muncește cu adevărat ca s-o ajungă. El ne spune că citește pe Balzac, pe Ibsen și pe Victor Eftimiu. Noi toți îl tulburăm cu glume rele, pentru că tuturor Robert ne e simpatic și an-] tipatic în același timp.

Aceasta e deosebirea între mine și el: că unul visează o fericire și o așteaptă, iar altul se chinuie s-o ajungă, fără să se gândească asupra ei. Iată o frază stupidă, care nu trebuie ștearsă; ca să îmi aduc aminte mai târziu cât de simplu se fac deosebirile la șaptesprezece ani.

26

În romanul meu, Robert va trebui să făptuiască, să vorbească, și astfel să fie cunoscut cititorilor. E gol și suficient. Eu am fost ispitit să-i vorbesc despre rolul însemnat pe care îl va avea în cartea adolescenței noastre. Robert asculta cu înfrigurare. I-am spus că îi voi exagera păcatele, îl voi ridiculiza, îi voi culege naivitățile și neghiobiile împărtășite prietenilor timp de atâția ani și le voi așeza toate în roman. Am întârziat împreună până după miezul nopții. Robert mi s-a plâns că nu-i sunt prieten, că mă arăt mincinos scriind în roman numai lucruri rele despre el.

- Și cum mă va chema?

- Jean Victor Robert.

A protestat. Mi-a strigat că îi voi compromite cariera și gloria. Că dacă i-am aflat atâtea taine și slutenii, prietenia noastră cere ca ele să rămână între noi.

- Scriu un roman de moravuri și un roman psihologic, mințeam eu. Trebuie să cuprindă fapte reale și personaje reale,

- Atunci de ce nu-mi pui și părțile bune?

- Pentru că autorul romanului are nevoie de un personaj ridicol.

- Și de ce să fiu eu acela?

- Pentru că Robert, în roman, se dovedește ridicol.

Ne-am despărțit aproape supărați. Meditând, Robert s-a convins, poate, că nu voi scrie niciodată un roman în care el să fie zugrăvit ridicol. De atunci, încearcă să pară schimbat, superior, modificat de lecturi când vorbește

cu mine. Pășește în mansardă abătut, așa cum spuneam eu odată că trebuie să fie orice adolescent neliniștit. Îmi vorbește de *Brand*, pe care îl citise de la mine. Se încordează să pară erou nordic.

Ar fi interesant de notat toate măștile pe care Robert și le-a pus față de mine, în câteva săptămâni, ca să-mi schimb părerea și să nu mai fac din el un erou ridicol de roman.

Eu mă prefac convins de schimbare. Băieții sunt uimiți; cred că e o farsă la mijloc. Robert se simte atât de bine cu ultimele „personaje” pe care le imită, încât începe să creadă el însuși în ele. Faptul acesta trebuie meditat.

Robert, dintr-o insinuare a mea, a ajuns să se creadă *altul*. Mi-e teamă că lucrurile vor merge prea departe. În vacanțe, singur la Târgo-viște, eu cred că își va reveni. Va uita pe Brand, pe Andrea Sperelli și va ajunge iarăși adolescentul mărginit și frumos, care tânjea gloria.

Iată-mă încheind fără rost atâtea pagini din *Jurnal*. În roman va trebui să pregătesc mai dinainte finalurile.

27

///. JURNAL DE CLASĂ

Întotdeauna mi-a plăcut să păstrez un *Jurnal* regulat și complet. Caietul acesta l-am început în ziua când m-am hotărât să lucrez la *Romanul adolescentului miop*. Dar am luat obiceiul să scriu prea mult. Note scurte, însemnări din clasă, impresii continuu să adun în *Jurnalul* intim. Și iată că și acest caiet se sfârșește. Am să transcriu tot aici o parte din însemnările mărunte, mai ales cele care îmi pot sluji drept material pentru roman.

Îmi plac și le recitesc de câte ori am vreme, pentru că sunt vii și prețioase pentru mine. Firește, în roman, toate le voi schimba, le voi exagera. Altminteri, nu le va citi nimeni.

*

O zi de la sfârșitul lui mai. Pe Caleia îl asculta Noisil la istorie. Ca întotdeauna, Caleia nu știe nimic. Îndrugă la răstimpuri cele ce-i suflă din spate Tolihroniade. (Tolihroniade suflă ca să i se sufle.) E vorba de expediția lui Marco Polo.

- Pe unde au luat-o?

Caleia se gândește. Ca să câștige timp, întreabă și el:

- Pe unde au luat-o? -Da.

- Au luat-o pe la Capul Bunei-Speranțe.

- Atunci nu-i spunea așa.

- Voiți să vă spun cum îi spunea atunci? -Da.

Tace. Tolihroniade șoptește, mereu mai tare. A auzit.

- Îi spunea Capul Furtunilor.

- Și apoi pe unde au luat-o?

- În Brazilia.

Râsete. Caleia își privește vecinii cu ură și dispreț.

- Și unde au ajuns? -În Brazilia.

- Și ce-au găsit acolo?

- Pământurile indice.

- Și altceva?

- Altceva ce voiți să mai găsească?

*

Pake va rămâne repetent. În clasa a doua a fost premiant, în clasa a patra lua mențiune la matematică. Acum, va rămâne repetent. Pake e tot

28

atât de senin, și mănâncă tot atât de mult, și se bâlbâie ca și mai înainte. El răspunde, când e întrebat ce se va face repetent: „Punga mea și patru bani!” Dacă cineva își îngăduie, însă, vreo glumă, Pake îl boxează precipitat și voios.

- Tot o glumă; *chacun à sa manière*, obișnuiește să spună.

Poate repetenția nu i-ar fi atât de sigură dacă Pake n-ar fi fost surprins de Vanciu la bodegă, într-o recreație, cu câteva *sandwich-uri* și o litră de țuică în față. A fost chemat în cancelarie. A spus că *sandwich*-urile erau ale lui, dar țuica era a unui domn care plecase fără s-o bea toată. A încercat să facă chiar portretul domnului. Vanciu îl lăsa să vorbească, îi aminti, la sfârșit, că el a plătit și litra de țuică. A fost eliminat pe o săptămână și i s-a scăzut nota la purtare de la „suficient” la „insuficient”, ceea ce ne-a îngrijorat numai pe noi și pe părinți. Pake continuă să fumeze în recreații și să strecoare în ghiozdan o sticlă cu coniac, pe care o soarbe înjurând și lovindu-și prietenește prietenii.

Deși va rămâne repetent, Pake n-a renunțat la munții Făgărașului, nici la tabăra din Dumbrava Sibiului. Dacă nu vom găsi tovarăși pentru Făgăraș, vom pleca noi doi, singuri, ca în timpurile bune ale prieteniei noastre.

*

Oră de muzică. Poate ultima oră de muzică de anul acesta. Maestrul a venit cu un teanc de note muzicale, o nouă romanță a sa, *Crinul*, și-a venit să le vândă. Vorbește încet și trist.

- Domnilor, nu de altceva, dar am dat o mie cinci sute de lei la tipărit și vreau să-mi scot banii. N-am nevoie de

câștig... O bucată costă șase lei.

Zâmbește. Băieții dau câte șase lei și râd de autorul *Crinului*. Au cerut să le-o cânte. Maestrul s-a așezat la orgă și o cânta trist, clătinându-se pe scaun. O melodie banală, pe care am mai auzit-o, nu știu unde. După ce a repetat-o de câteva ori, orga a încetat să mai scârțâie și maestrul s-a ridicat. Aplauze frenetice și râsete.

Profesorul zâmbește. Apoi roagă pe baritoni să iasă afară din bănci și să repete cu el corurile pentru serbarea de sfârșitul anului. Și adaugă, tot atât de liniștit:

- Domnilor, dacă nu faceți tăcere, chem pe d-l director! Dar nu-l crede nimeni. N-au ieșit decât trei baritoni.

- Unde sunt baritonii? N-auziți, domnilor? Să iasă baritonii afară din bănci. Mai avem câteva zile și vine serbarea.

- Las' să vie, glăsuiește unul din fund.

- Care-i obraznicul?

- E scris pe-al nostru steag!

- Nu vă astâmpărați?

- Unde-s doi, puterea crește.

- ...și înflorește...

29

- ...ca un măr, ca un păr...

- Vă dau afară! ;

- Dai, n-ai!

- încetați odată, măgarilor!

- *Tu l'as voulu Dandin!*

- Chem pe d-l director.

- Nechematului i se ia darul.

- Banca din fund, vă scad nota la purtare!

- De ce vă supărați, d-le Boloveanu?

- De ce vă purtați sever cu noi, d-le Boloveanu?

- Profesorul îi ca un părinte...

- ...iar glasul lui e divin.

- Zexe!

S-au adunat șase baritoni care se sprijină unul de altul și se prefac că-și scapă partiturile pe jos. Unul din ei „a cerut voie afară”. Și pentru că n-a obținut, pretinde că nu poate cânta, că e „o adevărată barbarie și abuz de putere, ceea ce se petrece la liceul acesta!”. Boloveanu cânta înainte la orgă, numărându-și din ochi baritonii.

Fosil încearcă să se strecoare afară. *Fosil* nu e simpatizat, pentru că e schiop, pârâște băieții, e zgârcit, învață bine, copiază la teze, cunoaște chimie și - pe deasupra - mai e și evreu. Băieții îl strigă din bănci cu glas tare, ca să audă maestrul.

- Unde te duci Părtinișeanu?

- Unde fugi, *Fosilo*? Nu știi că d-l profesor nu lasă pe nimeni afară?

- Stai la loc, *Fosilo*!

- De ce nu respecti ordinele d-lui profesor?

Părtinișeanu, roșu, se târâște în bancă. Așteaptă. Caleia, care stă în spatele lui, citește *Le petit parisien*; îi trage o palmă peste ceafă. Palma a răsunat, baritonii și-au întors, cântând, capetele.

Firește, după oră, *Fosil* a reclamat pedagogului. Caleia va face o oră de arest.

*

Aguletti a plâns astăzi la ora de chimie și a pomenit numele tatălui său mort, ca să nu-i pună Toivinovici „insuficient”. Scena m-a făcut să roșesc jenat, să-mi frâng mâinile de enervare. Simțeam că mă copleșește o revoltă nelămurită și milă pentru Aguletti, și ciudă pe el, și compătimire pentru profesor.

Fănică regretă că nu se poate preface atât de bine. Aguletti s-a prefăcut și a mințit. Aș minți și eu bucuros, dacă aș putea; dar de ce să vorbească despre tatăl lui, mort?

Cred că întreaga clasă a încercat sentimentul acela stânjenitor, penibil.

30

Aș vrea să-l cunosc pe Dinu bine, bine de tot, pentru romanul meu. Nu-mi ajunge să știu că e frumos, bun și inteligent. Bănuiesc că ceva din sufletul lui ne scapă amândurora. De ce arată Dinu tot mai puțină tragere de inimă pentru chimie? Am învățat-o amândoi, la el, într-un laborator adunat pe lăvicioarele unei odăițe din subsol. Anul acesta aproape a uitat formule de temelie. Nu-l mai „pășionează”, cum spun eu. Nu mai muncește. Citește literatură puțină, se plimbă și doarme mult. Niciodată Dinu n-a fost prea harnic, nici prea ordonat. Dar acum s-a schimbat mult. Poate să fie o simplă criză. Dar eu, câteodată, singur, mă întreb: dacă *acesta* e adevăratul Dinu, și toată pasiunea lui științifică de un an și jumătate n-a fost decât o iluzie? Dacă însuși el s-a înșelat atât timp, și acum se întoarce în sine?

Nu știu, încă, ce rol va juca în roman.

*

Pe Robert îl dor ochii din pricina cititului și a formolului cu care s-au stropit clasele duminică. S-a frecat mult și acum îi sunt ochii roșii și lăcrimează. Stă cu batista la ochi, încruntat. Sunt sigur că se închipuie personaj din Ibsen, urmărit de chinuri sufletești și trupești. Umblă printre băieți, ca ei să-l vadă cum suferă și să-l compătimească. Când îl întreabă vreun profesor de ce stă cu batista la ochi, e fericit și răspunde în așa fel, încât orice om inteligent să poată înțelege că cititul e pricina durerii lui de ochi.

Mie mi-a spus ieri:

- Nici nu știi cât mă dor ochii. Aseară am citit până la două.

Eu m-am prefăcut mirat că citește atât de puțin și l-am mințit că nu mă culc niciodată înainte de trei.

*

Teză la matematică. Problema, ca de obicei, foarte ușoară. Cum însă eu nu știam nimic - pentru că nu învățasem nimic întreg anul -, priveam și nu pricepeam. Începea să-mi pară rău de neștiința mea. Cât de puțin aș fi citit, și tot o rezolvam. În jur, băieții lucrau aprins. Numai Mălu-reanu și Colonaș priveau caietul cu aceeași statornicie interogativă ca și mine. Noi trei suntem cei mai proști la matematică din toată clasa.

A început să mă necăjească faptul că nu puteam face nimic. M-am apucat atunci să înșir calcule fără nici o legătură cu subiectul. Problema era de trigonometrie, iar eu din trigonometrie nu cunosc decât cazurile de rezolvare a triunghiurilor dreptunghice. Am scris ce cunoșteam: altminteri, cu foaia albă, aș fi căpătat „rău”.

Pe trimestrul întâi, ca să-l întărit pe Vanciu și să mă răzbun că zâmbea întotdeauna când eram la tablă, sigur de ignoranța mea, am închis caietul de teză și am început să scriu pe o foaie scoasă din geantă. Scriam ca să mă vadă Vanciu și să se supere că nu știe ce scriu, de ce scriu

31

și cum am curajul să scriu. Vanciu se uita la mine, și se uita uimit. În același timp, eu mă bucuram că am prilejul să mă analizez și să-mi însemn sufletul din ceasul acela pe hârtie. Am vârât la urmă fițuica în buzunar - unde s-a adunat un teanc întreg.

...Dacă iau media „insuficient” și pe trimestrul acesta, nu-mi mai rămâne nici o nădejde.

*

Notiță din 2 iunie, când am văzut că colegii din față sunt triști, nu vorbesc și stau pe gânduri.

Iată ceea ce se petrece în sufletele noastre, acum la apropierea sfârșitului de an: ne copleșește melancolia.

Suntem obosiți, dezgustați de școală, sleiți de căldură și ne întristăm, totuși, când se apropie sfârșitul anului. Ne arătăm mulțumiți și râdem, și vorbim, dar în suflete păstrăm totuși un început de nostalgie. Se înțelege lesne aceasta. Poate ne gândim la plăcerile verii și ne întristăm amintindu-ne că vom fi *singuri*. Despărțirea ne alungă bucuriile.

Suntem atât de legați între noi, după șase ani de clasă? Sau poate e altceva? Poate ne întristăm că vacanțele nu ne aduc cele ce închipuisem noi, încă de pe la Paști, că vor aduce. Toți socotim cele dintâi zile de vacanță un rai. Și nu e așa. Ne obișnuim, în ultimele săptămâni de școală, puțin câte puțin, cu plăcerile libertății. Și, când se vestește vacanța, căutăm zadarnic marea și nesfârșita voluptate. Eu n-am găsit-o. E drept, mulți dintre noi par veseli și zgomotoși, dar aceasta nu dovedește nimic pentru mine. De atâtea ori mă pot prefăcu...

*

Astăzi, Fănică a căpătat „bine” la chimie. S-a întors în bancă istovit, desfigurat; îi tremura glasul, când s-a scuzat că nu are carnetul de note. După plecarea lui Toivinovici, a sărutat tabla și a dăruit băieților o sută de lei pentru cornuri și ciocolată. Ceea ce, pentru zgârcenia lui Fănică, e mai mult decât o nebunie. Cu „binele” luat la oral și-a asigurat media. Fănică e terorizat de chimie. Cred că citește de zece, cincisprezece ori fiecare lecție; și o uită de cum e chemat la tablă. Se emoționează ca în fața inspectorului. Se face roșu, se bălbaie, frământă buretele cu creta la un loc. Urăște pe Toivinovici și se înspăimântă de câte ori se deschide ușa, în ora de chimie. La extemporale nădușește, se clatină în bancă, se trădează dacă încearcă să afle un amănunt de la vecin, se zăpăcește, varsă călimara, transcrie de trei ori problema. Înainte cu câteva zile de teză, pierde pofta de mâncare. În ajun, învață până după miezul nopții și se deșteaptă în friguri. Ajunge la liceu slăbit, uluit, epuizat. Când intră Toivinovici, Fănică înlemnește cu ochii la el. Se dezmoștește când strigă absenții. Apoi ajunge nervos, nerăbdător, se frământă în bancă, se chinuie până ce Toivinovici citește problemele sau enunță subiectele de teză.

32

Când sună clopotul și nu și-a sfârșit lucrarea, Fănică își pierde cumpătul, încearcă să scrie precipitat o concluzie, oricare. În tot timpul orei a scris „literatură” în jurul subiectului ca să umple pagini și să convingă pe Toivinovici că a învățat. De obicei, concluziile sunt părțile lui cele mai bune, pentru că nu sunt expuse „literar”.

Fănică poartă în permanență piramidoane în buzunarul de sus al tunicii. Băieții îl îndrăgesc, pentru că e inteligent și sperios. Râde în toate orele, afară de chimie și matematică. Cunoaște cele mai abile formule de introducere când trebuie să ceară scuze profesorilor. Nimeni nu știe, însă, de ce i se spune „Cocoș”.

IV. ÎNTRE DONJUANI

Astă-seară au venit la mine Robert și cu Dinu și au hotărât să ne plimbăm în Cișmigiu. Robert purta pantalonii

albi și pantofi cu fundă. Dinu, haină deschisă, cordon de antilopă și tabacheră de argint. Amândoi, fără șepci și fără pălării. Jean Victor Robert - care se socotește geniu - își ține dreapta la frunte de câte ori e nevoit să stea pe scaun. Dinu - despre care fetele spun că e „drăguț și ironic” - caută să se vădească cinic, Don Juan și paradoxal. Eu mi-amîncheiat tunică și am coborât în stradă. Robert a oftat și Dinu mi-a oferit țigări. Robert oftează pentru că e geniu. Mi-a mărturisit într-o noapte că geniile sunt nefericite.

- De ce?

Robert m-a mângâiat, blând și imens.

- Tu nu pricepi asta...

Pentru Robert, eu sunt „doctorul”. Am toate simptomele: urătenie, miopie precoce și desfiguratoare, preocupări erudite. Robert, însă, care e geniu, mă consolează:

- Fiecare cu ursita lui, doctore...

Dinu e bănuitor și nedrept. Se îndoiește de Robert. Aceasta pentru că e tot atât de frumos ca el și - deși zvonește peste tot că nu se teme de Robert - îl necăjește concurența. Rivalitatea lor s-a accentuat la o nuntă, când partenera lui Robert, o blondă bacalaureată din Târgoviște, a sfârșit prin a dăruia lui Dinu un trandafir de la pieptul rochii. Dinu păstrează trandafirul într-un sîpet cu scrisori și flacoane colorate. Dar Robert zâmbește genial de câte ori aude de împlinirea aceasta.

- Copilării...

Pe bulevard, urmăresc cu ochii fetele și doamnele. Fiecare se trudește să pară mai îndrăzneț.

33

- Frumos corp, afirmă Dinu, cu ton de specialist încercat.

- Nu-mi plac picioarele, glăsuiește Robert, cu dispreț. Dinu se înroșește în întuneric, renunțând, firește, la arbitrajul meu.

- Ai mai văzut-o pe Sylvia?

Atacă Robert; Sylvia e o frumoasă și veche „simpatie” de a lui Dinu, pe care îl întâlnea în aceeași familie, de două ori pe an: la Sfântul Dumitru și a treia zi de Paști. De câteva luni, Sylvia a fost fermecată de Robert.

Dinu afectează că idila lor e distractivă:

- S-a urât groaznic în ultimul timp.

- Ți se pare? întreabă, perfid, Robert.

- Și apoi, Sylvia a fost totdeauna o fată vulgară...

Prevestind furtuna, închei analiza Sylviei cu o întrebare stupidă. Hotărâsc, apoi, să ne odihnim.

- Hai mai bine după fete...

Eu găsesc propunerea compromițătoare, și Robert se așază, fericit că nu i-am acceptat-o.

Dinu fumează visător. Robert se pregătește să ofteze. Eu aștept. Știu ce are să se petreacă. Din pricina celor șaptesprezece ani, a nopții de vară și a muzicii militare, cei doi vor deveni melancolici. Va pieri rivalitatea. Și vor începe acele insipide mărturisiri, șoptite cu ochi înlăcră-mați, unor prieteni dezarmați și receptivi.

Dinu e mai zgârcit în confesiuni. Robert, însă, e fecund și obsedant. Ochii se închid. Robert devine absent și imaginează. Își imaginează un suflet torturat și satanic. Dinu, modest, spune că el seamănă cu Anatole France: sceptic și epicureu.

În noaptea aceasta eram hotărât să lupt, până la urmă, împotriva unei discuții ce amenința să ajungă spovedanie. Robert nu mă privea.

- Ce nefericit ești tu, doctore...

Mă măgulea perspectiva de a se vorbi despre mine. Noi toți căutam aceasta, și căutam să alimentăm discuția și s-o prelungim cât mai mult. Dar acum era o primejdie.

- Dar nu sunt nefericit deloc...

- Zadarnic te ascunzi, ritma Robert, profund. Dinu asculta, așteptând revanșa.

- Cum poți trăi tu fără iubire, fără femeie, fără aventuri, continuă Robert cu ochii în coroana teiului.

- Uite că trăiesc, constatai eu, umil.

- Și asta numești tu viață, tinerețe?...

Când Robert vorbește despre viață și despre „iubire”, ritmează frazele, ca în drame.

- Să nu cunoști atâtea voluptăți ale vârstei... voluptatea de a stăpâni femeia, de a o călca în picioare, lovindu-i potirul plin al dragostei...

- Care potir? mă prefăcu a nu pricepe eu, presimțind primejdia de a-l asculta pe Robert psalmodiind un sfert de ceas.

- Nici asta nu pricepi, doctore?...

- Dacă nu vorbești clar...

- Să te îmbeți în aroma trupurilor suave, să pășești pe sub alei, braț la braț cu sclava ta...

Mă uitam la Dinu și mă întrebam de ce nu atacă. Sentimental înfrigurat, Robert se dezgolise. „Ironia” lui Dinu putea fi ațâțată.

- Femeia... Nimeni nu o cunoaște... să te culci în paturi albe, feciorelnice.

Dinu izbucni.

- Bine, mă Robert, până când o să-ți răbdăm noi fanteziile?
- Nu-s fantezii, iubite, vorbi prezumțios Robert, e reala realitate...
- Ai avut tu vreo fecioară?
- N-am spus că am avut fecioare. Am spus „paturi feciorelnice”...
- Ce numești tu „feciorelnic”? intervenii și eu, paie peste foc.
- Ia lasă-mă, doctore, cu filologia ta...
- Nu-i vorba de filologie, mă prefăcui eu necăjit, ci de fecioare.
- Nu mă pricepeți...

Robert e nefericit că noi nu îl pricepem. De câte ori nu știe ce să răspundă, oftează: nu-l pricepem.

- Știi că mi-a scris Măria...
- Amândoi, și eu și Dinu, suntem siguri că nu i-a scris.
- Ce-ți spune?

- Mă plictisește, dragă, cu declarațiile.
- I-am spus că n-o mai iubesc. Nu e *genul* meu...

Robert se culcă iar pe bancă, cu privirile în tei. Gândește. Muzica a încetat. Trec perechi pe sub alei, și Dinu le urmărește cu ochii. Început de vară, cu ispite. Mă simt și eu tulburat, dar lupt. Nu vreau să sucomb melancoliei și să le mărturisesc și eu mai mult sau mai puțin realizate idile de vilegiatură.

- Nu te-am văzut niciodată cu femei pe stradă, atacă prin surprindere Dinu.
- Eu na umblu cu *amantele* mele pe stradă...

A urmat după aceasta o pauză. Îl simțeam pe Dinu neliniștit. Desigur că era ispitit să se destăinuiască. Am ajuns un foarte bun observator. Pot recunoaște repede pe cei chinuiți de această nevoie lăuntrică. Mie mi s-au destăinuit foarte mulți prieteni. Ei mă socotesc creat pentru a asculta confesiuni. N-au înțeles niciodată cât de puțin mă interesează sufletele

34

35

lor. Pentru că destăinuirile nu sunt sincere. Fiecare încearcă să apară în fața celuilalt mai original: să-l facă să-l admire sau să-l compătimească.

Și cu toate acestea, și eu încerc la răstimpuri nevoia de a-mi deschide sufletul. Dar mă înfrâng. Și nu vorbesc niciodată, nimănui, despre cele ce bănuiesc că se petrec înlăuntrul sufletului meu. Pe mine mă supără confesiunile. Sunt o slăbiciune. Eu nu înțeleg cum un bărbat poate avea nevoie de sprijinul altuia. Chiar cel mai bun prieten e un dușman în ceasurile grele. Atunci, trebuie să rămâi singur. Trebuie să izbândești sau să fii înfrânt, singur.

Iar eu nu mă pot destăinui prietenilor. Prietenii și-au făcut părerea lor despre mine: doctor. Eu - după acele prea puține lucruri pe care le știu - cred altfel. Dacă m-aș dezvălui, însă, prietenilor, mi s-ar spune că „pozez”. „Poza” înseamnă pentru băieți tot ceea ce se deosebește de ei...

Înțelegând inevitabilul, îl întrebai pe Dinu care a fost prima lui femeie.

- Cum, încă nu ți-am spus? se ridică fericit. Ba mi-o spusese, și de nenumărate ori.
- Am auzit-o de mult, dar nu mai mi-aduc aminte. Și apoi, să audă și Robert...
- Da, da: mă interesează.

Eu ochii cum Robert se așază la pândă.

Ascultasem aventura aceasta și notasem o sumă de versiuni. Dinu avusese, până acum, șaptesprezece femei. Știam și cum le cheamă, și ce păr au, și alte multe amănunte. Dar, îndeosebi, versiunile primei femei mă interesau. Pentru că existau felurite și nostime versiuni. Una din ele mărturisea că prima femeie era roșcată, văduvă și locuia pe aceeași stradă cu el; alta că, dimpotrivă, avea părul negru-corb, era căsătorită și foarte bogată. Nu numai atât. Circulă și subspecii, precum și varietăți de versiuni. Așa. de pildă, tot prima lui femeie avea odată părul negru, era văduvă și locuia pe aceeași stradă cu el; sau era roșcată, căsătorită și bogată; sau locuia pe o stradă cu el etc.

Dinu începu pe un ton degajat. El - era în clasa a treia, băiat frumos, ochii negri, buze roșii, tunică croită pe șolduri - se întorcea odată de la școală. Când, fără veste, dintr-un gang ieși o servitoare stânjenită și-l apucă de mână. Nici nu avu timp să-și dea seama ce face, când se trezi într-un dormitor. În dormitor era un pat, iar în pat o fată cu părul arămiu, foarte luxos investmântată.

- Fată? iscodi curios Robert.
- Părea numai, răspunse prudent celălalt.

Eu nu spuneam nimic. Dar atunci, Robert se hotărî și se întoarse spre mine.

- Nu ți se pare, doctore, că aventura lui Dinu aduce oarecum cu *Păcatul* lui Caragiale?

36

Mie mi se pare că „aduce” îndestul. Dar am răspuns naiv:

- De unde vrei tu să cunoască prima femeie a lui Dinu *Păcatul* lui Caragiale?
- S-a auzit, timp de cinci minute, muzica militară de pe malul celălalt al lacului.
- Ai citit *Păcat*? îl întrebă Robert.

- Nu-mi mai aduc aminte...

Am plecat târziu din Cișmigiu. Acum, când scriu, nu se mai aude nici un tramvai electric pe bulevard. Nu mi-e somn. Mi-e cald. Și nu sunt mulțumit.

...Eu știu ce se petrece cu mine: sunt un sentimental. Zadarnic încerc să mă ascund. Sunt sentimental ca orice alt adolescent. Pentru că, altminteri, n-aș fi acum întristat. N-am nici un motiv să fiu întristat.

Eu am înțeles de ce nu sunt mulțumit. Pentru că nu „mi-am deschis sufletul” prietern'or. Sunt și eu ca toți ceilalți.

Am și eu nevoie de prieteni. Zadarnic mă mințeam. Și eu, ca toți ceilalți.

Vreau adevăriul, până la capăt. Vreau să fiu sincer.

Parcă eu nu știu? Nu știu că sunt sentimental și slab, și lipsit de voință? Nu visez și eu fecioare blonde, cu care să mă plimb prin parc, sub lună, sau pe lac, într-o luntre albă? Nu mă visez săvârșind fapte eroice și culegând laurii o dată cu sărutările frumoaselor necunoscute care...?

Dar toate acestea sunt lucruri triste și stupide. Eu nu mă îndrept scriindu-le în caiet. Și nici nu le pot scrie. Sunt caraghioase.

Ar trebui să fac altceva. Ar trebui să-mi caut frânghia și să mă biciuiesc. Pentru că sunt imbecil. Pentru că îmi pierd timpul rătăcind prin Cișmigiu și mi-l pierd acum visând Margarete iluminate, cu ochii înălțați spre cer, cu mâinile încrucișate pe piept.

Mai mult. Sunt cel mai nătâng dintre toți, orișicât m-aș ascunde. Sunt atât de nătâng, încât nici nu mă revoltă noaptea aceasta pierdută, și slăbiciunea sufletului meu, și ruina voinței mele, și pustiul minții mele. Și scriu aici, în loc să mă biciuiesc și să mă purific. Sunt dezgustat de tot, chiar și de durere. Căutam durerea trupului. Acum... Și nici nu mi-e somn. Și nici nu pot citi. Ceea ce înseamnă că sunt imbecil.

37

V. UN PRIETEN

Prietenul meu Marcu e înalt, uscat, cu ochii mari și bulbucăți, părul creț, mâinile lungi, picioarele lungi. Stă în banca din fund și citește romane franțuzești. Băieții îl cred prost și îi spun, din pricina lungimii nasului, „Țândărică”; iar pentru că e evreu, îl mai strigă și „Marcălă”. Marcu nu se supără nici de o poreclă, nici de cealaltă. Vine în fiecare dimineață cu romanul în ghiozdan și-l citește liniștit, în fund. Dacă e zgomot, se încruntă și citește. Dacă băieții sar pe bănci, își îndeasă degetele în urechi și citește. Dacă luptele se dau chiar în banca lui, se mută în altă bancă și citește.

Citește romanul.

Citește și când profesorii se găsesc în clasă. Atunci își reazemă cartea de spinarea colegului din față. Citește și când explică profesorii, pentru că Marcu crede că profesorii sunt, fără excepție, nerozi, iar explicațiile lor vătămătoare unui creier sănătos. Îi spune câteodată vreun vecin:

- Marcule, e aproape de tine.

Adică sunt ascultați vecinii lui de catalog. Marcu își ridică necăjit de pe carte ochii bulbucăți. Se interesează de lecția din ziua aceea. Cere câteodată și lămuriri. Dacă poate să-l „ducă” pe profesor, nu se dă în lături. Numai să nu-l țină mult timp la lecție, pentru că romanul trebuie citit. Când, însă, se așteaptă să-l asculte la chimie, nu se tulbură. Știe că în orice caz va lua „insuficient”. «

- Ionescu Corneliu, Ionescu Stelian, Mălureanu Marcu... Un băiat îl înghiontește:

- Ieși, Marcule, că te-a strigat.

Și Marcu se oprește lângă tablă, cu mâinile încrucișate. Când îi vine **landul** și Toivinovici îl întreabă, răspunde liniștit:

- Nu știu, domnule.

- Dar prepararea în industrie a acidului sulfuric o știi?

- Nu știu, domnule.

Toivinovici întreabă pe primii doi, care au „tocit” toată săptămâna. Le turuie gura și umplu tabla cu formule.

- Destul. Marcu, poți să-mi scrii formula dezvoltată a acidului pen-tafosforic?

- Nu știu, domnule.

- La loc, Marcu.

Se întoarce zâmbind, izbindu-se cu mâinile lungi de pupitre, în bancă, se supără pe vecini:

38

- De ce mi-ai închis cartea?

Odată l-a prins Noisil citind în timpul orei. Explica fazele războiului de o sută de ani și se plimba de la un capăt la altul al clasei. Îl zărește pe Marcu citind cu patimă volumul I din *Roșu și negru*, pe care i-l împrumutasem eu. Fără veste, îi pune mâna pe umăr.

- Nu se face lectură la ora de istorie. Știi ce-am spus până acum? Marcu nu știa nimic, și Noisil îl elimină pe trei zile.

- Cartea s-o dăruieți bibliotecii liceului, hotărî Noisil, adresându-se cectorului.

Iar eu îmi aminteam cu durere că era cartea mea.

Când a venit Marcu iar la școală, ne-a mărturisit că cei de acasă n-au aflat nimic, pentru că el pleca dimineața cu ghiozdanul și citea romane în Cișmigiu până auzea sunând fabricile.

- Să-i dea Dumnezeu sănătate lui Noisil, că numai -datorită lui am putut sfârși *Les Miserables*. La teze copiază. Scoate cartea sau fițuicile, sau îi suflă vecinul. Pare calm și nu se gândește la cele ce s-ar întâmpla de va avea nenorocul să-l prindă. Profesorii îl cred neghiob și incult. Când iese la tablă, se înroșește și spune banalități sau se bâlbâie, sau nu spune nimic. Lucrul acesta a silit pe băieți să-l clasifice drept un iremediabil prost. Unii, mai cu scrupule în clasificări, se întreabă cum, după atâta lectură, nu poate Marcu scoate ceva mai mult la lecție decât bâlbâială lui ignorantă sau tăcerea și mai ignorantă.

- Pentru că disprețuiește școala și profesorii, strig eu, luându-i apărarea.

Pentru că știu că Marcu, când nu mai e silit să-și spună lecția, vorbește foarte frumos și foarte original. Ne-am făcut prieteni când ne-am întors într-o seară de la liceu împreună. Eu osândeam romanul lui Mar-gueritte *La garconne*, iar el îi lua apărarea.

Îl știam până atunci cum îl știau și ceilalți. Dar mi-am dat repede seama că mă înșelasem. Am început să ne împrumutăm cărți. El era entuziasmat de Balzac și m-a convertit și pe mine. Citeam numai Bal-zac, tot ce ne cădea în mână. Ajunseserăm erudiți în *Comedia umană* și ne întreceam unul pe altul în cunoașterea personajelor, amănuntelor și curiozităților balzaciene. Când epuizam stocul, porneam prin librării și prin anticarii să ni-l împrumutăm.

Am răspândit amândoi pe Balzac în clasă. Unul dintre primii adepți a fost Robert. Îl chinuiam dându-i să citească cele mai proaste romane, Și Robert le găsea admirabile. Când bănuia ironia, ne mărturisea îndoindu-se:

39

- Drept să vă spun, nu l-am găsit pe *L'enfant maudii* genial. E bine, dar nu prea...

Băieții îl numesc comunist, anarhist, și Marcu nu se supără, pentru că el i-a silit să-l numească astfel. Venea la școală cu broșuri de propagandă socialistă, cu cărțuții de Engels și Kautsky, cu *Capitalul* lui Marx. Odată a adus în geantă două cărți franțuzești, cu scoarțele roșii: *L'unique* al lui Stirner și un volum gros de Kropotkin. Marcu spunea că sunt foarte interesante, dar băieții - informați de el - au aflat că volumele sunt anarhiste și l-au privit cu teamă. Nu îl urăsc, dar îl disprețuiesc toți, cu deosebire aristocrații care pomenesc de primejdiosul „iad bolșevic”. Marcu n-a mărturisit niciodată serios că e adept al anarhismului. A spus numai că e interesant și ne-a explicat, când l-am rugat, teoriile anarhiste. Dacă vrea, însă, să necăjească pe aristocrați, se declara ucenic fățiș al lui Kropotkin și Bakunin.

Aristocrații susțin că el e adept permanent al anarhismului și al comunismului, dar că nu se arată, de frică. Dacă cineva spune aristocraților că anarhiștii și comuniștii nu se pot împăca, ei răspund că toate acestea sunt vorbe. Marcu încredințează pe feciorii de moșieri că în puțin timp li se vor expropria din nou moșiile. Când l-am întrebat de unde știe aceasta, Marcu mi-a răspuns că toate sunt scornite de el, ca să se mai supere puțin și feciorii de moșieri. La noi în clasă nu sunt decât doi, dar Marcu spune că sunt peste măsură de mulți.

Nu poate orișicine sta de vorbă cu Marcu. La fiecare frază pe care o rostește, el găsește motive să se îndoiască. Pe mine nu mă supără faptul acesta, ci dimpotrivă, îl socotesc foarte original. Numai când grămădesc argumente peste argumente și Marcu nu le ia în seamă pentru lucruri de nimic - care i se par îndoielnice -, numai atunci mă supăr. Cred că lucrul acesta îi face plăcere lui Marcu, și poate nu greșesc gândind că însăși ținta discuțiilor e să supere băieții.

- L-am „turbat”!

De câte ori izbutește să „turbeze” pe vreunul, Marcu e mulțumit. Își trece degetele rășchirate prin părul cârlionțat și nu-și mai găsește locul. De aceea nu poate orișicine sta de vorbă cu el.

Când se deschide vreo discuție generală în clasă, între băieți, și când intervin aristocrații, el trece de cealaltă parte, fie chiar nedreaptă. Sfârșește întotdeauna prin a „turba” pe aristocrați.

Îndeosebi pe Furtuneanu. Furtuneanu îl numește „evreu distructiv”, uitând că are strânse legături cu un alt evreu, Lazimir, băiat bogat, cu \ care joacă săptămânal pocher. Furtuneanu nu-l poate suferi de când Marcu s-a arătat „nepoliticos” față de el. Trebuia să ne tundem toți, cu i cel puțin numărul 3, și toți am respectat ordinul. Cei câțiva care uitaseră j

au fost trimiși să se tundă în timpul orelor, spre marea lor bucurie. Numai Furtuneanu venise cu aceleași plete negre, în care nu pătrunsese mașina de doi ani. Venise cu tatăl lui și tatăl spuse directorului că, dacă i se tunde băiatul, și-l retrace din liceu. Iar directorul s-a resemnat și a acceptat „biletul de motivare”, în care scria că elevul Furtuneanu Petre nu poate fi tuns, pentru că a suferit de otită. În realitate, Furtuneanu suferise de otită cu un an mai înainte, dar Furtuneanu a rămas cu părul mare. Băieții s-au revoltat și apoi s-au resemnat, ca directorul. Dirigintele însă a cerut explicații, și Furtuneanu le-a dat.

- În urma otitei răcesc foarte ușor. E suficient să trec printr-un curent, tuns cum aș fi, și numaidecât ar reveni otita. De aceea...

- Să-l țină mă-sa în vată, completă confidențial Marcu către vecinul lui de bancă, dar atât de tare, încât a auzit și Trollo. Băieții râseră.

- Te rog să nu-ți permiți cuvinte pe care nu ți le permit eu mai întâi. Te rog să fii cuviincios. Te rog să-ți dai osteneala să fii bine crescut, dacă n-ai creștere de acasă...

- Vezi că te îneci, i-a răspuns liniștit Marcu.

Râsetele au împiedicat pe Furtuneanu să continue. Dar după sfârșitul orei a venit în bancă la Marcu și i-a vorbit

un sfert de ceas. Era foarte roșu și scuipa prin cavitățile celor doi dinți căzuți din față. L-a insultat, l-a făcut lipsit de bună creștere și a încheiat formidabil:

- Să nu-mi mai întârzi mâna pe stradă!

Marcu era suficient de roșu, dar părea liniștit. Mi-a mărturisit mai târziu mulțumirea ce o încercase, pentru că izbutise să-l facă pe Furtuneanu să scuipe și să se răstească un sfert de ceas.

Și de atunci nu-l poate suferi Furtuneanu pe Marcu.

De altfel, nici n-ar avea motiv să-l admire, pentru că nu-l cunoaște, în clasă, în fața profesorilor și a colegilor, Marcu nu-i decât rareori original. Numai în discuțiile noastre se arată așa cum e. Poate se intimidează în fața celorlalți băieți sau poate socotește nimerit să nu li se descopere. Dar pe mine m-a mirat faptul, și nu l-am putut explica, când Marcu n-a știut să analizeze *împărat și proletar* decât întemeindu-se pe critica lui Gherea. Și i s-a mai întâmplat lui deseori în clasă să nu poată răspunde decât cu rezultatele altora. Poate că îl intimidează clasa și profesorul.

Marcu îmi spunea că nu crede în nimic, că se îndoiește de toate. Când, însă, susține o teză sau combate alta, el se îndoiește cu o rară scrupulozitate numai de argumentele potrivnice. În ce privește probele sale, el le afirmă foarte sigur. Poate nu-și dă seama că în asemenea prilejuri e foarte puțin sceptic.

*

40

41

Azi am citit cartea lui Ionel Teodoreanu: *Ulița copilăriei* și am plâns. Nu mi-a fost rușine: am plâns. M-am spălat repede cu apă rece pe față, ca să nu mă zărească cineva și să vadă un miop emoționat și lăcrămând. Am fost toată ziua îndrăgostit de Sonia. Cred că am avut chiar mai mult succes decât Ștefanei. M-am închipuit frumos, interesant și glorios. M-am închipuit la Medeleni, cântând *Sheherezade*, cu Sonia alături.

Azi-dimineață, e drept, mi s-au ivit încă doi coși. I-am cercetat mult timp în oglindă și m-am întrebat dacă mă va plăcea Sonia. Am întrebat-o. Și Sonia mi-a răspuns că geniul meu a impresionat-o mai mult decât numărul coșilor de pe frunte...

Zadarnic mă prefac: sunt trist. Eu n-am fost la „țară” niciodată. Și când apune soarele primăvara, din mansarda mea cu ferestrele deschise, eu visez la livezi și la crângurile înflorite, la izvoare, la iatacuri luxoase, dudu și idile în vacanța Paștelui. Eu, însă, n-am fost la țară niciodată.

În serile de vară hoinăresc pe străzi, pe sub salcâmi și visez idile rustice, mărturisiri sub plină lună, sau cuvinte pătimase pe care nu le voi rosti niciodată. În serile de vară, zadarnic încerc să-mi sfârșesc capitolele din Felix le Dantec. Mi-e sufletul schimbat, iar eu sting lampa și visez. De multe ori m-am întrebat ce am eu în serile de vară. Dar n-am găsit răspuns.

Iar astăzi am citit *Ulița copilăriei* și-am plâns. Am plâns, pentru că eu n-am simțit niciodată cele ce simt eroii cărții acesteia. Eu le-am visat numai. Eu n-am avut moșie și n-am avut prietene care să-și petreacă convalescența la moșia mea. Când eram mic, adormeam tremurând de frig și mă jucam cu fetele cizmarului de alături, care n-au avut niciodată ciorapi și purtau rochițe de stambă. Iar eu numai am visat dudu și m-am jucat înainte cu fetele cizmarului.

Am plâns, dar am pus apoi cartea în raft și am râs. Am râs de mine, pentru că eram încă sentimental și visător. Și mi-am spus: *Ulița copilăriei* e o caramelă bună pentru băieții slabi de înger, ca Robert și ca Dinu. E o carte cu păpuși luxoase, cu poze și cu idile. E bună pentru copiii de boieri, care călăresc, fumează și sărută zarzări înfloriți.

Eu n-am sărutat niciodată zarzări înfloriți. Eu mi-am mușcat buzele, pentru că nu știam cine sunt. Eu mă întrebam și mă chinuiam să răspund și mă ofileam negăsind răspunsuri.

Eu îmi simțeam carnea tremurând și mă loveam, pentru că eram sărac și nu puteam face ce făceau ceilalți. Am uitat toate acestea? Am uitat romanul meu? Mi-am uitat sufletul, care suferă necunoscut de nimeni, și mintea, care se zbate dornică de ceea ce imbecilii din jurul meu ignorează până și cu numele?

Am plâns, pentru că un adolescent bogat, frumos și cu părul castaniu s-a îndrăgostit de o boieroaică poftitoare de tutun, care cântă *Shehere-*

42

zade la pian? Mi-am recunoscut eu generația în fericiții de la Medeleni? Mi-am pierdut eu vacanțele pentru ochii Soniei, ori m-am vârat în cămări cu hârtoage, cu ochii lăcrămând de miopie, cu trupul chinuit de seva adolescenței și cu sufletul înfrigurat de așteptarea adevărului, pe care-l căutam zi și noapte?

Unde îmi era hotărârea mea de a mă arăta lumii așa cum sunt, conștient de superioritatea mea și de nerozia contemporanilor mei? Unde îmi e dorința cruntă de a mă găsi și a mă poseda în întregime, dacă plâng, pentru că Ștefanei a cunoscut „cel din urmă basm”?

Am uitat că-mi spăgeam dinții de furie și de invidie și că mi-am făgăduit năprasnic că voi ajunge cât mai curând cineva și că atunci voi desface sălbatic pulpele celor mai frumoase femei, numai pentru că eu, EU, am îndurat ani de-a rândul chinurile cărnii, numai pentru că EU Am fost lipsit de bani și de trup frumos, și de ochi frumoși, și de obraji frumoși?

Am uitat și am plâns pe foile unei cărți din Cultura Națională? Am sfârșit *Ulița copilăriei* înainte de a sfârși *La*

lutte universelle a lui Dantec?

Și nu mi-e rușine de mine însumi?... Nu mi-e rușine de numele meu și de durerea mea, și de vrerile mele?...

....Zadarnic. Eu am rămas tot trist și tot îndrăgostit de Sonia.

Iartă-mă, Ionel Teodoreanu; dar dacă există Sonia, spune-i că un băiat urât, care nu știe ce vrea, e trist din pricina ochilor ei.

Spune-i să vină să-mi dăruiască trei cuvinte de mângâiere.

Spune-i că nu cer altceva decât să mă mângâie și să nu se înspăimânte de mine.

Iar dacă Sonia nu vrea să plece de acolo, din Moldova ei, spune-i să-mi trimită adresa, pentru că eu am să-mi vând cărțile lui Felix Le Dantec și am să mă duc să mă mângâie Sonia...

VI. LUNI8-9, GERMANA

În clasa I am rămas corigent la franceză, germană și română. Îmi petreceam după-amiezile pe un maidan, desculț, înădușit, miop, jucând oină. Ajunsesem vestit în fulgerarea cu care prindeam mingea și o repe-zeam în genunchiul celui din careu. Se vorbea chiar de intrarea mea în echipa liceului. Două lucruri se împotriveau, însă. Mai întâi, eram cel mai leneș, mai neglijent și mai răutăcios din clasă. Și eram miop. Dacă vedeam prea bine genunchiul adversarului, apoi nu mai aveam nicio-

43

dată timp să văd mingea, când mă aflam în careu. Scăpăm numai prin nepriceperea celui ce lovea.

Trei corigente însemna o repetență aproape sigură. Când am aflat vestea, m-am gândit serios, un sfert de ceas, la sinucidere. Mă înspăimântau, e drept, chinurile și moartea. Dar pentru că rușinea trebuia, oricum, spălată printr-un act de curaj, mă trudeam să găsesc un mijloc, ca prietenii să mă surprindă chiar în clipa când voiam să înghit pastila. Nu știam eu prea bine cum puteam să capăt pastile din acelea cu care se ucid oamenii nefericiți, dar aceasta nu-mi stânjenea planurile. Mă închipuiam disperat, cu pastila între dinți, luptând cu prietenii ce voiau să mă păstreze vieții. Auzeam chiar cum strigam, zbatându-mă: . - Nu, nu... lăsați-mă să mor!...

Aici, eram emoționat. Dintr-o nelămurită dorință, mergeam cu gândul și mai departe. Mă închipuiam mort.

Zăream prietenii uluiți, colegii bucurându-se în ascuns de acest eveniment inedit și auzeam plânsul mamei.

Închipuindu-mi toate acestea, lăcrămam, socotindu-mă persecutat de Faradopol, bărbat trupeș, maior în rezervă și profesor de germană. Băieții, la groapa mea, strigau:

- E un criminal, e un criminal!...

Iar eu regretam că, fiind mort, nu mai puteam să-mi arăt mulțumirea printr-un zâmbet.

După un sfert de ceas, însă, pe neașteptate, m-am liniștit. M-am așezat pe o bancă și priveam rândurile de fericiți ce ocupau bulevardul.

- Aceștia nu sunt corigenți la germană, constatai eu, întristându-mă.

De germană mă îngrozeam. La început, socotii că este o datorie patriotică să nu învăț limba dușmanilor mei. Mai apoi, începu să mă stăpânească teama de profesor. Nu ajunsese încă director. Venise de pe front cu o tunică ofițerească și izbutea să ne facă să uităm „lecția” numai cu o privire.

- *Was haben sie heute?*

M-a înfricoșat preludiul acesta șase ani. Cum sunt în banca I, trebuia să răspund mai întotdeauna:

- *Das Haus!*

- Măgarule!... Așa se răspunde?

- ?...

- Se răspunde cu o propoziție întreagă. De câte ori să-ți spun? *Was haben sie heute?*

- *Haben sie heute: Das Haus!*

- Așa se răspunde?

- ...o propoziție întreagă, băigui eu.

Sub*propozițiile, privirile și proporțiile profesorului de germană, uitam tot.

- Ieși la lecție. Unde e caietul?

În caiet se aflau transcrise - cu litere „nemțești” - câteva duzini de cuvinte pe care trebuia să le învățăm.

- Drumul?

- *Weg!* -Articolul...

- *Der Weg?* -*Das!*... măgarule.

- Podoaba?

- Șș... raf?

- Cum *Schraf?* Podoaba!

- Știu că începe cu ș, încercam eu să-l îmbunez. Atunci mă ajuta:

- Ș... șm... șm...

- *Schutmf?* ezitam eu.

- *Der Schmuck!*, măgarule.

- A ști!

- *Wissen.*

- Zi-l tot.

- *Wissen, wust, gewusten.*

- Cum face subjonctivul pasiv, persoana a III-a plural?

- La loc. Trei...

M-am ridicat de pe bancă și am plecat spre casă.

Mama știa. O vestiseră cinci prieteni, asigurând-o că am să promovez la toamnă. Furtuna a trecut cu greu. Eu mă apăram, spunând că sunt „persecutat”.

- Dar de ce te persecută numai pe tine?

- Nu știu... Așa, vor să mă persecute.

Ne-am înțeles să-mi împart vacanța în două: până în august voi fi liber, după aceea voi învăța cu un meditator.

Meditatorul era băiatul unui croitor evreu și-l chema Sami. Nu avea decât șaisprezece ani, juca încă nasturi, citea pe Nick Winter, dar învăța la școala evanghelică și, la Conservator, vioara.

- Cum merge, micule?

- Ascultă-mă, Sami: astăzi nu facem lecție. Mama pleacă la bunica. Mai bine mâncăm înghețată.

- Ai tu bani?

- Spune-i mamei că-mi trebuie un caiet.

- Îmi rămân și mie douăzeci de bani...

- Nu, lasă că îți dau mai bine mărci.

44

45

- Cât să-i spunem că costă un caiet?

- Cincizeci de bani.

- Și dacă nu-mi dă?

Sami era bănuitor și deștept. Îmi lua toți nasturii și mă silea să cotrobăiesc prin cartoanele neamțului încartiruit la noi și să-i culeg mărci neuzate. Când începea ceasul lecției, pentru că asista și mama, Sami se arăta sever.

- Micule, *germana* îi dificilă. Spuneam asta și la mama...

Până în septembrie, nu învățasem nimic. Dar au plecat nemții și ministerul n-a mai cerut germana în clasa I gimnazială. Scăpasem.

De atunci, germana mă obsedează.

*

Acum, profesorul a ajuns director. Fața i s-a mai înăsprit, glasul răsună formidabil în fiecare dimineață și, când se înfurie, pălmuieste elevii.

- De ce vii târziu?

Băiatul cu ghiozdanul încremenește lângă ușă.

- ...să vedeți!... -Marș!... boule.

Mie îmi spune numai „măgarule” și nu m-a pălmuit decât o singură dată. Îmi uitasem umbrela în clasă, și m-am dus s-o iau. Dar toate ușile erau încuiate. Am sărit atunci pe fereastră. Pașii domnului director s-au auzit, dureroși. M-am ascuns după ușă.

- Ce-i cu dumneata aici?

- ...umbrela...

- A sunat de ieșire; de ce n-ai ieșit?

- Am ieșit. Dar m-am întors. Ochii directorului se înflăcărară.

- Și... pe unde ai intrat?

Întrebarea răsună, pentru mine, ca o trâmbiță. Nu aveam nici curajul nici puterea să-i răspund. Uitasem cine sunt și ce căutam în clasa cu un director și o umbrelă.

Deodată, îmi simții capul smuls de trei ori spre dreapta, de trei ori spre stângă. Obrajii mi se înroșiră de rușine și usturime. Ochii îmi lăcrămau. Tremuram, o dată cu umbrela.

- Ieși!... Măgarule!

Dar nu aveam pe unde ieși. Mă apropiai de sobă, fascinat.

- Ai să-ți arzi hainele, nătărăule!

Îi mulțumi pentru sfat, cu o privire umilă și umedă.

Dar germana, tot n-o învățam.

Anul acesta, mi-am exasperat profesorul.

- Domnule, vă rog, eu mi-am uitat caietul acasă...

46

-Unu...

Eram fericit că cel puțin nu mă mai chinuia la tablă. Când mă striga, apăream palid, rigid, cu caietul și cartea.

- *Was haben sie heute?*

Firește, trebuia să răspund eu. Ca să simulez lecția învățată, mă pripeam.

- *Lebens Gote.*

- Nu *Gote: Goethe...*

Dar nu știam. După un răstimp mai lung sau mai scurt, sfârșeam întotdeauna cu „insuficient”.

*

În fiecare luni dimineața, mă plimb înfrigorat printre bănci, gândindu-mă la *Brand* al lui Ibsen. Aceasta îmi dă curaj. Mă încrunt și mă socotesc Brand înfruntând furtunile. Nici Brand nu era înțeles și nici eu nu sunt înțeles de profesorul de germană. Ne potrivim. Poate avem același suflet. Când mă plimb printre bănci, simt prea bine aceasta.

Dar când e zgomot în clasă, nu mai pot gândi la Brand. Mă trudesco cu pumnii la tâmpile, dar nu izbutesc să-l evoc. Nu văd decât niște munți acoperiți cu zăpadă. Nu se arată Brand. Și atunci tremur, și mi se strânge inima, și mă zbucium, cum se zbuciumă Fănică la chimie. Nu știe nimeni aceasta, dar eu trec prin clipe grele când nu se arată Brand. Atunci mă apuc să învăț cuvintele la germană.

Domnul director, însă, nu e un om rău. Înainte de încheierea anului, ne cheamă pe cei amenințați, la „îndreptare”, în cancelarie. E cald, și domnul director fumează.

- Ce știți? -Schiller.

- Știți voi pe Schiller?

Noi zâmbim, pentru că toți trebuie să zâmbească de câte ori glumește d-l director.

- Hai? Știți voi pe Schiller?

Înțelegem că zâmbetele n-au fost de ajuns. Unul dintre noi râde. Câțiva ne ajută de batistă, d-l director e satisfăcut. Prudent, îmi înghiontesc vecinii. Răsetele trebuiesc să înceteze, pentru că d-l director e serios. Dacă râdem prea mult, se întunecă.

- Ia să dați un extemporal...

De data aceasta, nu se supără. Ne ascultă cum citim și cum traducem din manuale truate, și gândul lui e la via din județul Prahova.

După un ceas și cincisprezece țigări, d-l director ne dăruiește fiecăruia media „suficient”.

-Măgarilor!... Hai?

47

VII. CORIGENTĂ

10 iulie

S-a sfârșit școala.

Iar eu sunt sigur că am rămas corigent la matematică. Am rămas corigent, pentru că am vrut eu; sau, mai exact, nu am promovat, pentru că nu am vrut.

Nu mi-e rușine. Știam de mult că sunt cu desăvârșire lipsit de voință. Numai inocenții mei colegi mă pot socoti un băiat voluntar, pentru că citesc până noaptea târziu cărți de știință.

Eu le-am spus că mie-mi place să citesc, nu-mi impun asta.

Dar ei nu au vrut să înțeleagă.

Totul s-a petrecut firesc și după cum era de așteptat. În cea din urmă lecție, Vanciu ne-a spus:

- Cei care vor să-și îndrepte notele, să vină peste trei zile la orele două după-amiază, la liceu. Pot să-și îndrepte orice notă, pentru că îi întreb din materia fiecărui trimestru.

Eu aveam pe toate trimestrele media „insuficient”. M-am ridicat pe o bancă și am strigat către clasă:

- În noaptea asta *nu se doarme*, băieți! Spuneam oricui voia să mă asculte:

- Mă apuc să învăț la două. Lucrez până la zece noaptea. Mănânc, mă culc, mă scol la două. Lucrez până mâine dimineață, apoi repet operația de două ori. Astăzi isprăvesc trigonometria, mâine până la prânz învăț din algebră combinațiile, binomul lui Newton și triunghiul lui Pascal. După-masă sfârșesc algebra. Poimaine repet.

Răspoimaine ies la tablă cel dintâi și îl tâmpesc pe Vanciu. În trei zile învăț ce n-am învățat un an și scap... După aceea mă culc și dorm patruzeci de ore în șir, ca Champollion după ce a descifrat hieroglifele...

Eram entuziasmat și credeam. Când mă părăsea, însă, entuziasmul, începeam să mă îndoiesc. Dar mă trudeam să-mi păstrez entuziasmul necesar.

Acasă, cum am ajuns, am împărtășit hotărârea mea. Spuneam:

- Până mâine dau dracului trigonometria.

S-a sfârșit masa și eu m-am urcat în mansardă. Cald, și mie îmi era somn. Îmi spusei:

- Nu mă pot apuca deodată de matematici. Trebuie să-mi obișnuiesc creierul. Și citii vreun ceas dintr-o carte care n-avea câtuși de puțin legătură nici cu binomul lui Newton, nici cu triunghiul lui Pascal.

48

- Haide, îmi poruncii cu glas tare, când văzui că se face trei: hârtie, creion, tabla de logaritmi și cartea de trigonometrie.

Prudent, îndepărtai de pe masă tot ce-mi putea ispiti atenția: un volum din Auguste Comte, *Istoria literaturilor romanice*, voi. III, a lui Iorga, *Sanctuaires d'Orient* de Schure, revistele, broșurile, și adunai tot ce-mi poruncii.

- Primele lecții nu sunt grele deloc, îmi mărturisii cu jumătate de glas, ca să-mi fac curaj. Să începem cu liniile trigonometrice: *sinusul și cosinusul*.

Dar mă aflai citind prefața, în care dl. Tutuc reproducea un pasaj de d-l Bianu. În pasajul acela, autorul afirma că, cu toată inteligența dumi-sale, socotită de profesori obtuză matematicii, cartea de trigonometrie a lui Spiru Haret

i s-a părut delicioasă.

- Trebuie că e, într-adevăr, foarte interesantă trigonometria, îmi spuneam eu, fără convingere.

Dar de câte ori încercam să citesc primul capitol, descopeream ori că creionul nu e destul de ascuțit, ori că tabla de logaritmi nu e la îndemână, că fereastra scârțâie, că nu mi-am așezat comod picioarele, că gulerul de la cămașă mă supără, că hârtia de pe masă e pătată, că praful de pe iconiță n-a fost șters de la Duminica Tomii, că s-a uscat cerneala în călimară, că n-are să-mi ajungă hârtia ș.a.m.d.

Auzii ceasul trei și jumătate.

- Haide, domnule! mă răstii eu către mine însumi.

Și desenai un cerc și-l împărții în patru și scriei la fiecare capăt al diametrelor câte o literă mare: A, B, C, D. Și îmi închipuii că am un arc de treizeci și cinci de grade și unii extremitatea arcului cu centrul cercului. Dar observai că obținusem un arc de patruzeci și cinci de grade.

- Ăsta nu-i bun! rostii eu, bucuos că eram nevoit să construiesc un alt cerc. Ăsta-i a opta parte dintr-un cerc și sinusul lui e 3 supra radical din minus 2, iar cosinusul 2 supra radical din 3.

Ștersei cercul cu arcul de patruzeci și cinci de grade și făcui alături un altul, cu un arc numai de treizeci și cinci de grade. Dar, când fu să-l creștez cu două diametre perpendiculare, luai în seamă că cercul șters cu creionul îmi atrage atenția. Atunci mototolii hârtia și o zvârlii pe fereastră. Al treilea cerc era mai reușit, și-i dăruii un admirabil arc de treizeci și cinci de grade. Arcul era $AB=35^\circ$, iar la centru pusei O, pentru că așa se pune întotdeauna la centru.

Apoi am citit trei pagini fără să mă opresc. Erau foarte bine scrise și foarte limpede, dar în mansardă era cald, și eu mă gândeam că peste o lună voi fi în Dumbrava Sibiului.

Până seara citisem douăzeci și șapte de pagini și mai îmi rămăseseră o sută nouăzeci și una. Aceasta, pentru că la patru și jumătate m-am dus să fac dușul rece; la cinci și jumătate m-am convins că sufăr de foame

49

și m-am coborât să mănânc; la șase jumătate am citit o revistă; la șapte mi-a fost sete, la șapte și un sfert mi s-a rupt creionul, la șapte jumătate am devenit melancolic auzind ciripitul paserilor, la opt m-am socotit persecutat, la opt și un sfert am aprins lampa - cu toate că nu era absolută nevoie - la opt jumătate mi-am examinat fața în oglindă, la nouă fără douăzeci am luat niște însemnări psihologice pentru romanul meu, la nouă fără zece m-am hotărât să mă odihnesc puțin ca să nu mă surmenez, iar la nouă fără cinci am fost chemat la masă.

După masă am descifrat la pian foarte mult, ceea ce nu se mai întâmplase de câțiva ani. Era unsprezece și un sfert când m-am suit din nou în mansardă.

- Lasă, mi-am spus. Să nu-mi obosesc ochii citind noaptea. Să pun ceasul să mă scoale la trei.

Am început să mă dezbrac, fericit. Nu e prea devreme la trei?

Hotărâi: mă scol la patru.

Când mă îndreptam spre masă, să sting lampa, m-am răzgândit și am pus ceasul să sune la cinci.

Și ceasul a sunat la cinci. Dar eu visasem vise rele toată noaptea și l-am lăsat să sune.

- Ia mai slăbește-mă, i-am spus pe jumătate adormit, ca și cum ceasul ar fi fost de vină dacă a sunat la cinci. Și m-am întors pe partea cealaltă...

- Bre, ai matematica!... Scoală-te!

- Ei, și ce e dacă am matematica? Matematica mă creează pe mine sau eu pe ea?

Și iar am adormit. Dar m-a lovit lumina dimineții în ochi și m-am deșteptat. A început să-mi pară rău să dormisem un ceas și jumătate mai mult decât trebuia. Am început să mă ocărăsc în gând cu glas tare.

- Nu sunt decât un adolescent ca și toți ceilalți. N-am să ajung niciodată nimic. Nu-i nimic de capul meu. Păcat de timpul pierdut cu școala. N-am voință nici cât un clapon.

Toate acestea, menite să mă cutremure și să mă îndrăgostească de trigonometrie.

Zadarnic. După ce m-am spălat și m-am îmbrăcat, am început să citesc un capitol din cartea lui Iorga.

- ...Nu sunt atât de naiv să mă consum la șase cu matematica?

În realitate nu era șase, ci șapte fără cinci. Am citit din *Istoria literaturilor romanice* până la opt. Atunci mi-a adus tata laptele și pe mine m-a găsit răsfoind înfrigurat logaritmi. Părea foarte mulțumit.

- Merge? Merge?

- Greu, foarte greu. De la patru mă lupt cu ea. Nu știu ce-o face. Sunt foarte obosit.

Tatăl mă privi mângâietor.

- Mai plimbă-te puțin prin grădină și apoi mai citește iar. Cred că n-o fi atât de rău să vă asculte greu...

- A spus că ne ascultă foarte greu...

La opt și un sfert am început să socotesc câte pagini mai aveam de citit și le-am împărțit la numărul orelor disponibile.

Am repetat socoteala de trei ori, pentru că părea că mă interesează foarte mult rezultatul exact.

Am desenat un cerc.

- Ei, și ce-are să fie dacă nu m-oi prezenta la examen?

- Are să mă lase corigent.

- Ei, și ce-are să fie dacă m-o lăsa corigent?

- Au să râdă toți de mine.
 - Ei, și ce-are să fie dacă au să râdă toți de mine?
 Îndoiala nu mai mă lăsa să împart cercul în patru și să-i însemn extremitățile diametrelor A, B, C, D.
 - Ce-mi pasă mie dacă mă lasă corigent? Nu știu eu cine sunt? Nu sunt eu?
 Aveam dreptate: eu eram. Dar aceasta nu însemna nimic pentru Vanciu.
 - Ei, și ce-mi pasă mie de Vanciu? Așa era: ce-mi păsa mie de Vanciu?
 - Chiar e mai bine să mă las corigent. Am destulă vreme la vară să învăț cu sârg. Am să învăț patru ceasuri pe zi, de va rămâne Vanciu uluit. Și atunci nu mă va lăsa corigent la anul, nici în clasa a VUI-a. Trebuie să învăț, odată, temeinic matematica. Am să învăț la vară. E chiar foarte inteligentă hotărârea mea: să învăț la vară...
 Mi-am strâns bucuros cărțile și le-am înghesuit sub măsuta cu reviste. Am alergat jos și i-am vestit pe toți că nu mă prezint la examen.
 - Cum, voiți să promovez iarăși superficial?
 Și la anul să rămân iarăși corigent, și iar în clasa a VIII-a?
 Trebuie să învăț, odată, temeinic, matematica. La vară, am vreme destulă. E foarte inteligent ceea ce fac...
 Astfel, și anul acesta, ca întotdeauna, rămân corigent.
 Ceea ce era de așteptat. Și ceea ce eu prorosisem, numai pentru mine, încă din iarnă.

50

51

VIII. PREMIANȚII

Azi-dimineață s-au rânduiești bănci în curtea liceului, s-a adus o catedră, câteva scaune și o masă pe care s-au așezat cărțile de premii. Băieții se adunau grupuri, îmbrăcați de sărbătoare, cu fețele luminate, mai serioși și nerăbdători. Unii se apropiau pe furis de masă și-și aruncau ochii pe cărțile cu numele premianților. Se întorceau, și vestea se împrăștia printre bănci. Cel premiat, înroșindu-se, se prefăcea că nu crede.
 - Nu-l ascultați... minte!

De fapt, însă, crezuse cel dintâi.

Băieții cei mari din clasa a opta veniseră cu pălării de pai și se simțeau datori să râdă și să disprețuiască. Turuiau binevoitor pe cei mici. Apoi priveau cu toții pregătirile de lângă catedră și masa cu cărți, comentând figurile profesorilor. „Balaurlul”, servitor pârșos, își plecase capul ca să audă poruncile domnului director. Un secretar aduse o coală scrisă cu numele premianților, ordonați alfabetic. Câțiva părinți se așeză. Zău timizi în băncile din față, salutând, zâmbind, profesorii.

Clasele a V-a și a VI-a apreciau exagerat glumele celor din a VII-a și a VIII-a. Aceasta, în nădejdea ascunsă că vor fi primiți în grupul lor. Stăteau alături de cei din clasa a VUI-a și le sorbeau cuvintele. Când li se adresau exclamări, erau fericiți. Unii aveau norocul să fie întrebați, cu alții se începeau chiar comentarii. Aceia erau privilegiați. Prietenia cu „cei mari” se datora, fără îndoială, multor „gentileți” la bufetul liceului, la bodega din colț sau la curse. Alții își statorniceau astfel de relații de la jocuri de cărți, prelungite, în taină, până după miezul nopții.

La zece și jumătate începu „serbarea”. Domnul director, pe catedră, rostește o cuvântare ocazională. Arată „activitatea liceului, procentul de promoții și de premianți”, sfârșind prin îndemnuri.

- ...la liceul nostru, doamnelor și domnilor, munca elevului, stăruința lui, inteligența și perseverența - mai bine zis - a acestui elev stăruitor și inteligent, care nu și-a pierdut timpul, ci a profitat de luminile pe care i le-a dăruit fără zgârcenie liceul nostru, stăruința acestui elev, care sunt mulți în liceul nostru, a fost răsplătită. Să spunem deci, doamnelor și domnilor, după acest al șaptelea an de existență a liceului nostru, după faptă și răsplată...

Băieții, din fiind, aplaudau și chicoteau pe sub bănci. La răstimpuri, profesorii întorceau capetele și îi priveau aspru. Când s-a coborât d-l director, maestrul de muzică a început să-și adune băieții pentru fanfară. Nu găsise decât nouă.

52

- D-l Boloveanu?... întrebă, mai mult din ochi, directorul. Maestrul exaspera.

- Haideți, domnilor, ce D-zeu? Unde e toba mare? Câți trompetiști *alto* sunt?

Trompetist *alto* eram și eu. Dar mi se umflau buzele și răsuflăm obosit după fiecare ședință. Ceea ce m-a hotărât să nu mai vin la repetiții, de două luni. Ca să nu mă vadă, mă pitii sub bancă.

Maestrul și-a strâns bagheta și - obez iluminat - a început. „Marșul” era una din numeroasele sale compoziții.

Fără tromboane suficiente și cu un toboșar anemic, fanfara nu izbutea să emoționeze. Melodia se pierdea pe alocuri, acoperită de acompaniamentul trompetelor *alto*. Fi-nalurile se împlineau mai întotdeauna fals, spre ciuda d-lui director. Maestrul se zăpăcise cu totul. Când metalul tremura cu un semiton mai jos, se apropia de cântăreț și-l lovea cu bagheta.

- Am să te spun d-lui director... Apoi, către "dreagă fanfară:

- Duc ' nu veniți ia repetiții?... *Forte*, acolo, *forte*!...

Aplauzele prea lungi, au făcut să roșească pe director și pe maestru.

- Să cânte *Potpuriu*! dimitale, propuse imperativ d-l director. Băieții așteptau ca pe o delicioasă revelație ultima compoziție a maestrului.

-Bravo! Bravo!...

O privire de lângă catedră îi liniști.

Părinții deveniseră nerăbdători. Premianții transpirau.

- SstL. La patru, începeți... Un, doi...

„Potpuriul național” începea cu o doină. Dar solistul, un brun înalt și scofălcit, obosise. Când trebuia să țină nota mai mult de trei măsură, își umfla obraji, stacojii, și închidea ochii. Sunetele se îngroșau, se înăspreau.

- Firănescule, mai cu putere!... imploră maestrul, strângând bagheta. Un grup de elevi dinapoia fanfarei repetară încurajarea:

- Nu te lăsa, Firănescule!...

Solistul râsuflă umed când se sfârși doina și începu sârba. întreaga fanfară zâmbea publicului, maestrul zâmbea fanfarei, iar publicul acompania cu vârful ghetelor.

Grupurile de elită, din fiind, organizează un acompaniament pe pupitre. Părinții întorceau capetele, întrebători.

Atunci, d. director se ridică și, în mijlocul sârbei, glăsu:

- Hei! Voi, ăia din fund, vă dau afară...

Diletanții amuțiră. Amuți, peste puțin, și fanfara, acoperită cu aplauze. Cinci minute pauză. Apoi, începu premiile. Un secretar, peltic, striga.

- Brădescu Mihail, clasa a VUI-a reală, premiul I cu cunună.

53

Fanfara intona arpegiul gloriicator:

- Do-mi-sol-do. Do-sol-mi-dooo... Do-mi-sol-do...

Destul... Vasilica Dumitru, clasa a VIII-a reală, premiul al doilea.

- Bravo!... Bravo, Dumitre!

Vasilica Dumitru, înalt, ghebos, cu urechile lungi, ciupit de vărsat, pistruiat, cu nasul roșu și fruntea îngustă, înainta timid, ca fiu de spălătoreasă, până la masa cu premii. Directorul îi zâmbea dulceag, îi strânse mâna și-și netezi apoi încrunțat plețele. Se strigară alți fericiți și sâr-guitori elevi. își luau fiecare brațul cu cărți sau numai câte o carte și, cu fețele îmbujorate, se întorceau împiedicându-se, nemaicutezând să între în bănci. Vorbeau între ei, își cercetau premiile, iar din fundul sufletelor se ridicau invidiile ca niște aburi calzi. Ceilalți, mulțimea anonimă a promovaților mediocri și a corigenților - dintre repetenți nu veniseră nici unul la serbare - aplaudau fals răsplată colegilor încununati.

-Bravo, Manda!

- Să trăiască! -Bravo, Sandule!...

Strângeau mâna lui Alexandrescu Alexandru, dar ei gândeau că fiecare ar fi putut fi, tot pe dreptate, încununat. Și unii se întunecau, iar alții exagerau masca bucuriei, aplaudându-și din răspuțeri colegii.

Eu ascultam și îmi era teamă ca ceilalți să nu afle ceea ce se petrecea înăuntru-mi. Voiam să par liniștit, ca să nu se spună că invidiez pe cei câțiva neghiobi încoronați. Dar, înconjurându-mă premianții, simțeam că îmi slăbesc puterile. În curând aveam să-mi trâmbez ura. Uram pe acei adolescenți cu frunțile înguste, incult și impersonali, care își învață lecțiile, se duc la cinematograful și se masturbează în fiecare noapte. Uram trupurile acelea plâpânde sau robuste, albe, negricoase și fețele roze sau palide, cu ochii încercănați și supti. Munca mea și torturile mele, și rezultatele mele nu erau prețuite. Aceasta, pentru că nu puteam învăța matematica și nu știam germana. Judecam cu o fierbinte nedreptate. Ceea ce îmi plăcea mie, acelea erau necesare. Ce să fac cu matematica la științele naturale?

- învăț ce-mi place mie, m-auzi? Toți suntem niște imbecili... încheiam astfel, brutal, discuția cu un coleg premiant.

- Imbecili, m-auziți?...

Poate urlam, pentru că se întorceau capete către mine, și colegul s-a j furișat, intimidat.

M-am liniștit, apoi, gândind la biblioteca și manuscrisele mele și la j turma adolescenților. Ca întotdeauna, ca să mă mângâi, exageram.

Am cercetat cu Dinu listele ce se lipiseră la un geam. Din clasa noastră erau patru corigenți la matematică:

Dinu, Chioreanu, eu și Bona Dinu îmi era prieten. Ceilalți doi, cei mai proști din întreaga clasă.

54

Faptul ar fi trebuit să mă umilească. Altădată, aveam cel puțin tovarăși mai selecți de corigenți...

M-am întors cu Dinu, glumind.

Când venii la masă, întrebai de la ușa:

- Știți câți corigenți sunt de la noi, din clasă, la matematici? Șaisprezece.

S-au mirat cu toții. Mă priveau prietenoși și încercau să mă consoleze. Eu mă prefăceam trist, dar mă bucuram din tot sufletul că tata nu-mi predică nimic și că mama nu mă va lipsi de bani în săptămâna aceasta. Mi-au cerut amănunte asupra serbării, asupra profesorilor, prietenilor, colegilor, cunoscuților, necunoscuților.

A trebuit să mă prefac trist până seara.

Sau, poate, sunt cu adevărat trist...

IX. VACANTA

E cald și eu sunt liber să citesc ce-mi place. Nu mă gândesc la corigentă. Am să mă apuc de matematică la sfârșitul lui august și tot atunci am s-o învăț. Sunt liber, sunt stăpân pe timpul meu. M-am gândit mult dacă nu trebuie să plec, să fug pentru totdeauna. E un gând care se întoarce răbdător, de câte ori izbutesc să-l ajung. Mă frământă nopțile. Ar fi atât de frumos să fug... Nu știu dacă îmi lipsește curajul. Mă gândesc la atâtea piedici pentru care nu sunt încă pregătit să le înfrâng. Eu nu înțeleg nimic din tot ceea ce privește pașaportul. Dacă aș căpăta unul, mi-ar fi ușor să mă descurc.

Prietenii toți îmi spun că și ei au vrut să fugă. Fuga mea nu e însă o trecătoare nostalgie după aventuri, nici o copilărească predare în fața plictiselilor școlii. Eu trebuia să fug dintr-o necesitate lăuntrică, pe care nu o înțeleg, dar care îmi stăpânește voința. Simt că mi s-ar rupe sufletul, că m-aș sufoca altfel. Simt nevoia să viețuiesc așa cum vreau eu, luptând. Aici, în mansardă, mă lupt numai cu mine. Am ajuns un campion încercat, un călău al sentimentalismului, un temnicer cu inima rece. Dar trebuie să lupt cu oamenii. Aceasta e o poruncă din lăuntrul meu. Sunt cuprins la răstimpuri de o furie oarbă împotriva celorlalți și împotriva mea, care viețuiesc în celulă și nu știu să înfrâng în viață.

Dacă aș fugi, aș fi atât de puternic... Mă ghicesc rătăcind singur, fără teamă de mine, fără griji, muncind și citind atât cât vreau eu. Cred că nimeni nu m-ar recunoaște, într-atât aș viețui o viață străină.

55

Cel din urmă îndemn la fugă m-a tulburat după ce am cunoscut, într-o dimineață, pe o bancă la Șosea, și am petrecut patru ceasuri de vorbă cu un vagabond. Citeam o nuvelă de Panait Istrati. Vecinul meu de bancă m-a rugat să îi împrumut revista. A citit-o repede. Am intrat, apoi, în vorbă. Un evreu tânăr, prost îmbrăcat, care rătăcise mult și îndurase multe. Mi-a spus de umerii zdrobiți în porturi. Eu am înțeles că n-am să pot ajunge niciodată hamal și m-am întristat. Mi-a vorbit, însă, de viața stranie pe care o duc pianistii cabareturilor de periferie, îmbarcați pe vapoare levantine, ajunși în porturi calde, dormind în hoteluri murdare, petrecându-și nopțile în orchestre de naufragiați cosmopoliți. Eu îmi simțeam carnea încrâncenată de bucurii. Mi se părea că numai o astfel de viață m-ar fi liniștit.

Tânărul fugise din Basarabia, fusese piccolo într-o cafenea din Brașov, ajunsese ucenic într-o ceainărie din Constantinopol, apoi paznic la o magazie de lemne în Smirna, fugise din nou, pe un vapor grecesc, până la Cairo. Aici a rămas aproape un an. N-a putut învăța englezește. Citește rusește, românește și franțuzește. E inteligent și incult. S-a temut să-mi dezvăluie credințele sale politice, dar i le-am ghicit.

Am vorbit amândoi despre Panait Istrati, pe care îl adoră. Eu am încercat să-l conving de inferioritatea vădită a scrierilor brăileanului parvenit. Tânărul m-a numit, glumind, „burghez” și m-a asigurat că nu pot, încă, înțelege pe Panait.

Despre ce n-am vorbit, patru ceasuri, pe banca pustie, în amiază? Când ne-am despărțit, plecam cu alte doruri, cu alt pas, cu alt zâmbet. A doua întâlnire m-a făcut să gândesc asupra unor fapte de viață vie, pe care le cunoșteam din auzite sau din cărți. Gândurile mi-au dăruit alți ochi, cu care îmi priveam mai bănuitor tovarășul și mai prudent aventura mea.

Am întârziat de vorbă într-o berărie pe care mi-o fixase el. L-am întrebat cum a venit la București. Din tot ce mi-a povestit, căpătăm impresia că mă minte. Mi-a spus că venea de la Hamburg, ca „lucrător”. Se ferea să precizeze meseria. Furat de vorbă, mi-a mărturisit că părăsise Parisul acum zece zile. Uitase de Hamburg. Înțelegeam că petrecu- se mult timp în Franța. Era prea incult ca să rețină atâtea numiri, atâtea locuri, atâtea minunății, dintr-o convorbire sau dintr-o carte. Vorbea curgător, cald, amestecând fraze de *argot*, pe care nu le înțelegeam întotdeauna.

Pe mine mă cuprinsese, dintr-o dată, neîncrederea. Îl priveam corect și, poate, cu bănuieli în ochi. Nu înțelegeam cum se putuse strecura prin atâtea țări ca lucrător. Încercai să-l surprind. Tovarășul meu a început să râdă, fermecat. A rostit atunci o înjurătură - savuroasă, m-a asigurat el — pe rusește. Mi-a spus că nu sunt decât un simplu „burghez detectiv”.

56

Că aș putea intra agent la Siguranță, să urmăresc tipii suspecți. Apoi a cerut o sticlă scumpă de vin și a început să-mi povestească o sumă de lucruri care mă entuziasmau prin ineditul lor, prin cinismul cu care erau mărturisite. Tânărul trăia în fiecare oraș, din ceea ce câștiga, cu o „fată” mereu schimbată. Avea o ciudată însușire de a supune voința fetelor de trotuar, își alegea pe cea mai frumoasă. Găsea astfel casă și bani. El vagabonda în timpul zilei, fuma în grădini publice și seara juca biliard în cafenele până la ceasul când trebuia să-și întâlnească tovarășa.

Povestea toate acestea antrenant, golind pahare, încercând să mă înspăimânte prin imoralitatea sa. Eu mă tulburam nu de tot ce-mi spunea, ci de faptul că-i *aprobam faptele*. Aș fi vrut să descopăr o încercare de revoltă, de dezgust, și strângeam buzele de furie că aventurile lui mă ațâtau, mă seduceau.

Neîncrederea în puțința unei vieți de muncă și rătăcirii nu întârzie să mă întristeze. Dezvăluul noului meu tovarăș toate îndoielile. El mă sfătuia să rămân acasă până ce voi crește destul, ca să nu mă scârbească traiul parazit și nerușinat. Îmi preciza, apoi, tot ce-mi trebuia pentru fugă. Actul de naștere, de bacalaureat nu prețuia, trebuia să fur bani mulți de acasă, bijuterii, să-mi capăt un pașaport pe un an, să mă fac cetățean rus la legația din Constantinopol și să mă angajez pianist pe un vapor de-a treia mână cursa Alexandria-Nagasaki.

Pe drum, la întoarcere, mă închipuiam în mijlocul furtunii, lovind clapele unui pian amețit de tangaj, beat de nesomn, de spaimă și de entuziasm.

Am ajuns, noaptea târziu, acasă. În mansardă pătrundeau miresme de grădină prin ferestrele deschise. Podelele de lemn abureau în lună. Am dormit fericit, hotărât să rup cu tot ce e mediocru, înăbușitor, impus de străini, în viața mea.

M-am deșteptat tulbure de vinul pe care îl băusem cu noul meu tovarăș, de visele pe care le visasem. Am înțeles că mă leagă încă multe doruri de casă: mansarda, cărțile, romanul. Ca să plec, îmi trebuiesc bani, curaj și siguranța că nu voi tânji după biblioteca mea. Ceea ce mă face să nu-mi găsesc liniștea e tocmai faptul acesta, că poftesc în același timp și cu aceeași furie cărțile și vagabondajul. Mă chinuie împlinirea unei munci aspre, neodihnite, nebunești și mă chinuie fuga, rătăcirile printre suferind. Nu știu cum se vor împăca dorurile acestea. Cred, însă, că îmi lipsește o voință adevărată, care să aleagă anumite năzuinți și să se consume satisfăcându-le...

*

E tot mai cald. N-am lucrat nimic la romanul meu. Hârtiile și caietele mă așteaptă în sertar, dar eu citesc pe Anatole France și visez în fie-

57

care seară. Mă întâlnesc tot mai rar cu prietenii. S-au risipit. Cu atât mai bine, îmi spun eu, fără să cred în fericirea care mă așteaptă în singurătate. Citesc mult, din zori până la miezul nopții, și adorm îndobitocit, cu gesturi strivite, ca ale unui om exasperat de căldură și nesomn.

Aștept cu resemnare sfârșitul lui iulie, să plec în tabăra de la Dumbrava Sibiului. Cercetășia mi s-a părut întotdeauna o instituție exaltată și dubioasă. Noi ne-am înscris pentru că căpătăm permise pe C.F.R. Am făcut, totuși, drumuri lungi împreună, am dormit nopți frumoase în Dobrogea, am rătăcit în Bucegi, am colindat munții Neamțului. Dacă le-aș scrie, toate acestea mi s-ar părea literatură. Mă sufoc citind revistele și cărțile cercetășești. Mă dezgustă afectarea, nenaturalitatea.

În Dumbravă am să-mi fac un cort singur, retras, în cel mai nepătruns colț. Acolo am să stau nopțile, să fumez și să visez. Poate am să scriu romanul. Și poate am să întâlnesc o eroină.

Fraza cu eroina e de-a dreptul stupidă. În roman voi scrie că doream Dumbrava, pentru că la București mă sufocau „miresmele și patimile”. Aceasta sună frumos. Ne-o spune mereu un pedagog brun, serios, încruntat, cu educație prusacă. Dacă el ar fi directorul liceului, ne mărturisește, ar face educație cazonă cu noi. Pedagogul spune despre București: „acest iad de seducții”. Ciudat; mie mi s-a părut orașul inofensiv și murdar. Dumbrava îmi place, pentru că o cred ispititoare și curată.

X. JURNAL DE VARA

5 august

Am ajuns acasă.

Am ajuns puțin obosit, trist, ca întotdeauna după o noapte petrecută într-un tren aglomerat.

Am dat prea puține lămuriri. Am spus că mă întorc atât de devreme pentru că mi s-au sfârșit banii.

Apoi m-am urcat în mansardă și am dormit până seara. N-am visat nici o fecioară brună, ceea ce m-a întristat în somn și m-a bucurat la deșteptare, îmbrăcându-mă, fluieram și-mi șopteam că sunt foarte mulțumit de purtarea mea. Mă mințeam, ca întotdeauna, cu seninătate.

Nu puteam fi mulțumit, pentru că nu pricepeam nimic, *dai nimic*, din toate cele ce se întâmplau în suflet.

A doua zi am citit mult. Citeam câte două pagini pe ceas. Urmăream literele cu ochii, dar eram cu gândul în Dumbravă. Sau priveam plopul din față, silindu-mă să par trist. Cu toate că nu mă putea admira nimeni,

58

căutam să iau atitudini „interesante”. Îmi dădeam perfect de bine seama că sunt ridicol, dar ispita era mai puternică decât mine.

Au trecut. Astăzi m-am deșteptat cu mintea limpede, conștient, întărit, plin de voință. În dimineața aceasta m-am convins de reușita vieții mele. Sunt sigur că nu mă va putea înfrânge nimeni. Sunt o forță peste care nu se va putea trece. Profesorii vor fi nevoiți s-o recunoască, cum se va redeschide școala. Pentru că sunt hotărât să rabd toate plictiselile și să calc peste orice piedică; de la toamnă am să încep să învăț serios. Aceasta numai ca un exercițiu de voință. Am să pregătesc, chiar, strălucit corigenta și am să-l umilesc pe Vanciu. Și aceasta cât mai curând. Să se afle odată cine sunt.

8 august

M-am întristat citind ultima pagină. Au trecut trei zile și încă n-am deschis caietele de matematică. Aceasta dovedește pentru mine foarte mult. Dovedește...

Dar sunt zadarnice orice explicații. Eu știu că n-am voință. Eu știu că tot ce scriu, scriu numai ca să-mi atăț voința, inexistentă.

Dar, poate, nu știu nimic. Mă simt atât de zăpăcit când mă trudes să aflu ceva din sufletul meu. Ar trebui ca la toamnă să încep să studiez atent psihologia. Poate, dacă m-aș cunoaște, lucrurile s-ar petrece altfel. E foarte greu să mă cunosc pe mine însumi. Nu mă pot analiza serios, pentru că îmi trec alte gânduri prin minte tocmai când am nevoie de mai multă pătrundere. Apoi, nu știu de unde să încep. E foarte ușor să spui: „Cunoaște-te pe tine însuși!” Dar aș vrea să-l știu pe acela care a priceput ceva când a încercat să se cunoască pe sine. Eu nu pricep

nimic. Nu pot distinge ceea ce e firesc în sufletul meu de ceea ce nu există decât prin imaginație. Nu mă recunosc în multe gânduri și nu pricep rostul multor sentimente. Nu pricep de ce sunt câteodată trist și de ce altă dată îmi place să umplu cu fleacuri glumețe și superficiale caietul acesta, care ar trebui să fie înțesat numai cu analize făcute pe îndelete și cu toată seriozitatea. Poate am să pricep la toamnă, când voi studia psihologia.

15 august

S-au întors băieții din tabără. Spun că s-au distrat de minune. În cea din urmă zi au început să distrugă toate micile construcții din tabără, cu un entuziasm sălbatic. Eu n-am regretat nimic.

Dinu îmi povestește cu amănunte complicațiile ivite din dragostele sale. El a iubit în Sibiu numai trei fete, dar a fost iubit de șapte. Mi-a citat nume, fraze, frânturi de cântece; mi-a reproduș, cu jocuri de fizio-

59

nomie, fericirea, durerea, disperarea fetelor; mi-a citit pasaje de scrisori și mi-a arătat originalele.

Dinu mărturisește că vor suferi multe fete de dorul lui. Umblă pe stradă fără pălărie și, când e sigur că nu-l vede nimeni, își lasă un cârlionț pe frunte. Mă vizitează des și mă întreabă când încep să învăț la matematică; aceasta, ca să înceapă și el. Eu i-atn făgăduit - încrunțat și solemn - că la douăzeci ale lunii părăsesc orice lectură și mă dedic matematicilor. Lucrul acesta am să-l fac. *Trebuie* să-l fac. Eu știu că are să meargă greu, dar, dacă mă voi încăpățâna, am să izbutesc. Doar nu mi-o lipsi într-atât voința.

20 august

Am fost la liceu și am citit o jumătate de coală, ștampilată oficial și iscălită de director, prin care se vestește că examenele de corigente vor începe la 15 septembrie. Ceea ce înseamnă încă douăzeci și cinci de zile libere. M-am înțeles cu Dinu să amânăm pregătirea, corigentei până la 1 septembrie.

22 august

Am descoperit pe Carlyle. În caietul meu de însemnări critice am scris astăzi douăzeci și șapte de pagini asupra-i.

Eroii i-am citit pentru a treia oară.

Lai septembrie mă apuc de matematică.

29 august

Știu că se apropie corigenta și trebuie să-mi încui cărțile timp de două săptămâni. Ceea ce mă încurcă mult e faptul că Dinu mi-a adus trei volume din Gourmont, unul din Jack London și versurile lui Samain. Cărțile nu sunt ale lui, și m-a rugat să le sfârșesc cât se poate de repede. Bineînțeles că n-am să pierd prilejul lecturii unor cărți pe care doream de mult să le cunosc. Dar când mă voi apuca de matematică, n-am să ies decât la trei zile o dată, din casă!

4 septembrie

Parcă eu nu știu? Sunt cel mai desăvârșit leneș, măgar, neputincios, mincinos și laș din România Mare!

9 septembrie

Mai sunt șase zile. Dacă până la 15 septembrie nu învăț de la un capăt la altul toată materia, *mă sinucid*. E cea mai mare hotărâre pe care am luat-o până acum în viața mea. A trebuit s-o iau. Căldura din manșardă și *Le chariot d'or* nu mi-au îngăduit până acum să citesc decât treizeci de pagini algebrice. Dar acum s-a hotărât. Mi-am dat cuvântul meu de cinste că îmi voi împlini hotărârea. Dacă nu...

Ce-mi pasă de creștinism?

10 septembrie

Trei capitole din algebră, cu explicațiile lui Bărbulescu Constantin, băiat înalt, promovat, pătat cu coși rozalbi și unsuros pe nas. Păcat că trece un tramvai prin fața casei. Mă distrează.

Altminteri, Bărbulescu explică pe înțelesul tuturor, cu glas de bas și cu un creion lung.

12 septembrie

Dinu învață patru ore pe zi cu un meditator (o sută de lei ora) și patru ore singur. A sfârșit algebra și jumătate din trigonometrie. Seara se plimbă pe bulevard și mănâncă înghețată. Se întâlnește cu alți prieteni, corigenți la chimie. Toți învață. Jipescu a sfârșit primele trei repetiri ale cărții de chimie la 15 iulie. De atunci a mai citit de cinci ori caietul de notițe, de cinci ori rezumatele, o dată un tratat franțuzesc și de opt ori cele cincizeci și șase de „fițuici”, după care speră să copieze și la teză. Numai Marcu se află din august la același capitol al „clorului”. Când îl întreabă cineva ce are să se facă, el răspunde că are să promoveze; sau are să rămână repetent. Altceva nu i se poate întâmpla. Băieții spun că Marcu „afectează”.

13 septembrie

E imposibil să cunosc *bine* toată matematica. E preferabil să adâncesc anumite capitole, pe care să le știu perfect, și să frunzăresc numai prin celelalte.

Ceea ce m-am hotărât să fac.

14 septembrie

M-am gândit mult și am înțeles că am dreptate.

Dacă aș rămâne repetent? Nu ar fi evenimentul acesta scânteia care să aprindă toată pulberea sufletului meu? Nu e nevoie, oare, de o durere adâncă, de o schimbare care să mă ducă de-a dreptul în fața marii opere a vieții mele? M-am închipuit trist, disprețuit de prieteni, batjocorit de rude și dușmani, și am înțeles că numai așa am să pot scrie *Romanul adolescen-*

60

61

tului miop, care mă va face celebru într-o noapte, ca pe Selma Lagerloff, și bogat, ca pe Blasco Ibañez.

De aceea m-am hotărât să nu mai învăț nimic pentru corigentă. Van-ciu, care nu poate să mă sufere, mă va lăsa repetent. Ceea ce aștept și eu.

Poate am să plec de acasă. Cum am să scriu eu toate romanele pe care le am în minte, dacă nu cunosc oamenii vii, în carne și oase, și, mai ales, anumiți oameni? Am să fug de acasă și am să mă duc la Constanța, în port. De acolo, după sfatul vagabondului de astă-vară, am să intru *tapeur* pe un vas.

Dinu, când a aflat de hotărârea mea, s-a trudit să mi-o schimbe, dar totul a fost zadarnic. Eu știu că Dinu se bucură în ascuns că va avea un prieten cu o viață aventuroasă, care va scrie romane cu răsunet, și cu a cărui tovărășie s-ar putea mândri în saloane. Se simțea, totuși, nevoit să mă convingă de naivitatea planurilor mele de plecare.

...Ca să-mi bat joc de Vanciu și de întreaga matematică din lume -știință absurdă și îngâmfată -, am să citesc toată noaptea *Les Messieurs Golovleff* de Chtchedrine. E un roman captivant, pe care l-am cumpărat alaltăieri de la anticar, numai cu douăzeci și cinci de lei.

75 septembrie

Teza.

Emoții, călduri, vorbe batjocoritoare ce sunau fals, tremurări discrete, dureri de cap, pentru că mă culcasem la două și jumătate, sfârșind pe Chtchedrine...

Teza.

Nu-mi aduc aminte nimic. Nu știam nimic. Am încercat să acopăr pagini cu calcule absurde.

Dinu lucra de zor. Ceilalți, cu toate că învățaseră mult, își priveau colile albe.

Problema, foarte simplă, după câte mi s-a spus. Alături, pe sală, pașii prietenilor, colegilor, necunoscuților, care așteptau să ieșim și să le spunem: „cum a fost”.

Eu mă gândeam la Blasco Ibañez, ca să nu mai tremur.

Și nu mai tremuram.

Am văzut o frunză veștedă, ce se oprise pe fereastră. M-am gândit J că va veni toamna și va fi frig în port, la Constanța. Iar la mine în mansardă, toamna e atât de bine...

Am dat hârtia cu calculele. Vanciu m-a privit în ochi.

De ce n-a zâmbit?

La tablă.

Parcă mai mi-aduc aminte?

62

Am răspuns stupid. Mai exact, nu răspundeam, ci mă resemnam să iau creta din mâna colegului, să mă apropiu de tablă și să mă schimonosesc sau să rămân prostit, după puteri și după împrejurări.

Dinu „mișca”. Ceilalți, ca și mine. Mălureanu, încă, nu se obosea nici să apuce creta în mână. Un băiat sincer.

Vanciu ne privea calm și scria pe o fițuică un semn după flecare răspuns.

- La loc!

Acesta a fost oralul.

Acum am venit acasă și am scris în caiet. Să se știe.

Mie mi-e somn și mă simt zdruncinat.

18 septembrie

Vanciu e un Dumnezeu!

Ne-a pedepsit filozoficește: ne-a promovat pe **toți**^ Un coleg corigent, însă, ne-a dat să înțelegem că a intervenit o ființă feminină din partea unuia dintre noi. Dar Vanciu nu merită mai puțin să fie adorat.

Mă bucur de un lucru: că îmi place matematica. Am observat astăzi că îmi place. Nu e grea: dimpotrivă, are foarte multe părți amuzante. Din toamnă mă apuc serios de matematică. Acum e lucru hotărât. Acum m-am convins că am voință. O voință de fier, imensă, nesfârșită.

Și tot acum am înțeles că n-am învățat la corigentă, pentru că *nu am voit*. Dacă *voiam*, citeam cincisprezece ore pe zi numai matematică. Mă oprisem însă, la gândul de a fugi de acasă. Iar acum mi-am schimbat pur și simplu gândul. De aceea am să învăț la matematică.

Mă odihnesc încă două săptămâni și apoi mă adâncesc în matematică. Numai în matematică și germană.

Acum știu cine sunt.

SFÂRȘITUL PĂRȚII I

PARTEA A II-A

/ . MANSARDA

Peste case plumburii, departe, se zăresc doi plop. Doi plop bătrâni și resemnați, crescuți într-o curte cu grilaj de fier. Când înverzesc plopii, eu știu că e primăvară și îmi spun: iată, a venit primăvara... Mă ridic de la masa mea, deschid ferestrele și privesc în stradă. Trec oameni fericiți pe stradă și soarele îmi zâmbește. Întâlnesc atâtea

ispite când mă plec și privesc pe fereastră... De aceea mă tem să privesc și mă așez mai frumos la masa mea. Primăvara, odăița e tristă. Eu nu vreau să fie tristă, dar așa e. Afară e soare mult și neliniște, și ghicesc zbor de albine, și ramuri înflorite, și castani umezi. În odăiță, soarele a adus lumină multă, dar lumina se revarsă pe ferestre înapoi, afară. La mine, totul e mort. Și cutiile cu insecte, și ierbarul, și biblioteca, și teancurile de reviste. Și peste toate se așterne praf, și seara se face tot mai multă tăcere. Și ghicesc atunci cum se strecoară pe sub castani perechi.

Dar, în toamnele reci și umede, cât sunt de fericit în singurătate... Privesc în jarul sobei de zid și gândesc: poate, la toamnă, nu voi *mi* privi singur jăratecul și nu voi mai asculta singur vântul... Apoi râd îmi spun: de câte toamne nu gândesc același lucru?... Dar parcă eu ni știu că atunci îmi mușc buzele ca să nu plâng și îmi șterg lacrimile fața jarului, pe furiș, mângându-l cu dorurile mele?...

Copilăria s-a stins între pereții vâruți, sub tavanul scund. Aici a fost eu *mic*. În locul patului de lemn roșu, era un pat cu un leagăn. **amintesc** atâtea ceasuri, atâtea închipuiri care știu că niciodată nu se v(mai întoarce. Ei, Doamne, îmi spun eu zâmbind, nu pot rămâne încă deauna copil. Trebuie să mă schimb, să fiu *mare*, mare atât cât vreau ei. Poate va trebui să îndur, să mă sfâșie tristeți, să mă tulbure ispite. Dă dacă altfel nu se poate?

De ce subliniez eu cuvinte, în acest carnet, pe care nu-l va citi meni? Aș vrea să cuprind acum sufletul marsei, pe care îl simt, a mi se apropie în singurătate *numai mie*. Atâția ani s-au scurs, cu tăceri și cu desfătări. Câte n-am visat eu din patul de lemn roșu... Nu trebuie să fiu trist dacă visurile au rămas vise, dacă eu n-am ajuns fermecător, dacă n-am cutreierat încă India, dacă nu s-a îndrăgostit nici o Marie Bashkirt-seff de mine... Visez acum vise noi și dulci. Iar visele se strecoară în viața mea, și mie îmi par viață și altora le par vise. Sunt încă trist? Poate nu se va urca nimeni până la mine. Ce să citesc?

Doamne, dar cărțile sunt stupide și reci. Eu le-am slăvit într-un caiet gros, pe care mi-a plăcut a-l intitula: *Călătorie în jurul bibliotecii mele*. Voiam să scriu, la început, un roman. Eu eram amantul, logodnicul și soțul. Biblioteca îmi era amantă. După o sută de pagini, am înțeles că n-am să scriu niciodată „roman”. În loc să povestesc întâlniri între îndrăgostiți, eu scriam laude virginității cărților. Scriam comentarii asupra femeilor din Balzac și mă convingeam că e mai desfătătoare mângâierea unei elzeviriene decât a unei curtezane. Un capitol îl închinam cărților cu semnături și dedicație. Un altul culorilor copertelor, altul insinelor editoriale. Capitolele acestea aveau șase pagini fiecare. Scrisesem cincisprezece capitole. Într-o seară am descoperit absența intrigii. Aceasta m-a deprimat. Am părăsit caietul gros, cu multe elogii, cu multe dialoguri. Dacă l-aș căuta acum în ladă, l-aș găsi alături cu atâtea „jurnale”, cu atâtea pachete scrise. Dar acum nu-l caut, pentru că mă simt fericit, senin, ușor și nu vreau să mă cuprindă tristețea.

...Ce să scriu, ce să scriu ca să uit tristețea? Poate chiar *Romanul adolescentului miop* îl voi scrie din același îndemn. Dar nu trebuie să mă jgândesc. Nu trebuie să mă gândesc, ci să scriu.

În fața marsei mele se deschide o curte cu grădină sfelnică. Dincolo de grilaj, strada. Nu-mi cunosc vecinii. De ce să-i cunosc? Nici unul nu are o fiică. Nu, aceasta nu poate fi scris în roman. Voi mărturisi, acolo, că îmi disprețuiesc vecinii.

În fața mesei, prin fereastră, zăresc ferestrele unui iatac. Sunt fericiți într-însul doi tineri, pe care nu-i cunoaște nimeni. Soțul aduce prăjituri la amiază. Eu mă întorc de la liceu abătut, lovind cu geanta gardurile, îl zăresc, câteodată, sunând grăbit și îmbujorat. Mă gândeam: „Oare îl sărută?” Îmi făgăduiam atunci o soție mică și caldă, care să mă sărute și să-mi pronunțe numele clar ca un râs.

Seara, soția pregătește ceaiul pe o măsuță joasă. Eu citesc în umbră, ca să nu-i stânenesc. Din pricina tramvaiului, nu aud. Dar ei vorbesc atât de încet... mă mângâie eu.

Citesc până târziu, când noaptea se liniștește, se transfigurează, rece, tainică, albastră. Lumina se stinge în iatacul vecinilor mei, brusc. Eu zâmbesc deasupra cărții. Acum îl sărută, îmi spun, fără să mă supăr. Și citesc înainte, cu ochii osteniți. Și, deodată, se face lumină în iatacul cu

64

65

umbre. Nu zăresc nimic limpede. Se aprind becuri voalate de șaluri vișinii, se aprinde în treacă lampa de la un mic birou. Apoi, iarăși întuneric. Eu stau la îndoială; ce să cred? Și schimb cartea, care mi se vădește deodată inutilă și stearpă.

Și citesc o carte nouă. Și ridicând la răstimpuri ochii la fereastra vecinilor, întâlnesc lumină timidă. De câți ani se iubesc? - mă întreb eu, așa, ca să nu mă supăr. Îmi făgăduiesc o soție blondă. Și iarăși schimb cartea.

Târziu, după miezul nopții, ferestrele se luminează din nou. Zâmbesc, acesta-i surmenaj inconștient, hotărâsc eu, pizmaș și superior. Firește, cartea citită mi se pare seacă. Mă întorc atunci la *Brand* sau la *Ecleziast*. Adorm cu gândul la deșertăciunea trupului și a lumii. Adorm disprețuindu-mi blând vecinii.

...Dar de unde am plecat? De la sufletul marsei, poate. Ce fericit mă simt că uit tristețea. Și ce fericit sunt că voi scrie despre sufletul marsei mele. Cum să nu-l cunosc și să nu-l îndrăgesc, când am lăcrămat în atâtea amurguri aproape de el? Mi se descoperă numai mie. Îl ghicesc în fiecare carte, în fiecare cadra, în fiecare amintire. E întipărit pe ziduri, pe rafturi. Când apropii, iarna, jețul de sobă, mă zăresc cu mulți ani în urmă, lângă aceeași sobă de zid, așteptând noaptea Sfântului Vasile. Lungit în patul roșu, mă copleșește tristețea celui dintâi plâns neștiut mamei. Lângă fereastră, mă aflu toamna. La masă, îmi amintesc cel dintâi caiet scris clandestin,

cu o copertă indicând: *Nuvele, voi. I.*

Viețuiesc cu toate aceste umbre străvezii lângă mine, iar eu pășesc înainte, și ele rămân în aceleași locuri, stinghere, când mansarda e luminată de prieteni. Atunci le zăresc, le zâmbesc numai lor. Nimeni nu le bănuiește farmecul. Nimeni nu știe că eu m-aș sufoca respirând alt văzduh decât acela al odăiței în care am învățat slovele pe o tăblie de carton. Când mă întorc din stradă, mângâi cu ochii zidurile. Sufletul lor se topește alături de al meu. Ce se va întâmpla dacă mansarda va fi stăpânită de altul!?...

// „MUZA” - SOCIETATE CULTURAL-DRAMATICĂ

„Muza” ține ședință în fiecare sâmbătă, de la patru la opt. Actualul președinte al Societății noastre cultural-dramatice e domnișoara Tanief-Alexandrescu. Domnișoara Alexandrescu e colegă cu noi. Pregătește, însă - în particular -, clasa a opta. Așa că, la anul, va intra la facultate.

66

D-ra Alexandrescu nu e un președinte sever și neînduplecat. Dimpotrivă. Nu vine niciodată exact la patru, nu ține conferințe, nu cântă la pian și nu „joacă” decât pe Anca din *Năpasta* lui Caragiale. E singurul rol care îi convine, ne mărturisește. De altfel, președintele nostru e o domnișoară foarte simpatică și nimeni nu se gândește să-i reproșeze ceva.

Societatea noastră a luat în toamna aceasta un avânt neașteptat. „Muza” ne-a câștigat pe deplin. În fiecare săptămână ne adunăm și lucrăm cu entuziasm: muzică, discuții, conferințe, declamații, piese de teatru. La sfârșit, ceaiul.

Sediul Societății noastre e neprețuit. Colegul Noschuna ne-a dăruit

- o după-amiază pe săptămână - trei încăperi la subsol din locuința lui. De fapt, odăile acestea au și dat ființă „Muzei”. Aflând că putem obține trei încăperi, noi, intelectualii și artiștii clasei, ne-am constituit în societate. Aceasta s-a petrecut în iarna trecută. Am înscris membri și membre, am ales un comitet - președinte, secretar, casier și plicuri cu *en-tete*

- și am fixat cotizațiile lunare, cinci lei pe fiecare lună, anul trecut. Anul acesta, zece lei.

Noi am mai avut „Societăți” în tot cursul liceului, dar nici una n-a fost atât de plăcută ca „Muza”.

În clasa a III-a eram obligați să frecventăm ședințele Societății clasei a VI-a. Se comunicau acolo lucruri foarte interesante. Domnul director ne ținea predici morale. Pentru că directorul de atunci era un domn bătrân și iubea mult morala. Un elev din clasa a VUI-a ne vorbea un ceas despre evoluția materiei, vibrațiile eterului, discuțiile Einstein-Bergson sau despre valoarea silogismului în știință. Un altul ne citea nuvele originale. Clasa a VI-a avea și câțiva poeți. Poeți fecunzi, în fiecare ședință ne citeau, pe rând, zeci de strofe. În ceea ce ne privește pe noi cei din cursul inferior, nu ni se dădea voie să plecăm, nici să dormim. Ni se îngăduia, cel mult, să nu fim atenți. Ni s-a mărturisit că, în orice caz, nu riscam să fim întrebați asupra conferințelor.

În clasa a V-a alcătuiserăm un „Cerc de studii”. Robert ne-a vorbit, cel dintâi, despre Racine. Izvorul lui era Faguet. La sfârșit, Leiber s-a ridicat și l-a combătut. Izvorul acestuia era Brunetiere. S-au iscat discuții aprinse. Spre seară, Robert s-a simțit jignit și s-a retras, sfidându-și criticul. La a doua ședință s-au adunat cinci membri. Dar printre ei nu era și conferențiarul. Așa că aceștia au început să joace rișca la tablă.

„Muza”, însă, e cu totul altceva. Mai întâi, la „Muza” vin și domnișoare. Și încă domnișoare drăguțe, voioase și îndrăznețe. După fiecare ședință, noi comentăm ore întregi activitatea societății și farmecul membrilor. Mai ales farmecul membrilor.

67

Una din cele dintâi griji ale Societății noastre a fost de a tipări plicuri cu *en-tete* și a cumpăra, de toți banii strânși de la cotizații, farduri și bărbii. Aceasta, pentru că „Muza” e o societate dramatică, și noi voim cu tot dinadinsul să jucăm teatru. Nu ne împiedică nimic. Declamațiile dovediseră că mai toți membrii pot apărea cu izbândă pe scenă și toți eram dornici de aceasta.

Încăperile de la subsol sunt numai bune pentru reprezentații. În fund, salonul, cu ferestrele sus, la stradă. E spațios, elegant și are și un pian. În fața salonului, o odăiță mai mult lungă decât scurtă: *scena*. Ușa dintre salon și scenă e cea mai discretă cortină. În timp ce se pregătește spectacolul, actorii pot circula în orice vestmânt pe scenă, fără teama de a fi surprinși. Sufleurul are, totodată, și grija cortinei. Trebuie, adică, să păzească ușa salonului și să întrebe: „Cine e?” de câte ori aude ciocănind.

La capătul scenei sunt două uși. Una duce în curte. Cealaltă, într-o odăiță întunecoasă, care a folosit cândva drept bucătărie: cabinele artiștilor, în aceste „cabine” se transformă colegii noștri în personaje și apar pe scenă.

Anul trecut nu s-a ajuns la reprezentații publice. S-au făcut numai repetiții. S-au încercat scene din *Înșir-te Mărgărite* și *Năpasta*. În toamna aceasta, însă, lucrurile au mers mult mai departe. În mai puțin de două luni, am izbutit să jucăm scene din *Don Juan* de Victor Eftimiu și *Discipolul diavolului* de Molnar. S-au ținut două conferințe și mai multe comunicări critice. Și s-a cântat, de asemenea, la pianul din salon.

Hotărâsem să jucăm *Don Juan* încă din cea dintâi săptămână de școală. Am ales scenele finale. Don Juan - firește - era Robert. Duhovnicul - părintele Ieronim - eram eu. Pajul lui Don Juan - Castagnete - era Dinu.

Eu și cu Dinu jucam pentru cea dintâia oară la „Muza”. Robert, însă, repetase și în *Năpasta*. I se dusese vestea că e un priceput în ale teatrului. Nu scapă nici un spectacol, plânge la tragedii, cumpără foarte multe piese de teatru și cunoaște nenumărați artiști. El mărturisește că e un actor de viitor și ne declamă de câte ori are prilejul. Când a

cerut să joace pe Don Juan, deci, n-a fost refuzat. Nu putea fi refuzat.

Nouă ne-a spus că și-a „studiat rolul” și că a „scos” foarte mult din eroul lui Victor Eftimiu. Noi eram curioși să-l auzim. Prima repetiție am făcut-o la mine, într-o seară, cu Brictorian sufleur. A ieșit de minune. Numai eu mă pripeam și uitam versuri. De altfel, eu niciodată n-am putut reține perfect versurile lungi. Dacă nu aveam sufleur, nici nu mă încumetam să apar pe scenă.

Sâmbătă am avut ședința cea mai izbutită. S-a reprezentat *Don Juan*, și toți actorii au avut succes.

Cu câteva săptămâni mai înainte începuseră conferințele. Am vorbit eu despre *Rama* și Petrișor despre Claude Farrere. Conferința mea a fost furtunoasă. Aceasta, pentru că nu trebuia să dureze decât un sfert de ceas, iar după un sfert de ceas eu am vestit că de-abia sfârșisem introducerea și că mă pregătesc să intru în subiect. Comitetul a protestat și, după cinci minute de vorbire, m-a întrerupt. Mi-a îngăduit să sfârșesc pe *Rama* în ședința următoare. Însă numai un sfert de ceas. Criticii mei -printre care strălucea Leiber - se bucurau și așteptau cu nerăbdare să treacă o săptămână. Voiau să mă sfășie crunt în fața membrilor. Iar membre se aflau mai multe ca niciodată în sâmbăta conferinței mele.

Faptul acesta m-a și zăpăcit. Eu am apărut pe scenă grav și convins că voi vorbi un sfert de ceas. Și că voi sfârși tot ce aveam de spus asupra profetului indian. Lucrurile s-au petrecut, însă, altfel. Veniseră domnișoare multe. Una dintre membre, Lia, vestise la școală, în clasa a Vi-a, că voi vorbi *eu*. Deși faptul pare curios, *eu* am atras în sâmbăta aceea foarte multe doi i lișoare. Lia mi-a făcut reclamă cu entuziasm: un băiat urât și răi: crescut, care nu vorbește franțuzește, nu pricepe engleza, nu sărută mâna l -nnișoarelor și nu știe cum se bea ceaiul, care citește multă filozofie, vorbește repede, dă din mâini și tutuiește domnișoarele și care, cu toate acestea, roșește de zece ori pe ceas și e foarte timid.

Eram, credea ea, un fenomen. Și colegile Liei s-au grăbit să vină. Cu atât mai mult, cu cât se anunțase o conferință despre cineva necunoscut.

Lia crezuse că voi vorbi *pe scenă*, așa cum am vorbit cu ea - cu o săptămână mai înainte —, *pe scaun*. Crezuse că mă voi apleca să-mi leg șireturile la ghetă, că voi uita pentru ce m-am aplecat și mă voi juca cu șireturile. Crezuse că mă voi învărti agitat și mă voi lovi cu mâinile de oglindă gesticulând...

Eu am apărut liniștit pe scenă. Am ajuns în fața măsuței pe care se afla paharul cu apă și am început:

- Domnilor și domnișoarelor... Cineva, din fund, mă corectă:

- Invers...

Eu roșii. Fetele - care ocupaseră cele dintâi rânduri de scaune - râseră. Erau toate de acord că conferința mea se vestea plină de haz.

- Domnilor, reîncepui eu, *Rama* a fost cel dintâi profet indian. Dar aceasta n-are nici o importanță.

- De ce n-are? se întreabă curios unul dintre numeroșii mei ascultători, care stătea rezemat de un dulap.

Fetele găsiră că întreruperea aceasta e atât de comică, încât e de datoria lor să râdă. Și râseră. Lucrul acesta îl realizam foarte bine și cu multă ușurință.

68

69

Neștiind ce atitudine să iau în timp ce ascultătoarele mele se desfătau, am apucat paharul cu apă și am început să beau, fără entuziasm. Sala s-a arătat mișcată o clipă de faptul că eu beau apă dintr-un pahar. Dar a izbucnit, apoi, repede în hohote.

- Rog nu întrerupeți pe orator, am îngânat eu lăsând paharul jos. Fetele au înțeles fără greutate că cuvintele acestea alcătuiau un

„spirit”. Și l-au apreciat. Au bătut din palme.

În fund, comitetul se frământa. Nu era seriozitate. Nu se așteptau, tocmai la mine, să dau loc la astfel de scene.

Trebuiau, însă, să se resemneze și să aștepte sfârșitul conferinței.

Conferința mea a continuat în aceeași atmosferă până ce am auzit un glas, printre spectatori:

- Mai ai două minute.

- Și eu nici n-am sfârșit introducerea.

- Foarte rău.

- Nu-i vina mea. Dacă sunt întrerupt, nu-mi pot păstra șirul vorbirii. De ce mă întrerupeți?

- Dar nu te-am întrerupt noi.

- Dar cine?

- Domnișoarele dumitale...

Cuvântul „dumitale” m-a revoltat și m-a zăpăcit. Căutam o replică „tare”. Fetele au început - firește - să râdă.

Comitetul, intervenind, și-a afirmat autoritatea:

-Ssst! SsstL. Sss!

- Dar au trecut cincisprezece minute, își aminti unul dintre aceia care stăteau rezemați de" dulap.

- Ei, și ce dacă au trecut? se răsti Lia, întorcându-se spre el. Lăsați-l să-și sfârșească conferința. Pe noi ne interesează.

Eu - care mă convinsesem că într-adevăr le „interesează” viața profetului Rama - așteptam liniștit hotărârea spectatorilor și a comitetului, în pahar nu mai rămăsese apă.

Fetele căutau să provoace un sfârșit hazliu conferinței mele. Pentru că eu nu sfârșisem, încă, conferința.

- Poți să sfârșești în cinci minute? Îmi comunică Noschuna ultimatumul comitetului.

- Toată conferința?

- Da, toată.

Eu zâmbii, iertător:

- într-un sfert de ceas de-abia am încheiat introducerea. Fetele înțelesesă că era de datoria lor să râdă. Și râseră.

- Atunci amână pentru sâmbăta viitoare.

- Bun. Sâmbăta viitoare.

- Ce facem cu critica, se ridică Leiber, aducându-și aminte că el reprezintă la „Muza” interesele criticii științifice.

- Tot sâmbăta viitoare.

Leiber se gândi puțin, apoi se așează iar pe scaun.

Dar sâmbăta aceasta am avut ședința cea mai reușită. Pentru că săptămâna trecută eu nu mi-am continuat conferința. Iar conferința lui Petrișor n-a entuziasmat pe ascultătoare și, după ea, n-a fost nici o „reprezentatie”. În aceeași seară, Mișu Tolihroniade propuse să începem câteva procese celebre.

- Cum procese celebre? Întrebă o fată.

- Să acuzăm și să apărăm, în fața unui juriu ales dintre membri, câteva personaje, pe Raskolnicoff, de pildă.

Fetele se arătară foarte mulțumite de procesul lui Raskolnicoff.

- Trebuie, însă, ca până într-o săptămână să citiți cu toții, membri și membre, *Crimă și pedeapsă*.

- *Crimă și pedeapsă*?

- Da, romanul lui Dostoievski.

- Dar noi nu-l avem, protestară fetele.

- Atunci vi-l cumpărați sau vi-l împrumutăm noi. Entuziasmul fetelor pieri. Deodată, Lia se luminează.

- *Crimă și pedeapsă*? Nu e o carte groasă și pătrată, cu hârtia proastă și cu coperta galbenă?

- Nu știu, eu am citit-o în franțuzește, se scuză Mișu. Am intervenit, însă, eu, cunoscător al librăriei românești.

- Da, da, așa e. S-a tipărit la Steinberg, introducerea lui Avramov.

- Așa, așa, Avramov... Costă patruzeci de lei... -Ba nu, treizeci...

- Eu atât am dat... Dar asta n-are nici o importanță. Toți așteptau cu nerăbdare dezvoltările Liei.

- ...E o carte stupidă, enervantă, idioată, vă spun eu, c-am citit-o.

- Ați citit-o până la sfârșit?

- Dar ce, eram proastă? Am citit vreo cincisprezece pagini și am azvârlit-o de pe canapea tocmai după etajeră.

- Dacă o sfârșeați, ați fi avut acum altă părere...

- Nu, nu, ascultați-mă pe mine: e idioată. Să alegem alt proces. Mișu se împotrivi. Pentru că la Brăila se încercase un asemenea

proces tot într-un cerc cultural, avusese prilejul să asculte o admirabilă osândire din partea unui student. Aceasta n-am știut-o decât mai târziu. Mișu voia cu orice chip să se aleagă procesul lui Raskolnicoff, ca să poată reproduce pledoaria auzită la Brăila.

70

71

Comitetul amână, însă, hotărârea pentru două săptămâni. Și însăși -] cină pe trei membri să aleagă și să prezinte șase personaje din literatura universală, pentru proces.

Noi, actorii, am venit cei dintâi. L-am găsit pe proprietar, pe No-schuma, întins pe o canapea din sală. Avea crampe.

Deși era fecior de doctor, crampele nu-l cruțau. Se făcuse galben și, când mergea, călca încovoiat din șale. Ne rugă să-l iertăm și să pregătim totul, fără grijă. Când aveam nevoie de ceva, puteam suna.

Fără de atâta bunăvoință și atât sacrificiu, noi, actorii, ne-am simțit nevoiți să-i dăm sfaturi.

- De ce nu iei, frate, o sare amară? Îndrăzni altul.

- Nu pot să iau sare amară.

- Păi, rău faci. Să vezi cum ți-ar trece. Numai decît.

- Știu..., dar nu pot să iau... aa... ă... ă...hh! Atunci mă hotărâi eu:

- Vrei să te frecăm?

- Cum să mă frecăm?

- Să te frecăm noi pe pântec. Am auzit că face foarte bine. Noschuna mă privi înciudat.

- Ia lăsați-mă frate în pace cu frecatul!

- Atunci culcă-te, hotărârăm noi. N-avea nici o grijă. Aranjăm noi tot. Începurăm să lucrăm. Trebuia, înainte de toate, să pregătim decorul I

în scenă. Aceasta înainte de a veni spectatorii și mai ales spectatoarele. Pentru că, pentru a ajunge în sală, în salon, trebuiau să treacă prin scenă...

Am adus doi ficuși piperniciți. Textul lămurea: o grădină în palatul lui Don Juan. Doi ficuși nu erau o grădină, aceasta înțelegeam și noi. Totuși, era un început.

în fundul scenei, sus, se afla o fereastră. Am acoperit-o cu o față de masă. Am adus și *wnabat-jour* albastru, pe care l-am legat în jurul becului, pentru că scenele se petreceau noaptea.

Apoi, am început pregătirile pentru deghizarea și măștierea actorilor. Robert, *Don Juan*, își făcuse o vestă de catifea neagră. Găsise, de asemenea, o pereche de pantaloni curioși, care îi dădeau, mărturisirea el, un aspect „istoric”. Pe cap își va pune o beretă albastră, cum purtau tinerii în Renaștere.

Aceasta, însă, era o beretă de școală, cum poartă fetele, foarte puțin modificată.

Costumul lui Dinu, *Castagnete*, pajul lui Don Juan, era fermecător și aceasta tulbura pe Robert. Pentru că Robert nu înțelegea de ce costumul slugii să fie mai elegant și mai bogat decât al stăpânului, al lui Don Juan. Dinu motivase, însă, foarte simplu: nu are altul, nici nu vrea să poarte altul.

Venise, deci, cu el. Avea pantaloni scurți și bufanți, ciorapi negri, lungi, și tunică *phantaisie*, de mătase galbenă cu dungi negre. Gulerul și manșetele erau de dantelă albă. Dinu mai avea și o perucă neagră, buclată, ceea ce nu avea Don Juan. Și Don Juan era tulburat. Cu atât mai mult, cu cât avea părul tuns scurt, ca orice elev de la liceul „Spiru Haret”. Se biziua numai pe talentul și pe frumusețea lui.

Eu eram cel mai simplu deghizat. Eu eram preot, părintele Ieronim, duhovnicul lui Don Juan. Îmi luasem pelerina tatei, cea neagră, care îmi ajungea până la călcâie. În loc de tichie ecleziastică, îmi așezasem pe vârful capului un vârf de ciorap.

Mai trebuia să-mi albesc părul. Intervenii pe lângă proprietar.

- Noschuna, îmi dai tu puțină pudră?

- Îți dau, dar pentru ce-ți trebuie?

- Știi, eu joc pe Ieronim și trebuie să am părul alb.

- Da, desigur. Dar n-ar fi mai bine să dai cu făină?

- Cu făină?

- Da, pentru că ți-ar trebui prea multă pudră. Să sun?

- Sună.

Servitoarea mi-a îngăduit să iau câtă făină voiam dintr-o cutie galbenă de metal. Cu o linguriță îmi turnam făină pe cap, apoi frecam, ca să-mi pătrundă făina până la piele. Mi-era teamă să nu iasă o culoare nesigură. Nu era tocmai plăcut, făina îmi intra în urechi și îmi aluneca pe sub guler. La cea mai mică mișcare a capului se scutura și îmi albea ochii și sprâncenele. Eram nevoit să țin gâtul țeapăn.

Cei doi, Don Juan și Castagnete, începură să se fărdeze. Pajul avea îndemânare. Își lipise peruca, se pudrase pe față, înroșise buzele și umerii obrazilor, și își umbrise pleoapele cu creion negru. De la câțiva pași părea un Adonis. Don Juan, însă, nu știa cum să se fărdeze. Își pudrase părul pe la tâmpile, dar și-l pudrase fără meșteșug. Încercase să-și facă două dungi, pe frunte, însă și le făcu atât de groase, încât fu nevoit să și le șteargă cu batista udă. La ochi își adânci cearcăne groaznice, care înspăimântau. Își roși, apoi, numai buzele.

- Don Juan e palid, ne încredința el.

Noi ne retrăseserăm acum în odaia artiștilor, pentru că veneau spectatorii, în odaia artiștilor era mare neorânduială. Se vărsase apă pe mese, și un exemplar descusut din *Don Juan* se umflă lângă o cană de sticlă. Prin colțuri, ciorapi și pantofi, pantaloni atârnați în cuie, cutia cu farduri, un flacon cu apă de Colonia, o manta și două florete. Proprietarul nu știa nimic din toate acestea. El se afla în sală și se întreținea cu spectatoarele.

72

73

Mai erau acolo aproape toți membrii Societății și câțiva invitați, de la liceul „Sf. Sava”. Prin perete auzeam râsul lui Petrișor, care flirta cu Lia. Se așezase, fără îndoială, aproape de ea și-i vorbea despre frăgezimea pulpelor. Patru fără zece. La patru începeam. Lipseau numai d-ra Tanief-Ale-xandrescu și Leiber. Președintele trebuia, în orice caz, așteptat.

Noi, actorii, eram nerăbdători și emoționați. Ne plimbam nervoși prin odaie, repetam în gând, răsfoiam rolurile și ne priveam în oglindă. Robert ne mărturisise că lui nu-i e teamă. Că el e învățat cu scena. Că îi place chiar să joace în fața unei mulțimi, ca s-o cucerească.

S-a făcut întuneric în sală; s-a aprins, pe scenă, becul cu *abat-jour* albastru. Bricterian, care era sufleur și sufla după un cufăr, a deschis cu grijă ușa. Mie îmi bătea inima să mi se spargă. De-abia cutezam să-mi zvârl ochii în sală. Zăream tulbure perechi de ochi ce se desfătau: de lumină, de ficuși și de actori.

Am început furtunos. Eram duhovnic, mă numeam Ieronim și căutam să smulg lui Don Juan averile pentru mănăstire. Declamam cu entuziasm, însă mă rețineam în gesturi. Îmi lăsasem ochelarii, ce-i drept, dar îmi era teamă să nu-mi intre făină în ochi. Declamam așa cum știam eu că sunt „bine”. La ultima repetiție mi se spusese că sunt „fără pereche” în Ieronim.

De altfel, Bricterian, din dosul cufărului, sufla cu pricepere. Câteodată, însă, sufla prea tare și se auzea în sală.

Am profitat de prima ripostă a lui Don Juan și i-am făcut semn că suflă prea tare.

După câteva minute, orice teamă îmi pierise. Mă plimbam liniștit pe scenă și înfruntam pe Don Juan. Rezemat de ușa de la odaia artiștilor -nevăzut în sală -, Dinu privea și ne încuraja.

De câte ori Don Juan avea de spus mai mult de jumătate de duzină de versuri, eu priveam în sală și căutam să culeg impresii. Erau excelente.

După cum prevăzusem, eu m-am încurcat de câteva ori, iar Don Juan a sărit versuri. În sală, însă, nu s-a observat nimic.

A apărut și Castagnete. Dinu niciodată n-a afirmat că are talent dramatic. Avea, însă, un costum îngereș, și spectatoarele își pironiră ochii asupra buclilor lui false. Don Juan se înfierbântă. Declama, lovea cu pumnul, strângea din dinți și din sprâncene. Dar spectatoarele nu-l priveau.

Scenele se sfârșeau fiecare cu izbândă. După ce s-a încheiat spectacolul, s-a aprins lampa în sală. Noi am fost aplauzați și chemați de două ori la „rampă”. Eram fericiți. Apoi, eu și Don Juan ne-am întristat.

74

Pentru că noi ne-am schimbat costumele și am intrat în sală îmbrăcați ca toți ceilalți. Dinu, însă, a venit în costumul lui de paj. Pășea mândru și culegea admirația membrilor. Fiecare îi spunea câte ceva și îi zâmbea dulce.

- Vai, ce bine ai fost!... admirabil!...

- Găsiți, duduie?

- Foarte, foarte bine!... Dinu râde modest: -Ha, ha, ha, ha!...

Erau acolo domnișoarele Dinescu, mărunte, grăsulii, nepudrate și cu rochii închise. Cea mare adoră în taină pe Dinu. Cea mică „simpatizează” pe Fănică. Se așază lângă el la ceai, îl servește și râde măgulită la fiecare glumă pe care o face. Fănică e resemnat. D-ra Dinescu nu are nici un farmec. Vorbește puțin, pentru că e timidă. Nu îngăduie glume „moderne” și se mișcă prin odaie foarte decent.

Lia și cu Irina se aflau, ca întotdeauna, pe canapea, lângă sobă. Aveau rochii scurte, până la genunchi și se arătau mulțumite de orice privire pe care o surprindeau alunecată asupra pulpelor. Petrișor și Dinu, lângă ele. În al doilea rând de scaune, alte patru domnișoare care vorbeau cu Brictarian și Morariu. În fund, lângă dulapul cu cărți, comitetul se adunase să judece purtarea lui Dinu. Robert era revoltat. Afirma că e „imoral” și provoacă nemulțumiri în Societate. Leiber învinuia pe Petrișor de neseriozitate și de „flirt”. Mariana Tanief-Alexandrescu nu se împăca cu „gesturile și atitudinea” d-elor Lia și Irina. Eu ascultam cu interes discuția. Se hotărî să li se dea un avertisment.

Ceaiul. Obișnuitul ceai, la care trebuie să zâmbești, să râzi de glumele gazdei și să-ți servești tovarășa, care spune totdeauna: *mergi*, ești drăguț!

Dinu se ridică și se îndreaptă către odaia artiștilor. Spune că trebuie să-și schimbe costumul. Domnișoara Sașa - negricioasă, cu părul învrăjbit ca al Salomeei, buzele rotunjite și ochii mari - îl urmează. Tăcere apăsătoare. Toți sorbim cu lingurița ceaiul rece din ceșcuțele de porțelan. Se fac câteva spirite, care n-au răsunet. Tace și Petrișor. Domnișoarele Dinescu s-au înroșit, iar Mariana e îngândurată. Câțiva aruncă priviri întrebătoare spre ușă.

A trecut așa aproape un sfert de ceas. Când ne pregăteam să ne ridicăm de la masă și să mulțumim gazdei, cei doi apărură, roșii și cinici.

Comitetul s-a întrunit după plecarea membrilor. A doua zi de dimineață, la liceu, am aflat că Dinu, Petrișor, Sașa, Lia, Irina fuseseră excluși din Societatea cultural-dramatică „Muza”.

75

Dinu a râs și a vestit că va organiza la el acasă o Societate mai captivantă ca „Muza”. Robert, oricum, biruise.

///. **FANICA**

Fănică a scris o „revistă”. Se numește *Un liceu model* și se va juca la Sfântul Spiridon. De Sf. Spiridon se face întotdeauna serbare mare. Se ține mai întâi o conferință, apoi cântă fanfara și corul, apoi declamații. La sfârșit, jocuri și gimnastică. Sf. Spiridon e o zi neuitată. În săptămâna aceea d-l director ne zâmbește binevoitor și nu „ascultă”, și J nici nu cere caietele cu cuvinte la germană, și nici nu ne dă lecții multe. Iar profesorii vin târziu în clasă.

În anul acesta, însă, serbarea va fi fără pereche, pentru că se va juca *Un liceu model*. E vorba de liceul nostru. Personajele sunt profesorii noștri, și Fănică ne-a împărțit chiar rolurile. „Directorul” va fi Brictarian. Aceasta, pentru că Brictarian joacă cel mai bine dintre toți. E înalt, pășește sigur pe scenă și vorbește apăsător. A jucat din clasa a IV-a, de câte ori s-a dat vreo piesă la serbările noastre, și a jucat și la „Muza”.

Fănică, autorul, are să joace două roluri. Întâiul, pe un părinte revoltat împotriva taxelor. Apoi, pe elevul bolnav de gălbănare din pricina chimiei. Nu se putea altfel. Din primăvară, Fănică nutrește o cruntă răzbunare împotriva lui Toivinovici. Toivinovici nu-l persecută, dar Fănică este un băiat peste fire de fricos și cu nesfârșită spaimă de chimie. În primăvară - îngrozit de formulele acizilor organici și ale seriilor aciclice - s-a îmbolnăvit, s-a îmbolnăvit de gălbănare și a zăcut până la sfârșitul lui aprilie. În săptămânile acelea s-a hotărât să scrie „revista”. În cancelarie, în actul I, se desfășoară un dialog între elevul bolnav de gălbănare și profesorul de chimie.

Dialogul e scris în cuplete rimate ; și e foarte spiritual.

Pe Toivinovici îl joc eu, poate pentru că am părul roșu și cunosc formulele seriilor aciclice. Când Fănică mi-a comunicat vestea, eu am râs stânjenit și l-am bătut zgomotos pe umăr. Fănică mi-a zâmbit dulce, J ca un director de teatru, și m-a asigurat de succes. Episodul nostru e unul dintre cele mai izbutite. Fănică l-a scris cu toată patima amintirii săptămânilor petrecute bolnav de gălbănare. Și îl va juca cu entuziasm.

Toți băieții sunt siguri că voi interpreta de minune pe „câinele roșu”. Îmi aduc aminte că am mai jucat acum un an, tot de Sf. Spiridon, pe un

ajutor de comisar. Stăteam la birou cu fața spre public și mă trudeam să atrag atenția spectatorilor printr-un, joc de scenă" pe care-l închipuisem atunci. Anume, mă prefăceam că nu pot scrie, pentru că aveam penița stricată. De aici, o sumă de gesturi și priviri, pline de haz, în credința mea.

Am avut, totuși, succes. Trebuia să aduc din culise o cafea pentru comisarul șef. Cum am ieșit pe ușă, cineva mi-a întins o tăviță și m-a sfătuit să pășesc încetișor, ca să nu răstorn ceașca sau paharul cu apă. Sfatul m-a îngrozit. Eu îmi scosesem ochelarii, pentru că așa voise regizorul. Când m-am întors, deci, cu cafeaua șefului, am căutat să calc cât mai prudent. Am apărut pe scenă cu capul în jos, cu brațele tremurând și cu picioarele nesigure. Toți au crezut că aceasta era o „creație” de a mea și au apreciat-o.

Eu am mai jucat și la Societatea noastră cultural-dramatică, la „Muza”. Dar foarte puțini băieți m-au văzut acolo. Fănică ne-a povestit și alte episoade. În actul I, scena I, patru elevi mondeni dansează în cancelarie. Au venit să se plângă directorului că pedagogii nu-i lasă în clasă. Și nu-i lasă, pentru că au părul prea mare. Băieții mondeni sunt revoltați. Dacă îi mai tunde și de data aceasta, dacă li se mai pun „numere” la tunică, nu mai au curajul să vină la nici un ceai și la nici un bal. Totuși, pentru că directorul nu e în cancelarie, elevii mondeni dansează.

Apoi, cântă fiecare câte un cuplet, în care se pomenește de „tea-room”, *Petit parisien* și *La garconne*.

În timp ce Fănică fredonează sufocat cupletele (pentru că el nu e tenor), băieții se întreabă care vor fi interpretii elevilor mondeni. Va trebui să fie frumoși, să aibă tunică elegante, să știe să danseze și să cânte. Unul sigur e Robert. Când aude aceasta, Robert închide puțin ochii și primește. El ne mărturisește modest că va fi cel mai bine „în rol”. Al doilea elev monden va fi Gianni. Gianni n-a jucat niciodată; nici la „Muza”. Nu știe nici să declame, nici să cânte. Gianni, însă, e un autentic băiat monden. Se pudrează, se parfumează, vorbește franțuzește, e grăsuț și entuziasmat după dans. Gianni s-a înroșit când autorul i-a comunicat rolul. E încurcat și ne privește pe toți cu dragoste. Noi, de asemenea, îi zâmbim dulce și îl încurajăm cu privirea.

Al treilea elev monden va fi Locusteanu. De bucurie, Locusteanu ghiontește pe autor și îi strigă neghiob: „Mă, Fănică, mă!” Autorul zâmbeste și acestuia și îi recomandă să soarbă ouă moi înainte de serbare, ca să aibă voce. Asupra celui de al patrulea elev monden se ridică discuții. Morariu nu vrea să primească. Spune că nu știe să cânte. Morariu are, însă, o tunică prea frumoasă ca să nu apară pe scenă. Fănică stăruie. Îi asigură că poate cânta cât de încet va dori. Poate chiar spune cupletul,

77

pentru că melodia o va susține orchestra. Morariu refuză încăpățânat. Unii, însă, sunt conșiși că va primi să joace în foarte puțin timp.

Dinu se află și el între noi și se arată entuziasmat pentru „revistă”. Eu cred că ar fi mulțumit să joace și el pe unul dintre băieții mondeni. Are încă proaspăt în minte succesul de la „Muza”, când a apărut în pajul I lui Don Juan, cu perucă neagră și pelerină de mătase galbenă. Dinu nu mai este, însă, la liceul nostru. A vrut cu tot dinadinsul să aibă părul -mare în anul acesta și s-a înscris la „Matei Basarab”. Acolo îi lasă, chiar, să vină iară uniforme și fără șepci...

Fănică a început să cânte cupletul părintelui revoltat de taxe. Băieții îl ascultă răpiți și zâmbesc de câte ori autorul îi privește. În pauze, entuziasmul izbucnește. Unii cer lămuriri, și Fănică le dă cu bunăvoință.

Fănică e mărunț și slăbuț. Fredonând atâtea cuplete de tenor, răsuflă greu și se șterge cu batista pe frunte. E obosit. Cu toate acestea, când **ajunge** la scena în care un bacalaureat mărturisește cu entuziasm ferici-rea libertății și a pletelor, Fănică prinde puteri noi. Închide ochii și strânge fălcile, pentru că cupletul este tot pentru tenor. Se face roșu și lacrămează. Succesul e, însă, deplin. Robert - care știe că va juca pe bacalaureat - râde din inimă și fericită pe autor. Se discută costumul bacalaureatului. Robert crede că va trebui să poarte o haină modernă, pantofi de lac și o batistă de mătase. Fănică se împotrivește. Bacalaureatul vine în cancelarie ca să-și capete diploma. Nu poate fi îmbrăcat, deci, decât în uniformă și cu număr.

Robert regretă și primește. Eu știu că el ar fi dorit mult să apară pe scenă elegant și fardat, ca să impresioneze domnișoarele din sală. Cu toate acestea, e sigur de izbândă. Ne mărturisește că va fi aplaudat la scenă deschisă. Și privește, cu înțeles, spre Dinu. Dinu fumează.

Fănică se grăbește când ajunge la actul II. Cortina se ridică, în timp ce orchestra intonează un marș eroic.

În cancelarie, profesorii s-au adunat pentru a protesta împotriva î Curbei Lalescu. Sunt nemulțumiți de salarii, și fiecare pășește în fața i publicului și-și slăvește însușirile. Fănică, însă, e răutăcios. În glorificarea profesorilor, el alege tocmai părțile slabe. Băieții îl aprobă din suflet.

Ne apropiam de Valea Călugărească. Eram cu toții nerăbdători să vedem via lui Morariu. Morariu ne invitase în duminica aceea la via lui. Ne-a vestit că vor fi culegătoare tinere și must. Va fi și vin vechi. Toți arătau, însă, îndestul de indiferenți față de mustul și vinul lui Morariu.

Ziua, am mâncat struguri și ne-am jucat cu bulgări prin vie. Eram împărțiți în două tabere: unii hoți, ceilalți polițiști. Polițiștii trebuiau săi

prindă pe hoți. Fănică statornicise regulile jocului: nu aveam voie să zvârlim cu bulgări mari, nici să lovim în cap. Se admiteau, de asemenea, alergările. Când hoțul era, însă, prins, nu mai avea voie să fugă.

Eu am fost hoț și am rezistat eroic cu o ramură de salcâm împotriva lui Petrișor și a lui Mănu. La urmă, a trebuit să fug. M-am împiedicat într-un vraf de araci, și polițiștii au zvârlit cu bulgări după mine, fără să mă poată lovi.

În ceea ce mă privește, am despresurat pe doi tovarăși - hoți ca și mine - și am nimerit cu un bulgăre în spinarea lui Robert, care își lega șiretul de la ghete.

Seara, a fost masă mare. Eu am adormit, însă, de timpuriu. Mă siliseră să beau nenumărate pahare cu vin roșu și alb. Ceilalți s-au culcat în zori. Culegătoare au fost din belșug, dar băieții s-au arătat indiferenți. Aceasta, pentru că părintele lui Morariu a rămas, tot timpul, lângă noi.

IV. DOMNUL REDACTOR

Hotărât să capăt bani de la revista d-lui Leontescu, am pretextat o „afacere familială” și mi s-a îngăduit să lipsesc ora a treia de la gimnastică. Am alergat acasă ca să-mi schimb tunică și să-mi las șapca. Dl. Leontescu mă știe student. De faptul acesta se și leagă nădejdiile mele. Redactorul foii literare - ca și ziarul care o editează - manifestă caldă simpatie pentru studenți. Am întârziat de multe ori împreună, plângând mizeriile universitare. În gândul d-lui Leontescu, eu sunt student la Litere, de aceea mă obosește cu sfaturi și cu sugestii pentru viitoarea mea carieră publicistică. Îmi mărturisește, câteodată, că îi voi călca pe urme.

Am urcat scările cu oglinzi puțin tulburat. Nu era sfîciune, nici teamă. Mă obișnuisem să bat la ușile redacțiilor, să pășesc șovăind către domnul de la birou, să întreb cu glas scăzut dacă pot vorbi cu domnul prim-redactor și să bâlbâi. Am avut și eu, de altfel, micile mele satisfacții. Într-o seară, cineva, auzindu-mi numele, mi-a zâmbit prietenește și mi-a întins o mână caldă. Am fost atât de emoționat, încât n-am mai avut curajul să-l întreb dacă mi se pot plăti articolele. L-am întrebat, însă, după o săptămână și am strâns aceeași mână caldă.

Altă dată, redactorul mi-a lăudat un articol pe care îl publicase în fruntea revistei. Eu am zâmbit orgolios, în tot timpul discursului. N-am căpătat, însă, nici atunci, nimic. Mi-a spus că revista se vinde greu, că bani sunt puțini, că de-abia trăiește el, ca vai de lume, cu ce-i dă direc-

78

79

torul. Redactorul era elegant îmbrăcat și-și cumpăra foarte multe cărți franțuzești.

Pe d-l Leontescu îl cunosc din vară. Îmi publica tot ce-i trimiteam prin poștă, în plicuri mari, albe. Câteodată îi scriam și despre nevoile mele și lăsam să înțeleagă că sunt un student sărac și că m-ar putea ajuta. Încercam să par îndurerat. Mă trudeam să scriu pagini duioase, pe care le semnam cu numele întreg și cu adresă. Așteptam, apoi, înfrigurat săptămâna întreagă. Domnul redactor îmi publica număr după număr articolele. Acasă, sau la „Poșta redacției”, nimic.

Într-o zi am precizat: pentru douăzeci de articole, câte publicasem până atunci, ceream cinci sute de lei. Douăzeci și cinci de lei de articol. Nu era mult. Îi ofeream, de asemenea, alte articole în lucru, cu același preț. Îi ofeream, pe deasupra, gratuit, nenumărate notițe mărunte.

Au trecut, ca întotdeauna, săptămâni. Și mă chinuia gândul că am putut rămâne atât de senin. M-am hotărât, însă, să cunosc personal pe domnul redactor.

L-am cunoscut astă-vară. L-am găsit fumând leneș în redacție, alături de câteva gaz etc. O frunte mică, încrețită, ochi șireți înapoia ochelarelor de prezbit. M-a întâmpinat cu entuziasm. Nu mi-a oferit nici un scaun, dar mi-a lăudat articolele asupra lui Romain Rolland. Cele mai proaste articole, socoteam eu. Mi-a spus că îi place „orizontul meu larg” și „felul meu de a mă exprima”. Vorbea întrerupt și clipea din ochi. Mi-a spus că colaborarea mea a ajuns indispensabilă revistei. M-a prezentat unui domn venit mai târziu în redacție, care mi-a strâns indiferent mâna, fără să se ridice de pe scaun.

În ziua aceea nu i-am pomenit nimic de onorariu. Domnul redactor] mă rugă, însă, să-l vizitez de câte ori aveam răgaz. Am făgăduit. Am fa-l găduit, firește, și articole.

După câteva săptămâni l-am vizitat. Își lăsase ochelarii pe masă și se j scărpină în cap. M-a privit aspru, îl tulburasem. N-am avut atunci curaj să-i vorbesc de onorariu. La plecare mi-a strâns mâna și mi-a urat sp la muncă. I-am făgăduit articole.

Dar nu pierdeam curajul. Am bătut la ușa redacției într-o vineri, seara, când știam că e singur. Făcea corectura articolului de fond: *vibrăm!* L-am lăsat să sfârșească. M-a privit atunci cu bunătate și m-; întrebat dacă stăruie în a studia Orientul. Eu i-am vorbit cu entuziasm i lecturile și planurile mele. D-l redactor părea că se interesează. A zâ bit. Am atacat atunci direct, cu o liniște care m-a uluit. D-l redactor a șovăit și și-a șters ochelarii cu batista. Eu îl priveam fix și simțeam cu mi se dogoresc obraji. Rupse tăcerea fără eroism. Îmi făgădui că j vorbi cu directorul. Îmi mărturisi că articolele mele sunt cu adevăra „bune”, că îi place „orizontul larg” și celelalte. Că va stăruie pe lâng

director. Că el înțelege situația mea. Dar ce poate face el? Directorul e totul, și el nimic. Ne-am strâns mâinile fără entuziasm. De atunci nu l-am mai văzut.

*

Dar astăzi, la ora de gimnastică, am urcat scările cu oglinzi. Eu sunt un tânăr cunoscut pe sălița ce duce la redacție. Mă cunoaște și portarul, și cei doi ajutoari de portar, și omul de serviciu, care stă pe o bancă rezemată de zid și întreabă pe orice nou-venit:

- Domnul ce dorește?

Astăzi, însă, omul de serviciu nu mi-a dat voie să intru în redacție.

- Numele d-voastră?

I l-am rostit sonor și demn. A intrat în redacție. Am auzit câteva cuvinte și am recunoscut glasul d-lui Leontescu. Îmi pregăteam cele dintâi fraze: eram sigur că mă va primi îndată. Omul s-a întors:

- D-l Leontescu vă roagă să așteptați puțin.

Eu m-am așezat pe bancă. M-am trudit să par îngândurat. De fapt, de-abia puteam să-mi stăpânesc necazul.

Omul de serviciu s-a așezat lângă mine, senin. Eu îmi făgăduiam răzbunare cruntă, definitivă, rafinată.

Mă închipuiam tânăr cu faimă, cu volume tipărite și portretul reprodus în revistele de seamă. Pe stradă, alături de mine, trece Ilie Leontescu. Mă pregăteam să sorb din plin răzbunarea, când omul de serviciu mă întrerupse cu o întrebare stupidă. Îmi amintii că sunt în vizită la d-l redactor și mă încruntai. Încercam să mă liniștesc. D-l redactor are de scris, fără îndoială, un articol ce nu mai poate fi întârziat. Sau trebuie să sfârșească corecturile.

Am numărat în gând până la cincizeci. M-am oprit. Mai număr încă douăzeci. Voi bate apoi la ușă.

- Nouăsprezece... De la nouăsprezece la douăzeci a trecut mult. M-am ridicat de pe bancă.

Douăzeci... Am intrat. D-l redactor privea distrat pe fereastră. În odaie se făcuse cald și d-l redactor rămăsese în vestă. La altă masă, un domn adormit traducea agale dintr-o carte cu copertele galbene. Am strigat „bună ziua!”.

D-l redactor m-a privit curios. M-a recunoscut și mi-a întins mâna. Ca niciodată, m-a poftit să șed:

- Ia loc, te rog.

- Mulțumesc.

M-am apropiat discret de el. D-l redactor, în vestă, părea un domn blând.

- Ce-a spus d-l director, d-le Leontescu?

- Domnul director?

M-a privit pe sub ochelari, întrebător:

80

81

- Ce vrei să spună d-l director?

- Știți... mi-ați făgăduit...

D-l redactor m-a recunoscut pe deplin. S-a încruntat și și-a mângâiat fruntea. M-a poftit din nou să șed și m-a privit trist. Eu am înțeles. Eram hotărât să sfârșesc.

- Am vorbit. Se face. Îți spun eu că se face. I-am spus d-lui director cum stau lucrurile...

Privirea mea l-a dezarmat.

- A spus că se face, dar trebuie să mai aștepți până la Crăciun. Atunci se mărește bugetul redacției. Și d-ta vei fi cel dintâi la onorariu...

A vorbit mult, stânjenit. Eu zâmbeam. Atunci și-a ridicat brusc capul și m-a privit prin ochelari.

- Ești lipsit de mijloace? Am fost ispitit să exagerez:

- Cu totul lipsit...

D-l redactor m-a privit blând:

- Se face... îți spun eu...

Eram dezgustat și obosit. Mă umilisem mult și fără nici o izbândă. Cel care învinsese era d-l redactor. D-l redactor învinge întotdeauna.

Mi-a arătat corectura ultimului meu articol. Și am zărit, câteva clipe, coperta revistei. Am roșit.

- Ce ne mai scrii? Zâmbete.

- D-ta care ai talent cu carul... Zâmbete.

- Îți public orișice. Doar te cunosc eu. Zâmbete.

- Hai? Ce zici, tinere?

- Ce să zic, d-le redactor?...

- Viață, ce să-i faci?!

- Tocmai...

- Dar să nu te descurajezi.

- N-ai dreptul. Ești tânăr.

- Prin câte am trecut eu! Hai?

- Cred, d-le redactor.

- Multe, tinere, multe...

- Eu am, mă înțelegi, un volum de versuri și n-am parvenit să gădesc încă un editor...

82

- Un editor, domnule, mă înțelegi? E o batjocură.

D-l redactor se înflăcărase. Se scărpină la răstimpuri în cap. Eu îl priveam zâmbind. Mi-a vorbit mult. Și la sfârșit ne-am strâns mâinile, aplecându-ne fiecare din șale.

Am recunoscut că tebânda a fost a d-lui redactor.

M-am întors abătut la liceu.

Începuse ora a patra. Dar de astăzi mi-am făgăduit solemn să nu mai trimit nimic d-lui Ilie Leontescu. Deși am talent cu carul. Și deși mă cunoaște el și aș putea scrie orice...

V. NOIEMBRIE

Acum știu. Sunt și eu ca toți ceilalți: adolescent sentimental și visător. Zadarnic încerc să mă ascund. Sunt sentimental. Sunt ridicol.

În după-amiaza aceasta de noiembrie, sunt trist. Și nu am de ce să fiu trist. Nu trebuie să fiu trist... Privesc plopii prin fereastra mea. Și cad pe gânduri. Gânduri naive, idiot și revoltător de naive. Cât m-am trudit eu să-mi smulg din suflet slăbiciunea aceasta care se numește melancolie...

Sunt melancolic. Deci sunt stupid. Sunt lipsit de voință, de virilitate, de personalitate. De ce să fiu melancolic, pentru că în după-amiaza aceasta soarele strălucește printre copacii desfrunziți? De ce să privesc pe fereastră, în loc să lucrez? De ce să mă visez frumos și bogat plim-bându-mă prin parcuri pustii, cu havuzuri înverzite de mușchi, cu statui însângerate de amurguri, cu **viță** sălbatică ce se înalță pe poduri și ziduri de castel?

Dovada lipsei mele de voință o am chiar în clipele acestea. În loc să lupt împotriva imbecilității nostalgice a soarelui de noiembrie, să mă biciuiesc până la sânge, m-am așezat la masă și scriu într-un caiet pe care nu-l va citi nimeni.

Câtă trudă risipită în după-amiaza aceasta... Câte ceasuri petrecute cu dinții strânși, câte nopți calde, cu lună, care mă ispiteau să visez și să rătăcesc pe străzi și pe care le petreceam singur nu s-au dovedit zadarnice. Și tot plânsul meu, toată mândria mea, toată durerea trupului biciuit cu frânghia sunt neputincioase în fața unei zile de noiembrie.

Aceasta trebuia să se întâmple. Așteptam chiar ziua în care nu voi lucra, ci voi privi pe fereastră. Voința mea s-a irosit săptămână cu săptămână. Dezastrul s-a desfășurat astăzi. Și în loc să mă lovesc și să mă

83

zbat până la cea din urmă încercare, eu stau liniștit și scriu. Poate gândesc că îmi voi acoperi astfel vinovăția. O zi de noiembrie. O zi ca oricare alta. Soarele e trist, și de pretutindeni se ridică tresăriri ciudate. O zi caldă. O zi în care bătrânii și femeile lăcrămează amintindu-și trecutul. Dar ea de ce să mă întristez? De ce îmi simt sufletul plin de un simțământ necunoscut, înfiorător, dulce? De ce vreau să plâng? De ce aștept ceva care știu că nu va veni niciodată?

Mie nu mi se îngăduie nici una din acestea. Eu nu sunt un adolescent ca toți ceilalți, naiv visător, bolnăvicios, nătâng, sentimental, caraghios. Sufletul meu e aspru. Voința mea e absurdă, dar e o voință trainică, formidabilă, care apasă și înăbușă totul în calea sa. Eu trebuie să fiu același în toate timpurile și toate locurile. Hotărât ca o stâncă, încruntat, cu ochii încreștați de țință, cu buzele strivite de furie, cu pumnii strânși gata de a se prăvăli și a-mi îndurera carnea. Așa trebuie să fiu eu. Pentru că așa vreau eu. Eu, singurul stăpân al sufletului și al trupului meu, singurul mascul în turma de adolescenți slăbănogi, singura voință ce nu pregetă să-și sfarme dinții strângând un drug de fier și să se biciuiască răcnind, până ce carnea se înfierbântă și ajunge dureroasă ca o rană. Așa trebuie să fiu eu. Așa cum eram altădată, în zilele când sorbeam suferințele trupului ca pe o desfătare. În zilele când mă deșteptam în zori și adormeam după miezul nopții. Când îmi alungam somnul cu pumnii. Când citeam până ce-mi lăcrămau ochii și mă ustureau pleoapele. Până ce mi se îngreua capul și mi se rătăceau privirile. Până ce mi se tulbura cunoștința...

În zilele când mă biciuiam...

Cele mai frumoase zile. Păstram frânghia după un raft cu cărți. În fiecare noapte, înainte de a stinge lampa, începeam sfertul acela de ceas de dulci și dureroase desfătări. Apucam frânghia cu hotărâre, o îndoiam și număram până la zece. Pe spinarea goală - albă și plină - se înfîșea cea dintâi lovitură, aruncată peste umăr cu ochii închiși. Îmi înăbușeam țipătul. Era cea mai dureroasă dintre toate. Frânghia se ridica apoi tot mai repede și cădea tot mai adânc. Carnea se înfiora, obrații îmi tremurau, buzele se albeau. Strângeam pleoapele, ca să nu văd frânghia căzând. Durerea mă ațâța. Loveam tot mai grăbit, tot mai scurt. Carnea începea să se umfle, să ardă. Tâmpilele mi se înfierbântau și picături sărate mi se prelingeau pe frunte. Dar izbânda duhului mă desfăta. Voința care îmi călca în picioare trupul putred mă entuziasma de un sfânt și bărbătesc entuziasm. Îmi șui eram izbânda printre dinți, o dată cu **geamătul** cărnii. Durerea și desfătarea se contopeau într-o frenezie ne-j cunoscută, pe care o sorbeam ca pe o desfătare fără preț. Era singura desfătare pe care mi-o îngăduiam.

Urma, apoi, o clipă de extaz. Durerea mă apropia de mine însumi, jylă purifica. Acea singură clipă era răsplata întregii mele zile de muncă. O singură clipă. Urmată de oboseală, de tulburări, de tremurături. Îmi simțeam trupul sfârșit ca după boală. De-abia aveam putere să îmi ascund frânghia după raft și să-mi las cămașa pe spinarea biciuită. Câteodată, picături calde mi se prelingeau de pe umăr pe șolduri. Pelița de la încheieturi era ruptă de frânghie. Sângele picura și eu trebuia să-mi spăl cămașa în zori.

Dar nu întotdeauna durerea și oboseala mă covârșeau. De multe ori pășeam aprig și mădularele nu-mi tremurau când cămașa atinge umerii zdrobiți de frânghie...

Au fost zile de izbândă, zile când rosteam cuvântul *Eu* cu glasul plin. Eram îmbătat de mine însumi. Eram amețit de vârtoarea pe care o simțeam frământându-se în suflet.

Și strigam cu ochii închiși, iluminat: *eu, eu, Eu, Eu...* zile la care mă gândesc cu dur"~e acum, când sunt trist, pentru că străluce soarele printre cc> acii desfrunziți...

Eu am vru* să am sufletul lui Brand. Suflet torturat, aspru și sumbru. Sub care să se ascundă, totuși, lava fierbinte a entuziasmului, a dragostei și a urii. Eu știam că nu va trece mult și glasul meu va fi glas temut în țară. Voiam, însă, ca - până atunci - să nu trădez nimic din zbuciumul, din întunecimile și flăcările sufletului meu.

Nimeni să nu mă vadă ostentiv de luptă și, iarăși, nimeni să nu cunoască Dumnezeu pentru care lupt. Voiam să trec printre semeni neluat în seamă. Să fiu crezut un adolescent urât și plicticos, și, cu toate acestea, să am cugetul și sufletul desprinse din stâncă. Să izbucnesc dintr-o dată, copleșind turma târătorilor și uluind neputința celor care m-au cunoscut și m-au disprețuit. Să-i biciuiesc și să le necinstesc fețele și să mă desfăț simțindu-mi trupul gâlgâind de viață rodnică și creatoare.

Nu mi-a plăcut să am prieteni. N-am vrut să-mi descopăr sufletul adolescenților livizi și melancolici. Mândria că port în mine o taină pe care n-o ghicește nimeni mi-ajungea.

Și gândul că voi înfricoșa cândva ceteele oamenilor de carne, mă îmbăta. Eu știam cine sunt. Și lucrul acesta îmi umplea sufletul cu o nemărginită încredere și mă silea să-mi încordez brațele ca pentru luptă. Cu atât mai mult, cu cât *nimeni* nu bănuia cine sunt și ce voi putea ajunge.

...Dar n-a fost așa. Mi-am căutat și eu, ca toți oamenii slabi, prieteni. Mi-am descoperit și eu sufletul cerșind mângâiere și sprijin. Am trădat

84

85

colțuri din taina mea și am lăsat să se vadă ceea ce nu trebuia să cunosc I decât eu. M-am vrut neîndurat. Și n-am izbutit. Am fost schimbăcios și j plin de compromisuri, ca orice adolescent. Am făcut și eu glume, am râs j și eu mai mult decât era nevoie, mi-am risipit și eu timpul în vorbă cu] colegi imbecili și prieteni plictisitori, am dormit și eu opt ceasuri ca toți j ceilalți, am rătăcit și eu, seara, pe străzi, murmurând confesiuni; am l aruncat și eu priviri femeilor cu trupuri calde, mi-am pierdut și eu ne- j vinovăția într-o noapte, pe ploaie, într-o odăiță umedă, pe un pat în care] se frământaseră zeci de trupuri, în răsetele celor care așteptau afară...

Și eu, ca și toți ceilalți. Și eu, ca și turma. Ca și oricare alt adolescent I slăbănog și vicios, care doarme cincisprezece ore duminica, râde spart, j flirtează cu dudui la ceaiuri, ciupește noaptea trecătoarele pe stradă,] dansează la cabareture, joacă la curse, citește *Rampa*, adoră pe Mosjou-l kine și se silește să pară blazat. Ca și Robert, care admiră pe Musset... j

Și nu numai atât. Am nesocotit cea mai frumoasă hotărâre a mea:] aceea de a păstra în mine, până la desăvârșire, tot ceea ce năzuim să] împart mai târziu celorlalți. În loc de a păși sigur și mândru cu gândurile I mele întregi și cu cărțile sfârșite, m-am dat puțin câte puțin, cu articole publicate prin reviste populare, cu pagini în care nu se găsea nici su- j fletul, nici cugetul meu, cu rânduri scrise fără entuziasm și fără origina- j litate.

Am cucerit și eu, cu greu, - ca toți ceilalți - un loc în coloanele j revistelor de a doua mână, care-mi tipăreau articolele cu greșeli de tipar j și cu semnătura necompletă.

Dospea și în sufletul meu atâta josnicie, încât să aștept cu nerăbdare publicarea unei traduceri și să mă supăr pentru amânarea ei. Am început] și eu ca toți cei care se numesc „scriitori”. Care poartă părul retezat la ceafă și lavalieră neagră, și pălărie cu boruri largi. Care se împrietenesc] cu directorii de reviste ca să le tipărească o-nuvelă pe lună. Care publicai un volum de versuri la o tipografie din provincie, un volum de nuvele cu coperta colorată, intră slujbași la minister, se însoară și îndură toată viața povara unei soții slabe și a unor copii rău-crescuți. Am avut și ein mica mea glorie. Am avut și eu mediocra mulțumire a unui articol tipă-J rit în fruntea revistei, fără greșeli de tipar și cu numele dedesubtul ti-j țului...

Și am căzut tot mai jos. Croitorul mi-a făcut haine „moderne”. Ani început a folosi ciorapi de mătase, am regretat că nu am plete, m-am pu-j drat și eu ca Dinu, am citit și eu ultimele romane franțuzești și revistele! literare, m-am dus și eu la cinematograful, și - după fiecare înfrângere -l prietenii mei, bunii mei prieteni, mă încredințau că mă civilizez și măl apropiu de „normal”...

86

Nu mă pot, deci, muștra că mi-am pierdut o după-amiază privind cerul și amintindu-mi tristețile în acest colț. Faptul trebuia să se întâmple.

Acum, e seară. Melancolia a fost izgonită de amintiri. Am să pot citi fără teama de a întârzia un ceas la o pagină. Sunt liniștit și abătut. În sufletul meu e un gol pe care nici o voință omenească nu-l poate umple. Ar fi zadarnică și neputincioasă orice încercare.

VI. REPETIȚII

Au început repetițiile pentru *Un liceu model*. Ne adunam în fiecare seară în sala de muzică. Regizorul este d-l Filimon, de la Teatrul Național. D-l Filimon ne regizează toate piesele pe care le reprezentăm la serbări.

Cunoaște băieții și îi simpatizează. Fumează mult, ne bate prietenește pe umăr și ne povestește discret anecdote. Anecdote care nu trebuie repetate nici acasă, nici în clasă, adaugă d-l Filimon.

Profesorii au primit cu căldură să jucăm „revista” lui Fănică. Acum vreo zece zile, după ce s-au sfârșit cursurile, s-au adunat cu toții în sala de muzică. Era acolo și directorul, care zâmbea și se încrunta după împrejurări.

Profesorii s-au așezat zgomotoși în primele bănci și așteptau, fumând, lectura „revistei”. Fănică - roșu din pricina gulerului și a emoției - stătea în picioare lângă pian. Îl acompaniam eu. Pe o măsută, alături, pusese maldărul de note pe care trebuia să le descifrez. Erau romane, dansuri moderne, marșuri și cuplete.

Am început. Fănică fredona cu tresăriri în glas. Părțile de tenor le simplifica sau le cobora cu o octavă.

Profesorii ascultau, furați, și domnul director întorcea neconținut privirea către fiecare, ca să înțeleagă ce atitudine trebuie să ia față de „revista” elevului Bănățeanu Ștefan. Profesorii îl încurajau.

Fănică dădea explicații:

- Băieții mondeni cântă fiecare câte un cuplet în cancelarie. Directorul întreabă curios:

- Și eu le dau voie să cânte în fața mea?

- A, nu! Dumneavoastră nu sunteți atunci în cancelarie.

- Dar unde sunt?

- Sunteți la clasă.

Domnul director s-a lămurit. Zâmbește. Fănică - emoționat ca la ora de trigonometrie - continuă:

87

- ...Dar intrați deodată în cancelarie, îi găsiți dansând și cântând, supărați și strigați: „Ce-i cu voi aici? Ce sunt uniformele astea? Ce-i p'rul ăsta? Unde vă sunt numerele?...”

Fănică reproduce, pe cât îi stă în putință, furia d-lui director. D-l director e măgulit. Râde și își saltă pântecul. Un gest moștenit de pe vremea când îl stânjenea o rană din război.

Profesorii aprobă cuplet după cuplet, dialog după dialog.

- Acum vine cupletul elevului bolnav de gălbenare din pricina chimiei Priviri semnificative între Fănică și Toivinovici. Profesorii râd zgi

motos și fumează cu desfătare. Înainte de a începe, Fănică îmi tonul. Eu apăs pe rând trei clape albe. Apoi, șase măsuri de introducere Aria e cunoscută. Se aude în fiecare vară la Teatrul „Cărăbuș”. Ritmi săltăreț al cupletului a câștigat pe toți. Fănică se sufocă cu entuziasm, ajută, la măsură, și de picior. Se oprește după fiecare strofă și explică.

- Acum cântă d-l profesor...

Toivinovici se înroșește. Cine ar fi putut ști ce gândea atunci Toivi-j novici?

- Acum cântă elevul:

„Noaptea zău că sar din pat

și-mi pare că-s întrebat:

ce-i alcoolul,

ce-i fenolul,

dar benzina,

glicerina,

stearina,

parafina,

fosforatul

și hidratul,

chiar și clorul,

vitriolul

și oxine,

și amine,

oxigen,

hidrogen

și sulfat,

și cuprit,

și fructoză,

și glucoza,

apatit,

galatit...

Și-n mormânt tot

ca și viu, tot pe rost am să le știu!”

Profesorii n-au găsit nici o obiecție actului I. Actul II, cu marșul eroic și protestul împotriva „Curbei Lalescu”, i-a pus, întrucâtva, pe gânduri. Fănică a izbândit, însă, și aici. Fiecare profesor râdea cu poftă de cupletele în care se ironizau ceilalți. Așa că, la sfârșit, fiecare și-a avut mica lui parte de satisfacție și de ciudă.

Directorul a hotărât să se înceapă repetițiile. Profesorii au aprins țigări și au ieșit din sala de muzică felicitând pe Fănică. Fănică se ștergea cu batista pe frunte, pentru că el nu era tenor.

Băieții, care așteptau în curte rezultatul, l-au primit cu entuziasm. S-au împărțit și cele din urmă roluri.

Ne adunăm în sala de muzică. În bănci, în afară de „actori”, se mai găsesc câțiva băieți care ne dau ajutor.

Minculescu, din clasa a VIII-a, vine printre cei dintâi. Are nasul mare, dar e foarte blând. Și e sufleurul cel mai

de preț. Lângă el stă, de cele mai multe ori, Dinu, care ia parte cu căldură la repetiții. Mai vin Petrișor

Furtuneanu, Perri și alți colegi. Stau în fund și comentează rolurile. Fac pronosticuri asupra succesului fiecăruia dintre noi. Mi se prevede izbândă sigură.

Când sunt prezenți toți cei care joacă în prima scenă, d-l Filimon bate din palme.

- Ei, domnilor!

La pian, plictisit, cântă Fosil. Ca să-l entuziasmeze, băieții îl ghiontesc de câte ori au prilejul și îi strigă:

- Mișcă, Fossil!

Pianistul, însă, se plânge regizorului și amenință că va reclama cazul domnului director.

Gianni se mișcă greu „în scenă”. D-l Filimon oftează, își șterge ochelarii și se plesnește pe frunte, disperat.

- Nu așa, domnule Gianni. Nu așa semeț, frate.

Gianni se înroșește, pentru că spectatorii din bănci se desfată. Se îmbufnează. Și amenință că nu va mai juca „dacă se face gălăgie”. Amenințările îl zăpăcesc pe Fănică. Fănică tremură să nu i se dezorganizeze „trupa”.

Împacă pe Gianni și îl asigură că glasul ajunge tot mai răsunător și mai plin. Gianni cântă:

„în clasă-i plictisitor La oricare profesor, Totuși stau ca-ntr-un salon Și citesc pe La Garconne”.

Când sfârșește, băieții din bănci aplaudă, d-l Filimon râde mulțumit și autorul își ciupește unghiile de teamă să nu se retragă Gianni. D-l Filimon bate iar din palme.

- Ei, domnilor! Mai multă seriozitate! Pianul...

Fossil oftează. Sufleurul își caută paginile. La fereastră s-au grămădit băiețași din cursul inferior, care sorb din ochi pe „actori”. Fănică îi gonește cu demnitate.

În mijlocul clasei, cei patru elevi mondeni dansează cântând un refren pe aria *Machinalement*. Filimon ține măsura cu amândouă brațele. Profesorul de gimnastică, d-l Daian, fumează și ascunde țigara la spate.

Regizorul întrerupe:

- Dar uite ce e. Mi-e teamă să nu vă călcați între dumneavoastră pe scenă. Da. Înc-o dată! Toți:

„Ei nu înțeleg că după război Ne-am schimbat și noi. ”

Unul:

- Stai, mă, că merge. Filimon întrerupe.

- Pardon. Lăsați reflecțiile pentru public. *Publicul râde măgulit.

Vine scena cu un „părinte exasperat”. Exasperat din pricina orelor suplimentare de muzică și gimnastică, la care e silit să ia parte - aproape în fiecare după-amiază - fiul său. „Părintele” e Pake. L-au ales provizoriu. Pentru că Pake nu are o dicțiune prea corectă. Iar lipsa de dicțiune revoltă mult pe regizor.

- D-l Protopopescu! -N-amrol-lul...

D-l Filimon se plesnește pe frunte:

- De ce nu veniți, domnilor, cu *rolele*? De ce nu vii, domnule Protopopescu? De ce nu vii, nenișorule?

Fănică își ciupește unghiile.

- Parcă ți-am scos rolul.

- Dar de un-nde să știu eu c-că e repetiție astăzi?

- Ceilalți cum au știut? Filimon se resemnează:

- Haid' că-ncepem. Suflă d-l Minculescu. Minculescu primește, mulțumind cu capul. Regizorul face un semn:

- Intră.

Pake intră în mijlocul clasei, scena.

- „Bună zziua!”

- Nu așa: bună ziua! Tare, d-le Protopopescu! Tare, să se audă.

- „Uită-te ddom-nule...”

- Pardon! Nu se aude nimic, nenișorule. Nici până aici. Vorbiți răspicat, domnilor.

- „Dar bbine ddom'nule, toat-tă zziua-a? A-asta-i ddin c-c-cale af-fară. Fiul meu, c-care în-nvață nou-nouă ore pe zi, a-a-cum nu mai învață de-decât cinci și și-a ajuns pre-miant al doi-lea, în loc s-ă-să iasă pre-miant întâiu. Vă-vă rog, scu-țiți-!...”

- Nu, nu, nu, nu!... vorbește, frate, mai încet. Încă o dată... intră!

- „Bu-nă zziua, domnule director...”

Spectatorii râd. Cineva făcuse o glumă, care se comunică din bancă în bancă. O auzise și Filimon. Și se supăraseră, pentru că era zgomot și nu izbutea să găsească o replică imediată.

- Gura largă, domnule Protopopescu. Dacă ai dicțiune, poți vorbi cât de repede ai vrea.

Tăcere. Pake repetă pentru a treia oară. Nu merge, și ceilalți sunt exasperați. Fănică se trudește să găsească un înlocuitor al „părintelui exasperat”. Pake, care învățase din primul ceas cupletul și melodia, încearcă mântuirea:

- Să cânt cupletul.

- Lasă, domnule, cupletul. De cuplet ne arde nouă acum? Pake râde.

Lângă fereastră, în palton, a apărut d-l Boloveanu. Vine pentru fanfară. De când cu „repetițiile de teatru”, nu mai are unde să-și organizeze adunările pentru fanfară. De fapt, adunările acestea sunt reduse. Băieții s-au plictisit de fanfară. Nu mai vin decât elevi din cursul inferior și câte un întârziat în disciplină, care crede încă în amenințările d-lui Boloveanu.

„Repetiția” de teatru înveselește pe maestru. Râde cu poftă. Își amintește, însă, pentru ce a venit și încearcă o învoială cu d-l Filimon. În același timp, scoate din buzunar o coală cu ștampila liceului și semnătura prelungită a d-lui director. Coala trebuie semnată de toți membrii fanfarei. Prin aceasta se obligau să vină regulat la repetiții și să asculte de cuvântul d-lui Boloveanu.

Nu o iscălește aproape nimeni. Pretexte absurde sau inexistente. Câte unii, mai răutăcioși, fac observații cu glas tare, ca să-i audă și d-l Boloveanu.

D-I Filimon dă explicații generale.

90

91

- Domnilor, hei, nenișorule! Ascultați-mă. Să nu greșiți cumva ieșirile, să vă pripiți, să nu nimeriți ușa. Sau să vă împiedicați. Ați stricat tot efectul cu o ieșire proastă. Credeți-mă pe mine. Începe scena cu profesorii de muzică și de gimnastică.

Directorul - adică Brictarian - cheamă servitorul, zis Coteț. Pe servitor îl joacă Vintilescu. Pentru că amândoi sunt din județul Severin. Directorul sună. Intră servitorul:

- Ia cheamă, măi, pe domnii profesori de muzică și gimnastică. Profesorii sunt chemați ca să dea lămuriri părintelui exasperat de orele suplimentare.

Băieții sunt obosiți. Stau rezemați de ziduri și privesc zbuciumul regizorului, al autorului și al celor doi profesori de muzică și gimnastică. Totuși, unii lucrează. Gianni „repetă” rolul cu Morariu, dansând. Fănică se trudește să învețe pe cei cu cupletele grele. La răstimpuri îi ascultă și îi amenință încruntat când fac prea multe greșeli.

Brictarian încearcă la orgă, cu un deget, *Cavalcada Walkyriei*.

Cel mai mulțumit e, însă, Robert. Se plimbă prin clasă cu picioarele încovoiate în ritmul unui dans improvizat pe muzica cupletului, cu capul lăsat într-o parte, cu mâinile depărtate de trup, ochii pe jumătate închiși. Sorbea deja gloria, voluptatea bisării în scenă deschisă, după cum ne-a mărturisit el.

Se oprește în fața mea. Mă bate pe umăr și apoi îmi încredințează ultima lui taină:

- Știi c-am învățat cupletul Bacalaureatului?

- Impecabil. Mi-am'aranjat și costumul. Și cum am să mă fardez. Ochii făcuți, buzele roșii, puțin roșu în obraz... îi tai pe toți... Or să se uite damele la mine.

Și nu numai atât. La repetiția generală, el se va învăța să privească -în timp ce cântă cupletul - prin loji.

- Așa fac toți artiștii mari. Iar după reprezentație, îți jur c-am să primesc scrisori de dragoste și declarații.

Tace. Mă privește în ochi și îmi zâmbeste dulce. Mă mângâie pe obraz.

- Al dracului mai ești tu, doctore.

Plecăm în grupuri. Filimon povestește anecdote și băieții râd zgomotos, ca să-i facă plăcere. În fața porții ne despărțim în trei cete. Băieții mondeni se îndreaptă către Calea Victoriei.

Noi, actorii, nu ne îngrijim de lecții. Profesorii nu îndrăznesc să ne asculte. Îi mințim că facem repetiții în fiecare zi, toată după-ami Profesorii ne cruță. Fiecare se gândește că își are un reprezentant pe nă. Așa sunt profesorii: oameni cumsecade.

VII. DRUMUL CĂTRE MNE ÎNSUMI

Trebuie să mă cunosc. Trebuie să știu odată *sigur* cine sunt și ce vreau. Am amânat mereu lucrul acesta, pentru că mi-era teamă. Mi-era teamă că nu voi izbuti să-mi luminez sufletul sau că lumina ce va aluneca asupra-i să nu mă îndurereze. Eu mi-am închipuit anumite lucruri despre mine însumi. Ce se va întâmpla dacă acestea nu există aieva? Dacă ele n-au fost decât o părere?

Ceva mai mult. Eu am căutat să mă supun acestor trăsături pe care le-am socotit părți din sufletul meu. Mi le-am impus și mi le-am însușit. Ce se va întâmpla cu ele, dacă voi ști că nu sunt decât niște vestminte îmbrăcate în silă? Voi putea, oare, să le părăsesc fără să mă copleșescă golurile sufletului meu?

Am hotărât de multe ori să mă analizez până la capăt, să pătrund cât mai adânc și calm în suflet. Dar n-am izbutit. Niciodată nu m-am putut concentra. N-am putut gândi asupra mea însumi. De câte ori încercam să mă analizez, mă trezeam într-un întuneric desăvârșit. De unde să încep să mă caut? Unde aș putea fi eu însumi?

Ce căutam eu? Sufletul meu. Unde? Și cum se putea recunoaște *adevăratul* meu suflet între miile de suflete pe care le purtam în mine?

Gândurile se risipeau. Mă deșteptam cugetând la alte lucruri. Începeam din nou, încăpățânat, închizând ochii, astupându-mi urechile, apăsând tâmpilele. Același întuneric. Și nu întâlneam, nicăieri, nici o lumină, nici un sprijin. Cum să ajung la mine însumi? Cum să-mi cunosc eu sufletul și să viețuiesc întocmai după nevoile lui? Pentru că eu vreau să mă cunosc, pentru a înțelege calea pe care va trebui să pășesc.

Am pierdut, odată, o după-amiază întreagă. Am aflat un singur lucru, pe care-l bănuiam, însă, de mult: că eul meu din ceasul acesta nu e asemenea celui din ceasul trecut și cu atât mai puțin celui din ziua trecută. Ceea ce m-a uluit. Nici nu mai înțelegeam acum rostul hotărârii mele de a-mi găsi sufletul. Dacă sufletul meu nu e unui, ci o infinitate, cum l-aș putea cunoaște pe cel adevărat? Eu am observat că, de-a lungul zecilor de conștiințe, există o linie de continuitate. Dar mă îndoiesc asupra realității acestei linii de continuitate, care ar alcătui personalitatea. Mi se pare că ea se datorește voinței mele sau sugestiilor celor din jurul meu. Am observat că un om se trudește să nu dezmintă ceea ce crede el sau alții despre sine. Personalitatea n-ar fi, atunci, decât ceva

92

93

impus de voință, iar nu izvorât întocmai dinlăuntru sufletului. Ar fi numai o mască.

Dar tot ce am scris până acum știu că nu e adevărat. Știu că există un singur suflet, răsfrânt în mii de atitudini trecătoare. Că același suflet se află îndărătul tuturor stărilor de conștiință. Că, de multe ori, se strecoară într-însul

stări de conștiință streine, dar acestea sunt trecătoare și pot fi îndepărtate la cea dintâi cercetare lăuntrică. Eu simt, deci, că există un singur suflet în mine. Dar cum să ajung la el? Lucrul mi se pare atât de greu, încât mă înfioară. Dacă mi s-ar da o problemă de algebră sau de geometrie - cu toată slăbiciunea mea la matematică -, eu aș putea-o rezolva sau aș putea indica mijlocul prin care s-ar putea rezolva. Aș ști, în cel mai rău caz, de unde trebuie să încep.

Când încerc să mă găesc pe mine însumi, însă, nu am nici o metodă, nici o indicație. Mie mi se pare o lume nouă. Am vrut să mă lămuresc citind cărți de psihologie, dar în cărțile de psihologie nu se găsește ceea ce caut eu. Acolo se cercetează alte lucruri, interesante, dar nu mijlocul de a mă cunoaște pe mine însumi și a intra în stăpânirea tuturor forțelor sufletului meu.

Și lucrul acesta e necesar. Altminteri, nu voi avea curajul să pătrund în viață. Eu știu că voi pieri dacă nu voi urma drumul sufletului meu.

Sufletul meu... Iată ceea ce mă tulbură. Nu-l pot aduce la lumină. Aș vrea să-mi găsec sufletul cum găsec pancreasul unui câine la anatomie. Să-l măsoar, să-l cântăresc și să-l prețuiesc în valori. Aș vrea să știu dacă sufletul meu e sufletul unui adolescent melancolic sau al unui mascul întărit. Dacă eu sunt un om de știință sau un sentimental. Dacă mă pot încrede în preocupările mele actuale sau trebuie să fiu bănuitor și să mă tem de timpurii schimbări.

Pentru că sunt zile când voința mi-e sigură și mintea limpede ca unui bărbat. Atunci lucrez cu sârg, plănuiesc lecturi și scriu indicii cărților.

Și iară sunt zile când mă deștept târziu și mă întorc abătut de la școală și toate din jurul meu mi se par veștede și inutile. Sunt zile care eu le urăsc.

Ochii îmi alunecă de pe pagină și îmi șterg mereu ochelarii, ca treacă timpul, și mă întreb: la ce bun? Iar dacă recitesc planurile lucrurilor de mai târziu, mă întristez.

Sunt apoi ceasurile petrecute privind pe fereastră mansardei mele sau pășind pe străzi necunoscute, pe sub castani. Ceasuri care mă tulbură, mă neliniștesc. Ceasuri în care nu mă recunosc. Atunci, un gând frământă și eu, din toată puterea voinței mele, îl izgonesc. Altminteri, pierde curajul. Eu mă întreb: dacă voi regreta mai târziu adolescența

care mi-am petrecut-o, absurd, în marginea vieții? Dacă voi plânge mai târziu cei șaptesprezece ani pe care îi am acum și pe care îi sfârșesc în niansardă, singur, privind la răstimpuri doi plop?

Știu: nu sunt un băiat frumos, dar am șaptesprezece ani. Și în ceasurile când ochii îmi alunecă de pe carte, iar voința îmi slăbește, mă gândesc mult la acești șaptesprezece ani.

De multe ori, izbândesc. Lucrez până noaptea și adorm fericit că m-am învins pe mine. Adorm surâzând.

Alteori, însă, nu izbutesc să mă apăr. Sunt copleșit și pornesc pe străzi.

Și toate acestea mă întristează. Trebuie să lupt mereu, trebuie să mă apăr împotriva sufletului meu, pe care nu-l cunosc și care mi se dezvăluie la răstimpuri, contradictoriu. Niciodată nu mi-am găsit sufletul același, în fiecare zi, altul. Iar eu trebuie să lupt ca să duc mai departe ceea ce începusem cu o lună, cu o săptămână, cu o zi mai înainte.

Dacă m-aș cunoaște... Atunci aș fi atât de sigur de mine însumi și de viață... Aș spune: așa mi-e sufletul, și așa vreau eu. Dar acum mi-e teamă de viitorul acela întunecat și amenințător către care mă îndrept călăuzit de un suflet orb. Dacă mai târziu se va face lumină și voi înțelege că am apucat o cale greșită? Dacă mă voi simți strein în lumea pe care o socotesc acum prietenă? Voi mai avea curajul să mă întorc pe aceeași cale și să încep o altă viață, nouă? Și voi avea putere?...

De multe ori, încercând să afl cine sunt, m-am înspăimântat. Nu mă recunoșteam în multe fapte împlinite și vorbe rostite. Mi se părea că a fost *altcineva*. Înainte de a adormi, mă gândeam la ziua care se scursese, fără veste. Mă întrebam: care a fost sufletul meu? Și îmi apăreau suflete streine, și mă înfioram.

Am aflat că însuși sufletul, pe care-l simțeam în timp ce citeam îmi era strein. Atunci adormeam obosit și îndurerat.

În alte zile, mă grăbeam să ajung acasă și mă ațâțam la muncă și eram stăpân pe gândurile și pe sufletul meu.

Și pășind, astfel, auzeam revărsându-se pe vreo fereastră game la clavier sau sonate pe care le frământasem și eu, demult, lăcrămând de ciuda degetelor prea mici și a octavelor prea mari. Sau auzeam melodii care îmi deșteptau în suflet tristeți și păreri de rău. Îndată încetineam pasul. Sufletul mi se schimbase. Eram abătut. Gândul odăitei cu cărți nu mă tulbura. Și pășeam tot mai încet, și ocoleam străzi multe până să ajung acasă, și nu mă gândeam la nimic. Nici la vremea prețioasă pe care o pierdeam pe sub castani. Și nici la cărțile pe care le voi scrie.

Altă dată, mă întristau simple și neînsemnate vinierte risipite prin reviste. Undeva, o fată pe o bancă, sub un copac înfrunzit, iar în depărtare, liniile dealurilor pe care le ghiceam înșorite. Gravura aceasta mă

94

95

întristează întotdeauna când o privesc cu luare-aminte. Nici eu n-; putea spune pentru ce. Dar e atâta melancolie în privirea fetei, singură, sub copacul înfrunzit... Și atâtea păreri de rău în liniile dealurilor, care există undeva, aproape de tot, și pe care eu nu le privesc, ci trec alături, cu privirea ațintită către o lume moartă...

Și iarăși mă întristează o viniertă tot atât de simplă. Un drum de țară, mărginit cu plop. În câmp se zăresc

secerători. Iar pe drum, un drumeț pășește. Banal. Plictisitor. Dar eu rămân mult timp privind plopul și dru-mețul. Poate mă gândesc la plopul din curtea cu grilaj de fier, pe care eu îi zăresc pe fereastră. Mă gândesc la câmpurile pe care nu le văd decât vara sau în duminicile de primăvară, când umblu mult și ajung departe de oraș. Ascund revistele și citesc înainte. Dar nu pot citi. Mă mustru. Privesc pe fereastră plopul și acoperișurile plumburii și aud - stinse *M* zgomotele din stradă. Câteodată se înnoptează. Poate de multe ori am lăcrămat, dar n-am știut aceasta.

Apoi aprind obosit lampa.

Atunci, odăița reînviază și cărțile din rafturi îmi vorbesc, iar sufletul meu se întoarce. Și întotdeauna regret timpul pe care l-am pierdut privind pe fereastră sau întristându-mă pentru o melodie de clavier și o vinietă cu un drum de țară, vara.

Aș vrea să știu cine sunt, și nu știu. Am scris caiete multe ca să descopăr. N-am izbutit. Romanul meu va fi un roman cu eroi ciudați. Sufletele lor nu vor fi liniare, dintr-o singură bucată. Eu n-am întâlnit până acum un asemenea suflet printre adolescenți. Dar nu-mi voi putea analiza personajele, pentru că nu le cunosc. Nu le pot înțelege în adâncurile sufletelor.

Mă privesc. Privesc în mine. Atâtea trăsături streine, contradictorii...

Iată de ce nu voi putea scrie niciodată *Romanul adolescentului miopi* singura mea nădejde.

VIII. INCIPIT VITA NOVA

A nins toată ziua. Sufletul meu ar fi dorit, poate, să se simtă trist, **dai** nu i-am îngăduit eu. De aceea am fost astăzi fericit, pentru că așa am voit eu. Am citit până noaptea târziu. Apoi am obosit și m-am întrebat* asupra mea. A trecut toamna, și multe lucruri dintre cele care îmi făgă-J duisem să împlinesc nu le-am împlinit. În caietul acesta am scris tot mafl

96

rar și mai puțin serios. Nu m-am analizat. N-am învățat psihologie, ca să pot să mă cunosc.

Au început să mă străbată alte gânduri. Au început să-mi placă alte lucruri. De chimie, îmi amintesc prea rar. Aș vrea acum să știu ce e sufletul, dar cred că lucrul acesta e foarte greu de aflat. Am citit multe cărți, dar n-am câștigat nimic. Dimpotrivă. Vreau să citesc acum și pe Bergson.

Sunt fericit, cel puțin, că am scăpat de matematică. A trebuit să mă hotărâsc să trec la modern. Și am trecut. Mi s-a îngăduit să dau examenul de diferență în mai. Să mă prezint cu texte latinești pentru clasa a V-a și a Vi-a.

La modern e altă atmosferă și altă viață. Profesorul e blând, erudit și ironic. Ne spune multe lucruri pe care noi le vorbim. Dar disprețuiește ignoranța noastră. „Maestrul” e un ocultist și filozof. De aceea se ocupă prea puțin de cunoștințele noastre la gramatică și ne cercetează mai cu plăcere logica și calitatea științei noastre. Îi place să ne asculte discutând și se desfată, apoi, dovedindu-ne golul argumentelor noastre.

Până acum, am învățat prea puțin latinește. A trebuit s-o iau de la început, cu *aquila, aquilae*, și să ajung la Caesar. Totuși, acum traduc din Horatius. Mi-am cumpărat textele legate în pânză și cu coperte de carton. Și am citit toate introducerile. Îmi place mult și limba latină, și profesorii, și autorii, și clasa noastră.

Pentru că „maestrul” nu ascultă decât la sfârșitul anului și pentru că nu ne silește nici la teme scrise, nici la extemporale, discutăm aproape tot timpul și comentăm câte un text de câteva rânduri. În felul acesta, toți îl ascultă. Pentru că nu ne mai temem de notă sau de extemporal. La discuții iau parte, de obicei, Leiber și Petrișor. Când traduce și comentează Leiber, se ridică Petrișor și critică. După ce sfârșește Petrișor, se ridică Leiber și se apără. Și unul și altul risipesc ironii. Dar noi nu apreciem decât ironiile lui Petrișor. „Maestrul”, însă, se îndoiește de calitatea amândurora.

Fănică stă în banca a doua. Își are textele învelite în hârtie albastră și înseamnă cuvintele latinești într-un caiet special. Lângă el, Brătășanu. Brătășanu e formidabil în gramatică. Însuși „maestrul” i-a spus într-o zi:

- Ai să te tâmpești, mă!...

Brătășanu cunoaște toate excepțiile și traduce orice text. Traduce chiar fără să se uite în carte, ci numai ascultând fraza. Dar nu pricepe de ce a ajuns August împărat, nici pentru ce a scris Horatius *Carmen Sae-culare*. De asemenea, pentru el, toți poeții sunt „frumoși”. Când trebuie să comenteze: „*Vides ut alta stat nive candidum Soracte...*”, el ne dă lămuriri asupra Soractelui și asupra climatologiei Romei. La *Istoriile* lui Tacit, Brătășanu cunoaște toți consulii, cu anii respectivi. Se informează

97

din dicționarul Varemberg și Saglio. Totuși, nu e un erudit. Uită aproape! tot ce înmagazinează. Numai gramatica latină și cuvintele germane nu l le uită. Brătășanu cunoaște un covârșitor număr de cuvinte nemțești și, j cu toate acestea, nu poate să citească fără dicționar o carte germană.

El știe și trigonometrie, și chimie, și fizică, și zoologie. Brătășanu știe] tot ceea ce se cere unui premiant. De aceea e premiant cu cunună, de l când a venit în liceu. De fapt, cred eu, nu știe nimic. Nu știe decât *lecția*.] E simpatizat pentru că e „băiat bun” și primește să vină la domiciliu l și să predea gramatica latină, fără nici un onorariu. Apoi întârzie mult] după miezul nopții, ca să-și facă „lecțiile”. Și le face, într-adevăr. Învăță j tot ce i se dă să învețe, chiar când „lecția” e prea puțin interesantă și el știe că nu-l mai ascultă. E revoltător de conștiincios. Pentru „teze”, repetă toată materia. Pentru că teza - ne spune Brătășanu - se dă din toată materia trimestrului. Ceea ce e exact. Dar eu n-am citit niciodată o teză bună, semnată Brătășanu. Niciodată nu spune mai mult decât a

citit sau a auzit de la profesor. Nu poate.

E „șeful” clasei. Și e cestor, la modern. Adică stă pe catedră și ame-J nință:

- Marcule, te scriu!

Marcu e cel mai leneș și cel mai neastâmpărat, când nu are nici un j roman cu el. Dar Marcu - deși disprețuiește civilizația latină, „tiranică” ! - e mult mai bine informat. Marcu a citit pe tot Tacit, ceea ce n-a făcut nici unul dintre premianți. Și a citit multe volume de Boissier, ceea ce iarăși n-a făcut aproape nimeni. Dar Marcu nu știe gramatică și traduce foarte prost. Când poate, *copiază*. Iar la examenul oral pregătește după juxtă câteva paragrafe la întâmplare. De aceea, Marcu are „insuficient” la latină. Dar nu rămâne corigent, pentru că „maestrul” nu lasă corigenți:

- Știu eu că tot nu învățați...

Robert stă lângă Brictorian, într-o bancă din mijlocul clasei. Robert | nu știe nici să traducă, nici n-a citit multe cărți asupra Romei. Dar Robert vorbește. El vorbește oricând și despre orice. Aceasta, nu pentru că are talent, ci pentru că i se pare că vorbește „bine”. Așa i se pare lui j Robert. De aceea se ridică zâmbitor și tușește. Și vorbește. Rar, melo-**dios** - spune el -, căutând cuvintele și articulându-le victorios, când se! întâmplă să le găsească. Diluează întotdeauna, ca să poată vorbi mai mult. Totuși, spun băieții, anul trecut, în vară, a ținut o conferință asupra] *Jocurilor de circ la romani*, care a avut succes. „Maestrul” l-a felicitat] și i-a prezis că va ajunge mare scriitor și mare orator. Robert se îmbujo-l rase și călca încrezut. De-abia ne mai vorbea. Conferința a fost însă oj întâmplare. Și o izbândă, pentru că a venit după cea a lui Brătășanu, carej vorbise despre *Șosele și apeducte la romani*, rezumând o sută de pagini]

98

in quarto din Varemberg și Saglio. Băieții jucau țintar sau table. „Maestrul” moțăia cu ochii închiși. În clasă nu se auzea decât conferențiarul și zborul muștelor. Când a sunat clopoțelul, toți au răsuflat. Erau mântuiți. Dar Brătășanu nu sfârșise *Apeductele*. Și nici nu le-a mai sfârșit, pentru că s-au împotrivit băieții. Iar a doua zi a vorbit Robert.

Înainte de a intra „maestrul”, Brătășanu ține un curs de gramatică latină, însoțit de o traducere. În același timp, cu trei bănci în urmă, Leiber comentează. Comentariile lui Leiber sunt originale și instructive. Aceasta, pentru cei care n-au citit *La cite antique*. Pentru că, de fapt, erudiția lui Leiber în „antichități” - ca și a lui Brătășanu - e numai o legendă. Leiber se informează din Fustei de Coulanges cu o seară înainte de lecție, iar a doua zi citează cu multă siguranță autori latini și culegeri de izvoare pe care nu le-a văzut niciodată.

Leiber „vorbește” întotdeauna după ce a sfârșit Robert. Și îl critică, erudit. Cât timp se petrece aceasta, Petrișor zâmbește ironic. Firește, după ce obosește Leiber, se ridică Petrișor. Nici Petrișor nu cunoaște „antichități”. Dar datorita lui e să critice pe Leiber. Orișice ar spune Leiber, noi suntem siguri că Petrișor nu-l aprobă. Dimpotrivă. Adevărul se află întotdeauna de partea lui Petrișor.

Clasa se desfată ori de câte ori discuțiile între „oratori” se încing cu aprindere. Tot „orator” e și Mișu Tolihroniade. El, însă, vorbește mai rar. Când se ridică se îmbujorează și articulează răspicat. De cele mai multe ori zâmbește ironic. Aceasta, ca să-și „deruteze” adversarul.

Colegii mei de la modern mă entuziasmează. Cu mulți sunt bun prieten. Modernul, de altfel, e incontestabil superior realului. La real era o atmosferă înghețată, din pricina lui Vanciu. Cei care știau la matematici își îngăduiau să mănânce cornuri până la intrarea lui Vanciu. Ceilalți, însă...

De aceea sunt fericit. Și toată tristețea pe care mi-au dăruit-o zilele de ninsoare trebuie uitată. Am drept tovarăș pe Horatius.

IX. CUMOȘ-AJUNUL

Corul se adună la mine în mansardă, în fiecare seară. Ca să fie mai multă lumină, ridicăm globul de la lampă. Fumăm și suntem fericiți. Până ne adunăm cu toții, comentăm și bârfim. Comentăm repetițiile pentru *Un liceu model* și bârfim pe Robert. Toți simțim o deosebită bucurie să bârfim pe Robert. Pentru că Robert a ajuns nesuferit de când spune că va fi în curând iubit de o prințesă.

99

Suntem cu toții buni prieteni. Adică ne spunem pe nume, ne înjur' fără supărare, ne împrumutăm bani și ne povestim „cuceririle”. Popri șan — care e bas și locuiește în mahalaua Floreasca - ne dă în fiec seară amănunte inedite asupra unei femei care-l iubește. Poprișan afi mă că e „isterică”, și noi îl ascultăm, pentru că așa se obișnuiește între buni prieteni.

Fănică se interesează de anumite localuri. Fănică e un băiat serios. După câte știu, n-a dorit niciodată aventuri cu femei „isterice”. El pre-| feră să cheltuiască săptămânal o anumită sumă și să fie liniștit. Fănică el preocupat de chimie și matematică, ceea ce revoltă pe Robert, care va fa în curând iubit de o prințesă.

Vin și alți buni prieteni - tenori, baritoni, bași -, care îmi admiră cărțile și răbdarea. Fiecare îmi face aceeași mărturisire: că el n-ar avea atâta „voință”. Iar eu sunt măgulit și mă arăt modest și îi bat pe umăr. I

Câte unul din „elită” mă întreabă ce mai scriu și unde mai public. Sunt sigur că nici unul n-a citit o pagină din tot ce am publicat eu. Pentru! că nu-i „interesează”. Îmi admiră, însă, cutiile de gândaci și se minu-| nează. Se minunează de numărul lor și de faptul că n-au picioarele rup-| te. Și eu le explic că îi conserv în soluție de sublimat și îi usuc pe o I bucată de plută, între ace. Toți mă întreabă cum se numesc gândacii] verzi-aurii, din

colț. Și eu le spun calm: *cetonia aurata*. Ceea ce îi im-J presionează.

Fănică regretă că am prea puțini fluturi și prea multe „albine”. D aceeași părere se arată a fi încă trei prieteni. Eu le spun că acelea nu s albine, ci himenoptere. Cum însă noi, la zoologie, n-am ajuns încă la insecte, Fănică nu are de unde să știe lucrul acesta. El afirmă, totuși, că fluturii sunt mai „frumoși” și mai interesați.

- Dau alt aspect.

Pentru că suntem prea mulți, nu se încing discuții literare și nici filozofice. De obicei, când vin Brictarian, Petrișor și Dinu, întârziem până! seara discutând. Brictarian vorbește și se învârt prin odaie. Și cum: mansarda mea e prea mică, învârteala - în loc să-l liniștească - îl enervează.

Dinu discută fumând în fotoliu. Dacă se înfurie, ia o poziție mai ver-| ticală și vorbește mai tare.

Petrișor argumentează sofistic. Ceea ce izbutește să ne supere toți. Aceasta, pentru că nici unul dintre noi nu e în stare să-i nimicească logic, sofisme.

Începem repetițiile sub bagheta lui Fănică. Perri îi împrumută diapa zonul. Fănică îl lovește cu putere de marginea biroului, apoi închid

ochii și încearcă: laaaa... Diapazonul e indispensabil, după cum e și ba-. ghetă de trestie.

^_**_

Cântăm întâi *Bună dimineața la Moș-Ajun* pe trei voci. Tenorii deschid gurile cât pot și-lasă capejdte"pe spate. Bașii își strâng buzele și-și înfig bărbile în piept. Ei spun că așa fac chiar cei de la Mitropolie.

Fănică e mulțumit de *Bună dimineața*. Noi suntem roșii și ne ștergem cu batistele, satisfăcuți. După aceasta, cântăm *A ruginit frunza în vii*, cântec ieșit din modă, dar trebuincios pentru casele bătrânești. A-cesta ne explică Fănică. Apoi, *O, vis al vieții studențești*, care ne întristează și pe care Brictarian îl cântă gândindu-se la Heidelbergul de altădată. Mai repetăm *Pe -al nostru steag e scris Unire*, pentru casele patriote. Și *în toată Sevilla nu-i una ca tine*, romanță din *Don Juan*. Acesta e cântecul favorit al lui Robert. Robert ne mărturisește că noi „nu înțelegem”, închide pe jumătate ochii și zâmbește. Câțiva îl privesc cu admirație. Robert își trece mâna prin părul mărunț și oftează:

- Iubesc o f,neie...

Fănică? îi amintește că trebuie să repetăm și *Gaudeamus igitur*. Robert se resc mnează. Ceilalți sunt entuziasmați de imnul studențesc și-l cântă solemn, țara să cunoască cuvintele, și trăgând cu urechea la vecin:

- „...ita^nostra, ā, evis est”.

- „evis... iiii, ere tur..”

Fănică se trudește să pronunțe cât mai clar cuvintele,, ca să le audă toți tenorii. Dar tenorii sunt entuziasmați și nu-și mai ascultă dirijorul.

La sfârșit cântăm *Mulți ani trăiască și Totdeauna, totdeauna, să bem vinul ca și-acuma*. Aceasta, pentru că vom fi invitați în câteva case prietene și trebuie să fim pregătiți. Acolo ne vom lăsa paltoanele în vestiar, vom zâmbi moderat și vom desface/mandarine. Acolo vor fi domnișoare care ne vor îndemna:

-Luați, yārog!...

Și doamne care ne vor admira:

- De câinii pregătiți corul?

Apoi, Brictarian va fi rugat să cânte prologul din *Pagliaccio*, și el va răspunde că e răguși și va tuși semnificativ.

La sfârșit, însă, va trebui să cedeze^și va începe:

„*Sipuo, sipuo, Signore, Signori; Scusatemi. Se da sol mi presento: Io sono iiprologo... ”*

Domnișoarele se vor îndrăgosti de el, iar prietenii îi vor spune, lovindu-l pe umăr:

- Ai fost bine, armene.

100

101

Noaptea era senină și rece. Zăpada puțină înghețase și sticlea. Băieții soseau grupuri, grupuri și se întâmpinau - la ușa mansardei - cu entu^ ziasm:

- Salve, Babo!

- Ura, bă!

- Aăă...

Fănică îi iscodea dacă au mâncat nuci sau au băut vin negru. A fixat, apoi, și pedepsele celor nedisciplinați.

Pentru o abatere mică, douăzeci de lei amendă, scăzută din suma ce o vom încasa fiecare, la sfârșit. Pentru o abatere mare, excluderea de la masa finală sau excluderea definitivă. Fănică e un mic tiran. Dar numai amenință. Și restricțiunile sale sunt pur formale.

La nouă și un sfert pornim. Suntem cincisprezece băieți. Unsprezece coriști, un dirijor, un casier și doi „chibiți”. Cântăm, în curte, mamei. Mama ascultă la fereastră, zâmbind. Apoi ne dăruiește mandarine, smochine, pesmeți dulci, mere, iar casierului îi strecoară o bancnotă. Toți spun „sărut-mâna” și se întreabă:

- Cât a dat?

Începem apoi colinda. Pășim prin mijlocul străzii și ne uităm unii la alții, și ne admirăm, și strigăm:

- Mulți mai suntem, mă! Și râdem.

Am intrat într-o curte cu grilaj și castani. A urlat un câine și aj s-a stins, brusc, lumina. Fănică a șuiert printre

dinți:

-Drace!...

Dar băieții au fost revoltați. Au înjurat pe proprietari și au ieș: trântind poarta.

Alături, ne-au primit. Am cântat, fals, *Bună dimineața*... Apoi, 7«*ț toată Sevilla*... Apoi, *O, vis al vieții studențești*. Am așteptat. Și am cântat iar: **Mulți ani trăiască!** A ieșit o doamnă cu fața luminată și ne-a! întrebare de traiste. Noi am înțeles că doamna glumește și am râs cu hohote, deși ne puteam mulțumi cu zâmbete..

Pe tavă erau adunate fructele tradiționale. Băieții s-au apropiat sfii-j cioși și au apucat cu mâinile ce au putut.

Când am ajuns și eu, nu mai erau pe tavă decât vreo cinci nuci și o smochină. Le-am luat, mulțumind politicos doamnei.

Casierul ne-a vestit, lângă poartă:

- O sută de lei!

La o casă mare, de pe strada Batistei, am găsit lanțul pus la ușă. L| alta, s-a stins de asemenea lumina, cum am strigat noi, entuziaști:

- Bună dimineața la Moș-Ajun.

102

Poprișan a luat atunci preșul de fier și l-a târât prin toată curtea, zvâr-lindu-l peste gard.

- ...mama lor de ciocoi. Stingeți lumina, ai? Apoi, către cei din casă, tare:

- Dar ce credeți voi, bă, boanghenilor!? Că murim de foame și am venit să cerșim, ai? Tradiția, bă... Pastele vostru...

Fănică ar fi intervenit, dar râdea în guler și nu putea să se stăpânească. Noi ne-am furișat repede în stradă, unde am prins curaj. Vocabularul lui Poprișan revoltase pe unii, entuziasmasse pe alții.

Am umblat și pe alte străzi. Auzeam câteodată, pe la răscruci, glasuri bărbătești și ne opream să-i ascultăm. Toți eram de acord că nici un cor nu-i ca al nostru.

La Radu ne-am lăsat paltoanele în vestiar și ne-am îngrămădit în sufragerie, unde ni s-a servit ceaiul. Pe masă, în pomiere de cristal, ne poșteau mandarine și mere lucioase. Ceaiul ni s-a servit cu cozonac și câțiva dintre noi - care nu cinaserăm - am fost fericiți. În tot timpul am socotit că e de datoria noastră să facem spirite. Ținta tuturor era Robert, precum și alți câțiva. Radu, însă, a fost cruțat.

Am cântat.

- *Totdeauna, totdeauna, să bem vinul ca și-acuma!*

Unii spuneau:

„Câte un pic!”

Iar alții răspundeau, scoborând glasul: - JPfc/ *Pier*

Ceea ce izbutea întotdeauna să ne entuziasmeze. Cântam zâmbind, cu fețele iluminate.

Am plecat de la Radu îndată ce mama lui ne-a dăruit o sută de lei, și am plecat culegând toate merele și portocalele ce mai rămăseseră pe masă. Cozonacul se sfârșise de mult.

Aproape de unsprezece am fost primiți într-o casă foarte luxoasă. Noi am cântat cât am putut mai frumos. Și am reputat izbândă cu *Lopă-tarii, noaptea vine*. Cei care ne-au ascultat se arătau mulțumiți și ronțăiau fursecuri în fața noastră. După aceea ne-au mai întrebat dacă nu mai știm nimic, și - convingându-se de aceasta - ne-au dat patruzeci de lei.

Drept care, noi am luat ghiulelele de oțel de la ușă și le-am purtat în brațe o stradă întreagă. Ceea ce ne-a spălat ocară și ne-a liniștit.

La douăsprezece, văzând că nu mai întâlnim decât prea puține case cu ferestrele luminate, ne-am hotărât s-o sfârșim. Am pornit, de aceea, către mine, unde ne aștepta masa întinsă și sticlele cu vin. Mai înainte, însă, trecuserăm pe la Fănică, de la care căpătarăm, pe lângă bani, și cinci sticle cu vin. Vin ne-a mai dat și Robert, dar l-am băut pe drum.

103

Au fost zadarnice toate amenințările lui Fănică. Nu se mai temea nim de amendă.

- Am înghețat, șefule!

- Ne-nfierbântăm și cântăm mai bine, Fănică.

- Răgușim altminteri...

- Și n-avem tenori.

În mansarda mea, mama așezase totul mai înainte.

Iar băieții au fost mulțumiți și de curcan, și de vin, și de atmosferă. Câțiva, mai obosiți, trecuseră în odaia vecină și fumau. Baba și cu prișan desfundau sticlele și încercau să-l îmbete pe Brătașanu. Brăi șanu venise cu o sticlă de lichior fabricat de el și cu o pungă plină păhăruțe. Ne turna și ne mărturisea că lichiorul e excelent. Nici unul n putut goli, însă, până la fund păhăruțul, pentru că era prea dulce. Bră șanu vorbea atât de mult și schița atâtea gesturi, încât ajunsese ispitii și băieții nu s-au putut opri să nu-l îmbete. Îi turnau pahar după pahar îi spuneau:

- Cu sănătate, șefule.

„Șeful” îl golea triumfător, apoi răsufla:

- Nu mai beau.

- Nu fi copil, șefule.
- Am băut destul.
- Aș! Trei pahare.
- Mi se pare că ți-e frică...
- Nu mi-e frică.
- Atunci bea-l și p-ăsta.
- Nu mai pot.
- Fii serios, șefule.
- Hai că se-ncălzește.
- Nu mai pot să beau.
- Ce-ești copil?
- Dacă mă iubești... -Țt!
- Lasă-l, mă, în pace, că îi e frică...
- Ți-e frică să nu te-mbeți?
- Dar cin' te vede, mă?

Îi apropiau paharul de gură, șeful se hotăra. Apuca paharul și-l sorbea dintr-o înghițitură. Se făcea mai roșu. Apoi, articula:

- Nu mai beau.

Cealaltă din odaia vecină se interesau „cum merge”.

Unii asigurau că într-un sfert de ceas va fi „turtă”. Dădeau sfaturi.

- Ascultați-mă pe mine, schimbați vinul...
- Toarnă un pahar cu rom în sticlă.

104

Dar lucrurile s-au sfârșit altfel. Brătășanu s-a smuls din lanțul Poprișan-Baba și s-ajurat că nu mai își atinge toată noaptea nici buzele de vin. Apoi, deodată... a început să-și strângă păhăruțele, să întrebe dacă a plăcut lichiorul și, la sfârșit, a vestit:

- Eu plec.

Băieții l-au înconjurat:

- Unde pleci, bă?
- Stai, că mergem la Coana Roza...
- Fetițe, bă!

Dar Brătășanu și-a împachetat păhăruțele, a strâns câte mâini i-a fost cu putință și s-a îndreptat împleticindu-se către ușă. Atunci băieții i-au cântat:

Numai la beție

Uit de sărăcie,

Numai la pileală

Vindec orice boală!...

Brătășanu a mulțumit, dar a rămas nestrămutat în hotărârea lui de a se întoarce acasă.

- Și de ce vrei să pleci?
- Așa vreau.
- Dar de ce vrei?
- Am eu un secret.
- Lasă, bă, c-o întâlnești mâine.
- Azi e noapte sfântă.
- Mergem, mă, cu toții la Coana Roza. Unul interveni mustrând:
- Lăsați, mă, că se rușinează!... Brătășanu protestă:
- Nu mă rușinez, pentru că știu și eu.
- Dacă știi, de ce nu mergi?
- Pentru că așa vreau eu.

I-au dat drumul! Brătășanu a pornit singur prin zăpadă, căutând să pară netulburat.

Noi am mai rămas încă multă vreme. Am mâncat totul și am golit aproape toate sticlele cu vin. Curând, din pricina fumului, a trebuit să deschidem ferestrele.

Când ne-am hotărât să plecăm, era patru și jumătate.

Am ieșit cu toții în stradă și am umblat o bucată de drum fără să ne despărțim, foarte veseli. Gândindu-ne și dezbătând mult, ne-am convins că nu mai putem trece și pe la coana Roza, pentru că era prea târziu.

105

Ne-am urât, însă, unul altuia, „Sărbători fericite” și ne-am făgăduit să ne întâlnim a treia zi de Crăciun la Fănică, pentru că era ziua lui. După aceea, despărțindu-ne definitiv, eu am mers până acasă cu Dinu și am fredonat amândoi:

Pe calul bălan, pe calul bălan,

Cu șaua verde (bis).

Păi, țini-mi-l, Doamne, țini-mi-l, Doamne, Nu mi-l pierde (bis).

SFÂRȘITUL PĂRȚII a II-a

PARTEA A III-A

/ . SÂMBĂTA

Trebuie să scriu aceasta: așteptăm sâmbăta ca pe o zi rară. Nu pentru că e urmată de duminică, ci pentru că sâmbăta e ziua trupului. Robert ar spune a dragostei. Iar Poprișan, a femeilor isterice.

Adevărul este, însă, altul. Sâmbăta noaptea, noi ne îndreptăm către casele cu felinare roșii; unde nu găsim nici dragoste, nici femei isterice.

La vârsta noastră, aceasta se socotește un lucru obligatoriu. Și bănuiele rușinoase copleșesc pe acela ce încearcă să se furișeze. Casele cu felinare roșii sunt gimnazii unde se descoperă și se educă forțele masculine. Sunt și aici examene, întovărășite de aceleași emoții ce strâng sufletele și întunecă vederea. Și sunt tot atât de necesare.

Noi - lipsiți și de fascinație personală, și de timp, și de bani - nu ne încumetăm să „cucerim” femei. De altfel, lucrul acesta se petrece foarte rar. Noi ne cumpărăm cu bani puțini sfertul de ceas datorit dragostei. Ceea ce poate fi socotit un lucru trist.

Adolescența noastră își țesuse, poate, alte chipuri decât cele pe care le zărim după miezul nopții, rânjind. Poate și noi am fi dorit să strângem în brațe trupuri și să mușcăm buze. Poate am visat și noi - așa cum se găsește scris prin cărți - femei cu ochi negri și priviri de jăratec, care să ne robească sufletele și să se furișeze, noaptea, în iatac. Dar au trecut ani după ani, și femeile gândurilor noastre nu ni s-au coborât în cale. Nu ne-au privit în ochi, răscolindu-ne sângele. Nu ni s-au apropiat, fierbinți și răutăcioase. Nu ne-au șoptit cuvinte din cărți și din vise. Nu ne-au sărutat lung, cu buzele strivite de buzele noastre, cu răsuflarea sugrumată, cu pleoapele apropiate. Au rămas năluciri tulburi, pe care noi toți le păstrăm ascunse în suflet și le chemăm atunci când suntem triști, când suntem singuri, ca să ne mângâie.

În locul lor, noi ne-am deprins să mângâiem prudenți trupuri istovite și să sărutăm umeri cu miros de pudră ieftină și apă de colonie. Ne-am deprins cu greu. Am pășit la început cu teamă în curțile pietruite. Ne-am apropiat de ferestre, cercând să zâmbim, curajoși. Am întâlnit trupuri

107

veștede și obraji ofiliți, și ochi stinși, și guri înroșite murdar. Ne îmbiau cărnuri despicate obscen. Pentru noi, pulpele se dezgoleau, și cămăși străvezii vedeau forme moi, sleite. Nouă ne zâmbeau buze ce se cum- ț parau în prețul trupului. Pentru noi se rosteau cuvinte afrodiziace, înecate în râsul spart de fecioară beată...

Eu nu știu nimic de ceilalți. Și nici nu vreau să știu în caietul acesta, care trebuie să rămână numai al meu. Eu îmi amintesc de noaptea mea. De dragostea mea. De trupul care s-a dăruit mie, respectând tariful cartierului.

A trebuit să fac și eu acest pas. Și l-am făcut silindu-mă să par liniștit și demn. Am intrat în curte, o dată cu ceilalți trei, cunosători ai casei și ai „fetelor”. Am răs, deși tremuram. Tremuram nu de teama revelației trupului, ci de cea a femeii străine, căreia trebuia să-i vorbesc, și a bancnotelor pe care trebuia să le las pe masă, „după”. În fața ferestrei se adunaseră bărbați ce priveau, iluminați sau crunți. Am privit și eu, cu ceilalți. Mi-am ales trupul. O rochie dureros de scurtă, fără mâneci. Obraji tineri. Glas șoptit. I-am făcut semn, bătând în geam și zâmbind. A zâmbit și ea. Ceilalți m-au felicitat de alegere. Mi s-au comunicat toate farmecele pe care „fata” le dăruiește în schimbul celor două bancnote. M-au însoțit până la ușă, zgomotoși, cu sfaturi și glume.

Odaie în care rămâi o clipă singur și privești cadre de prost gust și lampa învăluită în foiță roșie, și patul.

„Fata” s-a întors. A zâmbit tot timpul. A încuiat ușa și s-a apropiat de mine, afectând gesturi de felină. La rândul-mi, eu m-am trudit să cred. Dar „fata” mi-a spus că sunt „drăguț”. Ceea ce m-a descurajat. Eu mă cunosc: nu sunt „drăguț”. Nu mi-e rușine de aceasta. Dar am înțeles că „fata” minte, fără să se obosească să mă cerceteze.

M-a întrebat cum mă cheamă. Mie nu-mi place să se intereseze necunoscuții de numele meu. Nu vreau să popularizez pe stradă, nici să-mi culeg gloria însoțită de o strângere de mână. De aceea, am rostit un nume străin, ciudat. „Fata” mi-a zâmbit.

Restul s-a petrecut fără emoții, nici dintr-o parte, nici dintr-alta. În-lăuntrul sufletului, eu eram, însă, tulburat și îngrijorat. Așteptam nerăbdător să-mi văd tovarășa descuind ușa și urându-mi „noapte bună”. Am lăsat, cu teamă, banii pe masă. Apoi m-am grăbit să ajung în fața oglinzii. Nu voiam să-i întâlnesc ochii. De altfel, ea nu s-a arătat mișcată de delicatețea mea. I-a numărat, apoi și-a ridicat rochia și i-a înghesuit sub ciorap.

Afară, m-am deșteptat. *Aceasta* era dragostea? Trupul? Femeia?

Eram ispitit să scuip și să plâng, și să-mi sfărăm pumnii, lovind gardurile. Eram scârbit și umilit. Poate acela a fost singurul ceas când

108

nu m-am gândit cu dispreț la sinucidere. Voiam să alerg, să-mi rup vestmintele ce păstrau mireasmă de carne ieftină și să uit cuvintele pe care le-am rostit, și îmbrățișările din pat.

Ceilalți se arătau, însă, mulțumiți de curajul meu. M-au laudat și mi-au prezis mari isprăvi în viață.. Apoi am intrat într-o berărie și am cerut de băut. Plăteam eu, sărbătoritul. Prietenii mei au glumit tot timpul asupra „fetii” și melancoliei mele. M-au îndemnat să fiu vesel. De acum nu mai eram copil. Înțelesesem și eu aceasta.

M-am întors singur acasă, târziu, după miezul nopții. La un colț, m-am surprins pășind mândru. Am râs, fără glas. Aceasta însemna că încrederea îmi crescuse. Și m-am bucurat.

Dar în suflet purtam aceeași deznădejde ca în fața fetei cu bani ascunși sub ciorap.

*

Au trecut apoi luni după luni, și sâmbăta a ajuns tot mai puțin emoționantă. Faptul se îndeplinește corect, ca o datorie căreia trebuie să i te supui. Noi toți, cei lipsiți de „cuceriri”, ne supunem fără părere de rău. Și pășim, la anumite ceasuri din noapte, în curți tănuite, alegând.

Nici sentimentalism, nici senzualitate. Acestea se petrec în cărți sau cu feciorii de boieri. Noi, săraci și cerebrali, frământăm trupul ales numai întrucât finalul ne odihnește nervii și ne limpezește creierul. De ce să ne ascundem? Dragostea noastră e sincer fiziologică. Nu ne îngăduim nici perversități senzuale. Nu căutăm nici voluptăți îngăduite de tarif. La ce bun? Ne-ar antrena într-o lume nouă, pe care nu o putem și nu vrem s-o cunoaștem. Câțiva dintre colegii mei se îndrăgostesc în vacanțe. Iubesc și suferă. Dar aceasta nu durează mult timp. Încep să calce alături de dragoste. Se socotesc nătângi dacă nu obțin sărutări și îmbrățișări prelungite. Ceea ce se reduce tot la fiziologie.

La petreceri se dansează. Dansurile nu sunt artistice. Și cu atât mai puțin sentimentale. Trupurile se apropie, își potrivească simetric formele și se învârtesc, ritmic. Urmează încordări și dintr-o parte și din cealaltă. Adică, fiziologie.

Faptul poate supăra pe moraliști. Dar există. Din pricini felurite, noi nu ne putem satisface nici senzualitatea, nici impulsul sentimental. Acestea se aștern straturi, straturi în suflet și așteaptă. Sau deviază, în forme neașteptate, curioase. Sau se pervertesc, înfiorând.

Poate ar trebui să scriu lucrurile acestea cu mai multă căldură. Și poate ar trebui să le luminez dedesubturile. Dar mie mi se par firești, și aceasta mi-e de-ajuns.

109

Eu, care am cercetat amănunțit pe toți prietenii și colegii pentru „roman”, știu sigur că nici unul nu a realizat vreo „cucerire”. Nici Dinu, nici Robert. Toate câte se spun sunt minciuni necesare pe care le acceptă întreaga clasă și pe care nu le crede nimeni.

Deci, numai fiziologie comercializată. Cu atât mai bine. Încă un pas către adevărata cunoaștere a realității.

Frecventarea periodică a caselor cu felinare roșii ne dezvoltă însușirile noastre de viitori cetățeni conștienți și selecți. Ceea ce nu poate fi decât un lucru îmbucurător.

Noi, care stăpânim un trup în schimbul a două mici bancnote albastre, ne închegăm, fără să știm, alte păreri asupra femeilor. Poate sunt depărtate de adevăr. Dar ele sunt ale noastre, iar nu împrumutate. Ne sunt impuse chiar de viață.

Noi cercetăm întotdeauna trupurile trecătoarelor dintr-un punct de vedere strict obscen și financiar. Cântărim din ochi fiecare mădular și îl prețuim în bancnote albastre. Ne încredințăm cât am fi hotărâți să plătim fiecare în schimbul posesiunii imediate. Discutăm îndelung, dacă avem timp.

Sâmbăta mă întâlnesc din vreme cu Marcu. Și ne alegem distracțiile după timpul liber și după banii pe care îi avem. Sau mergem la cinematograful, sau ne cumpărăm caramelle și rătăcim prin Cișmigiu, discutând.

Cu Marcu discut pătimaș și entuziasmat. Pentru că întotdeauna mă contrazice. Și aceasta îmi place, cel puțin la început. Discutăm ultima carte citită sau articolul lui Cocea din *Facla*, sau științele favorite. El îmi comentează texte anarhiste, iar eu îl inițiez în orientalism. Pentru că nu ne înțelegem, suntem nedespărțiți. El e sceptic, eu, dogmatic. El e materialist, eu, victima metafizicei. El calm și afectând o rece indiferență, eu, • torent nestăpânit. Pășim alături, în noapte, frământându-ne creierile. Numai creierile. Câteodată, ne întrebăm despre femei, despre dragoste, despre trupuri. Dar pe toate le privim în lumina inteligenței, cu care ne mândrim amândoi. Amândoi, în adâncurile sufletelor noastre, suntem autentici sentimentali. Amândoi înțelegem aceasta. Și - cunoscând rana - ne străduim să o ascundem.

Ajungem târziu în fața caselor unde știm mai dinainte ce chipuri vom întâlni și ce cuvinte vom auzi. Intrăm.

Comentăm faptele inedite. | Privim și cercetăm vizitatorii. Ne șoptim observații prețioase. Ne controlăm impresiile. Continuăm discuția începută cu un ceas mai înainte și ruptă în zeci de fire sau ne trudim să găsim explicații și concluzii asupra noilor cazuri. Tot ceea ce ne înconjoară nu e decât materialul înfor pe care noi îl culegem, îl cernem și îl valorificăm. Nu suntem nici pe danți și nici nu afectăm un intelectualism exagerat. Dar locurile și of

menii sunt prea ispititori. Creierul, obișnuit să se întrebe, ne dăruiește mecanic răspunsuri, care se cer justificate. Începe, în miez de noapte, ceasul menit preludiilor și realizărilor erotice. Așteptăm întotdeauna până ce ne hotărâm să ne alegem „fetele”. Nu din dorința de a selecționa materialul. Ci din curiozitatea de a le privi cât mai mult.

În încăperea cu scaune multe și cu icoană, fetele așteaptă. Trupuri tinere sau veștede, zvelte sau trunchiate.

Vestminte de iatac, aprinse, scurte, străvezii. Carnea frământată se odihnește. Brațele se împletesc, moi, pe spetezele scaunelor sau atârână, îngreunate, alături de trup. Șoldurile fără rod împietresc, neînsuflețite. Se ghicesc oase înfierbântate de muncă și mușchi sleiți, și sânge tulburat. Umerii poartă urmele mâinilor care i-au pofțit.

Sânii, rotunzi și mari, își coboară formele.

Dar așteptarea nu durează prea mult. Prin fereastră, ochi masculini au cântărit și au hotărât. Cu capetele în lumina apropiată a lămpii, fetele cercetează grupul, zâmbind. Pentru fiecare gest nădăjduiesc într-un nou client. Aceasta le însuflețește. Își vădese și cele din urmă farmece rămase ascunse. Cinic, își întind picioarele, dezgolind pulpele până sus, la încheietura șoldurilor. Și ținesc cu ochii grupul, așteptând semnul celui indicat.

La răstimpuri, cele cu noroc se înapoiază, zâmbitoare. Femeia bătrână din colț, care pregătește cafele, le mângâie cu priviri blânde. Celelalte își caută tovarăși în grupul de afară.

Când ne hotărâm, fetele se ridică repede și ne ajung, în curte. Ne îmbie, zâmbind, în odăi cu perdele groase. Iar de acolo ne înapoiem satisfăcuți, cu mișcări potolite, cu umerii obrazilor dogorâți.

Și părăsim curțile cu felinare roșii, și ne îndreptăm pe aceleași străzi, discutând. Discutăm cu aceeași patimă. Și amintirea felinarelor roșii nu ne înfioară. Și nu tânguim soarta trupurilor în vestimente străvezii. Și nu lăcrămăm pentru nedreptatea lumii. Ci pășim în noapte, dârji, și simțim cum sânge proaspăt pulsează în vine.

*

Dar sunt zile când străzile se luminează cu soare mult și trupurile noastre poftesc alte trupuri.

De ce să ascund? Am privit adesea, lacom, șolduri și sâni tăinuți. Am sorbit mireasma feminină cu ochi înghețați. Am mângâiat cu gândul carnea tovarăsei ispititoare, în tramvai sau la bibliotecă. Am cutreierat prin locuri ascunse, tulburătoare. Am poftit crunt pulpe și umeri albi. Aș fi mușcat buze răsfrânte pervers și aș fi sorbit sângele prelins, ca pe o băutură scumpă și rară.

110

111

Sunt urât și întunecat. Trec pe stradă grăbit, încruntat, bănuitor. Mi-e teamă să nu atrag atenția înainte de vreme. Cândva, voi pași pe străzi cu strălucirea biruinței oglindită în ochi. Dar acum, mi-e teamă. Și încrun-tarea mă urăște și mai mult. Iar pleoapele se apropie și privirea se] întunecă.

La colțuri, răsar trupuri cu farmece. Trupuri plăpânde sau provoca-l toare - mignone, sfioase, ipocrite - sau înalte, mândre, senine. Trupuri în care se torturează simțurile, ce contorsionează șuvoaiele de sânge,] palpită nerăbdarea, se înfierbântă dorința, se înfioară așteptarea, se înv] potrivește groaza. Sau trupuri ce vădese purificările nocturne, truda] liniștitoare, mângâierile care au mulțumit și înseninat. Trupuri zvelte în] vestimente ce nu disprețuiesc, încă, copilăria. Trupuri ce nu ascund] nimic, ci numai adumbresc. Trupuri ce tremură, în vânt, în mânie, în desfătare. Trupuri hrănite cu sevă fierbinte, înflorite în zâmbet și în păcat.]

Cu ochii, le mângâi și le fur, pe fiecare. Micșorați în pleoape veștede, deasupra cearcănelor de nesomn, cu lacrimi ipocrite de miopie, furi-] sați sub lentile ce deformează și dezgustă, ochii mei nu sunt luați în sea-mă.

Nimeni nu bănuiește câtă poftă, câtă cruzime și câtă ură se ascund] într-înșii. Nimeni nu mi-a întâlnit vreodată privirile ce tâlhăresc carnea și dezgolesc trupuri, și mușcă feciorii. Sunt urât, și buzele se strivesc livid, și oasele se sfărâmă. Trupurile își întorc privirile de pe chipul meu] schilod. Trupurile caută obraji rozalbi și buze groase, roșii, fierbinți, și ochi mari, albaștri sau negri, și brațe care știu mângâia. Ce am eu din toate acestea, pentru trupurile de farmec ce-mi răsar la colțuri înso-rite] de străzi?

Eu mă ascund și mai mult în vestimente cenușii și aș vrea să fiu un fir de praf, și nimeni să nu mă ia în seamă. Pentru că disprețul trupurilor] mi îndurerează sufletul.

Dar, în curând, nu va mai fi astfel. Voi vorbi. Și voi vorbi aproape de trupurile cu vestimente tulburătoare, și vor simți căldura cuvintelor mele,] și jar din făptura mea le va biciui carnea. Mă vor chema atunci și mă vor! iubi. Eu n-am nici ochi frumoși, nici buze roșii și nu le voi putea dărui,] Dar trupul meu va fi stâncă, și măduarele mele vor scrâșni, viril, și mușchii se vor încorda, și vor râsufla ca o împletitură de șerpi sugru-j mați. Voi răspândi în juru-mi efluvii ce topesc îndoelile. Gesturile mele] vor trăda pofta necurmată, și mângâierile se vor îndeplini rafinat și bru-l tal, ca un sex ce se desfătă și stăpânește.

Voi vorbi. Și ce trup mi se va împotrivi? Ce pumni vor păstra încă vestimentele pe sâni, când degetele mele se vor înfige, cucerind, în car4 ne? Ce pulpe se vor strânge? Ce ochi mă vor privi, curajoși? Buzele vcm mușca, brațele vor despica trupul în mișcări, piept oțelit va copleși sâni

112

albi. Trupu-mi va fi stropit de sânge. Și izbânda mea va părăsi alături, istovite, tovarăse cu uimire în ochi.

Desfătarea mea va fi desfătarea masculului întărit. Nu chip frumos și haine colorate. Ci sex pur, ritm vivace, privire dârză, spumoasă revărsare de vveri. Virilitate dezrobă de povara lubrică. Virilitate strălucind cu străluciri stelare.

...Când mă furișez încruntat pe străzi, gândurile acestea mă mângâie. Furia se potolește. Vedenii mă ispitesc să zâmbesc. Vedenia biruinței mele asupra celorlalti...

Îmi pregătesc răzbunarea împotriva trupurilor care acum mă disprețuiesc, dezgustate, cu perverse și drăcești rafinate. Peste mulți ani, mă vor căuta. Și le dezgolesc de pe acum, și le cântăresc farmece, și le stăpânesc. Zâmbete în suflet.

Apoi, rămân iarăși singur pe stradă. Și pășesc tot mai hotărât, și] mi aplec tot mai mult ochii în caldarâm. Să nu mă vadă nimeni, să nu mă bănuiască nimeni. Pășesc în umbra castanilor. Vedeniile mă întovărășesc. Le păstrez în mine, ca să mă întărească. La răstimpuri, mă închipui ajuns pe culmi și mă odihnesc, cu gândul. Binecuvântată moleșală mi se strecoară, atunci, în carne.

Dar mă trezesc repede. N-am ajuns. Urc încă, prin desiș, tulburat de vedenii. Obrajii uscați se întunecă. Ochii sclipesc, la adăpost de lumină. Pumnii se strâng, nevăzuți. Sângele se umflă în grumaji. Și atunci, nu mai aștept sâmbăta.

//. PAPINI, EU ȘI LUMEA

Am citit astăzi *Omul sfârșit* al lui Giovanni Papini. De-acum, sunt și eu sfârșit. Romanul meu nu se va mai încheia niciodată în pagini și capitole. Iar eu trebuie să mă schimb. Trebuie, ca să nu mi se spună că am imitat pe Giovanni Papini.

L-am urât și l-am iubit o după-amiază întreagă. L-am urât, pentru că el cuvântase lumii ceea ce voiam să cuvânt eu. Și l-am iubit, pentru că mi-a scris viața. Copilărie înveninată de furie ascunsă, de invidie pe cei cu chip frumos, de ură pe cei bogați și puternici, și fericiți. Adolescență chinuită de miopie și de obsesii cerebrale, roasă de nebunești ambiții, biciuită de neputință, consumată în plâns, pe care nu l-a auzit nimeni și nu l-a bănuț nimeni, și nu l-a mângâiat nimeni.

Eu am viețuit viața lui Papini. Și am lăcrămat, și mi-am lovit trupul, și am strigat în singurătate, și m-am bucurat de sălbatică bucurie citind

113

Omul sfârșit. Acela eram eu. Dar nu eram sfârșit. Nu puteam fi sfârșit. Dacă Papini și-a secătuit comorile ce-i licăreau ascunse în suflet -comori ce licăresc și în sufletul meu —, aceasta nu mă înspăimântă. Am să-mi făuresc un suflet nou și am să-mi poruncesc drumuri noi. Nu vreau să mai fiu eu însumi. Nu vreau să fiu Giovanni Papini. Astăzi, înainte de apusul soarelui, *am murit*. De acum, altă lumină îmi va lumina chipul meu schilod. Alte priviri se vor scurge prin ochii mei tulburi și altă viață va izbucni în adâncurile sufletului meu.

Nu vreau să fiu Giovanni Papini. Nu vreau să fiu altul. Nu vreau să port pe umerii mei durerile altor umeri. Nu vreau să sufăr suferințe străine. Și nu vreau să-mi îndrept pașii pe drumuri bătute de altul.

Papini e urât, e spaimă, e miop. Eu voi fi frumos, voi vrăji femei, voi avea pătrunzători și limpezi ochi. Am să-mi pălmuiesc obraji uscați până ce voi simți dureros sângele împungându-și pielea. Am să-mi sfarm lentilele și am să-mi largesc ochii mari, mari, mari. Ochi limpezi. Ochi negri, dacă ai lui Papini sunt verzi. Și ochi verzi, dacă ai lui sunt, negri.

Aceasta va fi țința vieții mele: să mă deosebesc de Papini. Să nu semăn cu el; să nu fiu el.

Dușmanul meu de moarte e Papini. El mi-a furat comoara sufletului meu. El a veștejit, a consumat, a călcat în picioare, a siluit, a prostituat I valorile pe care eram menit să le risipesc în lume. El și-a sfărțec și și-a vădit putreziciunile sufletului. Și prin aceasta s-a înălțat, a ajuns mare, j a ajuns sus, acolo unde *Eu* trebuia să ajung. Tot ce puteam face, tot ce **puteant** crea, a creat Papini. Dumnezeuul meu a revărsat asupra-mi jăratecul și gheața glumei perverse. Am fost, în pumnul Demiurgului, o j zdreanță. Am fost masca cu chip de lut, zvârlită în lume douăzeci de ani după original. Am fost creat ca să mă târăsc ca un vierme pe urmele stăpânului meu: Papini. Am fost creat ca să-mi plâng viața, sfârșimată, la j picioarele stăpânului meu: Papini.

Cei mulți și cei proști, imbecilii și infirmii creierului, nătângii cu j ochi frumoși și cu frunțile înguste, făpturile ce compromis sexul, toți j acei tineri vrednici de a primi în față pumnul meu și al celor aleși, nu i vor înțelege niciodată durerea tragică a vieții mele. Și mă vor învinui că **ara** maimuțărit pe Papini. Că eu, cu voința mea, am săvârșit acele fapte care mă apropie de Papini. Că nu sunt decât un epigon, o umbră, o răsfrângere balcanică și îndobitocită a florentinului.

Dar aceasta nu se va întâmpla. Îmi bat joc de voința lașă a Crea-to-I rului. Îmi bat joc de soarta mea. Și îmi bat joc de mine însumi.

În curând, voi fi altul. Voi arăta celorlalți că fluviul sufletului meu se poate revărsa și în altă matcă. Voi rodi pretutinden roade noi. **Voa** lumina alte întunericiuri și voi urca, sângerat, alte trepte. Ce-mi pasă de

114

ochii pe care i-am istovit citind cărți și înnegrind caietul, și alcătuind indici, care de-acum nu-mi vor folosi la nimic? Ce-mi pasă de anii pe care i-am pierdut ca să mă pregătesc pentru fapte pe care niciodată nu le voi îndeplini? Ce-mi pasă de năzuințele mele, de bucuriile mele, de durerile, de răzbunările mele? S-au coborât, acum, o dată cu soarele. S-au coborât, departe de sufletul meu. Au căzut în ape întunecate, și eu le privesc de sus, și zâmbesc.

De acum va începe adevărata viață. Și adevărata luptă. Luptă împotriva lui Papini, a Lumii și a Demiurgului. Și luptă împotriva mea: cea mai crâncenă luptă...

Papini mi-a fost cel mai neîndurat dușman și cel mai darnic prieten. M-am chinuit și m-am desfătat citindu-l. M-am aflat pe mine însumi. Lumină neașteptată s-a coborât în adâncurile sufletului meu. Viața mi-a stors alte prețuri. Prețuri pe care eu le întrezăream, dar asupra cărora nu cutezam să-mi înalț brațul. Papini m-a ajutat să fiu eu însumi. Papini m-a învățat să pășesc cu pași grei în fața Lumii și să strig: iată, acesta sunt Eu. De acum nu mai îmi e teamă de ceilalți. Orice îndoială ce-mi mustea în suflet s-a risipit. Voi ține întotdeauna fruntea răsturnată și îmi voi scuipa râsul și veninul deasupra mulțimilor.

Ceea ce fremăta până acum sfios în mine se frământă uriaș și asurzitor. Puteri neașteptate mă covârșesc. Simt în mine pulsând atât de sălbatic viața, încât mă înspăimânt privindu-mi semenii. Îmi par toți neputincioși, meschini, searbezi. În chipul fiecărui trecător nu întâlnesc oglindită decât o comică miniatură a făpturii mele.

EU! De-abia acum înțeleg toată prețuirea, tot aurul, toate darurile cerești care se ascund în trupul cuvântului de farmec și de groază.

EU! De-abia acum îmi înțeleg dorințele și strădania necurmată, și durerea mea. Papini mi-a arătat geana cu roșietice sticliri și m-a împins pe drumul cel mai nevoios. Dar nu mi-e teamă. Am mușchi grei și oase tari, și sânge mult, fierbinte, roșu, și în sufletul meu nu se mai pot strecura de acum lăturile adolescenței. Nu mai mă vor înspăimânta de acum asfințiturile de toamnă, nici năluciri stupide. Trapul meu va fi veșnic încordat, gata să se zvârle mai sus, tot mai sus. Și voi păstra în suflet neconținut aceeași turgescență masculină, și spenna gândurilor mele va rodi brazde nesfârșite. Căci am de unde risipi belșugul. Nu mi-e teamă că voi seca într-o dimineață și voi cerși de la alții. Înăuntrul sufletului meu, șuvoaie fără număr spumegă, așteptând poruncă să se reverse în lume. În curând va sosi ziua cu răsărit de sânge. Aș vrea să știu arunci cine îndrăznește să mă înfrunte. Cine cutează să se apropie, netemător de jarul ochilor și gândurilor mele. Aș vrea atunci să știu ce melc din mulțime încearcă să-și târască făptura-i lipicioasă către șoldurile mele. Aș vrea să-mi văd tovarășii și dușmanii, și să privesc în

115

ochi miile de zdrențe care aleargă acum pe străzi. Aș vrea să-i văd cum I mură și cum își coboară trupurile în țărână, copleșiți. Și cum se frământ cu măruntaiele arse de veninul invidiei și al neputinței ciunge...

Nu mi-e teamă de nimeni. Sunt gata să dovedesc oricui aurul și biju teriile mele. Chiar lui Giovanni Papini. Și aș vrea să aud că mă învinuiește cineva de plagiat. Și că romanul meu e copiat după *Un om sfârșit*. Aș vrea să cunosc pe acela care se va îndoi de carnea și de duhul meu. Mă va afla, adolescent miop, sub teascul cărților mele din mansardă. Să vină, pizmaș și certăreț. Îl voi întâmpina, îl voi lăsa să-mi pipăie încheieturile gândurilor, să-mi răvășească sertarele, să stingă răni vechi. Poate, la urmă, pe înserat, cineva dintre noi doi va zâmbi...

///. UN AN

A trecut un an.

A trecut un an, și eu n-am scris nimic în caietul acesta. De ce să scriu? *Romanul adolescentului miop* mi se pare inutil. Am râs de multe ori cu Dinu amintindu-mi de el și de planurile mele. Gloria de romancier precoce nu mai mă ispitește:

A trecut un an. Și n-a murit nici unul dintre noi, dar parcă am murit mulți. Am recitat tot ce am scris până aici. Ce departe mi se par unele lucruri și ce străine altele... Am trăit cu toții, aproape zi de zi, împreună. Iar recitind viața mea de acum doi ani și de anul trecut, înțeleg cât de mult ne-am schimbat noi și cât de mult sufletele noastre.

M-am răcit cu totul de Robert. Încet, încet, aproape fără să iau seama. El mă crede pedant, eu îl cred naiv. El mă plictisește, eu îl enervez. Mă vizitează tot mai rar. Și când vine la mine, nu avem ce să ne spunem. Mă întreabă, așa, pentru că nu știe cum să înceapă:

- Ce mai citești?

Și eu îi arăt cartea pe care o am în față. Și amândoi ne privim ci neîncredere. El spune prietenilor că m-am îndobitocit cu erudiția. Și eu îl vorbesc de rău și îi ponegresc numele.

Nu mai suntem nici colegi. El a dat clasa a VUI-a în particular, Furtuneanu și Bricrierian, și a căzut. Ceilalți au trecut și acum sunt facultate. Dar Robert n-a mai voit să se înscrie iarăși la liceu. S-a înscris la conservator, cu Bricrierian, și poartă vestimente stranii, menite să ai gă atenția.

...Un an. Și mă simt atât de încurcat în fața caietului acesta. Ce scriu? Ce a fost *esențial* pentru mine în timp de un an? Au trecut

116

fapte după fapte, și m-au mișcat, și apoi le-am uitat. Am citit mereu și am scris. Și am rămas tot mai singur. Ceilalți s-au oprit în locuri pe care sufletul meu nu are să le cerceteze. M-au lăsat să pășesc înainte, singur. Unii mă privesc cu neîncredere. Și eu m-am închis tot mai mult în mine. Și n-am găsit nici un suflet prieten, prieten cu adevărat.

Dar aceasta nu trebuie să mă îndurereze. Eu am să rămân mereu tot mai singur. Nu e bine așa? Și nu am vrut chiar eu aceasta?

Mă gândesc, însă, la primăvara care a trecut fără să mă rănească. Primăvara pe care am petrecut-o, toată, la bibliotecă. După-amiezi dulci și înserări liniștite, ou cerul însângerat, care se coborau în bibliotecă, întristând. Și eram acolo singur sau cu Marcu, și vedeam perechi, și vedeam studenți, și eu mă gândeam la facultate, și mă gândeam la limba greacă pe care va trebui să o învăț și care îmi va istovi ochii și anii cei mai frumoși...

Și erau atâtea gânduri, și simțeam atât în suflet, și nu aveam cui să le destăinuiesc. Atunci poate sufeream mult, dar eu îmi spuneam că nu sutar, ci că aceasia e fericirea: singurătatea.

Și așa s-a scurs primăvara, în fața aceleiași volum enorm, legat în piele verde și pu care nu-l mai cerea nimeni. Și a venit vara și după-amiezile erau tot mai calde și mai lungi, și studenții îmbrăcau rochii subțiri și albe, și ele erau drăgălașe și zâmbeau, iar eu eram urât și citeam aceeași carte fără să-mi ridic ochii. De ce să-i ridic? Iar lângă mine, Marcu. Și amândoi zâmbeam când trecea pe lângă noi vreo fată frumoasă și, pe drum, comentam. Și iată acum că se sfârșește altă primăvară, și eu tot în bibliotecă aștept serile, și tot singur mă întorc spre casă. Și mereu îmi spun că sunt fericit. Dar parcă eu nu știu că aceasta nu e fericirea?...

M-am schimbat, acum, mult. Am înțeles că trebuie să duc o viață dublă. De aceea, altul sunt față de prieteni și

altul față de mine însumi. Am încercat de multe ori să aflu cine sunt. Dar n-am izbutit, și în ziua aceea am fost cumplit de trist. Dimineața, însă, am avut perfecta conștiință de mine însumi. Ceea ce m-a mângăiat.

Dinu s-a făcut mai frumos.

Poate scriu acestea, numai pentru că trebuie să scriu în caiet cât mai mult, după un an. Dar cum aş putea ști eu ce s-a petrecut într-un an? Fiecare dimineață mi-o petreceam așteptând orele de bibliotecă. Iar în bibliotecă nu mai eram eu. Era cineva care citea. Citind, pierdeam conștiința oricărui lucru împrejmuitor. De aceea, ceasurile de bibliotecă îmi sunt ceasuri străine, pe care nu le pot distinge în timp. E foarte greu să limpezesc aici nuanțele pe care le-am aflat cu privire la eul din bibliotecă și eul din restul zilei. Timpul nu poate fi perceput decât de acesta din urmă. Amintiri, deci, nu găsesc decât în el. Dar e atât de sărăcăcios...

117

Cea mai mare parte din timp petrecând-o citind, eu nu am astăzi aproape nici o amintire dintr-un an întreg. Nu știu cum a trecut iarna, nu știu cunj a venit primăvara. Păstrez vii câteva zile din vacanța Paștilor și câteva săptămâni din vacanța mare. Încolo, nimic.

În fiecare noapte adormeam cu gândul la cartea pe care o lăsasem pe masă. În fiecare dimineață mă deșteptam necăjit că pierdusem atâta vreme și cartea rămăsese necitită. Și mereu mă gândeam la viitor, și mereu doream alte cărți, și tot ceea ce făceam, făceam pentru viitor. Iar zilele treceau una după alta, cenușii, monotone, iluminate de aceeași dorință.

Când am văzut eu cea dintâi floare? Și când am zâmbit eu, urmărind cu ochii un fluture alb? Când m-am întristat, copleșit de apusuri reci și roșietice, care se preling pe ziduri, însângărând bulevardele?...

Petrișor e acum la facultate și mă întâlnește câteodată, și îmi povestește. Iar eu îl ascult cu bucurie și mă gândesc apoi că în curând voi fi și eu student și voi duce viață de student.

Dar știu că nu va fi așa.

După un an, aproape toți prietenii mei au iubit. N-a scăpat nimeni. Numai eu. Eu mă bucur de aceasta și îmi spun că e dovadă de virilitate. Dar parcă eu nu știu că atunci mă mint și că îmi mușc buzele ca să nu plâng? Și nu știu că zâmbesc întotdeauna silit și batjocoresc pe cei îndrăgostiți, dar că și eu aş vrea să încerc iubirea, pentru că în inima mea clocotește iubirea și se revarsă?

Dar astăzi sunt trist. Aceasta e pricina pentru care am scris atâtea pagini inutile. Am închis cartea ca să-mi citesc „romanul” și acum îmi pierd timpul să-l continui îndurerat ca un adolescent. Adevărul e că astăzi sunt trist și, deci, imbecil. Iar mâine voi fi puternic, ca întotdeauna, și voi lupta. Și, după luptă, va veni izbânda. Și toate tânguiriile acestea în urma unui an care a trecut, dar care mi-a dăruit două sute de cărți mai mult citite, sunt vrednice de eroii lui Ionel Teodoreanu.

E drept, sunt și eu câteodată obosit. Și atunci sunt slab și scriu aici pagini duioase, triste, dulci. Dar acestea sunt false. Dimineața, în zori, când mă deștept, dacă aş reciti, aş râde. Ceasurile triste sunt trecătoare. Le îndepărtiez cu voință sau le îndepărtează viața din mine. Simt cloco* tind în vine, în piept, la tâmpile, viața. O viață pe care nici unul dintre tovarășii mei nu o simte. O viață care crește și se tulbură, și spumegă, și se înfierbântă, și crește, și amenință, și zguduie temeliiile făpturii mele. O viață pe care cu greu o acopăr și o ascund. Dar pe care o simt când sunt singur și care mă înfioară cu fiorul luptei și izbândeii. Cei care îmi' spun că voi ajunge om de știință se înșală. Ei n-au văzut în erudiția mea

118

decât erudiția. Dar eu înțeleg. Eu știu că, dedesubt, se ascunde altceva: pofta- Și eu mă cutremur de pofta mea și mi cutremur la gândul revărsării sale în lume.

De aceea, ceasurile mele triste sunt trecătoare. Sunt umbre în viața mea puternică și fierbinte, care năvălește din adâncuri. Nimeni nu-mi bănuiește viața. Dar eu nu o voi mai putea ascunde mult.

A trecut un an și mi-au rămas prea puține amintiri. Cu atât mai bine. Ce să fac cu amintirile? Amintirile sunt icoanele timpului pierdut. Eu nu mi-am pierdut timpul. Am muncit. Muncă continuă, statornică, răbdătoare, înflăcărată de sfântul entuziasm al cunoașterii, străbătută de fiorul vieții interioare. Muncă pe care o îplineam gemând, suierând, strigându-mi izbânda sau durerea, sfărâmând dinții, strângându-i, cu fața încordată sau împietrită, cu ochii încheștați de țință. Noaptea adormeam regretând ceasurile pe care trebuia să le petrec nemișcat, oftând în somn, răsuflând sforăitor. Sau adormeam frânt de oboseală, cu pleoapele veștede și grele, cu fruntea înfierbântată. Și mă deșteptam în răcoarea zorilor, și mă frângeam în căldura patului, și trupul se împotriva, și se ridica. Mă îmbrăcam tremurând și mă așezam la masă. Iar fața se uscă, și ochii se învinețesc înfundându-se, iar pe frunte se adâncesc dungi.

Toate acestea sunt izbânzi pe care eu le-am însemnat zi cu zi și care acum s-au pierdut din minte. Dar trebuie să le rechem. Pentru că, altminteri, anul meu e gol și sterp. Și fiecare mă învinuiește de monotonie și îmi spune șoarec de bibliotecă. Dar ei nu cunosc patima mea, nici îndoilele, nici zbuciumul, nici lupta, nici biruința mea. Ori, acesta e anul meu. N-am cunoscut nici iubirea, nici prietenia, nici nostalgia crepusculilor campestre, nici melancolia toamnei, nici durerea strigătelui cocorilor, nici visurile ce izvorăsc din privirea mării, nici bucuriile trupului. Sau - dacă le-am cunoscut - le-am uitat. Pentru că așa am vrut eu. Eu am vrut să le uit. Iar anul meu e sterp de inutile efervescențe sentimentale și e gol de plicticoase și neputincioase pierderi de timp. Dar e anul meu, e anul voinței mele, pe care eu l-am dospit cu sângele meu și l-am însuflețit cu viața mea, și l-am călit cu

gândurile mele. Roadele sunt ale mele și numai ale mele. Iar în noaptea aceasta, luminându-mi-se minunea, eu sunt mândru de minunea mea. Și mă slăvesc pe mine, și îmi cânt lauda. Pentru că eu sunt singurul stăpân al trupului, și eu sunt Dumnezeu sufletului meu. Unicul și atotputernicul stăpân, Dumnezeu.

119

IV. PRIETENII

Am fost atât de singur în ultimele luni, încât mă socoteam aproape fără prieteni. Înțelegeam cum rosturile noastre ne rup și ne leagă de alte vieți. Poate mă îndurera gândul acesta, dar voiam să rămân singur. Pașii 1 mei mă înstrăinau de prieteni, și pașii lor mă depărtau.

Și iată că astăzi ne-am întâlnit iarăși, în mansardă, toți cei din tim-.purile bune ale adolescenței noastre. Am vorbit despre lucruri de-abia încheiate, și care acum ni se par atât de vechi, atât de îmbătrânite și de triste...

Nu ne-am lăsat compleșiți de amintiri; dar am simțit toți nevoia de a vorbi de ele, de a ne mărturisi legați prin aceeași melancolie.

Ne-am adunat, aici, ca să ne bucurăm de venirea lui Radu. A fugit din internatul liceului din Brașov, pentru că își știa sigură repetenția. E , al doilea an pe care îl pierde. îl întâlneam până acum în vacanțe, cu chipul lui de toboșar, miop, cu dinți lați și buze mari, crăpate. învățase expresii ungurești și glume germane. Noi râdeam ca să-i facem plăcere. Dar prietenul se dezrădăcinase. Bea țuică dimineața, fuma cincizeci de țigări pe zi, povestea anecdote stupide. Se îndobitocsea din vacanță în vacanță. Acolo, la Brașov, fugind din dormitor după miezul nopții, venind de la cârciumă la liceu, beat, murdar de sânge, își pierdea bunul-simț,; sclipirile, uita să observe și să remarce caustic. Se întovărășise cu un -fecior de moșier, prost și puternic, ce teroriza localurile de noapte și-și **silea** prietenii să golească sticle sub amenințări. Ajunsese cinic și vulgar. Nu putea adormi și nu putea mânca fără țuică.

Acum, fugise. Ne povestea senin cum l-a întâmpinat tatăl, cu scene, cu amenințări, cu rugăminți. Radu a rămas neclintit: nu mai voia să învețe la nici un liceu. A făgăduit că se va apuca de carte când îl va trage inima. Acum, *nu poate să învețe.*

- Pentru că mi-a murit mama...

în mansardă s-a făcut, dintr-o dată, tăcere; grea, grea.

Radu își fuma țigara, puțin stânjenit. I-am surprins atunci priviri amare și resemnate, mai dureroase decât o noapte de lacrimi. Nu se] aștepta nimeni la un asemenea răspuns. Ne-am văzut, doar, prietenul în; ziua înmormântării abia coborând din tren. Părea plictisit și obosit. N-î trădat o lacrimă, un suspin. Fuma.

- Eram sigur că moare... Noi ne arătam revoltați.

- E cinic.

120

Și, deodată, o față nouă cu un suflet nou, răsărit din murmurare. Aș fi vrut să plângă, să plâng cu el, să-l mângâi. Prietenii toți se trădau tulburați. Și, deodată, gluma lui a rupt tăcerea, stingheră și stranie. Am zâmbit, foră să-l privim. Eu mă gândeam cât de inutil e *Jurnalul* acesta, unde înseamnă tipurile surprinse fără continuitate, rău, fals, voit fals. Și mă întristam aflând cât de puțin ne cunoaștem, păstrând fiecare taine niciodată dezvăluite. Se întâmplă ca un amurg sau un drum în noapte, sau o bucurie mare, primăvara, să lumineze dintr-o dată ascunzăturile sufletului pentru cei care știu să vadă. Strâng atunci brațul prietenului și ascund taina în mine. Și zâmbesc de câte ori înțeleg cât de străin pare prietenul meu celorlalți și cât de nebun în fapta lui...

După glumele lui Radu, am început să ne ascultăm unul pe altul, plă-nuind. Mai aveam numai o lună până la examene. Ne-a înspăimântat mult noul bacalaureat: suntem cea dintâi serie. Cei care învățau înainte, acum, se surmenează. Nimeni nu știe ce se va petrece precis la bacalaureat. Profesorii și-au pierdut calmul, băieții sunt înspăimântați. În loc de comisia amabilă, aleasă din profesorii liceului, cu care am copilărit și care ne cunosc, vom întâlni comisii severe, care ne vor cântări în trei minute, definindu-se suficienți sau insuficienți pentru Universitate.

Fănică e terorizat de marele examen. Nu-și îngăduie nici un plan pentru viitor.

- Să mă văd eu cu patalamaua la mână...

Noi păstrăm, încă, atât curaj ca să râdem. Invidiem pe Furtuneanu și Bricterian, care acum sunt studenți, unul la Drept, altul la Filozofie.

- Eu fac chef de bacalaureat, ș-apoi, la Drept, tăticule!... Vorbește Fănică. îi e teamă să se socotească fericit.

Dacă se întâmplă

să cadă? Noi îl asigurăm că predispozițiile lui către emoții îi pot fi fatale. Fănică apucă un colț de masă și-l ciocănește, îngrozit.

- Nu mai cobiți, că-i semn rău!...

Robert vrea să ajungă actor pe scena Teatrului Național și profesor universitar de literatură franceză. Nu scăpăm prilejul de a-l copleși cu bârfeli.

- Numai să nu încurci rolurile: să reciți la Universitate ca un prim-amorez...

Robert zâmbeste superior. Ne spune că profesorii de la Conservator i-au prezis carieră fericită.

În ceea ce privește Universitatea, voi știți cine sunt...

- Știm, știm! ne grăbirăm a mărturisi noi în cor.

- Nu-mi va fi greu să ocup o catedră de limba și literatura franceză...

Ne-am amintit atunci, toți, cum a început Robert să citească franțuzește, pe două cărți primite în dar de la Dinu; cum împrumuta de la mine Pe Balzac, cum s-a îndrăgostit de critica lui Faguet, cum memoriza din

121

Musset, cum l-a „înțeles” pe Corneille după ce a citit o monografie asu-pră-i. Fiecare împrăștiat un amănunt șters. Apărea din nou acel Robert cu pantaloni scurți, din fotografia clasei a IV-a. Ne vedeam iar mici, descoperind cărți, împrumutându-le, scriind cele dintâi *Jurnale*, încercând cele dintâi colaborări anonime la reviste. Prietenii și-au amintit de pasiunile mele științifice, acum consumate. Am ținut fiecare un mănunchi de fire: copilăria și adolescența noastră sfârșite într-un liceu și o mansardă.

Eram atât de veseli vorbind. De ce mă simt acum deznădăduit, copleșit de tristețe, de o disperată tristețe?...

M-au întrebat cât am scris din roman. I-am mințit, spunând că lucrez la partea a doua. Dar parcă eu nu știu că nu voi scrie niciodată *Romanul adolescentului miop*, pentru că amintirile și observațiile mele nu pot ajunge niciodată un roman? Mi-au cerut să le povestesc capitole dintr-însul. Am povestit crâmpoie din ceea ce scrisesem în caiet. Le-am spus că însăși această adunare neașteptată și completă - poate ultima din cariera noastră de școlari - va fi reprodusă într-un capitol.

Atunci am vorbit, fără să mă întrerupă cu exclamații și comentarii. Eram mișcat, fără să înțeleg pricina. Le-am spus, încercând să zâmbesc, că de acum vom lua fiecare alt drum, și prietenia noastră - veche de opt ani - se va răci firesc. Vom întâlni fiecare prieteni noi și, poate, prietene. Cine știe dacă în această zi nu se încheie, pentru totdeauna, o etapă din viața noastră?

Chef de bacalaureat, așa cum proiectasem de atâția ani, nu vo: putea face. Nu vor promova decât prea puțini în sesiunea de vară. Mulți suntem siguri de corigentă. Vom da bacalaureatul în toamnă. Și atunci, cine știe câți vom trece? Dar ne vom aduna peste cinci ani.

- Eu cred că vom fi mult mai triști decât socotim acum...

Am încheiat, blând, și ochii priveau un raft cu cărți. De ce m-au stăpânit, atunci, păreri de moarte?

Nu găseam nici hotărârea de a mă muștra pentru melancolia exaltată în discurs. Bricterian, cu Radu, cu

Furtuneanu au rămas triști, pe pat.

Mângâiau cu privirile odăia.

- De câți ani cunoaștem noi mansarda?

- Opt ani...

Radu și-a aprins o țigară, lăcrămând. Firește, se gândea la mama lui moartă. Ceilalți răsfoiau distrați un teanc de reviste. Marcu râdea, jig-nindu-ne tristețea. Dar eu îl înțelegeam și-i zâbeam pe ascuns. Numai Fănică își păstra calmul.

- Uite-i că plâng, uite-i că plâng!...

122

Aceasta ne-a supărat și ne-a hotărât să schimbăm discuția. Se făcuse seară. Prin fereștriciile deschise pătrundea tipătul tramvaielor pe bulevarde.

Nu avea nici unul curajul să se despartă. Ne tulbura senzația unei despărțiri definitive.

Miezul lui mai ne îmbia în stradă, pe sub castani, în răcoarea serii. Și-apoi, mai departe, spre Cișmigiu, spre

Șosea, cum făceam în celelalte veri, când prietenii nu mă părăsiseră și eu nu-i părăsisem.

Am stins lampa și am coborât, tăcuți, scara de lemn. Ne-am oprit în grădina cu flori. De când nu ne mai adunaserăm opt băieți în mansarda mea... Ne-am urât, unul altuia, noapte bună.

Acum stau aici, iarăși singur. Pentru cea dintâia oară mă înspăimântă gândul că odăia nu va rămânea întotdeauna a mea. O privesc, o caut, o măsoar cu ochii, colț după colț.

...Cum știu că a venit vara... Mă simt atât de obosit și trist și deprimat. Firește, e o simplă criză de melancolie.

Voi fi fericit să închei pentru totdeauna viața de elev.

Dar toate acestea nu trebuie să mă intereseze acum. Trebuie să mă bucur că am descoperit în Radu un nou prieten. Poate el nu se va plictisi stând cu mine de vorbă, nopțile.

Și nici aceasta nu trebuie să mă intereseze. Ci examenul de bacalaureat. Vanciu, firește, mă va lăsa corigent...

Cine știe când voi mai scrie în caietul acesta?

V. TRISTEȚI, ÎN VARĂ

Iată, am rămas iarăși singur. Au plecat toți, fericiți, bacalaureați sau nădăduind toamnă promovare. Corigent - ca întotdeauna - așteaptă câțiva bani și curajul să plec. E cald și îmi petrec ceasurile prin odăi străine, care îmi aduc aminte de copilăria mea și de jocurile mele, și de frații care acum sunt departe.

De-abia mai pot citi. Nu sunt trist și nu reflectez cu amărăciune la acest sărman sfârșit de carieră școlară. Aș putea gândi cu luare-aminte la atâția ani iroșiți și la chipul meu tot mai veșted, și la lentilele mele tot mai dureroase. Dar eu am străbătut de mult cele din urmă fruntarii ale adolescenței. Sunt inutile, înțeleg, tânguielile și gratuită melancolia.

123

Dar adevărul e altul, modest și netrucat de sentimentalism, sunt obosit. Mă plictisește și mă sugrumă finalul acesta ce-și prelungește; pervers agonia. Aș vrea — cu orice risc - să știu precis, în ceasul acesta, care mi-e

soarta. Voi pași la anul la Universitate sau voi pierde luni după J luni, dezamăgit, așteptând noi examene. Ş-apoi, mă oboseşte lupta pe care o duc, tăinuită, fără nădejdea biruinței apropiate. Când se va sfârși? Ce ogindiri voi păstra eu în ochi, în ceasurile răfuiei? Şi cu cine mă voi răfui?

Simt cum vara aceasta - înăbușită tragic în odăi cu acoperișuri deja- j ratec - va fi ultima vară. Iată, ce curios pare... Nu mă gândesc la moarte. Ştiu că trebuie să trăiesc mult, pentru că urăsc mult. Dar mă gândesc că j tulburările sufletului sunt pe sfârșite şi că în curând voi căpăta alte pri- ' viri, şi altfel voi privi lumea.

...De acum nu-mi voi mai scrie „memorii” false pentru uzul voinței mele. Nu voi mai purta tunică neagră şi nu mă vor mai tulbura atâtea mărunte ispite. Mi-am părăsit prietenii şi ei m-au părăsit. Când ne întâlnim, râdem, ne lăudăm şi ne întrebăm de viitor, ca şi mai înainte. Dar parcă eu nu ştiu că toate acestea le facem pentru că nu putem face altfel? Şi că nimic din ceea ce trăia altădată comun în sufletele noastre nu mai trăieşte acum?

O dată cu prietenii, se rup şi făşii din sufletul meu. Iar eu le simt cum se duc, una câte una, şi sufletul mi-e tot mai pustiu, şi mai stearpă iubirea către oameni...

Şi atâtea chipuri pe care nu le voi mai vedea, atâtea obiceiuri pe care le voi uita, ca să-mi însuşesc altele...

Şi chiar adolescența aceasta în care am viețuit, m-am bălăcit şi m-am revoltat acum o voi lăsa în urmă, ca să pătrund în grupuri de tineri păroşi şi îngâmfați. Sunt ispitit să mă întristez. Atâția ani şi atâtea îndurări, alături de atâtea nădejdi...

Nu ştiu ce va fi cu mine *dincolo*. Voi mai întâlni prieteni? Va trebui să mă schimb iarăşi, din adâncuri, şi să mă privesc în oglindă fără să mă recunosc?

Nu ştiu nimic, şi inima mi se strânge de teamă. Mi-e teamă să nu renunț la mine. Mi-e teamă de mine, de viață.

Şi pătimesc, totuşi, așteptând s-o cunosc, să arunc zdrențele lumii acesteia de care eu de mult m-am despărțit şi de care mă târau lanțuri meschine.

Şi e tot mai cald, şi eu rămân tot mai singur. Ies numai noaptea şi mă feresc de trecători, şi rătăcesc pe bulevarde, şi colind Cişmigiul, zicându-mi: ■ ce frumoasă e viața! Şi apoi mă întreb, trist, dacă eu ştiu pentru ce vie-j ūiesc. Nu ştiu.

...Ce-mi lipseşte? Ce-mi lipseşte?...

124

Recitesc caietele de amintiri. Cât de departe mi se par vremurile... Şi prietenii mei, „personagiile”, atât de schimbate. Şi eu străin. Mă prefăceam prea vesel şi mă ascundeam chiar față de mine. Dar parcă ştiu eu de scriu acum adevărul?...

Vară... Am rămas să sfârşesc singur lupta, şi duşmanii răsar din mine, mulțimi. Nu ştiu cu cine lupt, dar simt tortura luptei şi jarul fierului ce mă despică. De ce am vrut să rămân singur? De ce nu e acum nimeni lângă mine? Nimeni, nimeni... Cuvinte ce amuțesc sufletul.

Şi iarăşi mă întreb asupra celor optsprezece ani pe care i-am risipit. Paşii mă duc orbi în seară şi ochii nu lovesc decât vedenii. Şi așa trec ceasuri, şi eu nu ştiu dacă am răspuns celor ce sufletul meu mă întreabă. Şi iarăşi ajung acasă, şi trec din încăpere în încăpere, şi gândul se coboară tot mai adânc, şi ani mulți să răsfiră, iar eu îi privesc. Nu pot să învăț. Şi mă întreb cum am să ajung la Universitate. Aş vrea să plouă, să plouă zile după zile. Cât de puţin vreau acum...

Cu adevărat, răfuiala va fi dureroasă. Va trebui să trec şi starea aceasta. Disperarea mută, obosită, stăpână va pieri într-o dimineață; iar eu voi uita nopțile din vara cu arșiță şi tristeți. Şi mă voi surprinde schimbat, cu suflet proaspăt, şi ochii îmi vor cuprinde soarele, şi îl vor închide ca într-un ulcior. Dar socotelile cu adolescența mea le voi face. Şi câtă amărăciune îmi va întuneca sufletul, şi câte răni se vor deschide... îmi voi aminti nopțile pe care le încep în Cişmigiul, invidiind fericirile altora, privindu-mi paşii goi şi triști pe alei. Şi atâtea din dorințele care mă înfrâng acum, aproape fără luptă. Şi durerea pe care am încercat-o în amurgurile acestea, simțindu-mă singur. Şi toate rândurile dintr-un caiet pe sfârșite... Ştiu eu cine va birui?

Se sfârşesc însemnările adolescenței. Când voi cuteza să-mi scriu romanul? Se sfârşesc caiete după caiete, şi fiecare poartă altă lună sau alt an. Unde sunt acum toate umbrele acestea? Unde sunt vrerile, şi temerile, şi lacrimile mele?

Simt că tot ce am crezut până acum fumegă; că tot ce-am făcut se năruie; că tot ce-am viețuit a fost vis.

Niciodată nu m-am simțit mai depărtat de mine însumi.

Sunt obosit şi trist, şi sunt singur în casa aceasta, 'grea de amintiri. De ce mă năpădesc amintirile? Şi de ce mă învăluie noaptea de vară cu tânguiri de greieri şi asfințit de patimi? Şi nu mai am deloc puteri în mine? Şi sufletul meu e cu adevărat năruit? Trebuie să mi-l schimb? Trebuie să mă schimb? Trebuie să mă pogor în stradă şi să întind brațele, culegând ajutor şi dragoste? Trebuie să-mi câștig prieteni?

125

Ceea ce înțeleg eu acum îmi îndurerează ființa până la măduva Oare am ajuns atât de neputincios, încât o noapte de vară să mă de trame într-atât?

Cât aş vrea să ştiu ce voi simți şi voi gândi eu în vara viitoare... cât aş vrea să ştiu dacă atunci suferu-mi va îngădui să plâng...

VI. MĂ CLATINĂ VÂNTURILE

Dar numai *aceasta* e lumea?

De câteva zile mă chinuiesc *altfel* de întrebări. Cum să lămuresc eu « Simt că îmi lipsește ceva adânc, masiv, sigur, intim - cu care să mă l contopesc - de ani. Acum, aș fi avut un tovarăș. Dar mă aflu singur, sub i arșița unor îndoieli ce-mi sfâșie sufletul și-mi împrăștie vrerile.

Au trecut de mult timpurile când chimia și insectele îmi odihneau creierul. Nu mai cred în ele, nu mai mă mulțumesc. Au trecut și tim-i purile lui Felix Le Dantec și Haeckel, zilele sfârșite inocent în fața Io- j calului cu tritoni, nopțile istovite lângă volumele cu scoarțe roșii dini „Bibliothèque de Philosophie scientifique”.

Schimbări de temelii s-au înfăptuit în suflet, aproape fără să iau în seamă. Ceea ce prețuiam mai înainte privesc acum cu nepăsare. Din toate acele săptămâni de toamnă, l de iarnă, pe care eu le socoteam inutile, cheltuite resemnat în lecturi” inactuale, s-au depus înlăuntrul meu „fapte” noi. Cum să le spun altfel] decât „fapte”? M-am deșteptat îmbogățit, împlinit și, totuși, chinuit de j sentimentul absenței unor lucruri despre care nu știu nimic. Oh! cât mi-e l de greu să scriu ceea ce nu am învățat din cărți; nu aflu cuvinte, nu ghi-f cesc procedeele...

Dar rezultatele săptămânilor mele sunt evidente. Eu mă simt altuB hotărât altul. E dureros, însă, că împlinirile, înoirile, depășirile mele] sunt întovărășite de acea conștiință a absenței, a golului. Înțeleg atât de] puțin din toate aceste lumini și umbre ce-mi brăzdează sufletul... Știi numai că ele se precipită acum, în anii de criză. Știu că nu le îndură ado-l lesceții care au patinat *dincolo* fără nici un șoc, fără nici o disperare. Șij bănuiesc că toată această nedumire va pieri în curând și că negura! care-mi obosește sufletul se va risipi; atunci voi înțelege necesitate»; tuturor acestor schimbări.

De aceea, *Romanul adolescentului miop* nu va fi niciodată scrifl Cum aș putea nota mobilitatea ciudată a sufletului? Iar dacă aș izbuti,; oare caietele mele ar putea alcătui un „roman”? Tot ce am scris în cinci sute de pagini ar încăpea în câteva capitole? Am adunat mereu tot ma^

126

puține date asupra celorlalți. Încercam să mă pătrund și să mă înțeleg pe jfline, fără să izbutesc. Mă înpăimânt de câte ori frunzăresc *Jurnalul*. Cit de departe sunt încă de un roman...

Dar, scriind acestea, mă întreb: oare ar putea cineva construi un roman așa cum l-am înțeles eu, ca o răsfrângere completă și reală a adolescenței mele, a adolescenței noastre? Eu am vrut să scriu o carte care să fie m primul rând o justificare a întregii vieți lăuntrice pe care am viețuit-o în marginea școlii, în adolescență, și crezând că ies din adolescență. Nu voi izbuti.

Dar pentru cine mărturisirile acestea, de mult știute? M-am hotărât să nu mai scriu în *Jurnal*, pentru că - fără „roman” - el nu-și mai are nici un rost. La răstimpuri tot mai mari, în ceasuri de grele tristeți, de plină criză, îl deschid, citesc pagini, și, câteodată, adaug. Nu mai culeg material într-însul și nu făc exerciții de romancier precoce, ca acum un an. Dacă l-ar citi cineva, nu l-ar înțelege. Nu am urmărit - și nici nu se poate urmări decât cu închipuirea - formele pe care neîncetat le-a cunoscut sufletul meu. Eroul ar apărea veșnic contradictoriu.

Mă întreb cum am ajuns aici: la marea mea întrebare, a romanului adolescenței. Problemă pe care predarea totală o soluționează. Nerecu-noscându-mă în atâtea din paginile caietelor, ghicindu-mă pe alocuri ridicol, îngâmfat, m-am întrebat dacă aș putea construi pentru roman un personaj atât de stânjenitor, atât de contradictoriu. Și m-am întrebat dacă retușând personajul *Jurnalului* meu aș mai rămâne în realitate. Și iarăși, dacă hotărârea mea de a nu contraface realitatea e sau nu literară. Mi-am spus: adolescentul dintr-un roman trebuie să fie numaidecât cel din Liceul „Spiru Haret”, anul 1924? Firește că nu. Și, totuși, eu voiam romanul meu o carte de viață efectivă, o confesiune personală, o răfuială.

N-aș putea răspunde pentru ce m-am hotărât să scriu eu numai o asemenea carte asupra adolescenței. Înțeleg, însă, renunțarea mea de a mai scrie când m-am convins de ridicolul eroului. Mi-a fost teamă că cititorii nu vor accepta necesitatea ridicolului adolescenței, alături de necesitatea eroismului, a nostalgiei, a mediocrității.

*

Dar eu am început prin a însemna starea sufletească, atât de nouă și de intensă, a nemulțumirii totale. Nu e vorba de o nemulțumire trecătoare, când cărțile își pierd savoarea, iar tristețea amenință să ajungă disperare. Nu-mi recunosc sufletul de acum în nici unul din „capitolele” triste ale *Jurnalului*. Sunt liniștit și odihnit. Simt numai insuficiența vieții Tiele lăuntrice, mă înăbușă marginile pe care eu le socoteam generoase, 'argi. Aceasta e tot; și e mult. Aș repeta de un nesfârșit număr de ori: "umai atât, numai atât?..."

127

Nu știu de ce am ciudă pe munca mea științifică. Sunt convins că &-M împlinit întotdeauna spontan și nedisciplinat; de aceea nu pot fi aspiy< față de puținătatea rezultatelor sale efective. Dar, oricum, știu acum atât de puține lucruri esențiale... De câte ori vreau să aflu cu adevărat. *cauzele*, mă simt atât de tulburat, de nesatisfacut, de naufragiat... Sunt convins că drumul pe care l-am luat se va opri în fața unui punct mort. Și mă cuprinde ciuda gândind aceasta, pentru că nu înțeleg cine îmi aduce mie siguranța convingerii.

Într-o seară, petrecută în riguros examen interior, m-am stăruit să amân problemele științifice pentru Universitate și să mă mulțumesc acum cu istoria. Dar istoria, ca orice lectură care nu te zdruncină, e un| simplu opium. Cărțile te silesc să-ți pierzi inteligent timpul. Și, totuși, această pierdere inteligentă nu e mai puțin absurdă, prin faptul că te consumă și te înstreinează.

Acum simt că și știința, și istoria, și filozofia sunt inutile. Ard de dorul unui adevăr unic și pur, de siguranța unei dogme, a unui „ghid” infailibil. Nu știu de ce invidiez soarta adolescenților catolici.

Și, totuși, orice Biserică îmi repugnă. Orice dogmă, pe care nu o pot înțelege și explica, mă înfurie. Mi se pare ridicol să accept, după atâta trudă științifică, absurdități biblice și grozăvii catolice. Dar dacă toate acestea *nu sunt* Biserica, după cum m-am convins că nu sunt Religia?

M-am apropiat de mistică în diletant. Am citit mărturisirile sfinților cum citeam mărturisirile oamenilor: din curiozitate. Am rămas întotdeauna un curios neodihnit, iar dacă aș ajunge vreodată călugăr, aș păstra în bibliotecă rafturile naturaliștilor și colecțiile erotice. Dar nu înțeleg mistica, deși m-am convins demult că mistica nu trebuie înțeleasă. Nu mă pot apropia efectiv de duhul sfinților, pentru că mi-e teamă să nu mă conving din autosugestie, din dorința convingerii, iar nu din evidența adevărurilor.

Nici nu știu dacă ceea ce îmi lipsește e credința. De câte ori gândesc cuvântul acesta: *credință*, mă simt nemulțumit, insultat chiar. Nu pot accepta *credința* în Dumnezeu, în Mântuitor, în Sfinți, în Biserică. Înainte, această atitudine fățușă mă mulțumea. Acum, însă, sunt neliniștit} 'dacă credința înseamnă *altceva*? Dacă eu nu am ajuns încă a dibui tâlcul credinței și iau superstiția înspăimântată în locul unui fapt sublim de care mă aflu, încă, prea departe?

Rătăcesc tot mai mult calea pe care voiam s-o păstrez în aceste pagini. Ceea ce am scris asupra credinței este atât de puțin limpede, atât de puțin lămuritor... Iar eu bănuiesc că m-aș putea explica mai bine daci mi-aș înfige pumnii în tâmplă, aș închide ochii și mi-aș jura să nu m-* ridic de la masă până ce nu găsesc cea dintâi soluție vrednică de a i ținută în seamă. Dar lucrul acesta, cel puțin acum, e perfect inutil. P*

128

mine mă neliniștește noua viziune pe care o capăt, nu știu de la cine, nu știu pentru cât timp și aproape nu știu datorită căror împrejurări.

Astăzi am simțit imediat și dureros nemulțumirea de mine și de munca mea. Când m-am întrebat: "*Aceasta e viața?*" - m-am întrebat: "*Atât am văzut eu din viață?*" Nu mă mai lega nimic de cărțile și de năzuințele care mă entuziasmau până atunci. Mi se părea că îmi lipsește conștiința *rostului* acestor cărți și acestor năzuințe. Dar de ce să le numesc *ale mele*? Sunt izvorâte din necesitățile organice sufletului meu? Sunt cu adevărat sufletul meu *autentic*, sufletul meu de totdeauna?

Poate sunt rupt din preocupările mele. Poate am îndurat prea multe experiențe direct personale, care m-au depărtat de cărțile cu știință. Dar, aceasta nu e o explicație. Eu gândesc și acum aceleași laude asupra cărților cu știință. Așa, însă, cum nu adăugam mai înainte: dar cărțile a-cestea îmi vor cuprinde, mulțumi și epuiza viața?...

M-am întrecut; aceasta e sigur. Am ieșit din mine ca să pășesc mai departe. Pașii aceștia îi împlineam cu fiecare carte citită, cu fiecare durere refulată. De ce astăzi întrecerea e atât de evidentă și, în loc să mă mulțumească, mă întristează, mă copleșește cu acel sentiment al absenței? Ce-mi lipsește? Viața mea lăuntrică de până acum, viziunile mele, rosturile mele, valorile mele. De ce s-au năruit toate acestea dintr-o dată, fără nici o cauză reală, fără nici o criză?

Poate eu lucrasem pe nisip, poate adunasem material inutil. Dar oare, știința, filozofia, istoria sunt inutile? Cât de depărtate mi s-ar părea acum, nu pot să le cred. Atunci de ce scufundarea bruscă petrecută zilele acestea, sfârșită în ceasul acesta?

Truda mea nu va lămuri nimic. Deasupra tuturor ipotezelor și explicațiilor va rămâne faptul; pe mine mă clatină vânturile.

Presimt că se vor petrece altceva decât simple experiențe în marginea unei cărți sau a unui om aflat din cărți.

Presimt că întreaga mea viață lăuntrică se va dărui. Cui? Nu pot să mă gândesc la Biserică. Nu sunt un mistic și nici nu sunt un ateu satanic, cinic, disperat. Cum aș putea, atunci, ajunge la Iisus?

Iată ce simt: că sunt ridicat din mine și izbit de colțuri dureroase, și lăsat iar în suflet, și iarăși înălțat. Și nu știu nimic alt, și nimic nu înțeleg.

129

VII. BACALAUREATUL

Emoții mediocre la examenul de corigentă. Și eu, și Marcu răspun dem prompt, exact. Vanciu biruise, după trei ani, învățaserăm matematica. La teză am rezolvat toate problemele. Ne-am întors acasă fără bucurii mari, așteptând rezultatul.

Au început atunci zilele de neliniște pentru bacalaureat. În vară au căzut mulți, și din pricina unor întrebări stupide. Ceea ce nu m-a înspăimântat destul ca să recitesc pe vacanță cărțile ultimilor patru ani de liceu.

Am încercat să precizez ceea ce trebuia să știu și ceea ce știam. Scriam subiectele pe o listă, iar lista era fără sfârșit, și timpul meu prea scurt, și voința mea îndoielnică. Mi-am spus că la bacalaureat se va cerceta cultura generală, iar nu amănuntele pe care oricine le poate memora din cărți. Uitam cu încăpățănare cele ce mi-au povestit colegii, de la primul examen din vară. Mă întâlneam cu Marcu, la mine în mansardă, ca să învățăm. Eu luam o fizică, el o geografie. Dar ne surprin-deam, peste un ceas, polemizând în biologie și literatură. Aceasta s-a petrecut întotdeauna. Eu am învățat fizica singur, și el singur geografia. Seara ne întâlneam din nou și rătăceam mult, pasionați și cinici, plănui ind ani de muncă universitară, el la medicină, eu la greacă.

Rezultatul examenului de corigentă, înscrierea la bacalaureat cu taxă scumpă, frigurile așteptărilor înainte de teză

au trecut, au trecut...

Începuse toamna, și pe noi ne ispiteau nostalgii bucureștene, orașul torturat și trist sub frunze. Ne umileau diminețile prea senine și parcurile dezmoțindu-se proaspete din ploaie, și ulițele brune, cu pietre reci și case albe.

Învățam dureros, ascultând prin ferestruici orașul revărsându-se către câmpurile toamnei. Și iarăși nu găseam puterea de a mă batjocori că sunt melancolic, acum, în fața marelui fapt. Aș fi vrut să alung tot undeva, în sufletul meu, în orașul meu, și să pășesc eroic. Mă descopeream erou, pentru că citeam cărți nesuferite în început blând de toamnă.

În sala prea mare și prea rece pentru sângele nostru înspăimântat: am fost rânduiți fiecare în câte o bancă. Doi profesori necunoscuți și grăbiți ne-au dictat subiectul. M-am liniștit de cum am început să scriu. A doua zi, la același ceas de dimineață, am tradus un paragraf din Seneca filozoful, iar după-amiază am pregătit versiunea franceză. Eram liberi trei zile. Ne-am întors acasă fericiți. Am râs pe străzi, socotindu-ne studenți.

130

pagăduiam toți lui Marcu glume antisemite. Și Marcu răspundea senin:

- Ovreiul în veci nu piere!...

Eram toți admiși la oral.

Ni s-a fixat, pe liste albe și oficiale, ziua de examen a fiecărei serii. Am fost cuprinși, atunci, de febra nestăpânită a lecturilor pripite, a răsfoirilor nervoase, a memorizărilor, a fișelor, a sublinierilor cu creion roșu. Nu mai mă recunoșteam. Mă deșteptam în zori și cercetam manuale aspre și seci, pe care nu le deschisese niciodată în liceu. Munceam cu un suflet și un creier străin, instinctiv îndârjit. Simțeam cum îmi scad puterile, cum mă voi prăvăli dacă nu uit totul până ce scap.

Și, deodată, m-am surprins calm, plictisit, dezgustat. Am așteptat să se apropie ziua oralului fără nici o emoție. „Acum e seară, e cald, se risipesc miresme de ploaie. Dar azi dimineață era senin și rece. Cădeau frunzele și fructe de castan sălbatec cădeau, și trotuarele erau curate, vinete. Am plecat fără șapcă și fără geantă. Am plecat după ce m-a sărutat mama și mi-a făcut cruce pe frunte și a aprins candela. N-am putut goli ceașca cu cafea neagră. N-am putut sfârși cornul. Nu eram emoționat. Pășeam alene, evitând bulevardele cu tramvaie și trecători grăbiți.

Am ajuns în curtea largă printre cei dintâi. Câțiva candidați, de la alte licee, răsfoiau cărți din ghiozdane pline. Nu cunoșteam pe nimeni din seria mea. Dar Marcu și ceilalți făgăduiseră că vor veni, ca să afle rezultatul.

■

Ocoleam curtea, fără să mă gândesc la nimic, fără să doresc nimic. La răstimpuri aș fi strigat: „Să treacă! Să treacă...” Dar mă linișteam și pășeam înainte, fără cărți și fără fișe.

Mi-am amintit și m-a tulburat, fără nici un rost, părerea de rău cu care o studentă în medicină, ce căuta pe fratele meu, mi-a spus:

- De ce nu mai sunt și eu în liceu...

Mi-am amintit și m-au tulburat alte scene și cuvinte aproape uitate. Pășeam în curtea largă, cu gândurile străine de examen și de comisia care întârzia să se adune.

După un ceas, am fost chemați în coridorul întunecat. Îmi priveam tovarășii: tremurau, cu buzele albe, cu gâturile reci, cu tâmplele supte. Eu eram palid și îmi torturam ochelarii.

În clasă năvălise prea multă lumină. M-am surprins încuiat că lipsea catedra. Profesorii s-au așezat pe scaune.

Noi, într-o bancă lungă, "nul lângă altul. Eram calm, prea calm.

Am început cu limba și literatura română.

- Poți să-mi spui evoluția sufixelor?

131

Băiatul privea în gol. Vecinul lui tremura. Îl vedeam că se oprește cfl greu să nu ridice degetul. Întrebat, a răspuns; dar a confundat. Aceasta a bucurat pe al treilea vecin, pe care - din sadism - profesorul l-a sărit, cercetându-mă pe mine. Am răspuns poate prea prompt și încruntat.

- Știi exemple din lexicul bizantin?

O întrebare stupidă, dar știam. Miop și supărat, zâmbind la răstimpuri prezumțios, profesorul m-a socotit, firește, papagal premiant și mi-', a pus alte întrebări, ale căror răspunsuri nu se pot memora. Dar a căzut' singur în cursă, pentru că înțelegeam pe Eminescu și i-am interpretat mai bine decât se aștepta începutul *Scrisorii I*. M-a întrebat din istoricii ardeleni, fără să bănuiască acele nopți parfumate când citeam pe Șincai și fără să știe că descoperisem de curând la un anticar *Istoria filologiei române* a lui Șeineanu.

De ce îl persecută atât? ghiceam că se întreabă ceilalți. Poate e evreu.

- Știi ceva despre originile poeziei populare? I-am spus ce știam. M-a întrerupt.

- Mulțumesc. Cu dumneata am sfârșit.

Prima izbândă îmi dăduse curaj. Am răspuns la istorie ceea ce dorea curiozitatea bănuitoare a profesorului: relațiile lui Petru Mușat cu polonii.

Vecinul meu nu avu noroc.

- Pe unde intra Nicolae Mavrocordat în București când venea din

Moldova? _?

- Ce domn român s-a înecat în Dâmbovița? Aceasta o știa ultimul din serie.

- Vlad înecatul.

- Știi ceva despre el?

- A fost domn al Munteniei... -Bine.

La geografie n-am știut să spun flora versantului nord-estic al Munților Apuseni. N-am știut nici afluenții Crișului Alb. Am *luatpatru*. Vecinii mei știau atâtea numiri de râuri și munți...

La fizică și chimie, la limba franceză, am răspuns tot ce m-au întrebat. Mi-era ciudă că profesorul - incult - nu discuta decât despre sinonime și omonime sau ne punea să rezumăm *Cidul*.

- Spune-mi evoluția aparatului digestiv de la echinoderme până la om.

Mi-am amintit lecturile mele științifice, anii petrecuți în laboratorul de fiziologie al Casei Școalelor, colecțiile de insecte, volumele lui Brehm, Perrier și Fabre. Încet, încet, răspundeam.

132

Mă pasiona întrebarea; făceam eforturi de memorie, de logică, de atenție. Dar profesorul nu era mulțumit. Mi-a socotit memoria proastă.

- Dacă te-ai apucat să le înveți, trebuia să le înveți până la capăt, ca un perfect papagal. Altminteri, nu-ți admir decât o mediocră încăpățănare, ca pentru nota *cinci*.

Am roșit. Eram umilit, furios, trist. Aș fi vrut să-i spun: „Ce?...” Aș fi vrut să-l provoc - pe el, incult și îngâmfat profesor al unei științe culese din manualele elementare - la o discuție de filozofie biologică. Dar n-am putut face nimic.

Mi-am înghițit amar umilința. Sfârșisem.

Am plecat fără nici o bucurie, tară să țip, fără să alerg pe străzi, așa cum îmi făgăduisem. Am povestit prietenilor furia mea cu profesorul de naturale. M-au socotit naiv. Și *cinciul* e bun.

Am făcut, pe un colț de zid, media. Îmi da, în orice caz, *șase*. Sunt aproape sigur trecut. Și nu simt nici o bucurie, și asta mă doare; mult, mult. Și de aceea scriu în caiet: ca să nu uit durerea din ziua examenului meu.

În roman, dacă îl voi scrie vreodată, voi culege toate stupiditățile, toată absurditatea bacalaureatului. Voi dovedi cu atâtea pilde că trec cei norocoși, cei favorizați, cei tâmpi. Eu n-am văzut selecția despre care ni se vorbește. Dacă mă întreba la naturale *insectele*, la franceză *romantismul*, iar la geografie *originile geologice ale munților*, luam cea mai mare notă.

Dacă mă întreba altceva, poate luam la toate „insuficient”. Am avut noroc, am avut și nenoroc. Dacă voi promova, voi promova mediocru, printr-o întâmplare. Păcatele mele n-au fost surprinse, însușirile mele n-au fost răsplătite. Penibil...

Dacă nu voi trece?...

A început să plouă: greu, rece, monoton.

E toamnă afară sau e toamnă în mansarda mea?...

VIII. FINAL

Am scăpat, am scăpat!...

Am trecut singurul din seria liceului nostru. Mă doare că n-a trecut Și Marcu. De acum, nu-mi va mai fi prieten.

Pe noi ne legau creierele, nu sufletele. Despărțiți, cine știe dacă nu ne vom uita?...

133

Mi-am citit numele pe listă, cu ochi tulburi. M-am plimbat iarăși prin curtea largă, cu platani ca în zilele examenului. M-a cuprins deodată un dor puternic de a vedea liceul unde am petrecut opt ani. Mă întreba profesorii, mă întreba elevii asupra bacalaureatului. Le răspund **deam** pripit. Pe mine mă întristau clasele în care peste puțin timp nu voi i mai zări nici o față cunoscută. Și mă întrista portarul, și orga mărunță - "ascunsă sub scară, și dulapurile cu cărți din care atât am citit...

Prietenii m-au sărutat.

- Iată că încep răsplătirile...

Cine știe ce viață începe în zilele acestea de toamnă, când eu mă simt atât de schimbat, de străin, și mă simt ispitit să plâng, să alerg, să râd?... Nu vreau să mă gândesc la Universitate. Caietul acesta e încă un caiet de adolescent. Mai vreau să scriu numai câteva pagini, și apoi să-l sfârșesc, *pentru totdeauna*.

Cine ar putea înțelege tristețea sălbatică a acestui *sfârșit pentru totdeauna*?... O viață se închide. Voi răsfoi mai târziu caietul și, poate, \ nu-l voi răsfoi - ca până acum - singur...

Scriu cu greu. Mă simt furat de noi desfătări, de gânduri noi: Universitatea... Și mă simt încă legat de adolescența mea, de acel roman pe **care** nu l-am scris.

Nu l-am scris, pentru că nu puteam descoperi în mine și în ceilalți un roman. Eram cu toții contururi, nostalgii, mediocritate. Câteodată ridicoli, câteodată eroici. Cum aș fi putut iscodi în lumea aceasta un conflict '■ care să ducă la un roman?...

Nu l-am scris și mă apasă viața mea și viața adolescentului pe care -l-aș oglindi în roman.

Nu înțeleg nimic din tot ce viețuiește acum în jurul meu. Mă **obs&l** dează romanul, mă chinuie atâtea fapte care trebuie spuse. Și nu știu

cum să-l scriu și nu pot să-l scriu...

*

Soarele se ivește din nou.

Soarele se întunecă.

Astăzi am colindat câmpurile cu miros de toamnă, ca în după-ami« zile copilăriei. Am revăzut atâtea lucruri. Am plâns ca un adolescenta lângă un copac, descoperind un colț albastru de cer. N-am știut și nj m-am întrebat.

Am venit acasă.

De acum va trebui să muncesc mult, să muncesc fără odihnă, să-nj istovesc crunt anii tinereții. Și nu pot munci.

Mă lovesc, îmi mușc bu zele, și nu pot munci...

134

Se sfârșește, însângerață, toamna.

Mansarda mea a rămas aceeași: blândă, singură, tristă. Eu am să scriu *Romanul adolescentului miop*. Dar am să-l scriu ca un *Jurnal* al autorului. Cartea mea nu va fi un roman, ci comentarii, note, schițe pentru roman. E singurul mijloc de a surprinde realitatea, firesc și dramatic.

*

Plouă, plouă.

Dintr-o mansardă iubești întotdeauna ploaia. Vreau să închei *Jurnalul* în această zi de toamnă. îl închei, pentru că mă arde dorul de a începe chiar acum *romanul*. Am schițat cele dintâi capitole.

Voi scrie:

„Pentru că am rămas singur, m-am hotărât să încep chiar azi *Romanul adolescentului miop*...”

Sunt fericit că în grădină plouă...

SFÂRȘIT

Volumul II [GAUDEAMUS] 1928

[PARTEA I]

/ . DECOR

Castanii erau umezi după ploaie, bulevardele reci, și deasupra mea, toamna.

Pășeam sfielnic și stânjenit de privirile celorlalți. Mă încruntam ca să prind curaj. Rezemat de zid, pe coridorul ce ducea la secretariat, mă desfătam. Aș fi vrut să nu mă descopere nimeni, ci eu să-i descopăr pe toți. Și mi-erău toți dragi, și gândeam de-acum, ei îmi sunt tovarăși... Zăream prea multe studențe, și toate mi se păreau frumoase, și le socoteam asemenea Hypothiei. Simțeam cum cresc în mine nădejdi și doruri, și cum se iscodesc neliniști. Îmi spuneam: nu e așa că *aceștia* sunt cei mai frumoși ani? Și nu știam dacă trebuie să-i stăpânesc sau să-i las să mă stăpânească.

Trecuseră acele nopți tulburate de gramatica greacă. într-o dimineață dureros de senină m-am coborât din mansardă. Flori de tufănică mă ispiteau. Cerul era înalt, înalt. Casa mi se părea atât de bună, de dragă. Curtea îmi era prietenă. Tufele mari de liliac se umileau în soare. Atunci am hotărât: greaca n-am s-o învăț *acum*. S-ar fi spus că așteptam un fapt de mult făgăduit. Și nu știam ce aștept.

Trebuia să-mi găsesc prieteni noi. Dar nu cutezam să vorbesc colegilor care se așezau în băncile din fund și-mi priveau bănuitori lentilele și zâmbetul. Nu cutezam să vorbesc colegelor, care se așezau în băncile din față și nu mă priveau deloc. Așteptam.

...Ploua, ploua. Eu îmi cumpărasem cărți multe după bacalaureat. în mansardă, singur, citeam. „Cea dintâi toamnă” gândeam eu. Și zâmbeam.

...Cel dintâi curs, în amfiteatrul „Măiorescu”, ascultat lângă fereastră, înclaudat de amurgul prea sângieru și de mâna vecinei mele, prea albă, prea caldă... Jos, pe bulevard, treceau oameni care nu ne cunoșteau

136

profesorii. Gândul acesta stupid mă împiedica să înțeleg elogiul filozofiei ca supremă încoronare a activității pământenilor. Domnul vorbea rar, clar, obositor de clar și de rar. La sfârșitul orei, duduile își potoleau enervarea închizând și deschizând genți suspecte. Erau și dudu care luau note. Aveau urechile mari, părul adunat sălbatec deasupra cefei palide. Zăream tineri cu atitudini de gânditori la congres. Frunțile descoperite, sprâncenele încruntate, obraji rezemați în pumn.

Coboram scările, și globurile galbene răsăreau în seară.

Pe coridoare, perechi și grupuri. Perechile, lângă ferestre, cu ochii în toamnă. Grupurile, lângă ziduri, disprețuiau studenții sfoși sau studențele cu rochii prea lungi. Grupurile întotdeauna râd; perechile tac întotdeauna.

Cea dintâi schimbare: mi-au fost simpatici sentimentalii. „Ei doar înțeleg că totul nu e decât o glumă”, gândeam. De ce mă întristau hotărârile adolescenței, întărite în ceasuri tulburi?...

Mă stânjenea pălăria, prea mare și prea neagră. Fratele meu a încercat să glumească: studenții sunt poeți și bohemi. Dar eu aveam mansardă, și nu scrisesem niciodată versuri. Sub pălăria mare, păream mai degrabă un zugrav german. O purtam numai în ploaie. Și toamna plouă, plouă...

Cea dintâi dovadă că adolescența mea era definitiv încheiată: nu mai scriam *Jurnal*. Totul se răfuia, de-acum, în suflet, tăinuit. O altă dovadă: ceream și căpătăm bani pe cele ce publicam. Aveam bani mulți și-mi cumpăram

cărți scumpe.

...Străzile erau tot mai reci, zidurile tot mai mohorâte. Castanii îmbătrâneau cu o toamnă și iedera ruginea printre ferestre.

Dimineața, sufletul mi-era clar. Seara, sufletul se tulbura. De ce mi-am uitat visurile care înfloreau și se alungau în somn neliniștit?...

Pe coridor, în fața unei uși, seara, am lovit o duduie care m-a privit enervată. Am fost palid, apoi roșu, apoi palid. Am aflat mai târziu că pe duduie o cheamă Bibi. De arunci o salutăm umilit. Bibi nu-mi răspundea. Dar de ce îi spuneam eu Bibi?...

Nu aveam noroc. Nu-mi întâlneam colegii din liceu la nici un curs. Mă obișnuisem, însă, cu câteva chipuri. Un student basarabean, înalt, spătos, bălai, aproape chel. Era înscris la Teologie, Drept și Filozofie. Nu pierdea nici un curs și își transcria notele în caiete mari, liniate. A fost la Atena, la Sofia, la Paris. Nimeni nu știa mai mult. S-a împrietenit cu un evreu care iubea o evreică frumoasă. Era urât, dar o iubea. Am înțeles aceasta când mărturisea basarabeanului: „E așa de inteligentă!...”, trist, trist.

Mă întâlneam și cu o studentă cârnă, care citea cărți de filozofie germană și se mândrea cu feminismul. Discuta cu oricine filozofia

137

germană și feminismul. Avea un început de frază foarte ciudat: „Mă rog, I mă accepți ori nu mă accepți?”

Feminista disprețuia studentele frumoase și studenții incultți. Am surprins un crâmpeli de convorbire.

- Dacă n-au citit pe Hegel, nu-s buni de nimic! -Zău?...

Unul, indiscret.

- Dar mata de unde știi?

- Eu, domnule, sunt feministă. Altul, către vecin.

- Să fie sănătoasă...

Câteodată venea însoțită de un tânăr palid și firav. Cei care stau în băncile din fund șopteau că e un convertit.

Mai întâlneam o fată brună, cu părul retezat pe frunte, care vorbea blajin și învăța cuvinte latinești până ce începea cursul. Am surprins-o într-o zi citind un caiet cu versuri. A roșit. De atunci îmi zâmbea, iar eu o salutam.

...Dacă ploia seara, după sfârșitul seminarelor, așteptam pe coridorul cu ferestre largi. Încet, încet, mi-a pierit sfiiciunea. Întâlneam studenți de la Teologie, cu plete, cu bărbi tinere și aspre. Și studenți sărmani de la Litere, care blestemau ploaia, pentru că își pierdeau masa la cantină. Și studente din orașe depărtate, cu ochi bănuitori și ciorapi pătați de noroi. Porneau grupuri, grupuri la cămin, cu servietele sub braț.

Când trecea ploaia, pe străzi spălate și reci, mă întorceam acasă. Priveam ferestre luminate și ghiceam odăi calde, intime, cu pași moi,

feminini, pe covoare blânde. Și nu-mi îngăduiam să fiu trist.

*

Toamna, cu tristeți și amurguri, a trecut. Acum, după doi ani, amintirile sunt amare și grele. Iar eu scriu povestirea aceasta liniștit și înăspriț de pașii pe care i-am făcut. Și scriu o povestire care nu e, încă, încheiată. Viața se viețuiește înainte, iar eu scriu ceea ce a viețuit.

//. PREȘEDINTELE

Toamna am sfârșit-o singur. Și, deodată, la începutul lui decembrie, mansarda s-a luminat. Cădea seara, iar sus, la mine, se înstruneau coruri. Faptul s-a petrecut atât de repede... Am început să uit împrejurările în care am cunoscut pe doctorandul cu fruntea lată, cu zâmbet nervos în colțul buzelor subțiri. Mi-a vorbit, de-a lungul bulevardului,

138

cum orașul nu are încă un cerc studențesc, cum trec anii universității fără ca nimeni, încheindu-i, să-i cunoască. Un bătrân vrea să-și dăruiască averea pentru Cămin, dacă cercul ar exista... Și cercul nu există, pentru că fiecare se mulțumește să-și petreacă anii cu cei câțiva tovarăși vechi, de care îi leagă copilăria sau liceul. Dacă s-ar găsi, undeva, o cameră pentru început...

- Am eu o mansardă.

Doctorandul s-a împotrivit; studenții și studentele sunt zgomotoși, nedisciplinați. Vor stânjeni și obosi pe cei de acasă.

- Mansarda e a mea...

Am primit-o numai pentru coruri. Ne-am despărțit în noapte, fericiți. Dimineața, urcase treptele de lemn și ciocănea la ușă.

- Ce de cărți, ce de cărți...

Mi-a spus de tot ce făcuse după ce ne-am despărțit; adunase cinci colegi pentru comitet, scrisese apeluri pentru studenții orașului, obținuse cei dintâi bani de la bătrân, comandase la tipografie buletine de înscriere, cumpărase dosare și hârtie. Aducea o geantă încărcată. Medi-' cinist, socoti volumul aerului din odaie.

- Mai mult de două ceasuri, pentru cincisprezece persoane, nu se poate... După două ceasuri deschidem ferestrele... Voia să vestească, prin ziare, o întrunire și nu găsea sală. M-am îmbrăcat, zorit, și am plecat amândoi la directorul liceului.

Bătrânul încerca să se înduioșeze: venisem acum nouă ani, mic și sfios; iată-mă acum student; am să-mi mai amintesc, oare, de directorul bătrân, un părinte al sufletului meu de adolescent?... Doctorandul își mușca buzele de nerăbdare. La ce sunt bune toate acestea, acum? Începe o nouă viață, rodnică și avântată. Ne poate da și el o mână de ajutor? Primește să ne împrumute sala de muzică pentru cele dintâi întruniri?

- Firește, pentru studenți...

A mulțumit, cald și scurt, și a plecat; la Universitate, la ziare, la decanat, la cantine.

Pe drum, întorcându-mă singur, cu amărăciunea amintirilor directorului în suflet, am întâlnit cei dintâi fulgi.

- Decembrie...

A doua zi de dimineață, fereștriciile mele păreau albastre sub zăpadă, în odăiță, frig și tristeți. Am adus jăratec mult și lemne multe, albe. Lângă sobă citeam în ciudat informația la rubrica „Universitare”: „*is-tâzi*, la ora 5, studențele și studenții care vor alcătui corul orașului sunt rugați să se înscrie la sediul provizoriu din mansarda...”.

Am alergat jos.

- La cinci avem oaspeți.

- Câți?

139

- Nu știu; douăzeci, treizeci. Dar se face selecție... Unii vor pleca imediat...

Mama nu a crezut în „oaspeți” până ce nu a văzut pe duduia care **întreba**.

- Vă rog, aici e o mansardă, sediu provizoriu?...

Firește, era Bibi. Doctorandul nu venise. Eram nerăbdător și mă întrebam dacă e destul de cald, dacă jețurile sunt comode, dacă rafturile sunt curate. Bibi nu se aștepta să mă vadă și, mai ales, să mă găsească singur.

- Numai dumneata ai venit?

- Eu sunt... să vedeți...

- Așa e, mansarda e a duminică...

- Tocmai. Tăceam, stânjenit.

- Dumneata lucrează înainte; eu am să citesc ceva de aici... Luase *Corydon*. Mă înroșii.

- E bine?

- E interesant.

- Roman?

;

- Adică cum?

■ - N-ai citit nimic de Gide?

- Ba da. Un manual de *Economie politică*. Dezarmat, precizai.

- Acela-i de Charles Gide.

- O! pardon! Și ăsta-i *Andrei*... Zâmbea, cu ochii în carte.

- Cunosci și eu un *Andrei*, foarte bine, student la Politehnică. Un schior...

Aprobam.

- Da, da...

O rugai să ia loc pe un jeț, între rafturi.

- Nu te plictisești d-ta singur aici? Minții, presumțios.

- Nu sunt cu totul singur... Mă privi lung.

- Ciudat; nu pari îndrăgostit. Palid, palid.

M-a mântuit doctorandul; intrase fără să se vestească, cu geanta umedă de fulgii topiți, cu fruntea înăspriță de frig.

- Nu mă prezinți domnișoarei?...

140

Cum era să-i spun că o cheamă Bibi? S-a prezentat singură. I-am reținut numele.

Într-o jumătate de ceas, mansarda era plină de studenți și studente. Se adunase, la o masă, comitetul provizoriu.

Pe aceia îi cunoșteam: doi de la Politehnică, un sublocotenent în ultimul an de Medicină, un tânăr slab și gârbovit, care fuma mult și-și cântărea cuvintele. Ceilalți, străini. N-au avut loc decât prea puține dudu, pe scaune și pe pat. Ascultam cele ce le spunea președintele.

Nu era orator. Își căuta cuvintele, dar le rostea definitiv. A amintit donația bătrânului. Dar cercul nu exista.

Trebuie încheiat, cât mai repede. Corul și festivalul ne vor aduce bani. Vom merge cu colindele la miniștri, la rector, la Palat. Cercul trebuie să ajungă *persoană morală* și, apoi, *persoană juridică*. Astfel, va putea primi donația. În același timp, trebuie să încercăm o „viață studențească”.

Oaspeții mei se înflăcăraseră. Făgăduiau ajutor, muncă, entuziasm.

- Și disciplină, condiționa președintele.

Un tânăr oacheș fu desemnat dirijor. Era măgulit și rugă pe fiecare să-și încerce glasul. Fetele protestară.

- Noi ne cunoaștem glasul din liceu... Băieții, obraznici.

- E mult de atunci...

O duduie albă și cuminte se supuse.

- Do, re, mi, fa, sol, la, si...

Studentul înalt și țișanos, cu buze mari, care stătea rezemat de ușă, își dădu părerea.

- Tenor...

Râsete. Duduia se făcu roșie, mică, umilă. Intervenii președintele.

- Domnilor, mi-ați făgăduit...

O studentă, cu ochii negri în cearcane, cu buzele umede și nările tremurând, se enervă. Avea bucle negre, retezate la ceafă și mâinile dezgolite până la umeri.

- Domnule președinte, să înceapă *ei* întâi! Băieții protestară, înfricoșați.

- Primatul sexului frumos...

- Primatul curajului, replică o blondă.

În tumult, eu îmi căutam mansarda. Fum de țigară, miresme de vestimente feminine, umbre. Rafturile priveau, mute. Deasupra căpătâiului, la pat, iconița își scutura frunze din coroana uscată de salcie. Mă simțeam atât de fericit și atât de stingher!...

Intervenția președintelui soluționa dilema.

- Duduile vor face game, iar domnii vor coborî pentru câteva minute în curte. Băgați de seamă să nu spargeți geamurile...

141

Îi auzeam cum conspiră.

- Suntem *răciți*...

Fetele au acceptat atunci să înceapă, dacă *ei* făgăduiesc că vor fi liniștiți. Duduia cu cearcane sfârși gama corect, provocator.

- Numele d-voastră și facultatea?

- Nonora... Drept și Conservator. Băieții.

- Aaa?!

A doua zi au început repetițiile. Într-o după-amiază, fetele, în cealaltă, băieții. Aceasta a nemulțumit pe băieți. Veneau târziu, fumau și nu erau atenți la dirijor. A trebuit să se accepte repetiții comune. Băieții se adunau cu o jumătate de ceas mai devreme. Unii îmi cereau politicoasă iertare că mă întrerup. Și începeau să discute greva studențească. Erau câțiva îndârjiți, alții purtați de curent, alții împotriva.

- Dumneata ce crezi?

Eu nu voiam să cred nimic. Îi ascultam. De cum sosea cea dintâi fată, discuția se înflăcăra.

- Selecția prin sex, gândeam eu.

Fetele s-au plâns președintelui că „se face politică”. Și președintele a interzis-o, ca prilej de dezordine. Dacă domnii colegi vor, să discute problema în altă parte, pe îndelete.

Repetam *Gaudeamus igitur*... Se pogora în mansardă, prin fum de țigară, printre cărți, păreri dintr-un Heidelberg ce înviază. Era cald înre pereții albi, și ne bucuram că afară ninge, și ninge mult. Corurile străbăteau prin ferestruici și înviorau strada. Fetele ajunseseră prietene. Se adunau în jurul sobei de zid, răsfoiau intrigate cărți germane. Le ghiceam cum, seară după seară, sunt tot mai ispitite de mansarda mea. La început, îmi mărturiseau neliniștea cu care pășiseră într-o odaie scundă, fără covoare, cu rafturi multe și țigări fumegând. Era atât de nou, de nebănuț... Se surprindeau, apoi, dorind ceasul repetiției. Era „simpatic”. Poate visau, poate își aminteau romane sau poate nădăjduiau...

Nonora era tot mai provocatoare. Nu alegea. Zâmbea fiecăruia, accepta cât de mulți curtenitori, își lăsa admirații cu pleoape apropiate genunchii, sânii, umerii. Supăra fetele, pentru că *cere*a în fiecare seară tovarăș care s-o conducă acasă. Seduse și pe președinte, care acum dă întreba, în discuții:

- Domnișoara Nonora ce crede?...

Într-o după-amiază, am văzut cum se lăsa sărutată, la capătul se de un student frumos și prost.

- Ești obraznic... Mi-ai luat tot *rouge-u* de pe buze...

- Atât?

Se împrieteniise cu Bibi. Veneau împreună la repetiții.

142

- Cine îmi scoate șoșonii?

Poate vorbise și pentru mine. Se aplecau cinci tenori.

- Încet, încet!... N-am oferit decât șoșonii!...

Favoriza pe Radu. Îl întâlnise într-o seară la mine, și poate i-a plăcut urâtenia lui de miop voinic și cinismul celui care se lasă stăpânit de soartă. Radu era singurul prieten de care nu mă despărțise toamna. Pe ceilalți îi vedeam rar și comentam lucruri neînsemnate. Erau furioși că îmi înstrăinasem mansarda unui cerc de necunoscuți.

- În curând ai să ajungi antisemit...

Păstram aceeași intimitate în vorbă. Dar eu îmi căutam prieteni noi. Radu îmi era aproape un prieten nou.

Descopeream în el, după ce ne despărțeam, atâtea daruri pe care nopțile sfârșite în cârciumi nu le năruiseră...

Și Radu venea în fiecare seară la mine, de când aflase că vine Nonora. O întovărășea numai el acasă. Nonora îl

prefera studenților, pentru că era inteligent, cinic și „spiritual”. Ceilalți erau frumoși și vulgari. Continua, totuși, să se lase îmbrățișată de toți cei care îndrăzneau. Săruta cu buzele desfăcute, cu capul răsturnat. Se plângea apoi că „sălbaticii îi luau tot *rouge-ul*”.

Bibi mi-a prezentat pe Andrei: înalt, spătos, brun, cu priviri de muncitor ambițios. Voia să ajungă inginer șef. Inteligent și volubil, se prefăcea curios de știință, dar își ascundea cu greu ambiția. El voia să ajungă inginer șef. Mi s-a părut că Bibi îl iubește. M-a întrebat a doua zi cum îl găesc? L-am laudat, firește. Bibi s-a trădat.

- Ai văzut ce sprâncene are?...

La cea dintâi întrunire am mai cunoscut sumedenie de studenți. Nu credeau în făgăduielile președintelui: persoană morală, juridică, cămin, colonie. Se simțeau însă bine în acea sală de muzică, alături de atâtea fete frumoase și băieți deștepți. Președintele izbutise să capete semnătura rectorului pentru un act însemnat, izbutise să smulgă o subvenție de la Prefectură și aprobarea pentru colinde, festival, tombolă. Avea întotdeauna geanta plină și era întotdeauna grăbit. În mai puțin de douăzeci de zile alcătuisese un cerc recunoscut, înscrisese membrii, găsisese sediu provizoriu, împărțise sarcinile comitetului. Își pregătea, în același timp, teza în laboratorul de balneologie, cu halat alb și fruntea încrețită.

Membrii îi erau recunoscători pentru un singur lucru: că le dădea prilej să se întâlnească și să se amuze. Studentul înalt, care stă totdeauna lângă ușă, a fost poreclit „Gaidaroff”. E singurul care întrerupe lectura proceselor verbale ale ședințelor de comitet, fără să fie chemat la ordine. Colegii l-au îndrăgit și îl bat cu bulgări după fiecare repetiție.

143

La a doua întrunire s-au plătit cotizațiile. Un fapt care m-a uimit: n-a protestat nimeni. După ce s-a sfârșit adunarea, am trecut toți pe terenul de fotbal, vecin liceului, ca să ne batem cu zăpadă. Loveam îndârjit, cu deosebire în președinte, care interzisese mânușile și bulgării prea pie-troși. Taberele s-au despărțit în câteva clipe. La dreapta mea lupta No-nora, apărându-se cu servieta, chiuind, îndemnând, blestemând. Aple-cându-mă să strâng bulgări, simt zăpadă pe gât, pe păr. Nonora râdea provocator, cu capul răsturnat.

- Dumneata trădezi...

- Spune-mi, Nonora...

- Dacă mă răzbun și te îngrop în zăpadă?

- De vie?

- Uite, am glumit. M-ai iertat...

Tremuram. Se lăsase frig peste zăpadă. M-am întors acasă cu pași ușori. Aș fi alergat. În mansardă am privit oglinda mult, mult. M-am hotărât să-mi las părul lung, să-mi îngrijesc fața și să-mi cumpăr gulere albe.

Citeam, dar sufletul meu nu mai era al cărților. Ceea ce înțelegeam și simțeam din cărți, însemnam pe hârtie, cu creierul. Munceam ca la împlinirea unei datorii sau a unui obicei. Mă gândeam tot mai rar la mine însumi.

Evitam să mă adâncesc, să mă întreb, să răspund.

Pentru că părăsisem disciplina *Jurnalului*, îmi îngăduiam să mă contrazic față de mine, zi de zi. Nu urmăream nici o idee intimă. Lecturile nu mă mai nelinișteau. Le închideam în creier, în ceasul când începeau repetițiile. Viețuiam o viață nouă, ispititoare. Descopeream zi: după zi cum să ajut duduile la îmbrăcat, cum să răspund modest și politicos laudelor aduse bibliotecii, cum să zâmbesc, cum să-mi îndulcesc asprimea privirilor.

Austeritatea adolescenței se risipise în toamnă. Uitam cu mulțumire tulburările care altădată îmi scurtau nopțile.

Părăsisem ambițiile cu care învinsesem liceul. Mă simțeam atât de fericit în mansarda mea plină de tineri...

Pierdeam tot mai multe nopți cu Radu. Vorbeam despre Nonora. El o sărutase; săruta pătimaș, mușcând buzele.

Eu mă prefăceam nepăsător, păstrând masca sufletului vechi, care se năruia fără să-i înțeleg, împrejurările.

Mă deșteptam diminețile tot mai târziu. Mă așezam la masă ca un funcționar care așteaptă fluieratul fabricilor.

Citeam, citeam. S-ar fi spus că cineva mă însărcinase să-i rezum anumite cărți. Rezumam corect, fără grabă.

Adunam fișe în cartoane. Și mă surprindeam gândind gânduri obraznic de streine fișelor.

144

Noapte cu colinde la Patriarhie și Palat, îngrămădiți în mașini mari, fetele în costume muscelene, noi aprinși de vinul patriarhului și îmbătați de izbândă... Și regele care ne întreabă, pe fiecare:

- Dumneata?...

- Chimia industrială, Majestate...

Și masa cu belșug boieresc de la Patriarhie, și Gaidaroff care se întreabă câte țigări putem pune în buzunar, și Nonora care se înecase cu un cataif, și președintele care râdea fericit și sorbea pahare cu vin roșu, și dirijorul care ne felicita...

Am colindat, tot mai bine dispuși, la trei miniștri, un filantrop, un director de ziar și la decan. După miezul nopții, mașinile ne-au lăsat în fața unei curți ciudate. Era surpriza președintelui: o sală, la un prieten, cu pregătiri pentru petrecere până dimineața. Exclamații, uimire. Mă aflam între Bibi și Nonora. Bibi descoperise un plic de vizită și se distra scriind pe margini întrebări: „La ce te gândești?” Nonora răspunse: „La cel care trebuie să moară”. Eu am adăugat: „Când?” Nonora scrisese: „Acum”. Bibi era în ciudată: ... „De ce?” Eu citai din Coșbuc: „Nu cerceta aceste legi...”. Nonora: „Ești nostim”. Bibi: „Numai atât?” Eu: „Sufăr”. Nonora: „Minți”. Eu: „Ai ghicit”. Bibi: „În prudență stă fericirea”. Eu: „Zău?” Bibi: „Obraznicule!” Nonora: „Împăcați-vă”. Eu: „Nu mai

avem loc pe plic"...

Spre dimineață, cu zăpada înghețată sub stele, am întovărășit duzile acasă. Noaptea trecuse atât de repede... Se statorniciseră perechi, care își aruncau glume cu tâlc. Gaidaroff își fumase toate țigările lângă o studentă în Farmacie, mică, ochi drăcoși, sâni ispititori. Președintele, în capătul mesei, emoționat:

- Domnișoarelor și domnilor... Băieții, entuziasmați:

- *Vivatprofesores...* Bibi, zâmbind:

- Eu, aș... O blondă.

- Eu m-am întristat stupid... Haide acasă... Nonora.

- Mă plictisesc Radule, caută-mi șoșonii...

Radu suferise toată noaptea, între două studente care vorbeau cu vecinii. A fost fericit că l-a chemat Nonora. A condus-o acasă, braț sub braț. Eu am întovărășit pe Bibi și căutam fraze în care să-i pot spune: *tu*, fără să roșesc. Izbuteam.

*

Zile stăpânite de viață, îndoieli și reculegeri nu ajungeau în suflet. Și eram fericit, în început de iarnă albă.

145

///. NONORA

Nu găseam prilej să-mi surprind tulburarea. Ceasurile erau tot mai puțin ale mele. Le împărțisem: cărților și cercului. Cărți se adunau, multe. Cercul se însuflețise. Ne întâlneam, încă, în mansardă, pe înserat. Pregăteam balul și festivalul. Duzile își căutau tovarăși pentru tom- j bolă. Președintele semna tot atât de multe hârtii și compunea tot atâtea j proiecte. Vicepreședintele, cel de la Chimia Industrială, palid și calm, **cerceta** propunerile cu zâmbet și logică glacială. Nu se entuziasma, nu vorbea, nu se lăsa copleșit de efuziuni colective. Zâmbea după fiecare discurs.

- Acum, să examinăm și teza contrarie...

Îl enervau retorica și cărțile lui Nicolae Iorga. Atât. Bibi se gândea tot mai mult la Andrei, și tot mai prietenoasă se arăta față de mine. A **prinit** cea dintâi să petrecem noaptea Sfântului Vasile, împreună cu „elita”, la mine, sus. Nonora, surorile bune de la sopran, poreclite „Florența”, două mediciniste sentimentale, blonda Măriuca, Gaidaroff, co- j mitetul, câțiva de la Drept, Radu, Andrei erau invitații. Președintele a ' hotărât suma pe care trebuia s-o depună fiecare pentru sticlele de șampanie.

În ajun m-a vizitat un student spătos de la Politehnică, cu zâmbet umed și cu ochi pistruiți. Mi-a spus că e membru în cercul nostru, că și-a plătit cotizațiile și vrea „să petreacă revelionul” cu noi. Îmi vorbea intim, cu glas de bas cinic, și-mi spunea „șefule”. Firește, am acceptat. La plecare, clipind din ochi:

- Jocuri au să fie?

- Nu știu; președintele...

- Ce președinte, șefule?! *Jocuri de societate*, pupăm ca lei!... Seara, „șeful” a venit cu un tânăr livid și serios, pe care ni l-a

prezentat: Gabriel.

- Noi îi zicem „Malec”. E student și el, săracul, la Drept.

Râdea familiar. Apoi, către Gabriel care nu îndrăznea să treacă pragul:

- Mă „Malec”, mă! Hai bă, studentește!...

În mansardă se făcu, dintr-o dată, tăcere stânjenitoare. Fetele se adunaseră lângă sobă și așteptau. Comitetul era încurcat. Eu zâmbeam și ofeream scaune noilor-veniți. Nonora îi privea provocator. „Șeful” uitase să-și scoată galoșii, cu ochii la ea.

- Domnișoara e studentă?

146

!-Nu.

- Păcat, am fi fost colegi. Fetele râseră. Gaidaroff interveni.

- Nu suporti vizitele fără galoși? „Șeful” hohoti, fericit.

- Ești *bun*! Ce zici, mă „Malec”?

„Malec”, livid și serios, privea pe Nonora. Fu ajutat să-și desfacă paltonul. Se așeză pe scaun, fără să mulțumească. Iarăși tăcere.

- Pe mine mă cheamă Gabriel...

- Știm, ne-o spuse domnul...

- Elefterescu, Elefterescu... îți place, mă „Malec”? Îmi uitară numele.

- Ca la Cluj, mă, cu ungurii. Mă iertați ... era să-i înjur... Așa-s eu, patriot. Tată-meu, spaima jidanilor... Sunteți antisemiți?...

Verva domnului Elefterescu ne stânjeni. La răstimpuri, eu riscam câte un: „Da, da...”

„Șeful” ne-a vorbit de bătăile lui, la Cluj, cu sublocotenenții.

- A fost lată rău. O dată ești student! Unuia i-am zis numai atât: „Mă”?... A fugit, săracul. Râdea măgulit.

- Eu nu-s omul să mă dau înapoi când e vorba de patriotism!... Noi aprobam. „Malec” privea pe Nonora, fix, resemnat, livid. O

enerva. întorcea ochii, schimba scaunul, se prefăcea plictisită. „Malec” o privea, calm.

- De ce te uiți, domnule, așa la mine?

întrebarea izbucni înfuriată. Domnul Gabriel tresări și întoarse capul ordonat, fără să răspundă. „Șeful” făcea haz.

- Așa-i că-i nostim?... Am spus eu c-o să petrecem bine... Studentește!... Auzeam și de șampanie. Aia la miezul nopții. Nu vă dau voie mai înainte, nici mort! Eu beau două pahare, să știți! Nu mă cunoașteți... Ce zici, mă „Malec”?...

S-ar fi spus că „Malec” se încorda să zâmbească. Nu izbuti decât să-și frece pleoapele și să-și subțieze buzele.

- Așa-i firea lui, tăcut. Azi e mai vorbăreț, încă... să-l vezi când îl ceartă nevastă-sa... Rumoare.

- E căsătorit?...

- Da, din liceu... Și are o nevastă frumoasă... *Paria d'italiano con me e con altri...*

Mansarda se însufleși într-o clipă. Fetele își ascundeau anevoie interesul cu care priveau pe domnul Gabriel.

Președintele se luminează. Gaidaroff se apropie și îi oferă țigări. Domnul Gabriel se făcu palid, „Proape cadaveric.

Situația era ciudată, cu neliniști comice, grotești, Gagice. „Șeful” râdea.

147

- O nevastă... Și bine a făcut: are acum casă, masă, ce-i trebuie... El ? la slujbă, nevastă-sa la Universitate... fericiți...

Domnul Gabriel făcu iar eforturi să zâmbească. Nu izbuti. Începu atunci să privească, înghețat, pe Nonora.

Privire iritantă, care tulbură, i însinuează spaime de coșmar, deprimă, nimicește siguranța. Nonora se ridică de pe scaun.

- Eu plec.

Domnul Gabriel avu o zguduire pe care nu i-o bănuia în seninătatea lui glacială. Se scutură. Apucă paltonul, pălăria și fugi. N-am avut nici timpul să-i aprind lampa pe scara de lemn. îl auzeam, înspăimântat, cum alunecă, trosnind treptele.

- Ce făcuși, mă „Malec”, mă? Unde plecași? Stai, mă, să petrecem cu studenții... șampanie, jocuri, mă!...

„Șeful” se întoarse zâmbind.

- Așa face el... Dar îi băiat bun...

Începu să vorbească. îl ascultau toți, înclinați. Radu fuma mult, Nonora era enervată. Șopti.

- Țăștia ne-au stricat petrecerea!...

Atunci se auziră bulgări moi în geam. Aplecându-mă, zării prin ferestruică pe „Malec”. Domnul Elefterescu îi făcu semne. Ne priveam **unii** pe alții, fără să înțelegem.

- Plânge, săracul... Mă duc și eu.

Mi se păru atunci că în mansardă se făcuse frig. Înfundai lemne în sobă. „Șeful” strânse câteva mâini, zâmbind trist.

- Păcat de șampanie...

După ce am auzit poarta închizându-se, jos, în curte, am răsuflat. Președintele era furios.

- Cine i-a adus, domnule?...

- Sălbatici...

- „Malec” suferă de un început de idioție... Vicepreședintele își rosti părerea domolit și clar.

- Asta i-a venit, cred, din înșurătoare...

N-am izbutit să uităm aventura decât aproape de miezul nopții. S-a risipit din mansardă atmosfera de straniu grotesc, pe care o lăsase tonul și privirile lui „Malec”, și verva suspectă a d-lui Elefterescu, student la Politehnică. Măneam și umpleam pahare cu vin roșu. Gaidaroff se așezase lângă Măriuca, Radu lângă Nonora, medicinistele între membrii comitetului, „Florența” între cei de la Drept, Bibi între mine și Andrei. Bibi era cea mai tulburată de vizită și de concluzia acra a vicepreședintelui. Se întristase și privea pe Andrei, numai pe Andrei.

148

După șampanie se acceptară jocurile. Eram toți prea veseli. Eu ghiceam urmările unei încercări ciudate, expansivitatea crizei depășite, un surplus de energie care trebuia cheltuit.

S-a întâmplat faptul de care mă temeam de la începutul jocului: să sărut pe Nonora... Și ceilalți care savurau spectacolul, socotindu-mă timid...

Nonora era calmă; îi luceau la răstimpuri ochii ca un tăciune, apoi se adumbreau triști.

- Haide, începe... nu mă plictisi...

- Pe frunte?

- Dacă ești pervers...

- De câte ori? Încercam eu să prelungesc.

- Tu începe, îți spun eu când să te oprești.

...Și ceilalți care se desfătau... Cum era să le spun că eu nu pot săruta *altfel* pe Nonora?

- Una... două... trei... cinci... nouă... cinci... patru... Numărau băieții. Nonora mă opri obosită. Râdea.

- Nu știi...

Eram tulbuut, furios. Trebuia să mă apăr, și nu izbuteam să încep fraza.

- Cu public, firește că nu știu... -E inutil; te lauzi...

M-am deșteptat, dimineața, întristat. Aș fi vrut să însemn într-un caiet cele ce se petreceau în suflet. Pierdusem, însă, obiceiul *Jurnalului*. Ş-apoi, nici nu înțelegeam nimic. Lăsam să mă poarte viața, cercul, președintele, Nonora, Bibi... Am adormit iar. Am visat vise stranii, cu bărbați care mă strigau: „Şefule, şefule, te cheamă «Malec»!”...

Ne vedeam aproape în fiecare zi. Nonora aducea cele mai multe obiecte pentru tombolă. O întovărășea Radu, încărcând pachetele în trăsură și aprinzându-și nemulțumit țigară de la țigară. Radu continua să adoarmă în zori, dar nu lipsea de la nici o întâlnire cu Nonora. Când rămâneam singuri, îmi lăuda ochii Nonorei, buzele, pulpele, șoldurile, pielea. Îmi povestea mângâieri, reținute de pumnul ei, deasupra genunchilor, la cinematograful, sărutări prin ganguri, pe străzi dosnice. Toate acestea nu mă tulburau. Mă *interesau* ca un fapt nou și ciudat. Nonora, care bănuia indiscrețiile lui Radu, mă privea provocator în ochi. Începeam să mă supere, oprindu-se în mijlocul vreunei anecdote:

-£7nu înțelege...

Știam că Nonora nu crede ceea ce spune. Dar mă umileau privirile blajine ale fetelor și superioritatea vulgară a băieților. Și, cu toate

149

acestea, suportam situația cu un amestec de plăcere și plictiseală, pe care nu-l înțelegeam. Aș fi putut rămâne într-o seară singur cu Nonora, să mă apropiu, s-o îmbrățișez barbar și s-o sărut aspru, lung, înăbușitor pe gură. Știam că mai mult *nu se poate*. Ascultasem de atâtea ori tângu-ielile lui Radu; cum îl atâță, cum îi râde fierbinte aproape de obraji, cum îl sărută, cum se lasă mângâiată, cu dinții strânși, dar cu pumnul pe mâna lui umedă, ș-apoi îl veștejește, zâmbind drăcesc: „Acum ajunge! Hai, marș!...”

Aș fi putut face și eu același lucru. De ce îl evitam, rezumându-mă să fiu socotit un exemplar ciudat de puritate, de nevinovăție, când suportam și eu aceeași mediocră viață sexuală ca toți ceilalți, purtat de întâmplări?...

Nu-mi înțelegeam pornirea către Nonora. Când mi-a spus cea dintâia oară pe nume, am fost fericit. N-am avut curaj să mă întreb dacă mi-e dragă. Dar simțeam că *altceva* mă ispitește și mă desfată în apropierea ei. Știam cât de anevoie izbuteam să citesc nemțește după ce pleca Nonora. Mi-aminteam atâtea pagini neînțelese, din pricină că păstram în nări încă prea proaspătă mireasma ei și în ochi se furișau scenele povestite de Radu.

Mi-era teamă de ea, și o doream. Surprinzându-mă dorind-o, eram umilit, mă mustram, mă insultam. Treceau câteva ceasuri și iar mă descopeream așteptând-o.

. În dimineața festivalului a venit la gară, enervată de rolul pe care-l juca în piesă. Nu izbutise, încă, să și-l învețe. Cu Radu a băut patru coniacuri în restaurantul gării. Nu l-a lăsat să plătească.

- Tu ai să-mi plătești capriciile la bal. Poate vrei să mă scoți *regină*... Radu fuma enigmatic și-i șoptea la răstimpuri.

- Ești apetisantă...

- Ești un nesuferit!

- Îți tremură nările...

- Vei fi crezând că din pricina ta? «

- Firește...

- Ești urât.

- Știu; dar mă placi... Nonora se prefăcea că râde.

- Semenii cu un ocaș: și urât, și miop, și vulgar...

- Mă placi...

- Ești enervant și te repeți. Fugi de aici; nu mai ai nici un haz...

Bibi era indispusă că lipsea Andrei. GaidaroffT purta trusa cu machiaje. Președintele, cu ochii vii sub fruntea obosită, alerga; lăzile cu obiecte pentru tombolă, lada cu costume, bilete pentru membri, servieta cu acte...

Comitetul încercă, fără să izbutească, să organizeze convoiul-

150

pjn ocupat, zgomotoși, un vagon. Dirijorul insinua un cor; fu respins de insurgenți, care preferau să glumească în fața ferestrelor.

Am lucrat trei ceasuri ca să decorăm sala cu brad și panglici inelate de hârtie. Pianul era dezacordat, cu trei clape lipsă. Iar eu trebuia să cânt din Grieg...

Masa, în restaurantul pustiu, într-o sală caldă și înviorată de neastâmpărul nostru. Nonora se așezase între mine și Radu.

- Puneți-mi vin! Puneți-mi vin!...

A jucat la festival mai bine decât am fi socotit noi. După lăsarea cortinei înguste, s-a refugiat în odăița vecină și a cerut țigări. Aveam eu o cutie și mă pregăteam să i le dau, dar Radu i-a întins mai înainte cutia lui. L-a sărutat pătimaș, în fața noastră. Radu s-a îmbujorat, dar nu și-a pierdut calmul.

- Sărutam pe oricine îmi dădea țigări...

Președintele, încurcat, a trebuit să uite; jucase prea bine. Fetele se prefăceau supărate. Numai Bibi, tristă, o apăra.

- Așa răsplătește ea... Gaidaroff, în taină:

- Tata e de vină, că nu m-a lăsat să fumez...

Balul... Provinciale rău fardate și concurențele la premiul de frumusețe, și familii care consumă multe sticle cu sifon, și logodnicii cu haine negre și pantofi prea strâmți, și sublocotenenți care spun, ironici: „Domnișoara e pansivă”...

Președintele îmi încredințase supravegherea locului celui mai greu: garderoba. Trebuia să clasez patru sute de paltoane, mantouri, pălării și perechi de galoși, pe două mese. Răspunderea era mare. Gaidaroff îmi da ajutor și potolea, glumind, nerăbdarea celor care așteptau cu paltoanele pe braț să le vină rândul. Aproape de ceasul zece, apare - protestând că-e student și nu trebuie să plătească - domnul Elefterescu.

- Bine, șefule, nu mă anunțați și pe mine că *avem* bal! De-abia am prins ultimul tren. N-am avut nici timp să trec pe la „Malec”. Săracul, ce rău o să-i pară...

Eu l-am trimis în odaia noastră, vecină sălii de dans și vecină garderobei. Râdeam cu Gaidaroff de plăcerea cu care va fi întâmpinat „Leul”. Atunci apără Nonora.

- Închipuiți-vă, îmi spune *tu*... E revoltător, îl întrece pe „Malec”!... Eu îl *bat*!...

- Exagerezi...

- Îl bat, vă spun că îl bat... Pe el și pe „Malec”... Cine le-a spus, domnule, că avem bal? De unde i-ați mai scos, frate?...

151

În timp ce noi ne desfășuram de mânia Nonorei, apărură din sală Radu vicepreședintele și Măriuca. Erau tulburați.

- Știți că a venit prietenul lui „Malec”... Numai de el vorbește... Ne-a exasperat...

- Spune că „ce rău o să-i pară”...

- Și la toată lumea spune *tu*...

- Și e obraznic, adăugă timid Măriuca. Pe mine m-a făcut „găinușă” Semăn eu cu o „găinușă”?

Gaidaroff, curtenitor:

- Vai de mine...

Vicepreședintele căuta o soluție practică și discretă să-l elimine. Nonora prinsese curaj.

- Eu îl *bat*!

- Fii prudentă, ne-am grăbit s-o sfătuim noi. În clipa aceea intră și președintele, nervos.

- Știți că a venit... ăla... prietenul lui „Malec”...

- „Leul”, știm...

- De ce l-ați lăsat, frate, să intre? Se duce la fiecare și-i povestește cum a cunoscut el pe „Malec”. Și râde singur, și bate din palme... Ne-a compromis cercul...

Eram toți furioși, dar nu ne puteam stăpâni să nu admirăm situația de vodevil, comică și ciudată, pe care ne silise s-o acceptăm, pentru a doua oară, domnul Elefterescu. Eu râdeam fără nici o părere de rău și făgăduiam președintelui să scriu o comedie cu acești doi prieteni străni.

O duduie din localitate mă întrebă blând și jenat.

- Vă rog... e adevărat că studentul care stă la masa primarului a cunoscut pe „Malec” sau e o farsă?

Nonora i-a explicat înfierbântată legăturile dintre artistul de cinematograf și prietenul d-lui Elefterescu. Nu trecu mult, și intră chiar „Leul”, îmbujorat de vin.

- E prea cald aici, fraților... Deschideți geamurile... O să răciți... Așa a răcit sora lui „Malec”...

Nu avu nimeni curajul să înceapă. Naturalețea „șefului” dezarma. Se apropie de Nonora și clipi ștângărește din ochi.

- Te-ai dat cu jidanii, hai? Interveni președintele.

- Fără politică, te rog, și fără obrăznicii. Domnișoara e indispusă...!

- Ți-o dispun eu, șefule... Că doar n-o fi amorezată... Vicepreședintele începu o frază în care punea două premise, politicos și reținut.

- Așadar, concluzia...

- Ia lasă gluma, șefule! O dată suntem studenți...

152

Nonora se îmbracă mâniată, spuse „noapte bună” și plecă. Radu și eu mine alergăram în stradă. N-a voit cu nici un chip să se întoarcă.

- Mă torturează... e obsedant cu „Malec” al lui... Îl văd... e *aici*... Sunt nebuni amândoi, ascultați-mă pe mine... Sau e beat...

Radu a voit s-o întovărășească acasă. Nonora m-a acceptat pe mine. Am așteptat în gară trenul de unsprezece și un sfert. Nonora a cerut lichior și cafea. I-am oferit cutia cu țigări. Părea că nu-și aduce aminte.

- Iar sunt plictisită... De altfel, țigările sunt proaste, și tu degeaba aștepti să te sărut, mai ales fără public și fără adversari.

Atunci i-am apucat mâna și am mușcat-o sălbatic. Ochii i-au sticlit în cearcăne; tremura. Și-a ascuns mușcătura sub batistă. Tăcere. Mă zărise cățiva călători, care nu-și mai luau ochii deasupra noastră. Nonora nu părea stânjenită; fuma și umplea pahăruțul cu lichior. O admiram cât e de rezistentă.

- Poate știi să și săruți...

întrebarea fu șuierată cu buzele și cu ochii. -Da.

- Păcat. Nu mai ești interesant...

Știam că se prefăce. Mă apropiam mult de ea, mai mult ca niciodată. Nu știam ce să-i spun. Nu știam nimic; nici cum s-o privesc, nici cum să-mi păstrez mâinile, nici dacă trebuie s-o mai mușc.

-Nonora!...

- Te afectezi...

Cele două ceasuri, în tren, le-am petrecut neliniștit, stăpânindu-mă să n-o sărut, să n-o îmbrățișez. Mă întrebam la răstimpuri, fără să știu dacă eu *voiam* să mă întreb sau dacă întrebarea mă stăpânește: o iubesc? Nu puteam răspunde. Dar mă simțeam trist, trist când răspundeam: o iubesc... Mi se părea că alături de răspuns încolțește o nouă întrebare: aceasta e dragostea?... Și iarăși mă gândeam: nu! nu!...

Nonora era plictisită și fluiera. Îmi spuneam cât de mult va trebui să mă schimb ca să-i plac: să știu glume, s-o conduc la spectacole, să știu să-i apuc brațul, fără să-mi încurc pașii, să-i vorbesc curtenitor în public, fără să mă stânjenesc, să fiu îndrăzneț, să învăț dansurile, să-mi croiesc hainele la magazine de pe Calea Victoriei, să-mi părăsesc cărțile, să Pierd prietenia lui Radu...

În gară abia am mai găsit trăsuri. Nonora era gânditoare. Îmi vorbea "mult mai blajin. În sufletul meu izvorâră atunci chemări uitate, din ado-j'scență, din anii când scriam *Jurnal*. Cineva strigă, înlăuntrul-mi: vo-^llâ, voință, voință!... Sufletul mi se luminează ca după o regăsire. Dar lu-^a era palidă și tremurătoare. Nonora îmi vorbea blând și cald. Ș-a-i, iar p *tzr*;**

Poj

^lf>r a tăcut.

153

În mine, chemările creșteau, creșteau. Îmi vedeam anul fărâmițat din pricina Nonorei. Și cel puțin dacă mi-ar fi dragă. Dar nu mi-e dragă. Mă tulbură, numai.

Aproape de casă, Nonora îmi șopti, cu gura aproape.

- Măine vin iar la tine...

- Poate să nu fiu acasă.

Zâmbeam. Nonora mă privi, fără să se supere, fără să se încrunte.

- Devii interesant...

Am plătit birjarului, care s-a depărtat cu urechea la pândă. Simțeam nevoia să *spun*: „Nonora, mă plictisesc eu acum. Am nervi și am sânge. Tu mă enervezi fără a fi cel puțin o femeie fatală. Și nu e nici cazul *La femme et le pantin*. Rămânem prieteni. Dar la cinematograful cu tine nu merg și nici n-am să te văd prea des. Mă consumi inutil. De altfel, am de lucru..."

Nonora pășea lângă mine, O bănuiam neliniștită.

- Vorbești niște absurdități... Și tu, și Radu sunteți bolnavi: vă socotiți irezistibili. Poate crezi că voiam să te seduc, nu? Veneam la tine să te văd în treacăt, atât. Nu poza în victimă. Puteai fi mai politicos, dacă aveai de lucru...

Nu știam ce să răspund. Ne-am urat „bună seara" reci și rezervați. Pe străzi, întorcându-mă acasă, **îmi** era ciudă și mă simțeam totuși fericit. „Am voință, am voință!..." mă mințeam eu.

De arunci, Nonora n-a mai bătut la ușa mansardei.

Pe d-l Elefterescu l-au eliminat cu un mijloc riscant: i-au dat să bea rom și vin alb. A cântat singur *Gaudeamus* în restaurant, a început să plângă, a jurat că iubește pe Nonora și a făgăduit să înscrie în cerc pe soția și sora lui „Malec".

Stăteau lângă el Gaidaroff și Radu, ca să nu spargă paharele. Președintele a cerut personal scuze familiilor la care se așezase „Leul", întrebând:

- S-teți antisemiți?

După miezul nopții a început să vorbească italienește cu Gaidaroff.

Sfârșea toate frazele tânguindu-se:

-*Ilpovero*, „Malec"...

A învinuit Cercul că nu știe să petreacă „studentește": trebuiau să rețină pe Nonora și s-o pedepsească silind-o să-l sărute. Apoi, trebuiau să interzică dansurile, iar publicul să joace hora. Se oferea să cânte el dacă l-ar fi acompaniat Nonora. A povestit numeroase anecdote cu tatăl lui „Malec", care știe să cânte din flaut. Râdea atât de puternic de ce^e povestea, încât a trebuit să-și scoată gulerul. A voit să intre în sala 5¹ să vorbească publicului. Ca să-l rețină, Radu l-a călcat pe picior. ■

154

glecterescu a început să plângă și apoi a insultat pe președinte, în lipsă, ămindu-l,jidan".

După două sticle, a adormit.

IV. INTERMEZZO

A fost o iarnă întunecată și neliniștită pentru mine. Vreme de două luni, din ceasul când întâlnisem pe președinte până în noaptea despărțirii de Nonora, mă călăuzise un strein. Simțeam aproape organic cum mă modific sub înrăurirea oaspeților mansardei mele.

Ajunsesem incoherent, dezorientat și stăpânit de slăbiciuni, ca toți tovarășii de cor. Mă gândeam prea mult la Nonora, și gândul acesta nu-mi îmbogățea sufletul, ci numai îl tulbura, îl usca, îl înăsprea.

Reîntoarcerea a fost chinuitoare. Mă simțeam atât de bine, în fiecare seară, în mansarda plină... Cald, fum de țigară, glasuri tinere, apropierea Nonorii, prietenia lui Radu, glumele lui Gaidaroff... De acum, tăcerea. Uitasem ispitele ce cuprind sufletul în înserări singuratic. Am regăsit voluptatea amară a zilei încheiate tăcut, la masa de lemn, neștiut și nedorit de nimeni. Seninătatea nostalgică așternută pe frunte de ispitele înfrânte, de mondenitatea definitiv depășită, de bucuriile pe care sufletul le-a cunoscut, le-a sorbit și nu le-a destăinuit altui suflet.

Zi după zi mă încordam să-mi găsesc vechea cale. Alunecam în întrebări chinuite, mă nelinișteau hotărâri pe care trebuia să le iau și nu aveam curaj. Noptile erau iarăși întrerupte de tresăriri, obosite de insomnii. Im făgăduisem să nu evit scrutarea până în adâncuri.

Cea dintâi hotărâre: acoperirea lipsurilor surprinse în toamnă. Regăsii disciplina lecturilor de dimineață, în mansardă, cu note și extrase. Dar munca nu mă istovea și nu mă liniștea. Tortura era Nonora și experiențele pe care le bănuiam în prelungirea tovarășiei noastre. Îmi spuneam: acolo era viață, aici sunt cărți; acolo era curaj, propeșime, noutate; aici e lașitate comodă și surogat. Și nu știam dacă trebuie să mă felicit pentru pasul meu, care îmi dăruise rostul și unitatea, dar care mă ^{de}părta, poate, de viață.

Încercai reîntoarcerea la asceză. Nesincer, și cu ispitele lui Radu, ^{as}cetismul meu fu curând înfrânt. Mă resemnai să accept fiziologia fără ^{se}ntimentalism și fără pierdere de vreme. Nu voiam să mă risipesc în ^{ac}uplări inutile. Ce-mi putea dăru Nonora în schimbul renunțării în? Câteva luni de tovarășie sexuală, și încă făgăduielile erau îndo-^{le}lnice. Le-aș fi primit cu brațe largi, sincer, deschis, pur sexual, așa

155

cum se cuvine între două fapte cu suflete și creiere străine. Primejdia 1 era alta: derivatele actului firesc, sentimentalismul sau poza. Mi-erJ teamă că ne vom minți și că ne vom pierde timpul în vorbărie zadarnică și ieftină. Timpul întâiei mele tinereți, închinat îndurărilor sau desfată- rilor. Timpul, pe care îl poftream bărbătește și îl fecundam cu sângele și creierul meu, trebuia să-l scurg nătâng alături de Nonora, ca oricare alt tânăr înconștient și mediocru.

Sinceritatea pe care mă încăpățânasem s-o păstrez ar fi fost năruită. Toate experiențele adolescenței, anulate. Aș fi devenit un cifru, o păpușă comună, trup purtat de viața celorlalte trupuri.

Dacă mi-ar fi fost dragă...

Cesurile erau tot mai mult ale mele, și liniștea nu mă dăruia. O așteptam senină și rece, ca limpezimea mării după furtună. Sufletul îmi era turbure, turbure...

Zile dure, într-o mansardă înzăpezită. Hotărârea mea de a rămâne singur a impresionat pe noii prieteni.

Președintele a găsit un alt sediu, în sala unei societăți. Am fost atât de trist în ziua când a coborât dosarele, resturile de la tombolă, biblioteca... Nu-mi mai rămăneau decât umbre în odăița albă și amintiri în suflet. Începea să se desprindă o toamnă, un *trecut*. Nonora, Nonora... Dacă nu m-ar fi ispitit gura și șoldurile ei, aș fi rămas alături de toți ceilalți. Aș fi cunoscut fericirea mediocră și sură a vieții viețuite, tară pași mari înainte. Aș fi căpătat amărăciunea cinic sentimentală a celor care spun: mi-am trăit tinerețea! De ce se confundă risipirea tinereții cu viețuirea ei?... De ce nu înțelegeau tovarășii mei că o anumită sensibilitate, înstrunită de un anumit creier, poate experimenta în câteva săptămâni intens și vivace visul sau virtuțile lor de ani?... Și de ce nu înțelegeau ei că porunca tinereții e de a trece înainte?...

Așteptam, așteptam liniștea în dezghețul iernii. Și când tulburarea Nonorii se risipi, alte tulburări mă stăpâniră.

Nu căutam să știu cine sunt. Nimeni nu se înțelege, dintre toți câți îndură alături de mine carnea și duhul, îmi spuneam. Niciodată nu voi izbuti să mă cunosc așa cum îmi cunosc biblioteca. La răstimpuri, mă surprind. Mă luminez; mă în-fioară simțământul că acesta sunt eu, și tot ce spun sau fac altfel nu le fac din porunca mea, ci din porunca străinilor din mine. Încerc să rânduiesc cele câteva rezultate. Nu izbutesc; se exclud, se dușmănesc, se anulează unul pe altul.

Am hotărât să aleg din mine anumite caracteristici și să-mi spu^l *acesta sunt eu!* Am coordonat caracterele și mi-am poruncit să nu viețuiesc lăuntric decât pentru a le încălzi și a le face să rodească. Voia" să-mi *creez* o unitate cu riscul a oricâte renunțări și mutilări. Altminte^l

•

156

nu aș fi putut împlini nimic din cele ce amânasem pentru maturitate. Maturitate înseamnă *unul*, palpitând sub rezerve, socoteam eu.

Trebuia ca tinerețea mea să-și aibă înțeles în afară de cărți. Trebuia să încep maturizarea, să-mi pregătesc sufletul pentru revelațiile ce în curând mi le va dăru viața. Și noua viață se va petrece numai în mine, fără ca ceilalți să o bănuiască. În curând, supravegherea și ațâțarea mea lăuntrică îmi vor revărsa în creier și în suflet un prea plin al cărui izvor ceilalți nu vor izbuti să-l înțeleagă.

După o iarnă începută violent și sfârșită în întuneric, știam și simțeam un singur adevăr: că voi viețui două vieți,

una ascunsă, alta în plină iumină.

Cea subterană mă va stăpâni și, pus la încercare, în timp de criză, voi ști să aleg.

V. PROFESORUL

După vacanțe, cursurile de la Filozofie erau mai puțin populate, întâlneam studenți care nu înțelegeau nimic din cele ce rostea, distant sau intim, profesorul. Socotiseră filozofia o știință care începe, ca oricare alta, cu lămurirea elementelor: atomii, funcțiunile chimice, teoriile fundamentale. Dar filozofia, la Universitate, nu era o știință, nici o metodică, ci o înmănunchere de cursuri. Iar fiecare curs era un profesor, care vorbea ceea ce îl interesa pe el.

Nimeni nu știa ce este filozofia. Aflaseră că se studiază, la seminarii, diverse și interesante probleme. Aflaseră și lucruri noi asupra presocraticilor, la istoria filozofiei. La logică nu aflaseră nimic, pentru că profesorul vorbea prea clar și prea convingător, iar după câteva lecții auditoriul pierduse firul cursului și profesorul descoperise alte cinci.

Cei care se înscriaseră la Filozofie fără lecturi și experiențe se surprindeau dezorientați și părăseau cursurile, preferând să-și continue întâlnirile la orele de istoria literaturii române modeme, unde profesorul era glumeț și sala întotdeauna bine dispusă. Era un obicei al Facultății de Litere: nici un student nu putea pași în publicistică decât polemizând. Igar cu profesorul de literatură română și estetică literară sau adunându-l la seminarii. Profesorul era bătrânior, grăsun, miop și blând, "orba îi era irezistibilă, cu ușoare băgăuiri și tolerate greșeli de amatică. Trăia numai pentru literatură. îi dăruise astfel un Institut și o tii, cu bunăvoința guvernului și contribuțiile studenților. Nu avea

157

elevi propriu-zis. Soarta profesorului era tragică și mă înduioșă; nu-l laudau și nu-l respectau decât acei tineri care aveau volume de tipărit și] prea puțin curaj să-și caute editor. Sau tinerii care năzuiau catedre, con-l ferințe, posturi, bacșișuri literare. Profesorul era de o stranie și perversă naivitate. Nu înțelegea nimic, vorbea și scria ca să nu-l înțeleagă nimeni, se socotea singurul critic estetic al țării, se socotea genial, pentru că era batjocorit, și era bun, și era blând, și zâmbea...

Părând inofensiv, contribuia totuși an după an la anularea bunului-simț literar și la minciună. Fanatic, persecuta - poate regretând - pe cei care i se împotriveau, lui sau sistemului estetic. Cei câțiva care dovedeau curajul să-l înfrunte sufereau consecințe ani îndelungați. O casă de editură le era definitiv închisă, un grup de reviste obscure îi insultau sau îi ignorau, la Universitate întâlneau neîncredere sau vrăjmășii. Profesorul de estetică literară era temut și bârfit, era guvernamental și nu accepta tezele de doctorat care nu-i comentau sistemul. Primise cele mai multe și mai nestăpânite insulte din țară; nu se supăraseră. Răspundea într-o limbă jalnică, încercând să fie polemic, neizbutind să ajungă decent. Era profesorul cel mai glorios, cu sală numeroasă și selectă. Veneau studenți din toți anii și de la toate facultățile.

Vorba lui era irezistibilă... Numai fetele nu înțelegeau de ce e persecutat Maestrul. Fetele îl ascultau și, neînțelegându-l, îl socoteau profund. Fetele îi citiseră cursul, confuz și nesfârșit; le creștea respectul, pentru că nu-l puteau memora. Fetele ascultau cu desfătare atacurile tinerilor, dar nu le dădeau dreptate, afară de cazul când vorbitorul era frumos și brun.

Ore de întâlniri mai erau la cursul de literatură franceză sau la filo*logie. Se întâlneau numai perechile sentimentale, fete ce lucrau la Biblioteca Academiei, băieți cu gesturi romantice sau naționaliste. La literatura franceză, studentele copleșeau. Se pogorau în sală miresme și fluturări de stoffe, ca într-un salon. Perechile se așezau în fund, lângă ferestre.

Cursul de istoria artelor se ținea într-o sală comodă de conferințe, profesorul comenta cu o biciușcă operele de artă proiectate. Sala, 1 întuneric, părea un trup ce respiră pătimaș și prudent. Veneau aici perechile mondene, studente care disprețuiau sentimentalismul și studenți care știau să profite de ceea ce nu disprețuiau ele. Se așezau aproape, cu servietele și blănurile pe genunchi. Repetau toți, cu dinții strânși, același gest, pe care-l cunoscuseră dintr-un roman „en vogue". Cu timpul, ntifl mai stânjeneau. Fiecare știa că vecinul sau vecina sunt tot atât de tulburați. Câte un oftat prea sincer nu mai revolta pe nimeni. Se descopereau toți, la lumină, îmbujorați, nervoși, încălziți.

158

Zvonurile despre însușirile cursului de istoria artelor se răspândiseră uimitor de departe. Astfel, întâlneam la ieșire studenți de la Politehnică ci studente de la Farmacie. Un prieten de la Drept venea întotdeauna cu o duzduie frumoasă și neastâmpărată, care nu absolvise externatul. Cele câteva studente cuminiți se refugiau în primele bănci sau se așezau pe strapontine. Băieții ajungeau îndrăzneți.

Știau și profesorii de cele ce se petrec în sala de conferințe. Dar cursul de istoria artelor nu se putea preda decât pe întuneric. De altfel, viciul era atât de inofensiv și practica atât de universală.

La seminariile de filozofie vorbea întotdeauna un student din anul III, mărunț, blond, subtil și elegant. Cei din fund l-au poreclit „Ghiță". Cei din față îi spun „La Fontaine", iar fetele -, „Gigi", pentru că e curtenitor și îndrăzneț.

Se ridică și începe:

- Valorificând sub unghiul strict pedagogic și riguros scolastic aderent contingent timpului, locului și persoanelor (zâmbeste), încercând o subsumare a elementelor direct fecundate de exercitarea formală a unor metode care nu exclud preocuparea gnoseologică, accesibilă printr-o nouă structurare...

Nu înțelege nimeni ce vrea să spună „Ghiță”. Profesorii îl suportă, timizi. Dintre colegi, nu îndrăznește nici unul să i se împotrivescă. Răspunde, prompt și obscur:

- Ideea kantiană și raționamentul prin recurență...

Se află veșnic în căutare de formule inedite. Ca să facă un compliment, încearcă duzini de epitete.

- Te flairez accesibilă în simptomele d-tale etice... mai bine, în manifestările d-tale neurologic-spirituale... sau în ecuația cedărilor inevitabile...

Într-o seară a venit la seminar un student tot atât de mărunț, tot atât de erudit și de subtil. E cunoscut sub numele de „Galvanometru” sau „Micul Kant”. Vorbește cu glas de adolescent și lovește cu pumnii în bancă.

- Ești subversiv, l-a învinuit pe „Ghiță”.

- Dumneata ești dicotiledonat.

- Cum sunt?

- Ești amfibiu metafizic.

- Plasează definiția în planul coerenței și al logicii evidente.

- Nu accept sfatul metodologic într-o ripostă de dialectică personală.

- Ești obraznic.

~ Corosiv periferic... Intervenii profesorul, uluit. ~ Domnilor, vă rog...

159

- Să-și retragă cuvintele...

- Le retrag, poftim, imputându-mi numai organica fatala-mi predispoziție către...

Interveniră auditorii din fund.

- „Ghiță”! Ochi mirați...

- Despre mine e vorba?...

La Filozofie frecventau studenții serioși, buni și semidocti. Pentru că cei incuți nu înțelegeau, iar ceilalți își maturizau, prin propriile lor lecturi, conștiința și cunoștințele filozofice. Singurul curs unde se încăpățâneau să vină studenți și studenți care nu înțelegeau *linia* conferințelor, ci numai frânturi dispartate era cursul de logică și metafizică. Profesor tânăr, cu fața smează, brăzdată, întunecată, cu ochii clipind straniu, cu profil ciuntit, cu pupile albastre în cearcane tulburate.

Profesorul intra zâmbind, puțin plecat din umeri. Se așeza comod pe scaun, fără demnitate universitară, și-și începea vorba firesc, clar, rotind capul. Fiecare frază părea atunci gândită. Profesorul se bucura de formula găsită și o repeta, modelând-o, o insinua plecat peste catedră, o pronunța cu accente perfecte, o dezgolea. Formula îl mâna într-un raționament al cărui rezultat nu-l putea preciza mai înainte. Auditoriul alerge câțiva pași, apoi îl asculta cum se depărtează, chinuit de întunericul care învăluia încă noua formulă, îndurerat de întunericul celorlalți, ispitit să lase gândirea nesfârșită și să se întoarcă la o formulă lui cunoscută și accesibilă celorlalți. Ceasul trecea cu un profesor chinuit pe catedră și o sală înmărmurită, sedusă de neliniștea comunicată cu pupilele, cu cearcănele, cu profilul ciuntit, cu gesturile, cu întrebările iscoditoare: „Nu? Nu?...”

Când sala rămânea prea multă vreme inertă, profesorul o înviora cu șarjele împotriva manualelor de logică și împotriva lui Kant. Profesorul mărturisea că ceea ce lipsește manualelor de logică e logica.

- Asta nu înseamnă că nu trebuie să le citiți...

- Să le citiți, dar să nu le credeți...

Fetele își opreau zâmbetele cu batista. După ce pleca, fetele comentau ochii și urâtenia seducătoare a profesorului; băieții își mărturiseau îndoielile. Cei de la Litere nu înțelegeau cum a putut să-și treacă doctoratul cu o teză de matematică. Cei de la Politehnică nu înțelegeau cum poate fi mistic ortodox. Cei de la Teologie nu-i iertau glumele și pornirile lui lumești.

Mie mi se păreau toate acestea firești și recomandabile. Învățaseși de mult să nu mă uimească un geometru poet, un filolog muzicant, u”

160

mistic profesor de anatomie. Mă neliniștea, însă, *ortodoxismul* lui. Înțelegeam că experiența sa religioasă poate fi autentică și în afara cadrelor logice. Dar respectul către *dogme*, socotite nu nuclee de *credință* potențată, ci *adevăruri* ce pot fi dovedite rațional? Dar credința lui ortodoxă era efectivă sau sugestionată, rezultatul unei necesități de pură spiritualitate sau concluzii teologice?

Viața profesorului de logică însemna pentru mine siguranța că soluția acelor crize începute în adolescență trebuie să mi se lămurească. Dacă această viață e aceea pe care o lasă întrezărită. Și dacă, mai ales, nu crede în primatul *grației*. Dar veșnica lui ispită, biruită sau biruind în suflet, stâlcindu-și izbânda între pupilele albastre și pleoapele întunecate? Neliniștea care nu era numai logică, încordându-se în metafizică și în teologie, nu putea stăruie într-o conștiință care a găsit pe Dumnezeu. Dacă profesorul *nu crede în Dumnezeu*, așa cum nu cred nici eu, cu toate chemările care tulbură sufletul? Dacă *el* nu crede, nici eu nu-mi voi găsi liniștea pe acest drum, pe care pășesc

das de destin și de în-frânările mele. Ce drum să apuc *altul*, dacă profesorul de logică nu l-a apucat înaintea mea? Și dacă, totuși, crede? Cum să-i spun că sunt creștin fără să cred în Dumnezeu? Cum să-i spun că arareori mi se pogoară Iisus, *în mine din mine*? Pot răspunde, logic: *așadar, Dumnezeu nu există*, pentru că eu, poate un păcătos inconștient și mândru, n-am izbutit să-l cunosc? Și însăși această cunoaștere — despre care nu știu nimic — cum o voi putea *discuta* cu el? Să-i vorbesc deschis sau să-l încerc prin întrebări? Și cum l-aș putea *încerca* pe el, cel mai ascutit dialectician al Universității?

După fiecare ceas de logică mă nelinișteam și mai mult. Neliniștea și disperarea m-au cuprins de câte ori am încercat, în ultimii ani, să înțeleg până la sfârșit problema logică'. Sinteza clasică nu m-a mulțumit din ziua când am surprins arbitrarul împărțirii în noțiuni, judecăți, raționamente; de când am aflat singur că judecata nu e întotdeauna stabilire de raporturi între două noțiuni, ci și între o noțiune și un obiect sau între două obiecte, am disprețuit-o. Ajunsesem să nu mai disting o noțiune de o judecată. Profesorul mă ajută să descopăr singura deosebire: elementul existențial; deosebirea dintre „tunet” și „tună”. De aici, puteam merge singur mai departe. Dar mă întunecai într-atât, încât fui nevoit să mă întorc din nou la manual. Cercetai logica lui Benedetto Croce. Aflai te primele capitole frânturi din observațiile mele, rar conducând la alte fezultate. Croce era clar și obscur. Trebuia, apoi, să cunosc bine logica hegeliană. De la Hegel - pe care nu-l pătrundeam întotdeauna - m-am 'Wors la moderni. Au trecut săptămâni chinuite, cu Gentile, cu Goblot, ^{cu} Enriques. Într-o dimineață am dosit cărțile în raft, zăpăcit, deprimat, ■stovit, fără să fi aflat nimic *sigur*.

161

Atunci m-am hotărât să vorbesc profesorului. A zâmbit tot timpul, încurajator. Eu bâiguiam, sfielnic, și nu izbuteam să-i dezvălui *întreaga!* tulburare. Mă întrerupse.

- Fericită vârstă, nouăsprezece ani... Mulți înainte... Numai, nu ai de -ce să te grăbești. Cum să-ți spun? Lucrurile acestea nu se înțeleg bine] decât după ce *nu le-ai înțeles* mult timp. Eu m-am lămurit după șapte J ani; deși problema inducției nu am priceput-o nici până acum... Și sunt *i* probleme pe care nădăjduiesc să nu le pricep niciodată...

Mergeam alături, pe lângă Universitate. Profesorul mi-a vorbit blând și prietenește. Atunci, l-aș fi întrebat:

- Dumneata crezi?

Dar știam că nu *putea* să-mi răspundă.

- ...Nu înțelegem nimic prin noi înșine. Acestea ne vin așa, la o anumită vârstă, cum vine impulsul sexual sau artrismul...

- Dar eu *vreau* să mă lămuresc, în logică...

- Eu te-aș sfătui să te zăpăcești complet și absurd. După aceea, ai să te limpezești, ai să înțelegi firesc, fără eforturi, fără tortură...

- Ce trebuie să fac?

- Să-ți pierzi timpul... Știi să-ți pierzi timpul? Ia o foaie de hârtie și mângălește-o cu creionul până seara... Apoi, du-te prin cârciumi. Dar nu poza și nu discuta filozofie. Ai strica totul... Bea, domnule!...

Îl priveam uluit. Ochii profesorului licăreau albaștri în orbite stinse. Era palid, palid, cu sprâncenele drăcesc arcuite.

- Dumneata ești precoc. Cu atât mai rău... Eu, la vârsta dumitale, mă țineam de beții... Și tot am ajuns rău, profesor universitar... Dar dumneata?

- Cafea bei?

- Câteodată. Eram stânjenit.

- Nu te sfii. Eu nu am picioroange ca onorații mei colegi. De altfel, dumneata nu pari cu desăvârșire neinteresant, iar sârăcia nu mă jenează într-atât să nu pot oferi o cafea și țigări unui tânăr prieten...

Ce mi-a vorbit la cafea? De Mach, de Pascal, de italieni, de Poin-care, de Descartes; mai ales de Descartes.

- Când te vei duce în Germania, vei înțelege pe Descartes... Acolo, oamenii merg altfel pe stradă. D-ta știi cât de mult poți învăța într-un oraș în care oamenii se mișcă *altfel* decât aici?

Avea pentru fiecare autor o exclamație, un epitet, o paranteză, *o* laudă sau o injurie. Când mă privea mai prietenește, eram ispitit să-l în¹treb.

- Dumneata crezi?...

162

Evita religia. O singură observație i-a alunecat, cu părere de rău.

- Cunosc un creștin cu două fiice păgâne. Deși ascet și duhovnic, nu le izgonește. Fie că știe, fie că nu știe, el e nebun sau Dumnezeu...

Ne-am despărțit în seară. Strângându-mi mâna, m-a sfătuit:

- Dacă vrei să afli religia, citește logică, medicină și biologie, mai ales sinteze biologice. Religia câștigă procesul în absență...

Pe drum, singur, tulburat, gândeam.

- Profesorul meu e un geniu... sau poate un farseur... Cum aș putea ști?

Ajungând acasă, am amânat lămurirea definitivă. Pe masă se aflau destule alte cărți, și hârtie albă, ispititoare, era pe masă, și gânduri multe, și căldură multă în suflet, și cerneală neagră, neagră.

Povestind lui Radu întâlnirea cu profesorul de logică, am făcut o descoperire care m-a uimit: prietenul meu și tovarășul de bar înțelege sensul și simte nevoia filozofiei. Părăsind lauda Nonorei - care nu-l îngăduia dincolo de pulpe - mi-a pus întrebări la care eu și poate toți cei care nu se mulțumeau cu vorbe nu puteau răspunde. Nu-l auzisem încă vorbind de „mântuire”.

- Și e ciudat că eu bănuiam lucrul acesta demult. Rugându-mă, aflu că am să fiu mântuit...

- Dar cum ai să fii mântuit?...

- Nu știu. Poate, nepierind. Am să mor, și sufletul nu are să moară. De aceasta sunt sigur, deși, incult, nu ți-aș putea da vreo dovadă... Și ți spun că nu e nici închipuire, nici minciună. Știu că, păcătos fiind, am să trăiesc în veci... De altfel, nu mi-e frică de moarte... Mi-e frică de moartea fără Iisus...

Îl ascultam cu mirare. Dezvăluirea sufletului prietenului mă tulbură. Nu bănuisem că misticismul pe care îl socoteam împrumutat și confuz era de o simplitate atât de creștină. Radu era creștin, creștin; și era atât de păcătos...

- Dar, te-aș ruga, lucrurile acestea să nu le afle prietenii, nici No-nora...

Munceam aceeași muncă aspră a celui ce se întărită să-și ducă făgăduința, împotriva tuturor ispitelor, la împlinire. Sfârșeam iama cu "n suflet îndurând tulburările toamnei și presimțirile primăverii.

#

Acum, când scriu, înțeleg fiecare neliniște, și nerăbdarea, și pofta de a mă cunoaște și a mă stăpâni. Și faptele mele, și munca mea, și teama, și¹ bucuriile, și tristețile le înțeleg. Dar atunci nimic nu înțelegeam, și "It mă îndurera nesiguranța, și nimeni nu bănuia jarul sufletului meu,

163

nici profesorul cu luminițe albastre și sprâncene drăcesc arcuite. Profesorul era singurul care mă putea liniști.

Și el mi-a spus că trebuie să! mă tulbur.

Sfatul era mult mai sincer și mai adânc decât aș fi crezut atunci.

VI. PRIMĂVARA

În anul acela, ea s-a pogorât blândă și a luminat orașul cu castani înmuguriți. Lumina a înviorat mansarda.

Trebuia de acum să întârzie cât mai puține ceasuri la masa de lemn. Primăvara mă biruia întotdeauna. Era singura ispită care mă stăpânea, mă fărâmița, mă hotăra să apuc drumuri potrivnice sufletului meu. Primăvara, mântuirea mea erau norii. Norii buni și tulburi, care-ntunecă zămbetul orașului cu chemări. Mi-au fost dragi norii care revarsă în suflet tristețea sobră și poartă deasupra creștetelor fluturare largă de destin. I-am așteptat, norii mei, în după-amezi parfumate, când eram ispitit să lovesc în zidurile odăiței prea albe și prea strâmte, să adun flori în rafturi. Mă bucuram de fiecare tresărire a razelor: se întunecă! se întunecă!... Dar soarele stăpânea iarăși, și mă târam iarăși robit.

Primăvara mea nu era asemenea celor pe care le cunoșteam din viața tovarășilor sau din cărți. Era amară și sălbatică. Mă întârtau căldura, vântul, soarele, **grădinile**, femeile. Orgasmul mă tortura ceas cu ceas, îmi biciuia carnea, îmi sângera creierul, îmi îndurera sufletul. Dacă priveam pomii goi, mă copleșea furia; dacă întâlneam o brazdă, lăcrămam; în fața râului, urlam; scrâșneam din dinți mângâind o piatră: pământul cu aburi calzi mă silea să-l sărut., să-l mestec, să mă frământ cu bulgării lui grei pe pieptul gol, să-mi înfig umerii în brazde negre și să privesc soarele. Nu aveam niciodată curajul să ies singur din oraș într-o zi de primăvară prea senină. Mă istoveau numai frânturile zărite în grădini. În fața câmpurilor nu-mi mai puteam **înstruni** reflexele. Știu eu ce se putea întâmpla?... Viețuiam începutul acela de primăvară ca un șir de nopți în iatacul unei amante cu doruri nestăpânite. Nu-mi rămânea un simț, un colț de sensibilitate, o fărâmă de creier neconsumat. Vrajmașa mea cunoștea toate iscușințele unei perverse. Mă tortura cu ramuri de cireș înflorit, cu șolduri de trecătoare necunoscută, cu cer dureros de clar, cu chemări către pribegie. Trotuarul era o ispită: sinuos, curat, liniat corect de umbra streșinilor. Copiii mă supărau, fiindcă mă surprindeau iubindu-i. Eu nu voiam să iubesc copii. Paseri, paseri năpădeau tulpinile de iederă. De ce n-au întâlnit furtuni cu moarte în valuri vinete?

164

Adormeam nopțile înfrânt, umilit, ca un rob sângerat la roată. Visam vise de tragic sexual. Mă deșteptam pășind pe covor de lună și mă îmbrăcam, și porneam pe străzi, rătăcind, mult, mult. Nu mă linișteau nici tovarășiile cât de prelungite, în odăi străine, cu trupuri străine. Nu mă linișteau nici marșurile prin orașul nopții. Nici lecturile săvârșite chinuit. Nu mă liniștea decât întunericul biruind ziua, ploaia mohorâtă și rece, monotonia pomilor, a străzilor, a trecătorilor...

Și nimeni nu bănuia înfrângerea care mă zdrențuia, umilindu-mă. Și eu nu voiam s-o mărturisesc. Știam că ceilalți mă disprețuiesc, socotin-du-mi sufletul nesimțitor și uscat între cărți. Mă bucura aceasta și mă necăjea. Cum le-aș fi putut spune lor că primăvara mă tulbură, mă biciuiește și mă smerește?...

Nu mă umileau poftele, dorurile, elanurile, nebuniile, evadările care mă chinuiau în vântul și seva primăverii. Ci faptul că acest dinamism epuizant îmi era *poruncit*, îmi era dăruit o dată cu înflorirea câmpurilor, cu căderea paserilor. Nu era al meu, era al trupului străin care îmi înlocuia trupul o dată cu dezghețul. Trupul strein pe care mi-l împrumută primăvara, aceasta era umiliția cruntă, neștersă. De ce știam să-mi stăpânesc trupul, sensibilitatea, creierul toamna, vara, iarna? De ce nu-mi stăpâneam trupul și sufletul primăvara? Poate că nu mai erau ale mele; ci ale sexului, ale speței, ale vârstei.

Nopi, nopți de furie... Zile fără plâns, fără scrâșnet...

Simțeam cum ceea ce prețuiesc mai mult din sex: înfrânarea se risipește, și eu nu puteam face nimic, nimic... Acum, când povestesc aici fapte de mult trecute, nu mai mă înspăimântă primăvara. S-au petrecut limpeziri dureroase, lămuriri care au înăbușit răzvrătiri surde. Acum, primăvara o aștept cu acea nostalgie virilă pe care o dăruiesc crizele depășite, cu o tristețe blândă și reținută, ce se cerne în singurătate. Acum știu că ceea ce mă tulbura altă dată nu era primăvara, ci *altceva*. Nu-mi era teamă de șuvoaiele care se revarsă în sânge și se consumă, istovindu-mă, ci de *sufletul nou* ce se insinuează. Mi-era teamă să nu părăsesc hotărârile mele pentru hotărâri mediocre, desfătătoare, pe care să le regret apoi, ani triști. În Nonora nu mă înspăimânta trupul ei, pe care îl doream între brațe și piept. Mă înspăimânta abrutizarea prin sentimentalism fals, risipire de timp, prefacerea mea într-unui din acele numeroase și perfecte instrumente de dragoste, parfumat, îngrijit, spiritual și pozeur.

Înjirmăvară nu mă înspăimânta viața cărnii, a creierului, a sufletului, înțelegeam că ursita sensibilității e suferința, că cea a creierului e "eputința, că ursita cărnii e dorința întreruptă numai de dezgust și

165

niciodată potolită. Înțelegeam toate acestea și mă bucuram că nu le bănuiește nimeni.

Primăvara mă putea îndrăgi de o faptură care iarna sau toamna mi-ar fi rămas prietenă. De ce să iubesc sub porunca cerului, a cireșului, a liliacului? De ce să fiu înșelat? De ce să *aștept*? Așteptarea iubirii, primăvara, mă umilea mai mult decât toate poftele care îmi sugrumau răsuflarea și-mi biciuiau sângele. Așteptarea e o atitudine feminină. Mă simțeam pasiv și îngândurat ca o fecioară sentimentală care își așteaptă, resemnată, stăpânul să o culeagă. Înfrângerea aceasta mă umilea, mult, mult.

Primăveri înapoia mea, primăveri înainte. Și iată că acum nu mai mă tem de ele. Și scriu aici, nebănuit de nimeni, într-un caiet pe care îl ascund între cartoane cu fișe. Și scriu în miezul toamnei. Și nimeni nu. poate să afle dacă sunt trist.

Și nu sunt trist, nici de toamnă, nici de povestea cu amintiri.

VII. MUNCILE ȘI ZILELE

Iarna, cercul s-a adunat în sala Societății, la care intervenise președintele. Dar membrii nu erau niciodată prea numeroși. Cei care își aminteau mansarda intimă și caldă se simțeau stânjeniți într-o sală prea mare, streină, rece, cu scaune multe și cu tablouri oficiale între ferestre. Președintele era disperat de tânjeala care amenință să destrame, definitiv, cercul. Munca iernii - banii adunați la cor, la festival, la bal - era primejduită. Comitetul sfătuisese șezători intime săptămânale, dar nici unul nu voise să-și ia răspunderea. Nici revista universitară, pe care președintele mi-a încredințat-o, nu izbutise să refacă atmosfera din vacanțele Crăciunului. Trebuia să cutreier singur sălile ca să întâlnesc pe profesorul care ne făgăduise articolul de fond. Trebuia să scriu singur cronica, să fac singur trei corecturi, paginația și expediția. Adormeam istovit, după miezul nopții, în mansarda încărcată cu fascicule.

Revista nu se vindea. Nefiind nici antisemită, nici filosemită, n-a interesat. Cel dintâi număr a fost cumpărat din curiozitate. Celelalte așteptau.

Eu nu disperam. Mă întovărășisem cu un prieten din liceu, Petru, în al doilea an la Drept și Filozofie, temut la seminarii prin dialectica-i iritantă. Cunoștea toată Universitatea. Găsisem și un administrator: pe

166

dirijorul corului, care își cumpăraseră un caiet și izbuti să încurce atât de mult socotelile, încât trecuse un excedent de douăsprezece mii de lei.

Cu numărul 3 se ivi un incident, de pe urma căruia revista nu mai supraviețui decât o lună. Publicasem recenzia obraznică asupra cărții de frunte a unui bătrân și celebru profesor. Recenzia avea păcatul de a fi documentată. Un ochi părunzător ar fi înțeles cât de scump mi-a fost autorul cărții, cât de mult îl înălțasem, ca să mă dovedesc atât de crunt și nestăpânit în fața unei deziluzii. Ar fi descoperit, înapoia paginilor de intempestiv frondeur, reproș de discipol, care a încercat mai mult decât o decepție.

N-a înțeles nimeni. Cel criticat a intervenit pe lângă profesorii mei, a protestat, s-a tânguit, a scris câteva articole în cotidianul său sub obsesia faptului, fără să-mi pomenească numele. Prin Petre, îmi ajungeau zvonuri care îmi dădeau de gândit: revista va fi suprimată, eu supus consiliului de disciplină, riscând eliminarea. Ca să nu piară revista, m-am retras, făgăduind lui Petre să lucrez alături de el sub pseudonime. Numărul în care s-a tipărit vestea retragerii a fost ultimul număr. Prin intervenția unui profesor politicos și binevoitor, conflictul nu ajunsese în discuția senatului universitar. Logic, nici nu putea ajunge.

Profesorul de estetică literară m-a învinuit, într-una din revistele sale, de ignoranță și obraznicie. Am răspuns aspru. Aceasta a bucurat pe autorul cărții recenzate și a stânjenit pe profesorul politicos, care trebuia să intervină din nou la profesorul de estetică literară. Eu nu înțelegeam nimic din tot ce aflam. Gândeam că e firesc să critic cu argumente o carte imperfectă și s-o judec în pagini pătimașe când autorul fusese pentru mine un îndreptar. Amenințările nu mă amarau. Eram hotărât să pierd un an, dacă prin aceasta evităm o adulare. Ghiceam de pe atunci gândurile la care am ajuns mai târziu: că sensul vieții nu e fericirea, ci realizări eroice. Fiecare suflet stăpânește virtual eroismul, gândeam. Dar fiecare suflet pălăiește câțiva ani tineri în jurul viziunii eroice, apoi acceptă valori mediocre, se pleacă vieții celorlalți, se usucă și piere. De ce n-aș fi eu acel suflet care - cu oricâte

renunțări să ating eroismul? Cine știe; poate voi birui ca *erou*. Și apoi, biruința nu poate avea însemnătate, ci numai încordarea neostenită către ea.

...În acel început cald de primăvară, cele dintâi primejdii îmi erau îndemnuri nebănuite. În ziua când am citit rândurile profesorului de estetică literară împotriva-mi, am lucrat îndârjit, aproape fără să mă ridic de la masă, douăzeci de ceasuri. Vestea am aflat-o dimineța. Am strâns dinții și am început să citesc. Am prânzit într-un sfert de ceas. Seara, m-am mulțumit cu un pahar de lapte cald, la masă, cu ochii pe ^{ca}arte. Am citit iarăși toată noaptea, fără să mă știe nimeni, până în zori. M-am deșteptat după câteva ceasuri, cu capul greu. Mi-am amintit un

167

singur cuvânt: „ignorant”. Aceasta m-a limpezit, m-a îndârjit. Tremu-**ram** de furie și de încredere. Aș fi cântat, aș fi urlat, cu dinții strânși și **Ochii** pe carte. Am adormit în zori. Închisesem ușa cu zăvorul. Cineva al ciocănit, a treia zi. N-am răspuns, cu ochii pe carte. Îmi tremurau muș-**chii** și fruntea îmi ardea, și creierul vibra ca în febră. Eram atât de în-; cordat, încât nu-mi scăpa un cuvânt. A patra zi, mă simțeam istovit, năuc, cu oasele sfărâmate, cu creierul turbure. Am închis ochii și mi-am închipuit sala profesorului de estetică literară; „e un somnoros”, îl auzeam... Somn? Uite? Să-mi fie *mie* somn? Iarăși mi-am simțit mintea proaspătă ca în prima zi din regimul douăzeci de ceasuri. Și nu bănuia nimeni. Mișteam, spunând că-mi pregătesc o lucrare urgentă de seminar și trebuie să mănânc la masa mea, ca să nu pierd continuitatea. Dar ei nu știau că nu dorm nopțile. Mă deșteptam la opt, ca până atunci.

După o săptămână, citesc o notiță batjocoritoare într-o revistă provincială. Am hotărât să suprim somnul. Mă înăbușea gândul că sunt *un ignorant*. După câteva ceasuri de muncă, un junghi îmi fulgeră în inimă. Mă încovoiai. Nu puteam răsufla. La cea mai neînsemnată mișcare, simțeam că mi se sfarmă viscere încordate. M-am târât în pat, palid și rece. Eram furios că voi muri stupid, călcat în picioare, *eu*, eu care voisem să ucid somnul. Răsuflăm greu, fără să pot ridica grumazul din piept. A trebuit să sun. Panică, planșete, tânguieli. Doctorul venise cu trusa urgentă. Când a aprins lampa cu alcool, m-am înviorat. Am început a respira, ușor, ușor. Nu mai mi-a făcut injecția. Mi-a numărat bătăile inimii, rezezi și neregulate. Spaima și junghiul îmi pricinuiau palpitații a căror primejdie nu o bănuiam. După câteva ceasuri, criza trecuse deplin. M-am tulburat privind-mă în oglindă: livid, descompus, cu părul umed și ochii supți în pleoape vinete. A trebuit să-mi îngădui, de atunci, patru ceasuri de somn, oricâte insulte aș fi primit.

Mă întărau nu numai cele ce se spuneau împotriva-mi, ci, mai ales, cele ce nu se spuneau. Lunile de tăcere în jurul muncii care o îplineam gemând mi-au fost cele mai prielnice. Gândeam: „Domnii nu vor să știe că exist? Îmi ignorează, încăpățânați, scrisul? Cu atât mai bine. În curând *vor trebui* să știe, pentru că astfel *vreau eu!*”

Pentru mine, pronunțarea poruncii: *vreau!* era aproape un rit magic. Se legau de ea atâtea ani de chinuită adolescență, atâtea experiențe, atâtea mii de ceasuri de lecturi surde. Voința era pentru mine o realitate, cu roade în rafturi și în sertare.

Cu cât mai mult *se tace* în jurul meu, cu atât mai mult scriu și citesc. Mă întristează gândul că în zece, douăzeci sau treizeci de ani nu voi întâlni aceeași dușmănie. Dacă voi fi lăudat, pierdeam. Atunci îmi voi clădi o casă cu terase la mare și o voi locui singur. Nu voi citi nici o revistă, nici un ziar. Și voi munci neconținut. Sunt încă atâtea lucruri care

trebuie adăncite: limbile orientale, matematica, istoria antică, religiile, istoria științelor, științele, filozofia, istoria artelor, ocultismul, filologia... Pentru toate acestea trebuie timp și disciplină, socoteam eu. Și va trebui să scriu, iar scrisul e amar și anevoie de împlinit câteodată. Cum am să le sfârșesc fără dușmănie sau rară tăcere?... Mă îmbăta, pe atunci, miresma eroismului care nu înfloarește decât în sufletul aspru și vast, revelat sieși de singurătate. Dar eroismul -singura justificare a vieții - nu rodește decât prin cumplete și neconținute renunțări. Nu fuga de realitate mă tortura, ci voința de a stăpâni, renunțând, realitatea. Nu-mi era teamă de ispite. Aș fi vrut să nu viețuiesc decât vânturat de ispite, dar să știu a le depăși. Nu tânjeam după liniște, după confortul mizantropului. Pofteam lupta necurmată, neînfrântă, care pogoară în suflet aroma dumnezeirii și a dracului. Și luptă necurmată nu întâmpin decât în singurătate, unde ispitele și amintirile sunt puhoi.

Viața mea, de nimeni cunoscută, a fost o neistovită încordare după eroism. Pofteam amărăciunea și disperarea eroului ca pe un fruct sau un șold alb. Nu-mi zâmbea sufletul decât după împlinirea unui fapt care depășea omenescul. Visam câmpuri largi și vânt aspru, și drumuri de piatră detunată spre munți cu nori. Mă zăream urcând, urlând, mușcând stânca, sângerând. Visam o austeritate care să înspăimânte forțele mediocrilor din orașul și timpul meu. Atunci aș fi fost erou. Voiam să viețuiesc, încă o dată, prin mine, eroicul.

Eram de multe ori înfrânt. Din suflet, din carne, năvăleau ispitele desfătărilor imediate și dulci. Îmi spunea arunci un străin, din suflet: renunțarea înseamnă mutilare; *eu* sunt complex, sunt nesfârșit în dorurile mele; cum *să aleg*? Cum să renunț?

Și nu știam ce trebuie să fac.

Voința mi-o înăspream prin muncă. Știam atât: că trebuie să-mi descopăr și să-mi exalt toate potentele sufletului și creierului. Nu mă temeam de experiențe cerebrale. Dar celelalte? Viața, sufletul?... Ce trebuia să stăpânească în mine? Voința și creierul sau sufletul?... Eu îmi poruncisem să lupt întotdeauna pentru împlinirea *adevăratei* mele vieți, de nimeni cunoscută. Dar dacă viața lăuntrică se va realiza prin suflet, iar nu prin creier? Voi avea

atunci voința să renunț la *creier*, la mine Msumi, la munca și scrisul meu izvorât din forja țestei?
Și nu știam ce trebuie să fac...

168

169

VIII. DRUM DE LA MĂNĂSTIRE

În dimineața Floriilor, trenul de Constanța ne-a lăsat în gara mănăstirii. Eram toți copleșiți de primăvară. Eu mă împrietenisem din nou cu Nonora, iar Bibi râdea de șoaptele lui Radu. Gaidaroff ieșise din iarnă îndrăgostit de Măriuca. Și Măriuca îl îndrăgise, și era blondă, cu I buze roșii și ochi negri.

În vagonul nostru se mai afla un grup de studenți ce plecau tot spre mănăstire. Râdeau, râdeau. Printre ei, la o fereastră deschisă, am zărit un chip de fată. Tresării. N-a observat nimeni, nici Nonora, care mă încredința că primăvara îmi va fi fatală și voi sfârși prin a mă îndrăgosti de ochii, părul și sânii ei. Am coborât în gară zgomotoși, cu președintele în frunte. Nu știam câți suntem, și aceasta ne bucura; poate eram mulți, mulți. Am pornit pe drumul ce înconjoară lacul. Pădurea își deșira mugurii. Printre copaci, arbuști înfloriți, frunze veștede și colți de iarbă

mare.

Grupul de studenți și studente ne întovărășea. Auzeam neconținut și stânjenitor de clar râsul fetei de la fereastră. De ce tresărisem? Mă chinuia părerea că o mai văzusem undeva, la munte, într-o vară, demult. Nu izbuteam să deslușesc nimic. Și totuși, ochii verzi și nostalgici în umbre viorii, sub sprâncene frânte în unghi de mirare, îmi erau cunoscuți. Nu înțelegeam de ce, privindu-i, mă abăteau tristeți vechi și amintirea unei vacanțe singuratice, și melancolia adolescenței aspre. Și râsul continuă clar, enervant, larg. Poate eram singurul pe care să-l supere. Mă supăra, pentru că *râsul fetei era pentru alții...*

Am pășit smeriți și ne-am închinat în biserică. Era frig întunecat printre candelă. La ferestre, înfloriseră ramuri de cireș. Și fata cu ochi verzi șoptea, șoptea, stăpânindu-și râsul...

O clipă, a rămas tăcerea în biserică. Ceilalți plecaseră, pășind. Plecase, poate, și fata. Era de acum liniște. Întorcându-mă, o zării privind lumina stinsă prin ferestre. Buzele i se adunaseră într-un zâmbet trist. Ovalul feței se liniștise, palid. Ochii lăcrămau dar poate nu lăcrămau, ci numai mi se părea mie. Ochii îi erau atât de ciudați în pânza de tristețe... M-am prefăcut că nu văd nimic. Și eram fericit, și mă desfăta gândul că a rămas aici, *singură*. Știam că nu crede și că nu se roagă. Bănuiam tristețea care o năpădește, pentru că aici sunt umbre, întuneric, trecut, iar afară e soare și zvonuri de viață; și, poate, nu vrea să le asculte. Cine știe de ce lăcrămează? Poate iubește sau poate așteaptă; și nădejtile ei încep să le irosească anii. Cine știe de ce privește fereastra stingând soarele-

170

Poate își amintește; sau poate presimte durerea vieții care cere să fie viețuită *toată* și nu îngăduie, în același timp, decât fărâmituri de desfătare...

Pe mine m-au chemat. Când i-am trecut prin față, ochii râdeau, fără lacrimi. În curtea mănăstirii era prea multă lumină, și băieții erau prea zgomotoși, și fetele râdeau, râdeau...

Am vizitat cu Nonora cripta înțesată cu sicrie. Oase galbene, lucioase sau putrede, mate, printre coroane vechi, cu înfiorări metalice. Nonora nu era tristă.

- Hârcile acestea mă învață să-mi fac de cap, acum, când sunt tânără...

Am râs amândoi. Mă privea făgăduitor și atunci, fără să înțeleg, am sărutat-o. Buzele Nonorii îmi stăpâneau gura ca o ventuză. Părul ei îmi tulbura pumnul. Am zguduit-o de bucle și i-am strivit iar buzele de gura mea. Îi luceau ochii și râsufla cu nări fierbinți.

- Vezi că mi-ai luat tot *rouge*-\A...

Ce mulțumit am fost că mustrea Nonorii, amintindu-mi ațâți străini care o sărutaseră, mi-a îngăduit să mă întristez...

În curte, am întâlnit iar râsul fetei cu ochi verzi. O înconjura cinci băieți, și ea le declama frânturi de strofe: Codreanu, Minulescu, Iosif, Coșbuc, Arghezi. Mă uimea și mă tulbura. Celui din urmă i-a recitat frumos și enigmatic câteva strofe banale și sincere.

- Ghici?

- Victor Eftimiu?...

- Fugi de aici, că nu știi nimic! Ascultă alta.

- Philippide, Demostene Botez?...

- Ași!

Cum de n-au ghicit că era un poet tânăr, care poate o îndrăgise și îi scria strofe cu gândul la ochii ei?...

- Ce vreți? Eminescu sau Topârceanu?

- Spune-o p-aia cu balada popii...

Fata se opri, după câteva versuri, zâmbind galeș.

- Alegeți alta, cu dragoste... Nonora mă chemă.

- Haide, s-aduce rachiul...

În pădure, am mâncat pe fața albă, întinsă deasupra ierbii și frunzelor. Președintele destupă sticle cu vin vechi, și

se bucura că renaște viața cercului. Cele două „Florențe” făcură cafea. Gaidaroff căuta brân-duși cu Măriuca. Radu se plimba pe alee alături de Nonora, fumând și Șoptind.

171

Atunci s-a petrecut un fapt pe care nu-l nădăjduiam să se împlinească. Fata cu ochi verzi venea alergând. Bucle scurte îi întunecau i fruntea. Când și le respiră, ostenită, rămăneau numai câteva şuvițe care-i l dădeau un aspect sălbatic și gingaș.

S-a apropiat zâmbind de „Florența”.

- Vrei să-mi dai și mie o cafea? Știi cât mi-e de somn... A zâmbit atât de frumos mărturisind că îi e somn...

- Pe dumneata te știu de la Facultate, spuse lui Bibi. Știu și cum te cheamă... Avem o prietenă comună, Viorica. Bibi s-a luminat.

- Dacă îmi bănuiești numele, adaogă cu sprâncenele poruncitoare, te rog sănu-lspui...

Băieții începură reflecții ironice. Fata cu ochi verzi le răspundea tot atât de prompt, râzând și clipind.

Președintele se desfăta. „Florența” îi servi o ceașcă cu cafea neagră.

- îți mulțumesc, duduia. Domnul de lângă d-ta seamănă cu un persan; poate sentimental și erotic; în orice caz, ferește-te.

„Persanul” de la Drept râdea măgulit.

- Eu, domnișoară, nu înțeleg...

- Firește, ești consecvent cu remuneratoriile d-tale însușiri...

- Pardon.

- Cu d-ta nu mai discut.

„Persanul” se mulțumi să ridice din umeri în fața cozonacului adus de președinte. Ceilalți erau iritați de vorba degajată și caustică a studentei necunoscute. Eu încercam zadarnic să mi-o închipui în biserică.

Începură inevitabilele ghiciri în ceașca de cafea. Fata cu ochi verzi voia să știe, voia să afle viitorul cu o nerăbdare dezarmantă.

- Spune-mi... Numai atât? Flaide. spune-mi și altceva...

Se ruga, se alinta, porncea, ispitea. N-o mulțumea nici un tâlc. Fatal, îmi ajunsese și mie rândul.

- Dumneata ești prietenul lui Bibi? Știi să ghicești?

- Numai în palmă, minții eu încercând un zâmbet de chiromant.

- Poftim!

Îmi întinse palma. Dar cum era să-i spun ceea ce *aflasem* din vorbele și privirile ei față de ceilalți?

- Mai bine să renunțăm. Nu vă pot trăda caracterul în public, încercai eu o retragere onorabilă.

Fata se supără. Îmi apucă pumnul și mă sili... Ceilalți comentau bine dispuși mersul meu terorizat. Am ales un trunchi răsturnat, aproape de lac. Gândul că aș putea părea ridicol, mă calmă. Vorbeam deslușit, fără „d-stră” și fără să roșesc. I-am apucat mâna, am privit îngândurat linii din care înțelegeam prea puțin și i-am făcut portretul.

172

O știam atât de bine, o simțeam atât de apropiată, de lămurită... Mă asculta tot mai interesată, mai atentă. Eu vorbeam, vorbeam. Sufletul fetei cu ochi verzi - pe care îl *voiam* capricios și neliniștit, slab și vast, torturat de doruri și paralizat de mediocritatea împlinirilor — îl modelam tot mai precis, cu contrastele evidente, cu umbre, cu gânduri ascunse chiar față de sine.

Cele ce aflasem din Freud, strecurate cu pricepere, o revoltară.

- De unde știi și asta?...

Eu eram încurcat, pentru că sfârșisem toate liniile palmei. Am trecut apoi la față. Acolo înțelegeam mai mult. dar ceea ce *bănuiam* era mai aproape de adevăr. La răstimpuri, fata tresărea și ochii verzi își păleau luminițele.

Sfârșind, nu știa ce să-mi spună. Zâmbi, stânjenită.

- Trebuie de acum să mă feresc de d-ta! poate îmi ghicești și visurile...

Am rămas pe trunchiul răsturnat până seara. Am vorbit, am vorbit deschis și mult, despre cărți, despre visuri,, despre sex, despre înfrângeri, despre biruințe neștiute de nimeni. Fata asculta. La răstimpuri, stânjenit de sinceritatea și debitul vocabularului, o întrebam.

- Vă jenează?... -Nu.

Mărturisea aceasta fără alte cuvinte.

Se schimbase. Nu m-a întrerupt, nu a glumit, nu a încercat calambururi cum făcuse cu ceilalți. Eu bănuiam tot ce se petrece în sufletul ei de sentimentală naiv mascată sub vervă și bănuiala mă încuraja. Vorbeam, vorbeam... îi surprindeam, câteodată, ochii alunecându-i peste lac, peste pădure, departe.

Și nu voia să-mi spună numele... Un capriciu deplasat, gândeam eu.

- Mi-e teamă să nu-ți placă, se alinta ea.

Mi-amintesc cum s-a înserat, cum ceilalți au plecat spre gară, după ce ne-au chemat lung prin pădure. Aveam atâtea să-i spun, pe care nu le spuseseam Nonorei, nici lui Bibi... Am întrebat-o de tovarășii ei.

- Sunt niște colegi obraznici. Am preferat cercul d-stră pe care îl știam de la o prietenă...

Trebuia să ne grăbim. Și, totuși, ea serezemase de trunchi și-mi puneă întrebări cu răspunsuri lungi, și-mi povestea, și-mi povestea.

Am plecat spre gară când răsăreau stelele. Apucasem cărarea ce ocolește lacul, am trecut de pădure și am ajuns pe șosea. Noaptea stăpâna rece și senină. Am întrebat-o dacă îi era frig.

-Nu.

Observai, însă, că nu mă privește decât pe mine, că îi e teamă să-și 'ase ochii alături, pe câmp, pe șosea. Poate o înspăimânta noaptea.

- Ți-e frică?

173

- Mult, foarte mult. Mi-e frică întotdeauna noaptea pe câmp... Dar dacă d-tale nu ți-e frică...

- Mie, nu...

Adiau arome de iarbă umedă, de flori, de pământ. Ne opream, lai răstimpuri, să ne odihnim pe marginea șoselei. Aveam mâinile argintate \ de lună. Ea mi-a recitat sute de versuri cu luna. Eu i-am vorbit de tul- I burările celor care îi primesc lumina direct pe craniu. S-a îngrozit.

- Mi-e frică, iar mi-e frică...

- Dumneata ai bucle...

La gară, aflăram că ultimul tren personal trecuse către oraș cu un sfert de ceas înainte. Ochii verzi s-au înspăimântat o clipă, apoi au râs.

- O aventură mai mult... Ce ne facem acum?

I-am spus gândul meu: apucăm șoseaua înapoi și luăm drumul cel mai scurt, care taie calea ferată. Până în oraș nu sunt mai mult de doisprezece kilometri.

- Câte ceasuri?

- Trei.

- Vom ajunge la unu noaptea.

- De abia în oraș. Nu știu în ce cartier Țezi mata...

- Altă soluție nu e? -Nu.

- Haidem.

În servietă, mai păstrasem cornuri și cozonac. Tovarășa mea le găsi fără pereche. Eu nu mâneam și îi povesteam cu amănunte *Martin Eden*.

- Cât sunt de incultă, se întrista ea.

Forța lui Martin Eden a impresionat-o. Îmi spuse cum nu poate suferi băieții spilcuiți, drăguți și proști. Îmi destăinui preferințe prin Universitate, printre profesori și studenți. Eu îi povestii conflictul meu cu recenzia din revista universitară și fui fericit că îmi dă dreptate. Cum de am ajuns, apoi, la *Sixtine* și la ocultism?

Nu aveam nici unul, nici altul, ceas. Măsurăm timpul după lună și după oboseala ei.

- Crezi că mai avem mult?

Eu îndrăgisem răspunsurile afectând maxima.

- Un drum în noapte nu-l sfârșesc decât zorii; dar niciodată nu obosește în doi...

- Am început să ostenesc.

- Dacă vrei, brațul meu...

Mergeam, cu luna înapoia noastră. Noaptea era tot mai rece și mai aromată de câmpuri.

Tremura, îngreunându-mi pașii. Eu, niciodată nu mă simțisem mai odihnit.

174

- Tot nu ți-e frică?

-Nu.

Și mergeam, și eu vorbeam, iar ea mă asculta, cu părul înfrigorat de adieri. Și înapoia noastră, luna. Iar înaintea noastră, șoseaua albă, ducând spre orașul cu lumini multe în noapte.

Am ajuns târziu, după două, în fața casei. Povara brațului mi se păruse binecuvântată. Mă simțeam mai puternic, cu mușchi proaspeți. Ea pleca pleoapele și păsea istovită.

Orașul o înviorase o clipă. Îmi mărturisea că trecerea pe acea uliță de periferie, cu lătrat de câini și felinare pâlbind, o înspăimântase. Pe bulevardul pustiu înainta cu încredere. A trebuit, apoi, să urce stradela cu piatră tare, și osteneala o copleși. Răsufla prelung.

În fața casei, o întrebai:

- Părinții d-tale n-au să te certe?

- Părinții mei nu stau aici. Și apoi, la vârsta mea, sunt *absolut* liberă...

Îi întindeam mâna, spunându-i „noapte bună”. Mă opri.

- Nu mi-ai ghicit viitorul. Să-ți mai arăt palma? -Nu.

Mi-amintii de toate hotărârile și nădejtile pe care mi le mărturisise: își va lega viața numai de un om superior; va ști să înfrângă voința părinților și prejudecățile mediului. Acel om nu-i va fi numaidecât *soț*, ci poate numai „le compagnon”.

Și atunci i-am prevestit căsătoria cu un bărbat pe care nu-l cunoaște și care nu o cunoaște, viață de provincie, profesoară cu soț funcționar, acceptând tot mai mult mediocritatea, cedând zi după zi, uitându-și năzuințele și dorurile, abrutizându-se de munca stupidă, de absența aerisirilor, de amanți și copii...

- Astfel, duduie, te va înăbuși viața orașului mort, pustiu de suflete... Vei uita cărțile frumoase... Vei lăcrăma sau vei plânge, poate, toamna. Toamna cheamă atâtea amintiri... E stupid... Îți vei pierde timpul amintindu-ți ceaurile de elan universitar și poate vei regreta renunțările la originalitate... Va veni, însă, o vreme când nu vei mai avea nici regrete... Ci numai un soț vulgar și copii. Vei înțelege că tinerețea ți-e *definitiv* încheiată, că n-ai văzut încă lumea, că n-ai trecut oceanul, că ești osândită să-ți suporti familia pe care ai acceptat-o într-un ceas de oboseală sau de lașitate plictisită... Vei duce viața obscură și mediocră a tuturor celor care își fac, tineri, visuri ca ale d-tale... Nu vei păstra cel puțin nici *conștiința* înfrângerii.. Vei uita tot, tot, în mediocritatea sură Și invincibilă...

175

De ce m-am întristat și eu, prevestindu-i? Și de ce *simțeam* realitatea j cuvintelor, pe care i le rosteam deprimat eu însumi de soarta ei?....

Când am privit-o iar, plângea. Plângea, de aceasta sunt sigur; j lacrimile îi alunecau blând pe obraji, și din ochii ei se revărsau tristeți *i* de mare moartă.

A izbutit să vorbească, zâmbind.

- Dumneata glumești. *Niciodată* nu voi accepta viața din nuvelele lui Cezar Petrescu.

- Așa spun toți și toți sfârșesc acolo. Dumneata vei suferi mai mult, pentru că ți-ai plănuvit vieți prea frumoase și te-ai născut mai sensibilă. Atât...

Iar a lăcrămat. Mi-era milă de ochii ei, dar simțeam atâta bucurie sălbatică să-i prevestesc biruința vieții mediocre și ucigătoare...

- Ca să supraviețuiești, ai nevoie de o voință și o perseverență în nebunia renunțărilor, cum d-ta nu poți atinge, niciodată... Pentru că ești femeie, și ești sensibilă, și ești capricioasă...

- Voi găsi *un om!*...

Zâmbii. Ce era să-i răspund? Ca să sfârșesc, am glumit.

- Pun rămășag că în trei ani vei fi căsătorită în provincie, și că *nu* vei fi fericită... Precizez, resemnarea nu înseamnă fericire... mai ales la anumite femei...

Ea a deschis alene poarta. O istovise atât drumul de la mănăstire...

Am plecat singur pe străzile pustii și reci. Începuse vânt de zori. Mă simțeam singur și puternic. Cu pumnii strânși, cu ochii ridicați, alergam. Eram fericit.

N-am putut adormi. Am coborât din pat și, înainte de a începe lucrul, am scris: „Jurnal intim de primăvară; astăzi, Florii, începe o viață nouă pentru mine”.

Dar m-am întrebat: de ce?- Am înțeles că dădeam prea multă însemnătate unui fapt ca oricare altul. Și am rupt foaia caietului.

Zorii limpezeau grădinile cu case de piatră albă. Poate eram singurul care vegheam. Și eram fericit.

176

IX. O CHEAMĂ NIȘKA!

La începutul Săptămânii Patimilor am întâlnit mai mulți colegi din cerc, care mi-au comunicat zvonuri asupra dispariției mele din excursie. Președintele a fost neliniștit tot drumul. Mă aștepta la fiecare gară. Radu a venit chiar în dimineața aceea să mă caute. A rămas uimit când i-am povestit întâmplarea. Credea că îi ascund.

- Numai atât? -Da.

- Ori ești prost, ori ești îndrăgostit, ori ești nebun... Nu rămâne oricine noaptea cu o fată, care îi place, în pădure... Ai pierdut o ocazie.

Pentru că era Radu cel care mă muștra, am încercat să-i explic că la fiecare împrejurare eu caut soluția cea mai perfect etică, cea mai *frumoasă* și cea mai nouă, și cea mai eroică. A fost mult mai frumos drumul pur în noapte, alături de o necunoscută, simțind cum îmi ajunge prietenă, decât oricare altă serie prelungită de îmbrățișări, sfârșite, poate, cu o siluire pe brazde. Aceasta o putea face oricine. De ce să nu viețuiesc fapte pe care numai *eu* să le pot înfăptui? De ce eroul să fie . înțeles întotdeauna ca o brută, când depășirea nietzscheană către supraom se poate face pe calea împlinirii celor mai nebunești porunci etice? De ce să nu mă deprind cu necesitatea cotidiană a eroismului, astfel ca viața mea să ajungă a funcționa firesc o viață eroică?

Radu îmi cunoștea prea bine ispitele și posibilitățile sexuale; nu mă putea bănui de castrare, de timiditate, de insuficiență. Așadar, purtarea mea nu fusese poruncită de slăbiciune, ci de forțele spirituale ce-mi stăpânesc conștiința. De aici, o serie de tâlcuri date creștinismului: și Radu părea că mă înțelege și mă explică. Deși, adaogă, el n-ar fi putut face nebunia aceasta.

- Celor care n-au îndurat niciodată lupta pentru împlinirea unei *absurdități* li se pare nebunie orice le depășește slăbiciunea și mediocritatea, am încheiat eu, crunt, privindu-mi prietenul.

Peste câteva zile, puțin înainte de apusul soarelui, am auzit râsete și bătăi în ușă. Venise Bibi și fata cu ochi verzi.

Ție pot să-ți spun; o cheamă NișkaL.

Numele îmi luminează, deodată, amintirile. Știam unde o văzusem, la Sâcele, pe cărarea alăturată liniei ferate, cu șase ani mai înainte. Avea rochie scurtă de adolescentă și fugea printr-un lan. Un domn cărunț o "rigase: „Nișka! Nișka!" în după amiaza aceea, eu mă hotărâsem să-mi

închin viața chimiei. Legasem jurământ cu mine însumi să nu-mi pierd] vremea cu nimic altceva. Pe cea dintâi filă a unui caiet *Jurnal*, scris- 1 sem, în după amiaza aceea, cea dintâi poruncă: „Nu voi iubi!...”

Amintirea îmi rătăcise sufletul într-o vară singuratică, într-un sat de J munte, printre încordări și nostalgii de mult apuse. Vizitatoarele mele l mă priveau fără să-mi înțeleagă umbrele feței, amare, amare.

- Nu-ți pare bine că am venit? Nișka îți mulțumește încă o dată...

- Lasă-mă să spun eu... Am venit să-ți amintesc că te-ai purtat foarte drăguț acum câteva seri și mi-ai vorbit foarte frumos, deși la plecare te-ai supărat și mi-ai prezis niște minciuni pe care acum sunt sigură că le regreti...

Am îngânat câteva cuvinte fără rost și le-am oferit scaune. Nișka se uimea în fața fiecărui raft. Scotea cărțile, răsfoia, admira, exclama.

- Mă primești bibliotecară? Să vezi ce frumos știu să așez cărțile...

Spune da!...

- Biblioteca nu poate fi rânduie de mâini străine.

- Îmi pare bine că știi și asta!

Credeam că s-a supărat, dar îi zării ochii zâmbind.

- Cu dumneata nu știu cum să mă port, mărturisii eu. Dacă îți vorbesc sincer, te necăjești, dacă îți vorbesc rezervat, mă suspectezi...

- Vorbește-mi ca și cum ți-aș fi prietenă...

Am roșit de bucurie, dar m-am prefăcut încurcat de intimitatea pe care mi-o vădea și mi-o cerea Nișka.

- Știi ce se vorbește asupra noastră? Că a fost o încercare de răpire neizbutită. Auzi; ca și cum ar fi fost numaidecât nevoie de răpire!... Bibi, prietenul tău, care s-a purtat revoltător de cast, să fie învinuit de abuz...

De ce „revoltător” lângă „cast”? I-am vorbit Nișkai despre imboldurile mele etice. I-am spus că, în conștiința-mi, faptul acesta e concret și viu, nu luat din cărți, nici moștenit din copilărie. Eticul e o descoperire, o cucerire de a mea în ultima iarnă. I-am spus de ce nu trebuie să confunde un suflet luminat eticește cu un rigorism uscat și absurd, cu un moralism pedant și fals, ca tot ce e poruncit de familie și școală prin teroare. Eticul trebuie să se cristalizeze ca o încheiere de experiențe.

- Dar aceasta nu o face nimeni...

- Au făcut-o alții, înaintea mea. De ce să nu o trăiesc și eu, încă o dată?... Crezi numaidecât că a avea o conștiință cu valori etice înseamnă a fi castrat, îmbătrânit, nesimțitor sau imbecil? Crezi că etica nu poate viețui alături de păcat, alături de ispite?...

- Oprește-te, oprește-te că nu mai înțeleg... De altfel, mă simt atât de străină...

- Femei'a nu poate experimenta eticul.

178

- Și dumneavoastră, *bărbaii*, puteți?

- Nu toți: o elită. Trebuie seri întregi de experiențe ca să pârguiască un suflet masculin. Câți le suportă, mai ales acele experiențe care primejduiesc viața, somnul, liniștea?...

Seara se pogora lin în mansardă. Cea dintâi seară de primăvară când întârziu sus, la mine, studente. N-am vrut să le-o spun. Nișka m-a întrebat dacă am țigări. Nu fumase până atunci, dar simțea un dor să fumeze... Bibi refuză cu încăpățănare.

Lăcrămând, zâmbind, frecându-și pleoapele, cu sprâncenele mobile, sfârși jumătate de țigară. Alături de restul meu, o pusei într-un plic și scrisii data.

- Ce faci? -Le păstrez...

- Farmece?

- Nu, amintiri.

Am râs, înveseliți de tristețile care se vor aduna de acum deasupra plicului, ani după ani.

Coborând scările, Nișka m-a întrebat dacă mă poate vizita.

- Ai cea mai simpatică odăiță și cele mai multe cărți... E reconfortant...

I-am spus că în anumite zile, când am mai puțin de lucru, primesc câteva ceasuri.

- Și care sunt zilele?

- Niciodată nu m-am gândit să le fixez.

- Cu alte cuvinte, nu vrei să mă primești?

- Mata exagerezi.

- Ei bine, nu te speria... n-am să vin...

Umbrele care mi-au întunecat ochii, nu le-a observat.

- Și eu care credeam că ne vom împrieteni... Voiam să-ți prezint și pe Viorica...

Nu știam ce să-i spun. Tăceam, încruntat.

- Ne putem întâlni câteodată...

- Mersi, ești prea draguț.

A plecat, râzând nepăsătoare. Bibi mi-a spus:

- Să știi că de acum îi cu adevărat supărată...

Seara, un bilet de la Radu: „Măine merg cu Nonora la cinematograful. Vrea să vii și tu. Înainte de cinci, la mine". Biletul m-a bucurat ca o mântuire. Nu mai văzusem pe Nonora din Duminica Floriilor. Îmi amintii îmbrățișarea zburcătoare printre sicrie, cu buzele Nonorei scrijelindu-mi buzele...

179

X. L'HEURE SEXUELLE

Am ieșit din cinematograful buimăcit; Nonora mi-a fost alături. Radu se rătăcise printre primele bănci. Trei ceasuri am prelinas pumnul pe carnea Nonorei. Voiam să-i dovedesc că o bibliotecă nu ucide siguranța actului vicios. Ea se alinta, tremura fierbinte. Îi ghiceam uimirea: eu, și eu?... Întrebarea mă muștra și pe mine; nu voiam să răspund, stăpânit de încordări. Pe Nonora nu o putea decât bucura descoperirea. Se prefăcu că-mi șoptește, cu capul plecat, și mă mușcă de braț. Aceasta nu poate însemna decât *bine*, gândeam eu.

Ne-am despărțit privindu-ne în ochi, ea fierbinte, eu încruntat. A doua zi, Nonora a intrat din nou în mansardă. Și-a regăsit jețul lângă soba de zid. A deschis fereștriciile în primăvară. Râdea, cu păr întunecat și ochi în cearcăne. Era prea caldă, și genunchii prea ispititori, și în sufletul meu neliniștiți se voiau uitate. Brațele i-au frânt trupul, și-au alunecat buzele pe umeri, pe sâni. Nonora palpita, fără să se împotrivească. La un zvon din stradă, a tresărit.

- Dacă vine cineva?

- Astăzi e Vinerea Mare... Nimeni nu se gândește la mine...

- Închide, în orice caz, ușa...

Nu mă așteptam să rămână atât de lucidă. Când m-am întors alături, copcile de la umeri erau desprinse. Aceasta îmi dădu curaj, deși știam tot ce îngăduie Nonora.

- Bagă de seamă, nu te enerva prea mult...

O sărutam, o sărutam. Sâni îi erau goi sub desfătare, bruni și calzi. Pulpele ațâtau mângâieri îndrăznețe. Nonora închise ochii și-și mușcă buzele. I-am spus atunci că *știu* ce vrea. Nonora m-a rugat să tac. Mi-a poruncit să rămân cuminte, să nu mă tulbur inutil.

- Ai să încerci nebunii...

I-am amintit că îi sunt un prieten de al cărui cuvânt nu trebuie să se îndoiască. Nonora tresărea, îi suierau cald nările. Un spasm îi înșerpui trupul, zvârcolindu-l. Sâni îi înghețaseră; îi mângâiam cu obrazul, cu buzele.

Tremurau, smeriți și provocatori. Întârziam chinuit, cu ochii orbiți de căldura pântecului. Prelungeam așteptarea cu mușchi în febră, cu lumini tulburi sub pleoape. Trupul Nonorei era tot mai aproape, tot mai neliniștit în chemări. Guri fierbinți i-au alunecat pe pulpe.

...Seara, după ce a plecat Nonora, m-am privit: ochii îmi licăreau sur în cearcăne, fața mi-era palidă, părul umed. Îmi simțeam creierii grei, măduarele istovite. Tremuram. Și nu eram liniștit, și nu mă înșenina-

180

Nonora venea aproape în fiecare zi și închidea singură ușa. Venea la ceasuri când nimeni nu îndrăznește să mă viziteze. Și jocul începea cu aceleași îndârjiri, cu aceeași inocență perversă a trupului pe care îl frământai și nu-l stăpânești. Ne despărțeam; ea liniștită, eu torturat.

Pe Nișka nu o întâlnisem, nici nu mai voiam s-o întâlnesc. Aflasem că părinții ei au locuit în Basarabia, apoi la Craiova, apoi la Brașov. S-au resemnat să nu intervină în viața și năzuințele singurei lor fiice. O vară fizică îi dăruise, încă din viață, casa pe care Nișka o închiriasse unei familii prietene. Avea .iestui bani ca să plece, dar aștepta să-și găsească tovarășul. Voia *să aleagă*.

Bibi se împrietenise tot mai mult cu ea. Mi-a mărturisit, la un colț de stradă, că Nișka e adorată sau urâtă de fete, că irită băieții sau îi îndrăgostește. Bibi mi-o lăuda exaltat. Mi-a vorbit de romanele pe care le-a citit Nișka, de examenele ei, de licența la care de acum lucrează. Înțelegeam că și Bibi o adoră. Am întrerupt-o.

- De ce-mi exagerezi toate calitățile Nișkăi, crezi, poate, că am să sfârșesc prin a mă îndrăgosti de ea?...

- Nu se știe, zâmbi Bibi.

De ce mi s-a înfiorat sufletul ca mângâiat de gheară streină?... Atunci am simțit îndârjindu-se hotărâri vechi, oțelite de ani, de toamne, de singurătăți. Mi-au umbrit ochii viziuni pustii de bălți în amurgit, pe care le cutreieram în luntrea cu tovarăși tăcuți, cu priviri pe cer și gânduri pe ape. Mi-am amintit miresma pietrei sub stele, singur cu muntele, veghind pe jnepeni zorii. Rătăcisem mult, sălbatic, și toate pornirile, și toate tristețile, și înfrânările - nemărturisite - îmi picuraseră într-un suflet copleșit printre celelalte suflete, desfătări și amărăciuni. Și ele mă înfiorau proaspete acum, la un cuvânt al fetei cu zâmbet.

Cât îmi îngăduia Nonora, lucram. Am înțeles că mângâierile ei nu le priveam ca o ispită ce biruiește, ci le porunceam din voința mea, pentru neliniștile ce nu se limpezeau. S-ar fi spus că Nonora nu era decât trup chemat să astâmpere chemările sufletului. Și nu le astâmpăra, și ele se risipeau înlăuntrul-mi, silindu-mă neconținut să-mi amintesc hotărâri pentru ceasuri grele.

Bănuiam că se lămurește o criză, dar nu voiam s-o înțeleg. Nu voiam să mă gândesc la Nișka. Avea *prea mult* din ceea ce gândisem eu, atâția ani. Iar acum - cu încordări ciudate în suflet, care nu mă întovărășeau decât în

singurătate, și care ar fi pierit o dată cu apropierea Nișkăi -nu-mi putea aduce decât piedici. O doream prietenă, și mi-era teamă. Nu de mine; *nu o puteam îndrăgi*. Mi-era teamă că primăvara, vorbirile în doi pe alei, răsăriturile de lună, austeritatea sentimentală în care vie-

181

țuisem îmi vor ridica neîncetat întrebări, doruri, nostalgii, care mi-ar fi lăcheltuit timp și trudă ca să fie alungate. Nu știam; dar dacă Radu iubește pe Nonora? Rupeam o prietenie, fără chiar mângâierea că e ruptă de dragoste. Mă stânjeneau privirile lui Radu. Mă simțeam vinovat, nu pentru că primeam pe Nonora, ci pentru că o primeam fără să-mi fie dragă și fără să simt, ca mai înainte, pofta cărnii întunecate și fierbinți. Într-o zi, când Radu a fumat și a tăcut mult, i-am surprins ochii abătuți, triști. Am râs aflând că e îndrăgostit. Trebuia să râd. Din liceu, Ra--du se îndrăgostise de surorile tuturor prietenilor, de profesoara de engleză a lui Petre, de trei „stele”, de o actriță. La Brașov iubi ochi nostalgici în cabarete. În toamna aceasta a iubit iar, fără să ne spună nume.

- A câta oară iubești acum? am iscodit eu.

- Nu știu; iubesc.

Spunea taina aceasta cu o indecență care mă făcu să roșesc. Eu socoteam că anumite cuvinte nu trebuiesc rostite nici sufletului drag, nici sieși.

- Iubești pe Nonora?...

- Nu. Pe ea am iubit-o astă iarnă. Dar am făcut rău; e perversă și capricioasă.

Mă gândeam: prietenul meu osândește capriciul...

- Viorica...

Am râs, l-am sărutat. Prietena Nișkăi era mică, fină, cu ochi mari și limpezi, luminată, cu fruntea albă sfârșită sub părul strâns la ceafă. Am cunoscut-o la bibliotecă, în fața unei colecții de reviste filologice, alături de Bibi, care se gândea la Andrei. Aproape s-a roșit când mi s-a prezentat, în ziua filtrată prin ferestre reci, mi s-a părut cea mai firească și mai autentică fecioară. Avea umeri cald arcuiți, brațe albe, gesturi blajine. Fruntea și ochii îi zâmbeau. Buzele ascultau întotdeauna.

Și Radu o iubea...

- Ai să-i spui? -Nu.

- Atunci?

- Aștept să-mi treacă...

- Nu e așa că are să treacă?...

- Totul trece, îmi amintii eu din Heraclit. Dar cum de ai iubit-o? Când ai cunoscut-o?

- Mi-a prezentat-o Bibi. În noaptea aceea am visat-o, deși eram băut. A doua zi m-am gândit la ea. „Foarte simplu, mi-am spus; o iubesc! Dacă îi chemam numele pe vreo melodie tristă, mă întristam. Eu știu; asta e iubire...”

182

Gândeam și eu cu Radu: iubire... și mă bucuram că n-am chemat nici un nume pe melodii triste, ci numai le-am rostit. Văzându-mă desemnat să-l ascult vorbindu-mi de dragoste, Radu încercă întrebarea care îl ispăsea de ani.

- Tu ai să iubești?...

Primii aceeași mască nepătrunsă drept răspuns.

- Nu cred...

- Ai să fii fericit.

- Știu, minții eu, zâmbind trist. Radu îmi surprinse zâmbetul.

- Iartă-mă, ai să spui că sunt stupid... Dar eu nu te înțeleg; de nouă ani, de când ne cunoaștem, tu iubești o singură fată cu o putere care mă înspăimântă. Cum nu ai ostenit nouă ani? Și cum nu te-ai plictisit așteptând-o?... Am râs mult de gluma prietenului meu. El mărturisea că bănuise la început o taină, poate o aventură din adolescență. Dar nu trădasem niciodată un nume, o amintire. Și cu toate acestea, făptura mea toată îi spunea că iubesc.

Fața mi-a rămas aceeași mască. Dacă prietenul meu mi-a întins o cursă, i-am scăpat. Nu are să știe niciodată adevărul. De ce să-l știe?

Într-o după-amiază, prin mai, Nonora nu și-a mai deschiat copcile de la umeri. Am plecat amândoi pe bulevarde, spre parcuri. Vorbeam eu, mult și nestăpânit. Nonora asculta, cu buze umede.

La un colț de stradă cu trotuar curat, Nișka ne-a văzut trecând. Ne-a privit mult, zâmbind.

De ce m-a durut întâlnirea? De ce nu știam ce să mai spun Nonorei, care se bucura, pentru că ne văzuse Nișka? Eram trist, trist. Eram abătut. S-ar fi spus, că mi se sfâșiase o nădejde, un dor de nimeni bănuît; nici de mine.

Nonora vorbea, vorbea. Eu ascultam, urmărindu-i pașii prin alee. M-a sărutat înapoia unui pavilion pustiu. Am primit sărutarea cu sălbatică poftă, mușcându-i buzele. Nonora se alinta. Eu voiam să râd, voiam s-o sărut. Și o sărutam, o sărutam...

Leșind din parc, pe mine mă copleșeau muștrări: trebuia să alerg după Nișka și să-i spun. Surprinzându-mă gândind, m-am întreb: să-i spun să *nu creadă*?...

Toate acestea sunt capricii sentimentale, îmi spuneam. Și, porun-cindu-le să dispară, ele dispăreau.

I-am spus Nonorei că se apropie examenele. Ea a înțeles, pentru că tti-a privit batjocoritor.

De atunci, nu ne-am mai întâlnit.

183

XI. PRIETENUL MEU IUBEȘTE

Am un prieten nou, am un prieten nou!

Am sfârșit liceul împreună. Am fost atâția ani tovarăși. Dar din primăvara aceasta, ce se încheie înflăcărat, el mi-e un prieten nou. Nu- l mele lui nu poate fi decât: prietenul meu! Am mulți prieteni; dar el e l prietenul meu nou. El e singurul prieten.

Lui îi împărtășesc și o carte de poezii, și o carte cugetată. Nu mă urmărește întotdeauna, dar mă înțelege. Petrecem nopți de mai, vorbind, vorbind. Eu îi destăinui manuscrise de nimeni cunoscute. El îmi citește versuri pe care niciodată nu le va publica. Ceea ce gândesc, îi spun; ceea ce simte, îmi spune. Eu simt alte multe lucruri și am să i le mărturisesc. Poate și el gândește gânduri pe care am să le știu.

Ne-am descoperit într-un amurg, la mine, în mansardă. El iubește. Și i-am spus cuvinte pe care nimeni altul nu i le spusese. Doamna pe care o iubește, am cunoscut-o într-o librărie. Citește mult, se închină lui Beet-hoven, stăpânește somnul, în nopți singuratic, cu clavirul alb. S-au întâlnit la munte și s-au iubit. Soțul doamnei e arhitect. Poate înțelege-dedesubtul prieteniei pentru tânărul înalt și blond, care-i ascultă slăvind *Sonatele*.

Prietenul meu era un student ca toți ceilalți: blond, înalt, plăcut, cu lecturi, cu talente. Dar a iubit pe doamnă, și a iubit pe Beethoven. În sufletul lui s-au iscat dezlănțuiri de potente. Am înțeles aceasta în după-amiaza în care ne-am întâlnit. Vorbea cu atâta patimă reținută, cu atâta **încredere** în forțele și însușirile lui alături de dragostea doamnei...

Iubind, tânărul blond a ajuns prietenul meu. Nu-l mai recunoșteam. Era atât de înălțat, de neliniștit, de harnic. Ne înțelegeam atât de bine; eu, care nu iubeam...

Nu îmi vorbea decât arareori de dragostea lui. Îmi povestea chinul începutului, cum a luptat ca să uite, și nu a izbutit - pentru că cel îndrăgit nu se uită -, cum s-a torturat gândind doamna alături de soț, pe ea l care nu o înțelegea decât alături de Beethoven. Și doamna care nu-l ere-l dea, și apoi cel dintâi sărut în fața clavirului ce purta încă arpegiul minor... Și serile lor, în lipsa soțului, pe blana din salon, el dăruindu-i versuri, ea improvizații între Ceaikovski și Grieg... Și jurămintele lor, pe care *el le crede*...

S-a regăsit și s-a împlinit din dragoste. De acum, nu-și mai risipea timpul. Muncea în biblioteci, iar serile se întâlneau. El voia să realizeze seria făgăduită de lucrări. Totul era acum chemare, îndemn la viață și %

184

operă, din dragoste. Credea în el și în iubirea doamnei. A crezut în mine după ce s-a convins că îl înțeleg și îl pizmuiesc. I-am spus că îl piz-muiesc, sincer. Doamna lui e un exemplar atât de rar, mințeam eu...

Nopțile calde, în început de vară, cu prietenul meu nou... Cum au trecut, și cum nu se mai pot, niciodată, întoarce. Eu, aici, scriind cartea întâiei mele tinereți; el în miez de țară apuseană, purtându-și tortura sufletului care voise să afle zarea dragostei. Dragostea îi aprinsese ambiții și doruri, îi dăruise puteri de muncă nebănuită. A urmat ceea ce trebuia să urmeze, și atât de curând... Doamna cu mâini albe în claviaturi îi spunea că îl iubește, și nu-l mai iubea. Cine știe, cine știe?...

Prietenul meu a fost purtat de pânzele deznădejzii care întunecă și ucide. I-am fost sprijin, cel care a plâns cu el și apoi l-a certat cu porunci aspre.

A fugit. Ani din el se vor risipi: o știm amândoi. Dar tot ce a adunat din dragostea doamnei vor fi semințe cu rodul prețios. îl aștept.

De ce am întrerupt firul povestirii mele cu o tristețe grăbită? în începutul acela de primăvară, prietenul meu era fericit. Eu gândeam: dacă pe el apropierea doamnei l-a creat din nou, dăruindu-i duh de bărbat, ce se va petrece cu mine, cu fericirea pe care aş întâlni-o eu în dragostea sufletului de fată?... Mă întrezăream mare, mare, crescute în bucurii.

Și gândul așteptării mă neliniștea și mă mângăia.

XII. FURTUNĂ LA SCHIT

În miez de vară, cu prietenul meu nou, am ajuns la schitul cu peșteră. Am ajuns pe ploaie, rece, aspră, rea.

Coboram avântați Fietrele Albe și nu vorbeam, ci numai ne încordam mădularele în mers lung.

Am adormit în odăița cu pereții albi și o lumânărică de ceară galbenă. Afară, în munți, se dezlănțuia furtună. Am adormit cu duh aspru deasupra așternuturilor noastre. În odăiță plutea mireasma florilor de smirdar uscat. Și era senin în ochii noștri, și desfătare în truda noastră.

Și furtuna creștea în munți, și se învălmășea cu noaptea, și fulgerele înălbăstreau pereții, și auzeam ploaia, și auzeam izvoarele. Iar în visele noastre se tânguiau vedenii.

Trăsnete în brazi ne-au deșteptat. Ferestruica tremura smerită în Ploaia repede. Și vântul năpăstua urlete de sihlă, și izvoarele răbufneau hînuind ca mânate de isme. Și ghiceam în jurul nostru răs de munte. Și

185

parcă pădurile erau bătrâni înviați. Și din scorburi se înșerpau gheare lungi, strivite pe sub pietre ca viermii. Și muntele, și scorburile, și bătrânii, și apele se îndârjeau asupra schitului. Ne înspăimântă apro- J pierrea peșterii. O bănuiam fără sfârșituri, o bănuiam întunecată și j umedă, tresărind sub

picături.

Prietenul meu era palid și înfrigurat, și la lumânarea galbenă a citit rugăciunea Sfântului Ioan.

Lumânărica pâlpâia umilită de vânturi. Vânturile purtau norii și purtau fulgerele în pustietăți.

Cât a durat tăcerea noastră?... Nici unul nu îndrăzneam să ridicăm ochii către celălalt.

Se însenina. Zăream stele strălucind. Noaptea îmblânzise munții, care își tânguiau acum înfrângerea.

Izvorul blestema aceeași ură sălbatică, coborâtă din veacurile gheței.

Am deschis fereștrua fără să rostesc un cuvânt. M-am așezat pe patul alb. Eram ostenit, și în suflet îmi lăcrămau aceleași bucurii alături de aceeași gheară ce risipea întuneric.

Așteptam. Prietenul meu a oftat, tresărind. A privit, apoi, pe fereastră, în noapte. Sus, pe stânca din coasta schitului, un brad fulgerat aștepta smerit zorii și mirarea călugărilor.

*

Dimineața, după ce am sorbit laptele în cești de pământ ars, am plecat mai sus. Lăudam amândoi seninul, florile și vântul care se potolise.

Pe drum, am întâlnit un tânăr palid, cu fruntea uimitor de largă, cu tâmpile boltite. Venise și el, ca noi, să locuiască la schit o săptămână. Era student la Matematici și Filozofie, dar, suferind de piept, nu se prezentase la nici un examen.

Ne-am amintit furtuna și spaima. Studentul veghease toată noaptea în bisericuță, închinându-se. Nu se sfia mărturisindu-se creștin.

- Convertirea mea s-a împlinit în împrejurări stupide. Sufeream prea mult de piept și eram prea laș ca să nu mă tem de moarte. Nu aveam nici curajul să pier. Nu-mi rămăsese decât pofta de viață. Și atunci, am încercat vindecarea prin *Christian Science*. Am crezut, ca să mă vindec. Faptul s-a petrecut la Geneva, unde mi-am cheltuit ultimii bani. Plămânii se însănătoșeau din lună în lună. Minunea, cu temei de magnetism animal, m-a dus la *Noul testament*, la teologia catolică, iar acum, în urmă, la credința ortodoxă...

Prietenul meu se exaltase. Vorbea despre credința simplă și mântuitoare, ce se pogoară prin har. Se împotriva cărților, teologiei, filozofiei religioase. Voia creștinismul absolut, pur, credința fără nici o rezervă în dogmele bisericii.

186

- Surprind o contradicție evidentă în afirmațiile d-tale, întrerupse studentul; pentru că, credința în Biserică, pe care o mărturisești, e mai mult decât credința în *Noul testament*, pe care de asemenea o mărturisești. Așadar, trebuie să primești teologia și, deci, filozofia, o dată ce ai primit Biserica, întemeiată nu numai pe *Noul testament*, ci și pe învățăturile patristice și conciliare. Dacă ești ortodox pur, nu poți disprețui filozofia și teologia, deși datele prime ale creștinismului nu se pot nici cunoaște, nici repeta printr-un proces rațional, ci numai printr-o experiență...

Bănuiam o discuție interesantă, dar deplasată. Urcam o coastă aspră, sub cer clar. Înainte ca prietenul meu să răspundă, apărându-se poate împotriva învinuirii de protestantism pe care o insinua studentul, am vorbit.

- Eu nu cred în Dumnezeu. De altfel, gândesc că nu întotdeauna creștinismul necesită credință.

Creștinismul e o spiritualitate antimon-denă, menită să călăuzească evoluția omului către Dumnezeu, prin răsturnarea valorilor lumești și înscăunarea valorilor divine. Așa e?

- Da. Creștinul moare și învie în Christos, prefacându-se din *om* un om de al lui Dumnezeu. Iar cetatea omenească, o cetate a lui Dumnezeu.

- Transfigurarea aceasta se face prin experiență mistică, iar nu prin dogmă.

- Iar experiența e *credință*...

- Nu. Aici e deosebirea și aici se ivește marea mea îndoială. Eu nu cred, și totuși am avut o experiență religioasă, care mi-a pogorât în suflet viziuni de creștin, m-a transfigurat, m-a făcut creștin...

- Cred că nu ai dreptate. Ceea ce numești dumneata „experiență religioasă” a fost siguranța mântuirii, adică siguranța harului, adică *credința*.

- Și totuși, eu nu cred în Dumnezeu.

- O mărturisești aceasta *acum*, pentru că te stăpânește rațiunea. D-ta singur ai spus, însă, că experiența e o transcendere a conștiinței raționale. Ai crezut *atunci*, experimentând pe Christos. Acum, ți se pare absurdă credința pentru că *o judeci*. De fapt, dacă recunoști o transfigurare a conștiinței izvorâtă din creier, recunoști și credința. Transfigurarea e o depășire ce nu se poate face decât prin har.

- Eu nu cred în har; mărturisii.

- *Ți se pare că nu crezi*. Ți se pare că viziunea omului ca egal de al lui Dumnezeu, pe care o stăpânești,

ai câștigat-o singur. Ea nu ți-a fost decât dăruită.

- Atunci, de ce nu mi se dăruiește și o credință statornică, cum are Prietenul meu?

187

- O ai, dar te temi s-o recunoști...

- Acum te înșeli fundamental, dar nu stăru. Voiesc să-ți spun cum înțeleg eu creștinismul.

- Acesta-i protestantism. De ce e nevoie să înțelegi d-ta un creștinism nou? Există unul singur, etern și infinit.

- Un creștinism actualizat, care e mai mult decât un rit și o credință, care e îndreptar, criteriu și valorificare.

- Nu poate fi decât personal.

- Adică eretic, întrerupse prietenul meu. În mine există același creștinism viu, fecund, creator de valori; și-l recunosc ortodox și ecumenic. Nu am nimic personal într-însul.

- Acum greșești și d-ta, vorbi studentul. Orice creștinism autentic e și personal, prin însuși faptul funcționării lui în viscere de spiritualitate proprie.

- Domnilor, implorai eu; discuțiile teologice sunt întotdeauna interesante. Eu aș recomanda chiar lectura teologiei dogmatice oricărui tânăr; se întâlnește acolo o atât de pură și organizată spiritualitate, încât chiar cei care nu vor crede niciodată, care vor studia filozofia sau matematica, pot profita din contactul cu forme și funcțiuni de gândire complet purificate de gândirea planurilor inferioare, cu gândirea din istorie sau biologie...

- Atunci, de ce ne întrerupi?

- Pentru că plecasem de la creștinismul *meu*. Îți accept învinuirea d-tale de protestantism, deși eu îl simt, prin austeritatea și sobrietatea lui, pur ortodox. Dar prefer să fiu protestant și creștin decât ipocrit fiu al Bisericii. Până acum nu pot cunoaște un creștinism viu decât personal.

- Adică protestant. Firește, e preferabil să fii protestant decât budist sau necredincios. Dar d-ta înțelegi consecințele credinței acesteia? Nu le cauți în istorie; ți le amintesc în d-ta: nu ești creștin, tocmai pentru că te socoti un creștin pur. Religia d-tale e pragmatism și magie.

- Te contrazici cu cele ce-mi spuneai adineauri.

- Nu-ți cunoșteam, încă, erezia.

- Totuși, lăsați-mă să vă spun în ce constă acest creștinism eretic.

- Fii te rog scurt, ca să-ți pot ține minte toate greșelile.

- Eu socotesc creștin orice erou al duhului. Orice suflet care viețuiește o viață eroică, e un suflet creștin.

- Nu înțeleg.

- Am să te lămuresc. Creștinul depășește omenescul, fiziologic și social?

- Desigur.

- Eroul îl depășește?

- Depinde: ce înțelegi prin „erou”?

188

- Cel care luptă cu sine ca să concretizeze, să viețuiască și să răspândească anumite valori spirituale ce depășesc cu mult spiritualitatea comună. Cel care întrece omenescul. Cel care renunță la viața celorlalți, ca să viețuiască ascetic, ca un sfânt, numai pentru că și-a făgăduit sieși să împlinească acele câteva hotărâri.

- Creștinul e astfel și un erou, dar nu oricare erou al duhului e un creștin.

- Îndoiala aceasta am avut-o și eu, gândindu-mă la ascetismul indian și la renunțarea budistă. Și ei realizează o viață luminată de anumite valori spirituale, ce întrec spiritualitatea omenescului simplu. Dar eroismul meu valorifică și actualizează premisele creștinismului.

- Care sunt?

- Primatul duhului, conducând la transubstanțializare, prin Iisus.

- Ai uitat esențialul: *grația*.

- Grația e esențială pentru teologi.

- Încă o greșeală. Poți găsi grația predominând în tot *Noul testament*.

- Nu pot s-o cred.

- Nu *vrei* s-o crezi; ești încă stăpânit de păgânism. Eroismul d-tale e păgân, cu toate renunțările pentru primatul spiritualității.

- Nu poate fi păgân un eroism alcătuit din renunțări, din înfrânare, din exaltarea unei etice creștine. Dar discuția aceasta ne-ar duce prea departe. D-tale îți mulțumesc că m-ai ajutat să aflu ceea ce vreau să fiu: erou. Acum vă înțeleg deslușit. Vreau să mă depășesc, să mă depășesc prin experiențe și suferințe, până ce nu voi mai fi *om*, ci *erou*. Vreau să împlinesc o viață înspăimântătoare, vastă, aspră; să nu se ridice nimeni până la mine, să întrec pe toți cu faptele mele, toate având un tâlc nepătruns. Vreau să realizez un eroism concret, creștin, iar nu unul de vorbe, de elanuri, de nostalgii. Iată de ce nu sunt păgân: vreau ca eroismul să răsără din carnea și sângele meu, răstignite pentru o nebunie a duhului. Vreau să fiu nebun, așa cum a fost Dante și Don Quichotte. Vreau să pogor voința ideilor în viscere, să viețuiesc în lume, așa cum alții se mulțumesc a viețui în nori. Să nu mă înțeleagă nimeni, dar eu să fiu erou. Să păstrez ascunsă taina cea mare, însutindu-mi, prin tăcere, eroismul...

- E frumos, vorbi întristat studentul. Dar ești păgân autentic în eroismul d-tale, pe care îl *vrei* realizat *numai* prin voință. Voința omenească, atunci când nu e asimilată, prin har, voinței divine, e prezumție diavolească...

- Și totuși, dacă d-ta anulezi voința personală în creștinism, te apro-Pii de Luther. De altfel, temelia experienței religioase, în genere, e voința. Te contrazici și d-ta.

189

- Eu nu anulez valoarea voinței, dar o cer iluminată de credință. D-ta crezi în forțele d-tale, în duhul d-tale de tânăr exaltat. N-ai să izbutești nici un act eroic.

- Am să izbutesc, pentru că *vreau*.

- Vorbești copilării. Dacă Dumnezeu *vrea* să te mântuiască, ajutându-te prin har, ai să ajungi erou.

- Nu cred în Dumnezeu. Nu cred decât în Christos, cel dintâi și cel mai mare erou al creștinismului.

- Cu atât mai rău. Dar grația lui Dumnezeu e mare. Nu te felicita după izbândă; nu dumneata ai biruit, ci Dumnezeu. Te-a ajutat. Altfel, erai înfrânt.

- Dar ispitele pe care le înfrâng, dar suferințele, dar lacrimile, nu sunt dovezi de existența voinței mele efective, personale?

- Nu înțelegi? E un simplu instrument divin.

- Predestinare?

- Nu; har nemijlocit și infinit.

Ne-am așezat toți trei pe muchia muntelui, sub cer senin, înfășurați în vânt. Prietenul meu tăcuse de mult.

- Toate acestea sunt discuții deșarte. Nu există decât un singur lucru: credința... Studentul întări.

- Credința te face fericit fără eforturi eroice.

- Dar eu nu vreau să fiu fericit. Nu cred în fericire, cum nu cred nici în Dumnezeu; deși o doresc, cum doresc și pe Dumnezeu. Mi-e teamă, chiar, de fericire. Nu pot dormi liniștit decât în primejdie, în nesiguranță, în durere, în plictiseală amară.

- De ce vrei să te chinui toată viața?

- Pentru că astfel pot ajunge erou.

- O simplă experiență a credinței te-ar fi dus mai aproape de eroism decât toată durerea unei vieți păgâne.

- Asta nu o cred. Creștinul e optimist și senin.

- Cu cât te vei apropia de soluția creștină, cu atât vei fi mai senin... Dar d-ta nu ești decât un simplu păgân torturat de neputința convertirii. Mi-e milă de suferințele d-tale. Răspândești atâta păgânism exasperat de propriile lui elanuri, încât sunt ispitit acum, dacă m-ai întreba: „Crezi în har?”... să răspund: „Nu! Îți mărturisesc, mă îndoiesc de har nu pentru că am discutat cu d-ta, ci pentru că am stat în tovărășia d-tale. Ești demoniac.”

- Vreau să fiu Sf. Francisc.

- O ironie finală?

- Nu Dar vreau să ajung cu orice chip erou, așadar, sfânt. Aceasta e poziția definitivă. Poate am să evoluez. Dar în înțelesul de a

190

experimental eroismul, realizând cel puțin un fapt eroic. Un Sf. Francisc fără grație.

-Să-ți ajute Dumnezeu. Dacă nu voi fi încă în sanatoriu sau în pământ, am să mă bucur împreună cu d-ta.

- Deși bucuria va fi salutată cu lacrimi.

- Iată eternul păgânism nostalgic. Prietenul meu rosti, ridicându-se:

- Am să mă rog pentru el, să creadă...

Ne-am întors la schit. Am mângâiat toți trei bradul despicaț de trăsnet. Apoi, prietenul meu s-a dus în chilie. Am rămas cu studentul în matematici pe un trunchi. El gândea, luminat de un zâmbet.

- Ceea ce e dureros e că nici eu nu pot crede.

- Eu știu cât și cum să cred. Dar nu cred, ci aștept grația. Noapte bună...

N-am spus nimic prietenului meu. Când am intrat în chilie, s-a îmbujorat și a ferit o pagină pe jumătate scrisă.

- Îi scriam ei... Mi-e atât de dor...

Am rămas o săptămână, citind *Evangheliile* și *Apocalipsul*. Eu aveam în sac un caiet alb, menit unei povestiri pe care nu o puteam scrie. Lângă caiet, S. Francisc și Pascal.

După o săptămână, prietenul meu s-a simțit copleșit de singurătate. Studentul coborâse în Ardeal, la o rudă. Mi-a dăruit un exemplar din *Gracian*, cu o dedicație tristă. Și prietenul meu era tot mai trist și tot mai stăpânit de amintirea doamnei. Intr-o dimineață, m-a sărutat și a plecat. L-am întovărășit o bucată de drum, prin pădure. Era atât de fericit că are s-o vadă...

Când am ajuns pe platou, ne-am despărțit. Eu mă întorceam spre schit, el cobora jos, către oraș. Era senin, cald, liniște. Ne-am amintit urcușul, pe ploaie și întuneric, cu o săptămână mai înainte.

- De acum, fiecare cu drumul său...

Treceau zile aspre, dure, nemilostive în îndoieli. Viețuiam acea sălbatică singurătate pe care o doream din biblioteca mea. Nu vedeam decât pe călugări. Porneam în fiecare zi, singur, cu caietul alb pe creste, pe muchi, pe cărări ce coboară în prăpăstii. Iubeam viespile care culeg mierea arbuștilor. Iubeam păsările pe care, de multe ori, mi se părea că le pătrund în glasurile lor. Iubeam munții răi și pădurile cu putregai Printre trunchiuri.

Noapțile, mă chinuiau întrebări. Aveam același răspuns, și chinul mă îndreptătea să cred că sunt pe drumul cel bun. Nu uitam niciodată că ^{vf}eu să fiu erou.

Dar întrebările erau multe și crude: „Ce am să-i spun Nonorei?” „Să fug de prietene?” „Să fug de Nișka?” „Dacă am s-o îndrăgesc?” „Să rup dragostea?” „Să mă mutilez?”...

Au fost nopți când tulburarea mă umilea până la plâns. Criza creștea, creștea în singurătate. Mă simțeam părăsit de toți, uitat, agonizând într-un pustiu. Sufletul îmi era corMeșit de marasm, de disperare mută, de slă- biciuni. Totul îmi porunceă să mă întorc în oraș, între oameni. Aș fi voit să văd pe Nișka, s-o rog să-mi fie prietenă bună. Aș fi voit să vorbesc, în jurul meu nu era nimeni. Rătăceam, și Pascal mi se părea rece, și Sf. Francisc de neînțeles.

În fiecare dimineață îmi spuneam: „Astăzi voi căpăta liniștea cu care am venit”. Adormeam cu vedenii de fericire umilindu-mă. Ispita cea mare era dragostea și fericirea prietenului meu. Îmi spuneam: „Iată, prietenul meu e fericit. De ce să nu fiu și eu?” Și nu credeam în fericire, și o poșteam ca pe un fruct.

De câte ori tristețea singurătății aspre mă copleșea, îmi spuneam: „Are să treacă, are să treacă...”. Mi-era ciudă să aștept ceasul acela -**care trebuia** să vină — cu neîncredere. Nu era începutul și icoana întregii mele vieți singurătatea aceasta disperată și chinută?...

Un amurg însângărând pădurile m-a liniștit în câteva clipe. Nu pot zugrăvi o liniște de singurătate. Era credință și nădejde, și dragoste, și pornire spre jertfă, spre renunțare. Am gustat fericirea amăruie și calmantă a biruinței. În seara aceea, la lumânarea pe care o mai aprinsese o singură dată prietenul meu după furtună, am deschis caietul neînceput și am scris pe cea dintâi pagină:

„...Eu îmi voi însemna aici crizele și soluțiile mele. Un caiet pentru suflet, în care oamenii vor fi ispite, iar evenimentele, atitudini. Nu mai pot reconstitui experiențele care m-au bântuit în aceste zece zile, după plecarea prietenului meu. Dar, depășită fiind criza, eu mă simt mai puternic, mai voios, mai încrezător. De acum știu: cu cât mai mult voi fi copleșit de tristețe și de neliniște, cu atât trebuie să mă bucur mai mult. Izbânda va aduce o limpezire dureros de senină, și-mi va mânia forțele.

Așadar, nu trebuie să evit primejdiile: sentimentale sau cerebrale. Sunt dator, ca să realizez eroismul, să înfrunt ispite mari, vaste. Ca să mă împlinesc pe drumul dăruit mie, și împărtășit numai studentului și prietenului meu, trebuie să renunț la fericire. Renunțarea o voi înfăptui după coborârea în lume. Renunțarea nu înseamnă schivnicie. Ascetismul va fi pur etic. Nu voi renunța la un lucru decât atunci când el îmi primejduiește drumul către eroism. Așadar, nu renunțare definitivă, ci renunțare căutată.

192

Voi fi prieten cu Nișka. Iar dacă primejdia va ajunge temută, *dacă înă voi îndrăgosti*, sunt dator să-mi aprind dragostea până ce mă va stăpâni complet. Atunci, voi renunța la Nișka sau la oricare altă dragoste. Î-am pomenit numele, pentru că de ea mă simt ispitit mai mult. Sunt sincer; nu mi-e teamă de primejdie.

Singura grijă: eroismul. Aceasta nu trebuie s-o afle nimeni. Voi vie-;ui aceeași viață. Dacă anumite renunțări pot părea nebunești, cu atât ai ai bine. Numai un nebun supraviețuiește mediocrității.

În ceasurile mari, să nu fiu trist, ci semn. Accept nostalgia numai în :nintiri. În fapte, -aceeași dârzenie și încredere virilă. Faptul trebuie supus eroului. Viața toată trebuie să se frângă sub nebunia lui...”

XIII. PLECARÉ

Am coborât senin.

Orașul se pârguia sub cer de flăcări. Străzile, în amiază, se înălbeau pustii. Oamenii se strecurau pe sub ziduri, adulmecând umbra. În mansarda mea, soarele năvălise îngălbenind albul cărților.

Am plecat iar, către sâtu cu vile în sân de mare. Acolo, răsăritul orbește zarea apelor: amiaza sticlește ca o boltă deasupra trupurilor foaie pe nisip înfierbântat; amurgul sângere pe dealuri de argilă; seara se ivește o dată cu luna, adusă din pustietăți sărate; noaptea se limpezește albastră, înaltă.

În gară am întâlnit pe Marcu, întovărășit de un tânăr brun și de o du-ciui. Nu-l mai văzusem din iarnă. Ne-am îmbrățișat, printre **perechi** grăbite, printre hamali. Mi-a prezentat noii lui prieteni: duduia, cu un nume evreiesc complicat, studentă ia Științe naturale; tânărul, medicinist și antisemit. Râdea, și aș fi crezut că glumește, dacă nu aș fi zărit zvastica de argint la cheotoarea **prietenului** său. Nu mi-a iăsat timp de narări și iscodiri. Trebuia să ne găsim locuri, într-un compartiment nu prea aglomerat, ca să putem călători și discuta în tihnă.

Am aflat un culoar gol și ne-am mulțumit să rămânem rezemați de

■ cstre. Marcu și tovarășii lui se duceau la Constanța. El va rămâne

în septembrie și va pleca, apoi, la Marsilia, pe mare. În Marsilia,

Plantele iui are rude. Se va odihni și va pleca la Paris, șase-șapte ani,

Pentru Medicină.

Mi-a povestit cum a trecut bacalaureatul în vară. L-a îndârjit prima ădere. Pierdea un an; nu avea nici timpul să-și facă oștirea. A început

193

să creadă că e persecutat, că a fost respins din pricina antisemitismului comisiei. Atunci, a început să învețe. Opt luni, a învățat ceas cu ceas, așa cum învățam amândoi cu un an mai înainte, în Biblioteca Fundației. Ne-am amintit amândoi iarna și primăvara petrecută alături de cărți mari, cu legături sure. Mi-am amintit atâtea amănunte, cu un prieten care se despărțea...

L-am întrebat de ce n-a venit să mă vadă. Când l-am căutat pe acasă, vecina m-a vestit că se mutase, fără să lase noua adresă.

- Mi-a spus Radu că te-ai făcut antisemit, că primești la tine un cerc studențesc creștin, că pregătiți manifeste și conspirații...

Râdeam, râdeam.

- Firește că Radu nu ți-a spus nimic din toate acestea... La mine în mansardă a fost două luni, e drept, sediul cercului. Mulți studenți erau antisemiți... Dar pe mine mă știi: nu am fost niciodată antisemit.

- Foarte rău, mă întrerupse studentul cu zvastică. Prietenului meu Marcu i-am mărturisit de multe ori: un student român luminat, care nu e antisemit, e laș sau nebun. Un student luminat trebuie să fie naționalist...

- Absurd, zâmbi Marcu. Un student luminat trebuie să fie cetățean al viitorului: comunist. Dacă nu vom anula noi atât superstițiile naționalismului, ale granițelor, ale neghioabelor teorii etnice, atunci, cine să le anuleze?

- Tu ești semit și pozeur. Anularea de care îmi vorbești nu te împiedică să fii un fanatic al iudaismului.

- Noi trebuie să ne lăsăm legea cea din urmă, pentru că nu avem nimic altceva în afară de lege.

- Exagerezi; aveți mult mai multe însușiri. De altfel, ceea ce m-a îndemnat să-ți fiu cel mai bun prieten a fost tocmai iudaismul tău intens și sincer, alături de un internaționalism banal și nesincer.

- Internaționalismul nu poate fi realizat decât prin iudaism.

- Domnilor, le mărturisii, discuția mă stânjenește. Marcu mi-e bun prieten; și-apoi, se mai află aici o duduie...

- Duduia nu se supără, pentru că e logodnica mea, zâmbi studentul cu zvastică.

Râdeau toți trei de uimirea mea.

- Nu-ți vine să crezi? mă întrebă Marcu. Această domnișoară renegată...

- Pardon, asimilată, preciza râzând duduia.

- Când te asimilezi unui popor necivilizat, e o renegare.

- Poporul e tânăr, vorbi iarăși medicinistul. Și-apoi, fata străină se află pe pământul său. Acum două mii de ani ar fi fost roabă: acum, e soție și stăpână, câteodată...

194

- Aceasta e încă o sclavă a creștinismului, socotii ei.

- Din păcate...

- Nu vorbi așa, îl întrerupse Marcu. Prietenul meu e un creștin autentic...

- Domnul nu poate fi creștin. Din cele ce scrie, îl bănuiesc păgân, chinuit între Apollon și Dionysos.

- Te rog să amintești și pe Iisus.

- Dacă vrei... Dar eu te socotesc suficient de evoluat cerebralicește ca să mai păstrezi o mentalitate primitivă. Creștinismul e religiozitate, adică politeism condensat, adică animism, fetișism, magie, sălbăticie.

- O mie de greșeli într-o singură frază, mă supărai eu. Mai întâi, monoteismul n-a fost niciodată un politeism condensat, ci exaltarea supremației zeului Cerului dusă până la anularea, la dispariția celorlalți. Un singur zeu, deci, ajunge Dumnezeu; iar nu o sută de zei reduși la o singură sinteză, cum spune școala mitologică. A doua greșeală e atât de covârșitoare, încât te coboară în ochii mei la nivelul oricărui medicinist mediocru și îngâmfat, incult și obraznic...

- Oh! ce de complimente!... se minună, iritată, duduia.

- ...Pentru că numai un astfel de medicinist poate confunda experiența creștină cu originile religiozității. D-ta nu vezi ce înspăimântătoare absurditate afirmi? Dacă inversezi astfel fazele evoluției, nu înțelegi că eu pot să-ți răspund: Einstein e un sălbatic?

- Să auzim, să auzim! se bucura Marcu.

- Pentru că și eu am dreptul să mă cobor, ca d-ta, de la geometria în spațiu la geometria plană, apoi la greci și la egipteni, și la chaldeeni, apoi la liniile trase de sălbatici pe pereții peșterilor. Dacă teoria einstei-niană își are obârșia în geometria cu trei dimensiuni, iar aceasta în liniile peșterilor...

- Liniile sălbaticilor nu erau *știință*...

- Tocmai de aceasta te învinuiesc și eu: magia, fetișismul, polite-ismul nu conțin o religiozitate autentică, ci numai o serie de fenomene sufletești care nu au nimic comun cu experiența creștină. Identitatea d-tale între creștinism și primitivism e de-a dreptul absurdă. Concluzia: creștinismul nu exclude nici știința, nici filozofia, nici civilizația...

- Poate să ai dreptate... în orice caz, *d-ta nu poți fi creștin*... Datoria d-tale e să fii antisemit...

- Stupid. Nu pot deveni părtașul unei soluții atât timp cât n-am studiat problema.

- Cine te împiedică s-o studiezi?

- Antisemiții. D-ta crezi că mai pot fi obiectiv când se sparg geamuri, când se bat colegi evrei, când se închid colegi creștini, când nu mai sunt cantine, cămine?...

195

Cu atât mai mult trebuie să iei o atitudine. Expectativa e o lașitate

- Bine spus, zâmbi Marcu. Te-am admirat întotdeauna pentru litica forței, singura care dă rezultate. Nu mai sunt socialist, pentru erau prea multe teorii și prea puțin curaj. La Paris, voi organiza nu întruniri împotriva României, ci atentate împotriva guvernului. Pentru fie care deputat ucis. beau o sticlă de șampanie!...

Marcule. Îl rugai eu, mă iriți inutil. M-am ferit întotdeauna să ȳ cut cu tine problema aceasta...

- Nu ai curaj să te angajezi pe o poziție, insinua studentul.

- Am mult mai mult curaj decât ai bănuî. Am curajul să aștept. J^H toria mea e să-mi echilibrez și să-mi luminez conștiința.

Țara poate să piară...

- Te înșeli; țara nu piere, pentru că cinci studenți evită probl^H evreiască, preferând să se afle mai întâi pe sine, să-și creeze criteraH valori...

⁷ un exemplu de dezordine. Dacă aș fi dictator, te-aș împușca. J^H pasă țării de conștiința d-tale?

ncordări și depași^M clerul țării... n&aște S ești student ȳa Filozofie... Vorbești de „și

ști ȳa Medicină. Tevcontrazici ȳa st *etnic*: sânge, pie;

să abată discu ȳ naivi și sentimente rea mult

zeitatea medicinei, fără să ȳmp clegi tu prin libertatea medicini

•

omnu 'mi place lelaL

- Din nefericire ;:-au schimbat, li ȳnt

- Oh!... și o ȳnțeleg greșita.

- Cei de la Litere ȳmprumut' mentalitatea si cunoștințele.

ȳr fi interesant de știut ce dori MarcuL

- E interesant integral, ironiza medicinistul. Poate domnul cred ȳn dragoste?...

- Deși indiscreția e stânenitoare, nu mă supăr. Dar nici n ȳ pot răspunde.

- Firește, noi nu ȳnțelegem, răs duduia.,.

- N-am spus chiar așa. Dar d-stră confundați impulsul sexual sa" colajul, sau acea „sympathie amoureuse" cu dragostea. Nici nu ȳncerc să ȳntu ȳn amănunte asupra treptelor acestei dragoste autentice.

- Ar fi interesant, zâmbi duduia.

196

- Ar fi interesant pentru mine, cu toată gafa pe care conștient o fac, fiu motivul legăturii d-voastră, vorbi eu. Toți trei roșiră. Duduia j pe fereastră. Studentul ȳncercă să glumească.

- Poate crezi că ne iubim?

- Eu nu cred nimic; aștept lămuriri de la d-stră, dacă voiți să mi le estăinuiți. firește.

Vorbi Marcu.

Ei sunt studenți de ai viitorului: pregătesc o căsnicie ȳntemeiată pe ;nunitatea inteselor, pagubelor și câștigurilor. - Nu e chiar așa, se ȳmpotrivi duduia. Dar eu studiez biologia, e] Suntemibarte buni prieteni... Ne ȳnțelegem...

! an singur lucra: ea nu crede nici ȳn naționalism, nici ȳn ■ațkmalism...

- Eu cred ȳn știință și ȳn tine... Tresării. Spuneau că nu se iubesc.

r-amănă cu o declarație sentimentală, dar o suport ca o ceptie.

După cu s-aii coborât la o stație și au cumpărat fructe, logodnicii au

nas aiături, la o fereastră deschisă, șoptind. Eu am vorbit cu Marcu

pre anii petrecuți ȳn liceu, despre viitorul lui, despre viitorul meu. El

rămâne pentru totdeauna la Paris. Mă ȳntrista gândul despărțirii

ive.dfc un prieten. Pentru mine, Marcu ȳnsemna tot ce viețuisem

i dur, mai vini, mai sumbru ȳn adolescență. Mareu ȳmi amintea de

Hțiile și ȳnfrânare, și ȳectunie, și maturizările mele dureros de pre-

i lungul experiențelor căutate și exaltate. Acum, pleca. Cine

Iacă ne vom mai ȳntâlni ȳn acești cinci ani, cât timp Marcu nu se

arce m țară?...

Priveam amândoi, zâmbind, câmpurile sub soare. Apoi am tăcut; el

ȳndunle lui, eu cu ale mele. Poate ȳși mărturisea: „Omul acesta ȳmi

.urând, un străin"". Eu mă ȳntristam. „Cu Marcu mă ȳnțeleg tot mai

! an, ei cu medicina și cărțile anarhiste, eu cu viața mea lăuntrică. Eu

i cred uscat, simplist, spițer. el mă socotește mistic, istoric, halucinat.

;re din noi are dreptate?"...

.Numai eu. răspundeam. Marcu a evitat, epicureu ȳnnăscut, răfuie-We spirituale, pașii pe drumuri neumblate, curajul absurdităților, nebunia contradicțiilor, a experiențelor ucigătoare Dreptatea trebuie să fie a wea, pentru că eu am suferit mai mult. Seninătatea mea e amară, dar e tfectivă. A lui a mincinoasă și presărată cu ȳndoieli care niciodată n-au ȳjuns intense și definitive. Marcu e un prieten care pleacă. Eu, un tânăr ȳare așteaptă, ȳncă, ȳnfruntându-se."

197

Gândeam și nu-i spuneam nimic. Trenul despica șesuri cu flăcări albe. Zăream gări, oameni plecați sub povara verii, fântâni la răscruci de drumuri, care adulmecând orizonturi. „Iată, aceasta e țara mea", gân-deam. Și Marcu privea, privea. Poate ȳl ȳnduioșa despărțirea de țara ȳn care i s-au născut și iubit părinții, ȳn care a copilărit, pe

strada cu soare mult, în orașul cu fabrici. Poate își amintea liceul, și prietenii lui, și studentele de la bibliotecă, și toate renunțările îndurate, și nostalgia sfârșiturilor de petreceri, și nopțile de Purim, cu mine alături, colindând vecinii în dominouri negre... Și idila înăbușită plâpând... Și moartea bunicii lui, Estera...

Am tăcut amândoi, până aproape de seară. Marcu a zâmbit și a început să-mi istorisească viața pe care o va viețui la Paris. Apoi, către perechea ce șoptea la fereastră:

- Cred că amândoi sunt nebuni. El spune că e antisemit, ea se laudă cu știința. De fapt, se iubesc. Și nici unul, nici altul nu vor să renunțe la minciună. Poate că, între ei, și-au mărturisit. Sunt îndrăgostiți ca doi adolescenți sentimentali...

Zâmbea răutăcios.

- Tu ai să iubești?

- N-am să fug de ea, mărturisii. Dar gândul meu de *după* iubire

n-am să ți—l spun.

- De când te-ai convertit?

- Nu ne-am văzut de mult...

- Deși în liceu păreai veșnic îndrăgostit... Ai căzut și tu... mediocru... mediocru...

- Dacă iubirea lui Dante și a lui Don Quichotte e cădere, atunci am căzut...

- Nu te înțeleg... Ș-apoi, mă plictisești cu aceeași literatură a ta...

- Deși nu e literatură...

Marcu dădu din umeri, zâmbind ostenit. Am tăcut iar; el citind jurnale, eu așteptând noaptea.

În gară, ne-am îmbrățișat. Pe mine mă ispiteau lacrimi.

- Marcule, parcă ai pleca pentru totdeauna... De abia mă stăpânesc...

- Sunt măgulit... Dar mai rămân în Constanța trei săptămâni... Dacă vreî, vizitează-mă.

- Nu, e mai bine să ne despărțim acum.

Am strâns mâna logodnicilor, care mă priveau fericiți. Când s-a apropiat trăsura, Marcu m-a chemat.

- Nu uita să-mi scrii; am să-ți trimit adresa. Scrie-mi despre Robert, despre Radu, Dinu, Fănică... Scrie-mi despre ai noștri... și profesori-despre toți...

r98

I-am făgăduit. „El are să-și poarte țara acolo, în Franța, din scrisorile mele”, gândeam. Și prieteni vechi, și colegi din liceu, și fețe de profesori mă împresurau în noapte. Iar în sufletul meu stăpâneau tristeți de adolescență pustie.

XIV SFÂRȘIT DE VACANȚĂ

Din cerdacul vilei îmi odihneam ochii pe mare. Mă surprindeam tot mai des cu ochii pe mare și cu foile cărții răsfoite de vânt. În cele dintâi zile n-am voit să caut pe nimeni, la restaurant, în parc, la cazinou. Și bănuiam că sunt cunoscuți în satul cu vile răsfirate; Bibi îmi spusese că o va întovărăși, cu Andrei, până în septembrie. Mă îmbujoram de câte ori gândeam că voi întâlni pe Nișka. Îmi porunceam să citesc; și iarăși, diminețile, îmi porunceam să cobor pe plajă, s-o caut printre trupurile sub soare. Trebuia să înfrunt primejdia, spuneam. Dar Nișka nu era o primejdie. Eu o voiam prietenă; nu întotdeauna izbuteam să-mi ascund tristețea amară a biruinelor. Îmi spuneam că o prietenă înzestrată cu suflet înalt va alina asprimea sufletului meu.

Porneam aproape de amurg, singur, pe cărarea ce duce printre stânci. Gazda mă socotea un mizantrop precoce. Eu voiam, numai, să pogor în mine vraja tainică a soarelui ce apune. Descoperisem de mult ritul; soarele ce se stingea mi-era îndemn, regenerare, bici. Mă întorceam seara, o dată cu stelele. Măneam cele ce-mi dădea gazda, bucuraoasă că plătesc cât îmi cere și nu mă plâng de nimic. Plecam iarăși, noaptea. De la cazinou se furișau, printre vile, melodii cu ispite. Le ghiceam întovărășite de lumini, de zgomote, de miresme. De ce rămâneam singur?...

Îndrăgisem un colț cu stânci prăvălite în mare. Apa se liniștea sub lună. Piatra era rece și cerul înalt. Așteptam acolo vântul. Mă întorceam acasă tremurând, cu gulerul de la haină ridicat. Aprindeam lumânarea albă și citeam, în fiecare noapte, singura pagină pe care o scrisesem în *Jurnal*. Adormeam cu viziuni ciudate: oceane, ostroave, deserturi, orașe cu turnuri, răsărituri, arșițe, înaintea și înapoia mea. Rătăceam singur, cu fruntea în vânt. După o săptămână, am coborât, seara, pe plajă. Zăream Perechi puține. Bătea vânt dinspre mare. Mi-am încheiat haina și am Pășit în sus, spre stâncile mele. Mă grăbeam, fără să înțeleg pricina grabei. M-am întâlnit cu un tânăr, în pantaloni albi, eleganți. Nu înțelegeam de ce mă privește bănuitor, suspectându-mă. Tânărul alergă îna-Poia-mi. „Poate m-a recunoscut”, gândii eu. M-am întors, așteptându-l. A frecut pe lângă mine; m-a privit; un străin, grăbindu-se pentru întâlnire.

199

Am pășit tot mai încet. Îmi zăream stâncile, negre în albul arg al apei. Mă gândeam: „Nu mai am nici un rost la stânci, acum, plictisesc o pereche”... Voiam să mă întorc. Dar pășeam înainte.

Tânărul cu pantaloni albi se oprișe, jumătate în umbră. L-am z o tovarășă. M-am întristat. Am trecut prin fața tor fără să-i prive ochiul s-a împotrivit, s-a întors.

-Nișka!...

Eram palid, palid. Mi se părea că mă cobor dintr-un pat de istovit; că nu mai aveam nici un rost, că viața era vană și hotărârile copilării.

Nișka a alergat, mi-a strâns mâna, a vorbit, a râs, mi-a spus pr m-a prezentat.

- Pauli cel mai bun prieten al meu...

Eu am roșit; minciuna mă desfată și mă alină, în noapte. Nișka era entuziasmată de capriciul soartei.

- Dacă ai să continui *Romanul adolescentului miop* să nu pe întâlnirea noastră. E stupid romanescă și nu te-ar crede nimeni... innr-c noapte, pe malul mării, alături de un domn în alb... Cine știe ce a: cititorii Bibi are să fie fericită; te-am așteptat din iulie; disperas

Am mințit, spunând că sosisem numai de o zi. Am întrebat-o c rămâne.

- Cât va vrea logodnicul meu...

Am zâmbit, în goi, în mine. Apoi, am prins curaj, am felicitat-o. sărutat mâna galant.

- Pentru un asemenea eveniment...

- Iți pare atât de bine că m-am logodit?

- Firește; câștig rămășagul după câteva luni... Nișka tresări. Paul se plictisea, iritat.

- Nișka, despre ce rămășag este vorba?

Mă pregăteam să-l lămuresc; eram îndemnat să-i ? I

Nișkăi. Dar m-am oprit.

- Prietenul meu e un pesimist. Dai are **să-Râdea**.

Tăceam.

- De altfel, rămășagul nu l-ai câștigat. Logodna va dura d' Tăceam, zâmbind. De ce se întristase Nișka?... începu să-mi

bească de Bibi, de Andrei.

- Bibi stă la mine, Andrei la o rudă... S-au înnegrit de soare... să-i mai recunoști. *Tu* nu te-ai schimbat...

îmi spunea *tu*. Paul se enerva.

- Și dumneata, cu ce gând?

200

- Am venit să mă odihnesc, două săptămâni. Mă întorc apoi, pentru examene...

- Paule, stăm și noi două săptămâni!

- **Imposibil**, *chirie*...

- Ce nesuferit!...

Ne întorceam toți trei pe nisipul rece, în noapte. Eu mă înveselisem până ia șarjă. Căpătasem o vervă care mă neliniștea. „Poate pentru că n-am vorbit o săptămână”, gândeam.

- Domnul Paul are să-mi poarte pică. I-am întrerupt, poate, de raua cu efecte de lună...

- Declarația mi-a făcut-o, dar prost.

- Așteptam revanșa.

- închipuiește-ți, m-a cunoscut la un bal, aici, și-a răspândit zvonul ca se împușcă dacă îl refuz...

- Exagerezi, protestă domnul Paul.

- în orice caz, de acum pot să-ți cer impresii personale asupra dragostei.

Nișka zâmbi, mirată.

- Mie?...

- E discretă; lămuri Paul.

Mă îmbujorasem. I-am mințit, spunând că mă doboară somnul. Am alergat până acasă, fluierând. Am adormit spre dimineață, după ce citisem de cinci ori singura pagină din *Jurnal*. Am adăugat: „Nișka s-a logodit cu un anume Paul, insipid și frumos. Nu-l iubește. Cu atât mai rău pentru Nișka. A acceptat rugămințile tânărului din lașitate. E tot atât de mediocră, ca și oricare altă sentimentală. Nișka va urma perfect dramul prezis de mine: sinucidere spintuală prin căsătorie, slăbiciune și provincie.”

Nu spusese Nișkăi vila ia care locuiesc. Câteva zile, am privii n^oea din cerdac și am scris povestiri. Doream s-o revăd, doream să • >> "esc cu Bibi, **să-i** cer amănunte asupra lui Paul-dar așteptam să fiu Pe deplin lini?!

Noaptea, r n pe câmp, printre căpițe cu umbre tulburi. Mă culcam între **gpopi**, cu ochii în cer dobrogean. Noaptea și singurătatea "" descopereau în suflet puteri nebănuite și elanuri, și porniri Le cule-Beam pe toate și le ascundeam în mine: „Cândva, voi avea nevoie...”

Pe Bibi am întâlnit-o într-o dimineață, în grădina restaurantului. %epta pe Andrei. Era neagră, frumoasă și fericită. Mi-a spus că Nișka ~a supărat mult pe mine. Mi-a bătut inima.

- De ce, Bibi?

201

- Pentru că ai dispărut fără să-i ceri adresa; pentru că ai pomenit logodnicului ei de rămășagul acela absurd...

- Bibi, eu cred în cele ce spun. Paul e un imbecil... Nișka n-are să fie fericită...

- Vorbești ca un elev de liceu... Mai au doi ani; timp destul să se cunoască.

- Bibi, fecioria logodnei nu se pierde decât o singură dată.

- Să mă supăr?

- Eu vorbesc deschis. Nu înțeleg ce a hotărât-o pe Nișka...

- El.. O plictisea cu declarațiile, cu amenințările... De altfel, nu e un băiat rău. Își ia, la anul, licența... Va fi profesor de matematici până ce va sfârși Nișka... Apoi, vor pleca amândoi la Paris.

-Mediocru...

- Tu judeci altfel, ca un romancier, ca un filozof.

- Abuzezi, Bibi...

- Așa e. Tu vrei ca toți să-ți semene.

- Greșești. Eu vreau ca viața Nișkăi să semene Nișkăi. Ea voia *altceva*. Paul e o confirmare a prezicerii mele din noaptea Floriilor. Ca prezicător mă bucur, dar ca prieten...

A venit și Andrei: mai negru, mai spătos, mai bine dipus. S-a arătat fericit de întâlnire.

- Pentru că te-am găsit, vei mânca cu noi.

Paul și Nișka plecaseră la Constanța, cu o barcă automobil.

- Primul voiaj împreună.

- înălțător, socotii eu.

- Riscant, crezu Bibi.

- Și scump, încheie Andrei.

De atunci, ne întâlneam în fiecare zi. Nișka era tot mai prietenoasă, și tot mai adânc îi pătrundeam în suflet. Paul se plictisea și încerca să mă evite cu șiretlicuri stupide. Într-o seară, Nișka mi-a șoptit:

- Măine, înainte de baie, viu să te iau de la vilă. Nu vreau să știe și Paul.

Am acceptat mulțumind; cu bucurii în suflet, nebănuite Nișkăi. A venit dimineața. Am ieșit amândoi pe câmp, vorbind. Pe mine mă ostenea un gând: „Dacă aș minți pe Nișka, insinuându-i că o iubesc?...” Am primit porunca gândului, ca o ușurare. Printre snopi în câpițe, coboram către ape.

- Nișka, trebuie să te resemnezi să nu cunoști *niciodată* Japonia...

- Tu ai s-o cunoști? -Da...

- îl iubești, Nișka?

202

Am râs amândoi, privindu-ne.

- Eu n-am să iubesc decât un om mare...

- încercă să-l ridici pe Paul.

Nu credeam nici unul în această depășire a mediocrității logodnicului.

- Nișka, te contrazici de la o lună la alta... Nu-ți sunt un bun prieten că-ți ?pun aceasta, dar trebuie să-ți spun... Nu te-ai gândit la năzuințele tale când ai acceptat pe Paul?

- Nu știu... nu știu... Să nu mai vorbim... Am să mă gândesc doi ani. Apoi, îmi tulbură liniștea aici, cu tânguielile lui...

- Nișka, femeile mediocre făptuiesc întotdeauna fapte asupra cărora nu mai pot reveni, pentru că n-au știut să-și stăpânească o zi sau un ceas plictiseala și tulburarea. Dar tu?

- Nu știu... nu știu... Mi-a părut atât de rău când am aflat că nu vrei să-mi fii prieten... Am rămas fără sprijin... Am slăbit dintr-o dată...

- Cele ce-ți spuneam eu, Nișka... Te duce mediul... Voi, femeile tinere, nu aveți rezistențe spirituale... După întâia înfrângere, degringolada nu mai poate fi sfârșită...

Nișka tăcea, istovită. Am coborât încet cărarea stâncoasă. Gândea, în fața apei neliniștite, ne-am așezat să o privim.

- Dacă te ascult prea mult, mă convingi. Ceea ce vrei tu, eu am voit întotdeauna, mai înainte... Dacă nu te-aș fi întâlnit, le-aș fi uitat, și prezicerea ta s-ar fi realizat. Dar acum, *n-are să se împlinească*...

- Dacă te-ar auzi logodnicul...

- Amintește-ți un singur lucru: că de acum *trebuie* să-mi fii prieten...

- Sunt fericit...

- înainte să încerci complimente... îmi făgăduiești să mă ajuți întotdeauna să rămân eu însămi?...

- Deși enigmatic... făgăduiesc...

Nișka avu o licărire ciudată în ochi. Smulse inelul din deget și îl zvârli deasupra stâncilor. Am tresărit, covârșit de bucurii.

- De acum, te-ai logodit cu marea...

- De acum, trebuie să mă primești de două ori pe săptămână și să-mi împrumuți cărți...

Am încercat să glumesc.

- Ceea ce înseamnă că trebuie să lupt împotriva prezicerilor mele... Nișka îmi apucă fericită brațul.
- Am să-i spun că am pierdut inelul... că acesta e un semn rău și că, la urma urmelor, logodna se poate socoti desfăcută... De altfel, dacă încearcă scene, *plecăm*...
Acasă, am scris în *Jurnal*: „Nișka se contrazice. A rupt logodna; cu ^{af}ât mai rău pentru mine. Nișka vrea să se mântuie de mediocritate. Sunt

203

dator s-o ajut. Dar dacă îi făuresc o armă împotriva-mi? Dacă eu d din nou o Nișcă, creez, de fapt, primejdia eroismului meu? Totuși, |^H buie". După-amiezi cu arșiță răvășită de vânt sărat, deasupra stâncilij[^] pe cărarea spinării de deal dobrogean, cu Nișka... Marea se liniștea seară, și noi ne întorceam pe nisipul umed, curat, răcorit de stele. AcejM două săptămâni am fost tot timpul împreună. Eu nu voiam să gândesc la hotărârile *Jurnalului*, la examene, la povestirile care trebuiau trans, crise, la cărțile care trebuiau sfârșite. Când ajungeam, aproape de mifl zul nopții, singur, la vilă, mă întrebam: „Mi-e dragă?”... Și aflam că nu mi-e dragă. Mi-era prietenă, și eu aveam nevoie de apropierea ei curo aveam nevoie de apropierea prietenului blond. Mă lega de Nișka p; cu care o dezvăluiam sieși. Ea ar fi pierit, stinsă de mediocritate, %â. ajutorul meu, gândeam. îi lucram sufletul, așa cum lucram o pov-închипuită, pe hârtia albă. îi ghiceam dorariLe; i le răscoleam, i ie ^{^H} nam, i le ațâțam. Voiam acea Nișcă pe care o întrezărisem în d la mănăstire: mandră, liberă, neliniștită, căutându-si un sens de m originalitate, risipind dispreț și aceea nelămurită-însușire de a Orgoliul viril, de a încorda creierul și sufletul către depășiri, de a ^{^^} potentele până la dezlănțuirea în *operă*. Eu voiam o astfel de Nișj^{^H} re suh dalta gândului ••, noi-.

o stăpânesc, cum îi încovoi capriciile, cum îi aprind nosta^{^H} ^us că brazda sufletului ei imi aștepta voința ca pe ti^{^H} ■ ■• urmăream prefacerile, bucuriile, torturile. GhicwH .. când se descoperea urând chipuri, cărți și amintiri f^{^H} . i îndrăgite. Mă bucuram că soarta mi-a trimis o prietenă cni^{^H} iri. Mă bucuram că lumina Nișkăi se face firesc, fără autd^{^f} gestie: fără afectarea fatală duduilor sentimentaie. Eram aspru cu &*j^{^k} cu mine însumi. Zi după zi, o sileam să-și părăsească micii ei zei <f|^{^H} favoriții lecturilor de pension, poeții parfumați și esești abili.

într-o seară cu păreri de furtună, sus, pe creasta dealului, i-anv^{^H} mâniat de Brand. I-am insinuat dragostea pentru asprul duh maâoj Pastorului. I-am luminat până în ascunzișuri sufletul lui de nordi noapte, cu prețuri care alunecă minților celorlalți. Nișka mă asculta, înfiorată de vânt, de marea tulburată, de noapte și de glasul meu rostind cuvinte dure, sub ochi încruntați. Am întrebat-o la ce se gândește.

- La Brand... Oare n-aș îngheța lângă un suflet atât de îndârjit și auster?
- Sufletul viril stăpânește tot atâtea însușiri de mângâiere ca și cel feminin. Și |<i reține, însă, sobru și neîndurat, aflând că ele *există*, nu te mai îngheață asprimea lui și nu te mai înspăimântă poruncile lui. înțelegi că el suferă întotdeauna *mai mult*; pentru că se gândește și la tovarășă...
- Poate ai să crezi că vorbesc copilării, pentru că se apropie furtuna... Dar eu vreau să fiu roaba unui Brand... M-aș uita la el ca la un

p.ezeu... Numai un asemenea bărbat aș primi ca stăpân...

- Nișka, nu ai să găsești niciodată un astfel de stăpân.

De cem-a privit Nișka și a zâmbit, și mi-a strâns brațul?...

în *Jurnal*: „Nișka ajunge primejdioasă. Se apropie tot mai mult de ■ arăsa visată. Am înțeles că pofta ei de *mare* e autentică. Mă surprind dind: alături de ea, câte n-aș face?... Uit că rostul vieții mele e altul, ebunesc, mai întunecat, mai eroic. Știu că Nișka așteaptă să o în-c. Intr-o seară, privind amândoi marea, mi-a strâns brațul și mi-a 'exaltată: li-ai spune jide!, aș pleca cu tine oriunde rea!...» Ochii Nișkăi erau verzi, sprâncenele se plecaseră, arcuite, ; îi tremurau, zâmbea și lăcrăma. Trupul Nișkăi se înfrigura în serii. M-am, înspăimântat: eram ispitit s-o sărut, să-i spun că mi-e i, să rățac. mi după ani pe țârmuri, între fluvii mari. M-am it, zâmbind. Primejdiile cresc. Cu atât mai bine pentru faptul meu . -ândeau: , toate aceste înlesniri primejdiei nu sunt decât Jișka rnă stăpâneț: ura pe față: răspândea zvonul că ■. - »se.

■•ă-i iV. ,ne, care; ii stăpâneam logodnica
nuh ca un amant. făptuinu-o din vrerile cărnii și

lui meii..

ndâ-mă la

iul. Vlă covârșeau hucurii

tediocru profesor fie matematică,

/uind o soție frumoasă și bogată, care ;â-l aștepte acasă în sen coase, cu supă și mângâieri... Eu, creând pe Nișka, încordând-o sa se nplinească, să se depășească, să-și lumineze în fapt toate însușirile ei ■ ;e aleasă feminitate.

Ultima seară am petrecut-o împreună, toți trei, pe stâncile unde ne 'mâlniserăm. Paul fuma afectând un sentimentalism voalat. Nișka era tristă,- și era vesela. îmi spunea, zâmbind:

- Stâncile acestea sunt un *trecur* pentru noi toți.

- Așadar, nu trebuie să ne mai intereseze.

- Nu iubești amintirile? insinua Paul.

- Nu le las să mă stăpânească. E stupid să pleci copleșit de aici. Pentru că am petrecut două săptămâni *care nu se mai pot întoarce...*

- Ai o sensibilitate barbară, zâmbi Paul. Eu cultiv amintirile, sentimentele, florile... deși sunt student în matematici...

204

205

- Eu le accept să mă îmbogățească, dar nu le las să mă surpe. Socotesc că cel care știe să se desfete în amintiri și poate, totuși, să le înstru-nească e un adevărat bărbat.

- Iată ceea ce n-am putut să învăț de la tine, se întrista Nișka: să nu mă las risipită de amintiri. Nu știu cum să scap de ele...

- Gândește-te că *nu mai sunt*, că nu se mai pot întoarce, că tânguirea lor îți împiedică viața și împiedică alte amintiri să se adune în suflet...

- Acestea sunt fraze, mă întrerupse Paul.

- Au, într-adevăr, păcatul de a *părea* fraze, celor care nu izbutesc să pătrundă adâncul fapturilor. Eu socotesc lupta cu amintirile unul din exercițiile indispensabile conștiinței eroice. Cel care e ispitit de amintiri se dovedește sensibil. Cel care se înfrânge, senin, depășește sensibilitatea de elită...

- Poate e un erou, nu?

- Firește, un erou adaptat sensibilității și creierului contemporan... Cu mult mai prețios și mai rar, cu cât e un erou fără glorie...

- Și dumneata vrei să ajungi...?

- Toți suntem *datori* să ajungem eroi... Eu m-am hotărât și mă trudes...

Nișka ne privi pe amândoi, înflăcărată, privi marea, își scutură bucele și încheie:

-*El are să ajungă!*...

Am privit luceafărul ca să nu-mi surprindă ochii. Am tăcut toți, streini unul după altul. Poate, Nișka înțelese durerea care o aștepta în ceasul când prezicerea ei exaltată va trebui să se îplinească...

Dimineața, așteptând ceasul plecării, am scris în *Jurnal*: „Nișka se contrazice iremediabil. Mi-a prezis un fapt care o va stingheri, cu entuziasm. Poate nu e încă lămurită: dar fericirea *noastră* e irealizabilă; cineva trebuie să piară; amândoi, *împliniți* lăuntric, nu se poate. Cum să-i spun că visează visuri inutile și primejdioase? Pentru că eu mă simt tot mai puternic, deși tot mai ispitit. Eu nu voi fi înfrânt, niciodată. Scriu aceasta în dimineața de 2 septembrie, într-o odăiță cu ferestre deschise către mare, lăsând în urma mea o vacanță cu ispite, fără să mă întristez."

206

XV. TAINÉ

Săptămâni sfârșite în lecturi pentru examene, singur. Nu voiam să întâlnesc pe nimeni și nu lăsam pe nimeni să mă vadă. Munceam în mansardă, înfrigurat nu de ceea ce îmi vor cere profesorii să știu, ci de câmpurile de întuneric pe care le descopeream înaintea și în jurul meu. După fiecare pagină înțeleasă, mă surprindeam dorind alte pagini, alte cărți, alte urcușuri. Cu cât înțelegeam mai mult, cu atât mă cuprindea disperarea. Tăceam și munceam. „Toți cad biruiți de lărgimea științei; toți se plâng de neputința minții în fața adevărului risipit printre mii de cărți și de ținuturi; toți sfârșesc tânguindu-și falimentul enciclopedismului. Mi-am făgăduit să ajung un erou în etică; de ce să nu ajung și un erou în știință? De ce să nu creez *din mine* o capodoperă? De ce să nu fac din viața mea spirituală oglinda veacului meu? Nu trebuie să mă înspăimânt de eșuările înaintașilor; ei au lucrat pătimaș, dezorganizat, precipitat. O viață spirituală eroică, nu cu exaltări retorice, nu cu lecturi îndobitocitoare, ci cu calm, cu metodă, și cu disciplină. Am fost prea mult înrâurit de falimentul universalismului la Papini. Trebuie să mă scutur de neîncredere. O dată ce voi *realiza* asceza etică, de ce să nu realizez și asceza erudiției universale? Firește, nu se poate stăpâni *tot*; dar se pot culege și însuși *toate esențele* geniului omenesc. îmi vor trebui cinci, zece sau cincizeci de ani. Atunci îmi voi spune: m-am creat din nou, prin muncă aspră, necunoscut de nimeni; mi-am depășit speța, pentru că în sufletul și creierul meu s-au adunat toate roadele muncii omenești; din semințele lor pot răsări păduri, lanuri, grădini..."

Lucram tot mai îndârjit. Nu primeam pe nimeni, nu doream pe nimeni. Mă deșteptam în zori și, pe lungi fâșii de hârtie, însemnam tot ce trebuia să cunosc; fâșiile ajungeau din zi în zi mai numeroase. Nu disperam. „Orice criză trebuie soluționată prin muncă. Nu rezistă nici un obstacol muncii încruntate, nesfârșite, calme. Cei care au căzut, au fost slabi. Eu trebuie să ajung la țintă. Fără urale, fără glorie, fără daruri, voi birui. Nebunia și moartea sunt gânduri care înspăimântă pe cei mediocri. Pe mine, nu!”

Îmi descoperisem lacune: matematicile, greaca, ebraica, slava, sanscrita. Mi-am întocmit un program și, neștiut de nimeni, ascuns în orașul cu fabrici, mi-l împlineam zi de zi. Am învățat geometria, dementele lui Euclid din versiunea italiană a lui Enriques. Mă înfiorau desfătări descifrând gândirea proaspătă de-a dreptul din izvor. Mi-am mușcat buzele, pentru că nu înțelegeam tratatul lui Theon din Smirna

207

asupra *Numerelor în doctrina lui Platon*. Am studiat două zile și nopți *Timeus*; m-am întors la Theon după ce acoperisem cu însei câteva coli, în marginea manualului de istoria științelor antice, pe mi-l dăruise Mieii. Ca să înțeleg și mai bine, am citit pe Plutarh *posiace, VIII, 2 și Creația sufletului după Timeus*) și am adânc dintâi parte din voluminosul *Le scienze esatte nell'antica Grecia* Gino Loria. Seara trebuia să-mi întrerup munca geometrică și să mă apuc de ebraică. Aveam o gramatică și un dicționar. Ochii îmi deasupra literelor groase, prăfuite cu puncte. Munca mi-era grea pe că o împlineam singur, fără să cer ajutor. „Singurul mijloc de a nu fi învinuit că plagiez pe Giovanni Papini e să-î întrec, biruind știința universală. Toți domnii care spun că știința e imensă greșesc; e imensă, pentru că o studiază câteva ceasuri pe zi, în pripă, sau pentru că o adâncesc comod. Știința, înainte de a fi adâncă, trebuie să fie largă...” îmi spuneam aceasta și munceam. Îmi poruncisem atâtea reguli, de la care nu mă abăteam: să nu studiez decât esențele, izvoarele: să nu mărturisesc nimănui descoperirile mele; să nu public decât gânduri străine experiențelor mele. până la maturizarea definitivă.

Au trecut examenele. Prietenii ajunseseră obraznici: nu voiau să mă lase singur. După cea dintâi vizită a Nișkăi, ochii îmi fugeau pe textul ebraic, uitând înțelesul semnelor; confundam pe *maqquei* cu *pase*; confundam accentul *Segolta* cu *Telisa qetanna*. Verbele atât de lesnicioase mi se păreau inutil de memorizat, mai ales formele *Hifil* și *Himaei*. După un ceas de tulburare, simții un gol sub tâmpile și apoi senzația că sunt un străin. Am uitat tot ce s-a, petrecut în seara aceea. Dimineața m-am deșteptat senin. „N-a fost oboseală. Eu nu pot fi obosit. Lapsusul m-a lovit dintr-o dată efortului, a miopiei și a literelor”. Am schimbat orele de ebraică pentru dimineață. Până atunci, dimineața studiam uri ceas sanscrita din manualul lui Fumi. Mi-au trebuit câteva zile până ce am deprins cele opt soiuri de consonante. Descifram entuziasmat din *Mahabharata*: „*Asidraya Naio nama Virasen asuto bali upapannn gu-nairistai...*” („Fu un puternic rege, cu numele Naio, fiu al lui Virasen...”)

După zece zile, m-am convins că nu pot învăța două limbi în același timp, singur. Trebuia să aleg. Nu aveam curajul să mă de nici una. M-am despărțit atunci de amândouă și am început pe cartea lui De Martmo. Am petrecut o după-amiază întreagă p] du-mă prin odaie, învățând alfabetul: elif, bey, pey, tey, sey, gi hey... Pe fâșii de hârtie mă exersam scriindu-k sub forma *izolată inițială, medială și finală*. Ochii mă ustureau ca să descifrez pe *zad* inițial de *zad* medial. Am rămas un ceas la studiul lui *Ghiaf*, compus din două semne complicate și dureros de memorizat. Noaptea, istovit, am răsfoi*

tun,

manualul și am descoperit că mai trebuia să învăț vocalele și difton-gurile. M-au disperat cele patru *izafet*. Am închis cartea și am scris în *Jurnal*: „Mă las deocamdată de limbile orientale, mulțumindu-mă cu texte traduse. Nu e o înfrângere, ci o experiență. Sunt alte *esențe* pe care trebuie să le asimilez mai înainte. Reîncep limba greacă.”

Dimineața m-am deșteptat cu mădularele fărâmate. Priveam toamna prin ferestruică. „Dacă nu mă scol *acum*, când îmi poruncesc, pierd toată încrederea adunată în patru săptămâni de muncă și singurătate.” Am tresărit, m-am coborât din pat buimăcit, m-am spălat și m-am așezat la masă. Nu eram mulțumit de fapta voinței mele. „De ce sunt obosit?” Mu mă mai simțeam obosit. Apucam o carte de Simmel neîncepută. „De ce citesc Simmel și nu reîncep greacă?” Am deschis gramatica greacă și caietul de cuvinte. Învățam; și nu eram mulțumit. „De ce am dormit opt ceasuri, în loc de patru? De ce am lăsat ebraica? De ce nu m-am lovit peste buze când m-am surprins privind toamna? De ce las să mă stăpânească gândul că voi fi și eu înfrânt ca Papini? De ce îmi îngădui voluptatea mângâierilor unei înfrângeri? Și de ce îmi pierd timpul gândind toate acestea, acum?...”

Degetele rășchirate în păr au smuls. Am reînceput să plâng de furie. Mă vedeam în adolescență, chinuit de aceeași luptă cu toamna, cu nostalgia, cu slăbiciunile. N-am făcut un pas mai înainte, dacă sunt melancolic. Îmi strigam: „Ajunge! Ajunge! Am să înnebunesc!” Și iar gândul: „Acesta-i un motiv să dorm opt ceasuri și să nu învăț ebraica.” Plângeam. „Plânsul e stupid și enervant. Nu mă duce la o soluție”. Îmi opream lacrimile, îmi răcoream ochii. „N-am făcut nici o faptă eroică, dacă nu mai plâng”. Îmi odihneam privirile în toamnă. Mă linișteam. Eram trist, trist, disperat. „Totul trece, totul trece...”

Înțelegeam că mai trebuie să lămuresc un amănunt indispensabil operei mele, realizării vieții eroice; cât să cer de la voință. Mi-aminteam discuțiile de la schit. Dacă Dumnezeu nu vrea să pogoare asupra-mi har? Gândul mă îndârjea. „Am să ajung și fără Dumnezeu!” Lucram zi după zi, noapte după noapte.

Într-o seară am simțit cum mă stăpânește oboseala. Trupul întreg îmi era greu și-l simțeam străin, și încheieturile mă dureau. Eram palid, cu ochii în cearcăne, cu pleoapele iritate. Fruntea mi se părea stranie. Măinile le priveam pe masă, și nu le recunoșteam. M-a cuprins spaima. !-Dacă am să înnebunesc?” Am rânjit: „Acesta-i gând de

ispită ca să mă cobor din mansardă și să dorm opt ceasuri". Simțeam tot mai îndrăz-neață tulburarea asupra creierului și sufletului. M-am surprins tremurând. Apoi, dintr-o dată, pierdui conștiința rostului meu într-o mansardă ^{cu} cărți. „Cine sunt eu?” zâmbii. „Începe surmenajul” mi-am răspuns. „Surmenajul nu există pentru mine”. Cine a glăsuît astfel? Nu-mi recu-

208

209

noșteam vorba, nu lămuream înțelesul cuvântului *pentru*. „Acum trebuie să mă culc... totul trece”. Gândul mă insinua. „A dormi înainte de ceasul statornicit e înfrângere. Oboseala și senzația de pierdere a conștiinței sunt ispite.” Urmam dialogul celor din mine înspăimântat. I

Sunt obosit pentru că *accept* gândul oboselii. Trebuie să strig: „Nu există oboseală! Strigă!”

Mă clătinam, cu brațele pe masă.

- *Nu există oboseală!...*

„E stupid; cine a strigat?”

„Eu!”

„Cine sunt?... ”

„Dacă am înnebunit?... ”

„De ce mă întreb?... ”

„Mă culc...”

„Nu am voință!... Ba am!...”

Vârtejuri de frig îmi pătrundeau prin urechi, îmi năvăleau pe creier. Durerea nu o simții decât o clipă; apoi, senzația de sfârșeală definitivă. Mă surprindeam întrebându-mă: ce înseamnă *scaun*?...

„Roagă-te lui Dumnezeu...”

„Nu există Dumnezeu...”

„Dacă eu sunt dracul?”

„Hei! hei!... am să-nnebunesc!...”

„Am să mă culc!...”

„Dacă mă culc, înseamnă că sunt bolnav...”

„Poate am înnebunit?... ”

„Doamne! Doamne!...”

„Liniște! Liniște pe nervi!...”

îmi porunceam, dar voința nu-și mai găsea vehicul în carne. Eram tulburat. Mă gândeam la moarte, la nebunie.

„Dacă nu mă mai limpezesc *niciodată*? Dacă am să rămân toată viața *așa*?” îmi smulsei părul de ciudă. Am

început să mă rog, în genunchi, cu palmele împreunate: „Doamne! Doamne! Doamne!”

Nu puteam să *gândesc*, nici să *simt* cuvântul *Doamne*! Îi spuneam numai, gol de conținut. Un gând mă biciuie:

„Nu pot să mă rog pentru că sunt diavolul!...” îmi venea *st* răd: „Dracul! Dracul!”

Inconștient, am deschis *Jurnalul*: „Poate am să-nnebunesc astăzi, acum. Sunt o bestie, sunt o bestie... Dumnezeu există?... ”

Am adormit greu, după ce m-am înăbușit cu o pernă. În zori m-am deșteptat. Totul pierise. Am recitat rândurile din *Jurnal*. Am adăugat: „0 simplă criză. Altă dată, mai multă disciplină. Astăzi voi dormi mai rrnJ! dar jos nu mă cobor. Dumnezeu există sau poate nu există. *Eu exist!*”

XVI. REDACȚIA

Profesorul de logică era de acum și ziarist. L-am întâlnit în redacția cu fum de țigară, cu canapele rupte, cu pereții înveșmântați în afișe colorate. Mi-a frunzărit manuscrisele cu ochi binevoitori.

- Se publică... Vino mâine pe aici, să vorbești cu Trăznea. „Trăznea” era pamfletar și om temut. Cândva scrisese cuvinte bune

asupra-mi. Aceasta mă încuraja. Am așteptat să treacă ziua, cu nerăbdare. Am urcat iar treptele redacției. Pe biroul secretarului, un bărbat țigănos, mobil, cu păr și atitudini disperate, vorbea. Am rămas, rușinat, lângă ușă. L-am recunoscut pe „Trăznea” după limbaj. Povestea o ceartă cu un birjar. Birjarul fu de la început înjurat; apoi, de câte ori mai pomenea de el, îl însoțea cu o înjurătură nouă. Spunea de cal; calul fu prilej de insinuări pornografice. Vorbi de trăsură, de stradă și de ploaie. Le-a înjurat pe toate, *altfel*. Birjarul n-a vrut să-i ducă. A repetat în redacție tot ce a mărturisit birjarului. Auzind că birjarul îl înjură, s-a întors și l-a înjurat. Firește, acesta a răspuns. De aici, priltj de ceartă. A sfârșit prin a-l duce acasă, ud până la piele...

A dat cu ochii de mine. Profesorul m-a prezentat.

- Dumneata ești?... Te-am angajat în redacție... N-ai să scrii decât ce ți-o plăcea... Nici politică, nici reportajii...

Eram stânjenit și nu știam cum să-i mulțumesc.

- Îți dau un sfat: nu lăuda niciodată. Înjură! Pe mine nu mă salută respectuos decât autorii dramatici pe care îi spurc în cronică...

A început o nouă anecdotă. Și-a amintit că n-a scris articolul de fond. A întrerupt anecdota, ca să afle subiect.

- Ceva să las sânge...

Rânjea, cu buze umede, cu dinți albi. Ușierul i-a adus o scrisoare și vestea că o doamnă""dorește să-l vadă.

- E frumoasă?

- Nu, bătrână...

- De ce mă întrebi? Nu știi că nu sunt aici pentru nimeni până ce îmi scriu articolul?

Povestea din anecdotă și citea din scrisoare. Nu știu dacă a sfârșit scrisoarea, anecdota n-a sfârșit-o. Gâsindu-și subiect, a plecat furtunos >n odaia vecină. Eu am rămas să cunosc pe ceilalți: secretarul de zi, ■nalt, brun, cufundat în citirea corespondențelor din provincie. Nu sa-'Ută, nu răspunde la întrebări, nu ridică ochii din manuscrise. Păstrează întotdeauna dreapta pe tocul pătat cu cerneală albastră. Șterge, adaugă,

210

211

lipește fițuici pe margini, sună servitorul, trimite la tipografie vraf de manuscrise, cere corecturi, trimite după articolul directorului, ceartă pe reporteri, cere aspru articolele redactorilor, cere pahare cu apă, face liniște și întreabă pe casier dacă îi dă avans din chenzină.

Stăteam într-un colț de canapea, stânjenit de activitatea febrilă a redacției. Alături, dactilografele la administrație. Aici, telefoane, uși trântite, sonerii, bărbați mulți, necunoscuți timizi. Am întrebat pe profesor dacă intrarea mea în redacție nu mi-ar putea fi primejdioasă.

- Gazetăria e fatală celor de vârstă dumitale... Dar aici n-ai să faci gazetărie... Ci numai o experiență publicistică; ai să te înveți să scrii scurt, limpede și la poruncă. Aceasta folosește... Dacă am să văd că-ți pervertește maturizarea și te împiedică de la studii, am să am grija să te dau eu afară...

Ajuns acasă, am scris până seara pagini pentru ziar. Îmi făgăduiam să public articole tot mai străine de cele ce se publică, de obicei, în ziare. Dar am să mă feresc să dezvălui adevărurile mele interne. „Sunt adevăruri pentru ziar și adevăruri pentru carte”, îmi spuneam.

Îmi aduceam articolele de două ori pe săptămână, seara. Atunci se adunau în redacție toți. Profesorul de logică asculta pe „Trăznea” și fuma, răzând înecat, chinuit. Veneau amândoi directorii; unul cu țigaret de chihlimbar și cu un vraf de ziare germane; celălalt, cu monoclu, cu vestă albă și cu gesturi distante. Unul spunea „servus” și-și freca nervos unghiile, cu pleoape micșorate. Celălalt păsea demn, întindea mâna la oricine și zâmbea suspect.

Mă îndrăgise un reporter scurt, gras și roșcovan, care-mi spunea: „Piciule” și mă bătea pe umeri. Reporterul știa tot ce se petrece în oraș și cunoștea întreaga țară. Despre oricine s-ar fi vorbit, el putea să servească amănunte.

Știa toate planurile, toate gândurile, toate întâlnirile guvernamentalilor. Citise toate scrisorile particulare schimbate între șefii sau reprezentanții opoziției. Cunoștea toate intrigile marilor budoare, toți amanții actrițelor de la Teatrul Național, toate amantele directorilor celorlalte teatre; toate polițele, toți prefecții, toți preoții, toate cafenelele literare. Am pomenit, într-o dimineață, un nume cu desăvârșire necunoscut, de coleg autor al unui pamflet scris. Reporterul cunoștea pamfletul. El știa și dacă premiera săptămânii va avea succes sau nu.

Știa toate trenurile întârziate, precis ca un funcționar de gară. Îl admiram, sincer, larg, fără invidie. Mă gândeam ce interesant ar fi de studiat memoria lui, vizuală și auditivă, și procesul de asociație-

Mai deosebisem, în mulțimea redacției, pe un tânăr elegant și ispto' tor, care inaugurasă o serie de „anchete politice” de succes. Venea aproape de prânz.

212

- Manuscris?... se interesa secretarul.

- Câte rânduri?

- Douăzeci și șase de *cuvinte*, douăzeci corp obișnuit, un clișeu, două subtitluri, un titlu pe două rânduri...

- Ce-a scris patronul?

- „Revista”, despre împrumutul extern...

- „Trăznea”?

- Frustrarea fiscalului.

Reporterul se așeza la masă glumind, aprinzându-și țigări. A doua zi, îi citeam „ancheta”; afirma, trăgea concluzii, insinua îndoieli, lansa sfidări, proclama căderea guvernului în mai puțin de o lună. Îi admiram siguranța și nu mă dumiream cine îl informează atât de prompt și precis.

- Ai noștri, șefule! Avem, și la Palat, și la Patriarhie, și la Cameră, și la prim-ministru, și la Capsa, și la Interne, și la Vamă, și la Siguranță...

Reporterul roșcovan și plin alunecă adesea în controversă cu autorul „anchetelor politice”:

- *Mon cher*, o știi de la ministru...

- Exclus!... N-ai văzut cu cine am venit în mașină?

- Te-a indus în eroare...

- Pardon! Persoana care mi-a spus...

De obicei, intervine reporterul Parlamentului, un licențiat în drept, slab, ipocrit, caustic sub plecăciunea umilă.

- Omul matale, coane...

Licențiatul a încercat, pe vremuri, critica literară. A avut succes, dar nu a avut bani. A intrat în gazetărie. De trei ani nu mai citește aproape nimic. Ascultă dezbateri parlamentare și le rezumă zilnic în treizeci de pagini. Îi tremură mâinile de câte ori are ședință de noapte. Se culcă, atunci, la tiei. Fumează mult și tușește. E veșnic

bolnav de ficat. Vorbește rar, veninos, și laudă cu amar pe autorii contemporani. Poate, e aproape neurastenizat. Și nu mai are curajul să se lase de gazetărie.

- O gazetă e mult mai primejdioasă decât s-ar bănuî. Îți apucă întâi un deget, apoi mâna, apoi trunchiul, apoi capul. Dintr-o polemică literară, ajungi într-o polemică de doctrină politică. Apoi, ataci Parlamentul. Din acea zi ești robul gazetăriei.

- Eu am patruzeci de ani, vorbi un reporter care fusese pe vremuri director de gazetă, și m-am trezit că n-am făcut nimic. A trecut an după an, am scris zi după zi, și ce-am ajuns?... M-am fărâmițat, m-am risipit... Am amânat doctoratul în Drept, am amânat licența în Istorie... Acum, nu mai pot citi decât gazete. Mă enervează orice carte, dacă nu e roman Pornografic sau memorii politice. Mare mizerie!...

- Nu insulta gazetăria, că e sfântă, începu Trăznea. Gazetarul se "aște în fiecare dimineață, e inepuizabil și inedit, trăiește *in mediaș res*;

213

e inima și creierul țării... Toți oamenii mari ai noștri au fost gazetari...! Gazetarul e un erou.

- Cu condiția să scrie pentru douăzeci și patru de ceasuri, iar nu I pentru un an sau o lună, vorbi profesorul de logică. Gazetarul trebuie să se mântuie de stupida noțiune a eternității prin scris. Articolele să fie efemere; gazetarul perfect e reporterul anonim.

- Așa e, așa e! Încuviințară călduros cei doi reporteri politici, în-muind tocurele în călămări.

- V-ați apucat de taifas, interveni secretarul... Manuscris?...

Iar au răsunat sonerii, s-au aprins țigări, s-au adus pahare cu apă, s-au împărțit pe la mese blocuri albe.

- O conferință diseară, anunță secretarul.

- „Piciul”, porunci reporterul gras, corectând ultima frază scrisă.

- Vine ambasadorul Elveției... -Ora?

- Neanunțată.

- Ora cinci și un sfert, preciza autorul „anchetelor”, fără să-și ridice ochii din pagină.

- Cine se duce?

- Eu am Cameră...

- Eu am adunarea de la „Casa Școalelor” și senatul universitar...

- Eu am cercul de studii...

- Vă aduc eu reportajul; mă întorc în mașină cu prefectul, vorbi cel roșcovan.

Mă duceam să-mi fac corecturile într-o sală de la al patrulea etaj al tipografiei. Miros de cerneală, de plumb, de spirt, de pâine și de putregai. Turnătoarele de litere șuierau sub claviatura culegătorilor. În sala vastă alergau copii cu manuscrise, cu șpalturi, tuciurii. Așteptam corecturile umede la masa cu scaune pătate de cenușă. Aroma cemelei proaspete, lucioase mă desfăta. Plecam înfierbântat, exaltat, cu geanta sub braț, cu gânduri multe, cu sângele răscolit.

Nu înțelegeam cum o redacție și o tipografie pot obosi. Eu mă descopeream tot mai însuflețit și mai harnic. Și curajul îmi creștea, și munceam de nimeni bănuît, în mansardă.

Radu pășea în toamnă tot îndrăgostit de Viorica. Ea nu bănuia nimic și-i ierta toate declarațiile, socotindu-le glume. Radu nu putea fi crezut.

Îi întâlneau în apropierea serii, pe bulevard. Viorica ieșea de la facultate, Radu o aștepta, fumând. Nu înțelegeam ce îi putea spune, în fiecare seară, el, care nu absolvise clasa a șaptea. Viorica se arăta fericită că mă întâlnește și roșea. Răspundea sfios și evaziv când o întrebați de lecturi, de cursuri, de idile. Eram stăpânit de impresia că Viorica e veșnic îndrăgostită. Și mă înduioșa, pentru că o ghiceam resemnată să nu mărturisească niciodată. Nu știu dacă era hotărâre sau timiditate. Viorica își păstra taina cu o încordare pe care i-o admiram. Nici Bibi, nici Nișka nu știau nimic. Și toți *știam* că e îndrăgostită.

Pe Nonora o vedeam rar, în treacăt. Fiecare încerca să pară cel biruitor. Eu afectam indiferență și zâmbet enigmatic. Ea râdea mult și-mi povestea succesele de la balurile de vară, cererile în căsnicie de la Mehadia, cearta în menajul unui ofițer superior din pricina ei. Îmi vorbea prietenește, cu nuanță de blândețe superioară. Eu îmi aminteam de după-amie^ile primăverii, tulburate de sexualitate, și ajungeam obraznic. Nonora nu se supăra. Îmi suspecta gândurile; nu știa unde vreau să ajung; se aștepta, poate, s-o chem din nou în mansardă și-și pregătea vreo răzbunare drăcească. Întrebându-mă cum îmi mai petrec timpul, i-am răspuns că lucrez, pentru ziar și pentru Universitate.

- Daa?...

Mirarea Nonorei m-a umilit cu insinuarea zâmbetului și a ochilor.

- Dar Nișka?

- Nișka se odihnește după examene... De altfel, o văd atât de rar... Ți-am spus că lucrez.

- Lumea vorbește altfel. Cel puțin Nișka are grija să răspândească zvonul că te-ai îndrăgostit de ea, la mare...

- Nu cred, zâmbii eu...

- Nișka se folosește de o alegorie stupidă. Spune că ești un nou Pygmalion și ai să sfârșești prin a te îndrăgosti de creatura ta.

- Nișka are dreptate până la *dragoste*..., încheiai eu, stânjenit de indiscreția răutăcioasă a Nonorei.

Pe drum, întorcându-mă singur acasă, îmi făgăduiam să scriu Nișkăi o pagină muștrătoare. N-am scris. Într-o dimineață am găsit în redacție pe domnul Elefterescu. Am aflat cu uimire că nu e student, ci corector de noapte. „Șeful” era încurcat de descoperirea mea. Nu înțelegeam cum izbutise să fie înscris în cerc.

- M-a înscris „Malec”, săracul...

De ce m-am întristat, amintindu-mi petreceri de iarnă, într-o mansardă acum înghețată de singurătate, alături de un președinte, de Nonora, de Bibi?

- Ce face domnul Gabriel?

Mi-a povestit nemulțumirile soției lui „Malec”, certurile dintre soție și soră, examenele pierdute din pricina slujbei, plânsul lui Gabriel, într-o noapte, la berărie, alături de ei toți; cum s-a ridicat soția de la masă și cum nu s-a mai întors; Gabriel a căutat-o ca un nebun, toată noaptea. Dimineața, n-a vrut să se mai ducă la slujbă. Soția s-a întors. Sora și

214

215

mama lui n-au vrut s-o mai primească. A încercat să se sinucidă; au plâns și apoi s-au împăcat.

Povestea vieții mediocre și tragice mă obosea aproape organic. Mă supăra capul, aveam amețeli, siguranța mușchiilor mi se tulburase. Mă înăbușea până la sufocare mireasma năruirilor încete, sigure, irepa- I rabile, în fund de provincie sau de mahala. Nu știam ce să-i răspund, nu j știam dacă trebuie să zâmbesc sau să îl compătimesc.

Chiar domnul Elefterescu era acum schimbat; mai bătrân, mai amar. Nu mai mă înveseleam auzindu-l spunându-mi: *șefule*. Părea umil, -plecat, rănit. Încercam să mă gândesc la festival, la sticlele băute, la plecarea mea în miez de noapte, cu Nonora. Îmi simțeam sufletul sfâșiat, rupt de fășii străine una de alta. Nu știam cum să-mi acopăr disperarea, tristețea care mă copleșea. Erau atât de departe, erau amintiri, erau atât de departe... Am înțeles că sunt tot atât de mediu ca și ceilalți. Că lupta e zadarnică. Am scrâșnit din dinți. Îmi pierdusem iar conștiința rostului meu în redacție, alături de domnul Elefterescu. El mă privea atent, fără să-mi înțeleagă neliniștea. Mi se părea că vorbirea noastră se petrecuse în vis și auzeam iar refrenul deprimant de astă-iarnă: „Șefule, șefule, uite pe «Maiec»!”...

Mi-am strâns pumnii. „Aceasta înseamnă că trebuie să mă odihnesc. Nu mai pot deosebi visul de realitate.”

Zâmbeam.

- Și dumneata pe cine cauți aici, domnule Elefterescu? Mirare.

- Nu v-am spus? sunt corector de noapte...

„Totul s-a petrecut aievea”, gândeam eu mulțumit. Senzația pliabilă de agonie, de nervi destinși, de înfundare în baltă stăruia. Am cerut un pahar cu apă. Profesorul trecu pe lângă mine, mă privi și se așeză la I masă. „Cine l-o fi învățat să scrie?” mă întrebam. Apoi, m-am surprins ispitit să mă apropiu și să aflu cum de nu cade cu fruntea pe maldărul de foi albe. Strânsei iar pumnii. „Toate acestea din pricina toamnei și ai Nișkăi”, gândeam. „Nu mă lasă liniștit și mă silesc să muncesc tulburat...” Eram atât de ostent, încât m-am lăsat blând pe scaun.

- Șefule, te-ai făcut palid...

Domnul Elefterescu îmi vorbea, aproape. M-am înseninat; nu visam. Mi-am mușcat buzele ca să nu-l întreb, râzând: „Malec”? „Malec”?... |

-Ceai?...

Uitasem cum se spune cuvântul „nimic”. Mă frecam pe frunte, uluit. Servitorul mi-a adus corecturi. Am tresărit, „Eu am scris acestea”. Descoperisem un verb, și-l repetam în gând, încăpățânat: „să lucrez, sji, lucrez”... Am rostit, numai pentru mine: „vreau să lucrez!...” Domnul Elefterescu a tresărit. Eu m-am luminat, am luat corecturile și am cerut. creion chimic. în fața mea, la masă, profesorul își scria articolul-J

216

Auzeam uși trântite, zgomot surd de tramvaie, pași grăbiți pe scări; auzeam pe secretar luând comunicația telefonică din provincie: „mai tare, mai tare!”... Nu înțelegeam nimic. „Vreau să înțeleg!”... Arn înțeles că omul de la masă e profesorul de logică. O clipă de reculegere și am înțeles că mă aflu în redacție. Ochii îmi licăreau de bucurii, sânge fierbinte stropea creierul.

XVII. PRIETENA MEA ÎN TOAMNĂ

„Nișka iar s-a schimbat. E atât de nostalgică, încât îmi comunică și mie tristeți nebănuite. A uitat lecțiile mele de sobrietate și optimism viril. Îmi mărturisește că plânge, câteodată, în amurguri prea sângerii. Nu se înțelege. Vrea să plece, acum. Nu știe unde, nu știe cu cine. Mă vizitează des, în mansardă. De când ne-am cunoscut și-a pierdut corosivul superficial și prompt pe care-l stăpânea în fraze și replici. Ascultă mult, atentă și tristă. Nu vreau s-o înțeleg, pentru că îmi deșteaptă nostalgii pe care eu le-am sugrumat în murmur. îi vorbesc aspru, fierbinte, cotropindu-i etajerele mignone și călduțe dinlăuntrul sufletului. Simt o bucurie drăcească să-i răstorn valorile, să o umilesc, să-i calc în picioare sentimentele prea comun-feminine. Nu izbutesc întotdeauna s-o alătur sufletului meu. Rămâne pe drum, agățată. Atunci, o disprețuiesc; și mă disprețuiesc, pentru că n-am putut crea încă adevărata Nișcă pe care o cheamă sufletul meu.

„Eu am nevoie de prietenia Nișkăi. Are atâtea însușiri; de ce nu pot s-o împlinesc, perfectă?...”

Mi se plânge că mă port prea aspru cu ea, că nu-mi dezvălu sufletul ei, prietenei. Firește, Nișka așteaptă

confesiuni. Cum ar putea înțelege nebunia hotărârii mele? Ea bănuiește tot, afară de hotărârile *mari*, pe care nu le cunoaște nimeni. Mă reconstituiește intuitiv, cu însușirile ei de aleasă feminitate, cu sugestiile mele. Vrea, însă, să-i *spun*. Ce?... Bănuiește că o iubesc. Așteaptă mărturisiri. Eu nu pot minți, Nișkăi."

După-amiezi de octombrie, cu prietena mea, către parcuri... Ea iubea toamna. Eu o uram. Toamna și primăvara; nostalgia și dorurile care mă stăpânesc *din afară* mă umileau. Eu îndrăgisem iarna și vara, luni de libertate, când munca se istovește în miez de noapte, fără melancolie și iară tulburări de năpraznic dinamism. Mă temeam de toamnă și o înfruntam. Cu cât era mai primejdioasă ispita, cu atât mai dârz o lăsam să ^{se} apropie. Știam că trebuie să izbândesc.

217

- Știi la ce mă gândesc? La plecare...

- Nișka, gândul plecării e stupid și inutil. *Plecarea* e singura care **trebuie** să te intereseze. *Vrei* să pleci, pleacă...

- Nu știu cum să te lămuresc... Vreau să plec, și totuși sunt **nelinișt**ă, nehotărâtă... Ce am să mă fac singură?

Când am să-mi dau licența?... I

- Atunci nu te mai gândești, ci muncește. În adolescență aveam și eu asemenea doruri... Mă tulburau, mă oboseau, îmi răpeau timp. Acum, nu vreau să mă gândesc decât la ceea ce *trebuie* să fac. Când am să sfârșesc, voi pleca, fără anticipări în gând, fără nostalgii...

- Tu ai voință...

- Nișka. tânguirea aceasta nu te îndreptățește să nu *vrei* și tu...

- Eu cred că voința prea puternică te mutilează, te mecanicizează... Ai să ajungi un resort... Ai să îndepărtezi toate ispitele, toate farmecele... Nu te înțeleg; treci prea departe...

- Vorbești ca o bacalaureată... Ispitele biruite nu dispar, ci *cresc*; asta nu știi? Și apoi, voința nu mecanicizează, ci dă puțința celei mai furioase libertăți. Vreau să te fac să înțelegi un *singur* adevăr: că stăpânind o voință călită, îți poți îngădui toate experiențele, toate viciile, toate voluptățile, toate rătăcirile... Acestea, însă, după ce te-ai realizat lăuntric, după ce ți-ai luminat conștiința virilă...

- Eu nu pot...

- O femeie nu poate, e drept... Dar o femeie trebuie să renunțe sau să *imite*... Nostalgia ta e hibridă... Dacă nu poți pleca singură, alege-ți un tovarăș...

- Cine?...

Ochii verzi s-au îngândurat.

■- Alege un coleg și deșteaptă-i voința... Tu poți îndemna sufletele masculine; acesta-i un dar ales. Un bărbat, lângă tine, e torturat de obsesia depășirilor. Soțul tău va fi un fericit, exceptând, firește, genul Paul...

- Eu nu am să-mi *iau* soț...

- Bine, știu... Ai mai spus aceasta și astă-primăvară...

- Paul a fost un accident...

Pe banca din parc, râdeam amândoi; nu de Paul, ci de seriozitatea cu care eu vorbeam despre femei. Nișka era intrigată; cine îmi dă dreptul să vorbesc, dacă nu le cunosc? Poate sunt un Don Juan...

- Atunci nu le-ai fi cunoscut. Don Juan a fost o simplă priză sexuală; lumina intermitent și suspect. Nu poți cunoaște cu adevărat decât ceea ce *renunți* de a stăpâni. De altfel, femeia se poate expert" menta în nenumărate feluri. Nu e numaidecât nevoie să joci rol de prii" amorez, nici să te istovești în garsonieră. Sufletul feminin se intuiește" prin introspecțiune într-un suflet conștient masculin. În ceea ce priveș trupul, sunt inutile conversațiile... Eu nu discut niciodată despre truP"

218

feminin, pentru că valorificarea mea se împlinește prin alte criterii; nu m-aș înțelege...

Viețuiam o viață ciudată; munceam nopțile și diminețile, îndârjit și calm, întru împlinirea capodoperei: *creierul meu*; iar după-amiezile întovărășeam pe Nișka, modelându-i sufletul. Cele două vieți nu se excludeau, înțelesesem că prietenia Nișkăi nu-mi răpește timp, ci mă îmbogățește cu experiențe. O cultivam și o iubeam ca pe o carte favorită. Voiam să fac din Nișka o altă operă, vie. Voiam să pulseze în ea toate izvoarele feminității de elită. Înțelegeam că, oricât de perfectă ar ajunge, eu nu voi fi fericit *prin ea*. Îmi cunoșteam datoria; trebuia să fiu *ispitit* de Nișka, de sufletul ei, oglindindu-mi voința; atât.

Mă pasiona prietenia noastră; ea se lumina, eu mă întunecam. Dar de aici la dragoste era încă drum lung.

Uitasem hotărârile *Jurnalului*, din prima pagină. Urmăream două creșteri: a personalității mele și a sufletului Nișkăi. Le vedeam atât de clar, încât s-ar fi spus că sunt numai un spectator.

XVIII. IASUL

Președintele a organizat din nou cercul. S-au înscris alți membri, s-a ales alt comitet. Vicepreședintele venea tot mai rar; tușea, era palid, zâmbea prelung. Bibi a ajuns bibliotecară; Gaidaroff secretar. Ne adunam în sala de la etaj, cu ferestrele la bulevard, cu scaune multe. Veneau, întotdeauna, Nișka, Viorica și Radu. Radu tot îndrăgostit, Viorica tot enigmatică. Cele ce le-am destănuț asupra domnului Elefterescu și prietenului său au stârnit senzație. Președintele **regreta** că vechiul comitet își dăduse demisia; ar fi vrut să înceapă o anchetă și să afle cum fusese admis d-l Elefterescu în cerc.

Măriuca se arăta cea mai satisfăcută de descoperirea mea. Ajungea întotdeauna, însoțită de Gaidaroff. Îi pierise

sficiunea, de când toți știau că sunt îndrăgostiți. El își grăbea licența în drept; mi-a mărturisit, într-o noapte, că Măriuca e soția visată din liceu. Părea guraliv și gol sufletește; l-am surprins dorind o căsnicie timpurie, o casă cu încăperi calde și primitoare, o soție liniștită și cuminte, o viață lungă, cinstită, cu prieteni, cu vie, cu călătorii în Italia, la Viena, la Paris. L-am iubit mult pe Gaidaroff, în acea noapte. îl voiam fericit, alături de Măriuca. Am întârziat, apoi, un ceas cu un gând copilăresc: să aleg cele mai nimerite pe-ale, în cercul nostru... Zâbeam. „Florențele” îmi luaseră înainte; au venit la adunare cu logodnicii; un profesor de istorie, foarte tânăr, și un

219

politehnician. Erau mândre de aleșii lor; organizau săptămânal ceaiuri dansante și ne invitau. Acolo, în cele două odăi, cu covoarele ridicate Radu dansa mult cu Viorica, iar Bibi cu Andrei...

La fiecare ședință de comitet sau adunare, președintele istorisea fa. zele donației bătrânului. Nu uita că cercul se crease numai pentru a pu. tea primi dania. în vară, după nesfârșite alergări, izbutise să ajungă *persoană juridică*. Se iviseră, de atunci, nebănuite greutăți. Prefectul - care avea o casă veche și dărăpănată - insinua președintelui să silească pe bătrân să o cumpere și să o repare, pentru cămin. Cereau pe ea cinci milioane. Președintele s-a împotrivit; donatorul voia să clădească un cămin modern, cu săli de baie, calorifer și electricitate. Prefectul își arăta, atunci, puterile. Retrăsese fondul cercului din bugetul prefecturii și îl vărsa în fondul pentru ajutorarea învățătorilor. Plângerea la ministru nu avu rezultat. Bătrânul se îmbolnăvi și ceru grăbirea formelor, ca să-și vadă dania împlinită. Făcu testamentul, dar nu-l făcu după cum cereau avocații. Doi nepoți amenințau cu proces de moștenire. Bătrânul adaogă în testament că îi dezmoștenește, dar nepoții vesteau că - după moarte - testamentul va fi declarat nul; bătrânul va fi supus unui examen medical, cât de curând. Știrile alarmau comitetul. Numai președintele nu-și pierdea calmul. își amânase teza de doctorat, ca să se poată ocupa în voie de cerc, de donație, de cămin. Comitetul nu-l ajuta. Membrii se adunau toți numai o dată pe lună sau când știau că va fi dans, cu patefon. Președintele nu dispera; căuta soluții. Voia un cerc strâns și intim. Dar sala împrumutată era prea mare, prea rece și, apoi, era străină. Prefectul făgăduise un sediu, făgăduise și lemne, dar toate acestea au fost uitate, de când președintele refuzase târgul cu casa.

De la începutul lui noiembrie, așteptam hotărârea zilelor de congres, în anul acela, congresul studentesc se ținea la Iași. Președintele nu putea veni, ocupat cum era cu dania. Din cercul nostru mergeau mulți, aproape treizeci. Șeful delegației fu numit Gaidaroff, spre bucuria noastră și spre fericirea Măriucăi.

...Ceasuri de așteptare în sala de ședințe a căminului mediciniștilor, între studenți de la toate facultățile, ca să căpătăm legitimațiile pentru congres și foile de drum. Grupul nostru, în colțul cu bibliotecă, se minuna de munca și îndârjirea societății studentești care înălțase un cămin de aproape douăzeci de milioane. Celelalte grupuri se exercitau în glume cu felurite nuanțe județene.

Nișka m-a silit să mă izolez, alături de ea, pe o treaptă de scară. Vorbeam tănuț, fapte care se puteau dezvălui oricând și oricui.

- Știi de ce râd? Pentru că toți ne cred îndrăgostiți și ne bârfesc. Mă desfată gândul că sunt vorbită de rău. Aș vrea să știu tot ce cred ei-

— Nișka, nu uita că ești femeie, iar o femeie compromisă e anulată-

- îmi bat joc de vorbele și părerile lor. Toți oamenii îmi par imbecili...

- Mi-ai furat expresia...

- Ți-am furat mai mult; și însușirea de a distinge, dintr-o sută, imbecili autentici și imbecili confecționați din snobism... Nu pot să-i sufăr! Nu știu dacă trebuie să-ți mulțumesc dacă acum toți mi se par niște în-aâmfați, niște păpuși parfumate, mediiocri și stereotipați... Mă enervează...

- Cu atât mai rău pentru tine, pentru că, *orice ai face*, tot trebuie să-i suporti... De altfel, imbecilii sunt inofensivi, dacă știi să te izolezi...

- Sunt obraznici, se cred frumoși, se cred seducători, se cred inteligenți...

-Poate sunt...

- Nu e adevărat. Eu am început să flairez tipul perfect masculin. N-am întâlnit nici unul care să-i semene; nici la facultate, nici în saloane, nici pe stradă...

- Exagerezi, Nișka, zâmbii eu ca să-mi ascund bucuria.

- Nu, nu!... Mă revoltă; nu știu cum să le spun; nici „păiațe” nu e de ajuns... Nu muncesc, nu sufăr, nu se bucură... Pozează...

- Nișka, e prudent să spui toate acestea cu mai mult calm; suntem într-o sală cu mulți străini...

- Puțin îmi pasă!

Nișka, ți-ai însușit tot ce am dorit eu, de mult. să știi... Te apropii, chiar, de o concepție etică a masculului... Mai trebuie să faci un singur pas.

•
Să taci. De ce să-i superi spunându-le că sunt imbecili și păiațe? Dacă poți, râzi. Ferește-te să nu te atingă; atât. Nu le spune adevărul aflat de tine, pentru că tu ești o femeie, și femeia nu poate să lupte...

în seara aceea am scris în *Jurnal*: „Nișka face progrese primejdioase. Fără să vrea, îmi judecă sexul după un criteriu *care nu mai e feminin*. A ajuns să fie tot atât de pretențioasă ca și un suflet viril. Dacă Nișka nu-și va întâlni un dezastru apropiat, în mediocritate, dacă *nu va uita* ceea ce a învățat de la mine, va suferi mult, mult. Bărbați visați de ea se găsesc rar de tot, și numai prin cărți.”

Noaptea, Gara de Nord aștepta două trenuri, la amândouă se atașaseră vagoane studențești pentru congres. Pe peron, în restaurant, pe săli, pe coridoare, furnicau studenți și studente. Călătorii de toate zilele erau Purtați, risipiți, striviți. Nimeni nu mai încerca rânduiala disciplinată. Aflând că primul tren pleacă în câteva minute, studenții au năvălit în

220

221

toate vagoanele, s-au îndesat în compartimente, au ticsit coridoarele, I s-au așezat pe trepte. Controlorul, șefii trenului, hamalii disperaseră.

- Domnii studenți să poștească jos... Se face alt tren la nouă patruzeci...

Anevoie, au izbutit să coboare câțiva. Trenul a plecat cu întârziere în uralele celor rămași.

Fiecare își căuta sprijin la cunoscuții cu trecere, la membrii comitetului general. Președinții de cercuri județene de societăți își pierduseră răbdarea asaltați de curioși, de părinți, de studente timide. Când au sosit vagoanele în gară, năvala s-a dezlănțuit. După un sfert de ceas, totul se liniștise.

În compartimentul nostru de clasa a treia nu exista lampă. S-au aprins lumânări, aduse de congresiști prudenți. Ne-am adunat, toți cei din „elită”, pe două bănci de lemn. Nișka era exaltată.

-Plecăm! Plecăm!...

- La Iași, mă bucuram eu să-i chinui entuziasmul și, de fapt, nu *plecăm*; ci, *suntem duși*. Nu te supără nuanța?... Pe Nișka, în noaptea aceea, nu o supăra nimic. Râdea, zâmbea, lăuda, îmi strângea brațul, săruta pe Bibi și pe Viorica. ■

- Nu știu ce am, nu știu ce am...

Se întrista. Eu mă prefăceam că nu înțeleg nimic

- Poate ți-e somn..

De ce nu pot zugrăvi aici surâsul Nișkăi?

Am plecat. Noi doi am rămas la fereastră. Noaptea era neașteptat de senină pentru sfârșit de noiembrie. Ne lovea*vânt peste creștete, și aceasta ne desfăta. Am tăcut amândoi. Eu încercam să-mi precizez simțământul către Nișka. Ea poate nădăjduia o destăinuire. Cum i-aș fi putut spune Nișkăi că destăinuirea era *altceva*, atât de monstruos înaltă, încât ar fi înmărmurit-o? Tăceam. Din compartiment, ceilalți ne iscodeau suspect.

Amețită de vânt, Nișkăi îi fu somn. Adormi pe umărul lui Bibi. De câte ori o vedeam ostenită, mă cotropeau puteri proaspete, nebănuite, sălbatece. Nu am înțeles multă vreme de ce *creșteam* eu înțelegând că o tovarășă de a mea se năruie, se pleacă biruită.

Pentru că toate compartimentele tânjeau într-un ritm de meschină veselie, mi-am amintit de „jocurile” domnului Elefterescu. iMi-au fost, întotdeauna, nesuferite; săruturi umede pe obraji străini, sub ochi răi, invidioși, lubrici... De ce l-am propus, cu îndrăzneală, unor necunoscuți și necunoscute? L-au acceptat cu exclamații. Se aflau, alături de noi, grupuri de studente enigmatice și studenți deșănțați. Studentele socoteau că par dezghețate dacă repezeau riposte cu insinuări. Studenții se recunoșteau inteligenți dacă puteau vorbi mult, repede, tare, fără să

222

clipească la pasajele riscante, fără să se intimideze în fața unei replici juste, fără să ezite în ceasul când insinuarea trebuia să se pogoare în fapt. Firește, nu toți studenții din vagonul nostru, nici toate studentele nu se subsumau aceluiași tip. Dar, în noapte, în tren, în drum către un congres, se nivelaseră. Simțeam, fără să'fiu stânjenit, porunca de a-i ajunge. Vorbeam tare și degajat, râdeam și foloseam la verbe persoana a doua singulară, cu studente necunoscute. Toate acestea mă desfătau.

Am avut o șovăire când a trebuit să sărut pe o blondă de mediocră frumusețe, căreia colegele îi spuneau: „studenta din Viena”.

- Haide, domnule, nu mă plictisi...

încurajarea m-a enervat. Nu era prea greu, dacă îmi poruncisem, să sărut o blondă necunoscută. Grupul meu a aplaudat. Se pasionaseră de noul joc și de bunăvoința colegelor străine. Nișka se deșteptase și mă privea. Am privit-o și eu și am vorbit înainte, mult, gălăgios. Nu voiam să creadă că sunt legat de ea și că nu puteam culege desfătări, *singur*.

Jocul dura. Nișka m-a chemat la fereastră. Am întrebat-o dacă vrea să intre și ea în joc. Mi-a răspuns că-i e somn.

- Mă lași să dorm cu capul pe genunchii tăi?...

Firește. Ea se prefăcea că doarme; eu îi răsucaleam bucele, una câte una. Cercetam cu ochi ascunși dacă mă privește cineva. Întâlneam mereu zâmbetul ȳioricăi. De ce nu obosea?

Cât i-a trebuit Nișkăi până ce să adormă? S-a deșteptat în zori, palidă, cu pleoapele vinete. Eu privisem tot timpul pe fereastră, fără să văd nimic, fără să înțeleg.

lașul, așteptat cu ochii, pe scara vagonului umed de ploaie și pătat cu funingine... Gara. pe care n-aș recunoaște-o, înșesată de tineret, de dudu cu cocarde, de steaguri... Am fost împins pe un coridor de mulțimea congresiștilor, ovaționând. în piață, ne-am orânduit în convoi larg și nesfârșit. Căutam, ascultam urale. Pășeam zâmbind, cu valiza în dreapta, cu brațul Nișkăi în stânga. Amândoi păstram de ani nostalgia lașului, îndrăgit în liceu, o dată cu cele dintâi lecturi moldovenești, visat în primăveri singuraticе, dorit... Simțeam cum ne mângâie duhul orașului cu tăceri, cu ascunzișuri de suflet, cu melancolii... Și primeam duhul străin, otrăvit, în lumina voinței și creierului

meu, dur, aspru, rece. Lăsam să se strecoare cu ochii pe uliți, pe cer, la Nișka neliniști și tristeți pe care, în mansarda mea, le-aș fi smuls cu clește înghețat. Simțeam cum văzduhul orașului mă încingea, mă răscolea, mă încovoia. Și nu voiam să încerc scuturare îndârjită, ci zâmbeam, braț sub braț, cu Nișka. Deschiderea congresului la Teatrul Național, gemând de tineri cu cocarde tricolore. N-am auzit nici un discurs în întregime. Nu puteam fi atent. Problemele îmi erau necunoscute, și nu voiam să accept conclu-

223

ziile referențelor fără să pipăi încheieturile obârșiei. Și apoi, mă gândeam că nu rămân decât trei zile în lașul dorit de ani. Și erau zile de toamnă frumoasă, și pășeam tot mai departe, în jos de Copou. Și nu știam ce să văd și să culeg mai întâi: ulițe, case cu cerdacuri, alei, idilele, teii...

Cea dintâi masă, în restaurantul cu stăpân fericit, împreună cu toată „elita”... Nu mai mi-amintesc nimic; nici glumele lui Gaidaroff, nici tăcerile lui Bibi, nici toastul intim pe care l-am ridicat pe rând, nici ilustrațiile pe care le scriam președintelui și vicepreședintelui, acoperite cu semnături violete, în josul unei date: 28 noiembrie... Nu-mi amintesc decât cea dintâi coborâre în Copou, neliniștiți de apropierea teiului sacru. Nișka era cu adevărat înduioșată. Toți ne vădeam schimbați. Și eu care înțelegeam și mă lăsam purtat de curent... Un singur gând: toate acestea *vor trece*; eu voi rămâne iarăși singur, și atunci mă voi stăpâni; pentru că un suflet nu ajunge stăpân decât în singurătate.

Noaptea am petrecut-o împreună cu Gaidaroff în odaia unde ne încarteraseră de la centru; el vorbindu-mi de Mănuca, eu tăcând, cu ochii în jar. Regretam că nu-mi luasem *Jurnalul*. Pe altă hârtie, nu puteam scrie. Tot ce am simțit atunci, am uitat... Am uitat și niciodată nu-mi voi mai aduce aminte...

Dealurile lașului le-am văzut; pluteau în aburi viorii. Am urcat și la Cetățuie. Am cutreierat mahalalele. Nișka a voit să privească mormintele proaspete și monumentele din cimitir. Am întovărășit-o peste tot. Firește, în cimitir a lăcrămat. Apunea soarele; trecuseră două zile de congres; se apropia întoarcerea. Lângă morminte, sunt întotdeauna îmboldit către reculegere. Atât. De ce să plâng? Nu apune și nu răsare soarele în fiecare zi *pentru minei*...

Acolo, alături de Nișka, am fost trist. „Îmi îngădui prea multe slăbiciuni”, gândeam. Și zâmbeam, strângând brațul Nișkăi.

Balul. Cercul nostru era nedespărțit; a intrat în sala sufocată de perechi, după ce intrase în cofetăria vecină. Nișka iar se schimbase. Nu mai era tristă, nu mai era gânditoare. Vorbea mult și râdea.

Nu se mai putea dansa. Grupurile se frângeau în mulțime, se fărâmițau în perechi. Ce ne-am spus noi, atât de atenți unul la altul, noaptea întreagă? Aș fi dorit mult să știu cele ce gândeau membrii „elitei”-! Eram, fără îndoială, asimilați îndrăgostiților în ajun de tainică logodnă.

Dimineața, Nișka mi-a dat un plic, pe care însemnase data; o fâșie cât o palmă din rochia ei de bal.

- Aseară am îmbrăcat-o ultima dată... Era aproape o zdreanță...

Ochii Nișkăi erau aceiași; și ai mei.

224

Amândoi, am fost oaspeții studentului bălai și blând pe care Nișka îl cunoscuse în tren, cu familie străveche în orașul boieresc. Studentul o îndrăgise. Eu mă trudeam să-i fac prieteni; apoi, dacă aș fi izbutit, aș fi niers mai departe; îi voiam logodnici.

N-am spus Nișkăi nimic; dar ea se purta ca și cum mi-ar fi ghicit și împărtășit gândurile. Râdea mult împreună cu studentul bălai, îl întreba curioasă amănunte ieșene, îl ruga să ne ducă în redacția *Vieței românești*. Poate, băiatul îi plăcea cu adevărat. Avea mâini albe, cu degete lungi; avea nasul drept, buze roșii și nume cu faimă. Și-o îndrăgise. Eu eram fericit. Mă desfătam gândind că viețile lor se vor împreuna din voința mea. Și mă desfătam căutând amănunte pentru întovărășirea lor.

... Vizita în redacția *Vieței românești*, printre redactori care ne priveau surâzând cu înțeles și clipind din ochi, pe noi, trecători oaspeți din orașul cu fabrici... Mă sufocam. Situația era penibilă. Fetele trebuiau să zâmbească, stânjenite. Eu mă prefăceam că ascult atent discuția ocazională dintre studentul bălai și directorul revistei - ochi cu spaime, cu cearcăne, cu luciri drăcești sub sprâncene cărunțite de fumul țigărilor -asupra circulației pe strada Lăpușneanu. Când ne-am spus: „Bună seara”, am râsufat. Am alergat pe scări. Mă așteptam să aud hohotind în urma noastră.

Cea din urmă oară, prin Copou, cu studentul îndrăgostit de Nișka. Eu mă bucuram că sunt uitat. Înțelegeam sufletul Nișkăi până în unghere. Doar eu i-l dăruisem astfel; mai vast, mai neliniștit, mai dornic. Orice ar fi încercat, nu s-ar fi putut smulge din privirile stăpânului ei.

Studentul nu știa ce să creadă. Se temea să nădăjduiască. Ne crezuse îndrăgostiți, poate chiar făgăduiți. Râdeam. L-am bătut prietenește pe umăr.

- Nu suntem decât niște prieteni ciudați. Ea mă ajută la studii; eu o ajut să-și găsească un tovarăș pe care să-l iubească. Ei sunt confesor, și mi-e colaboratoare...

De ce nu mi-a privit mai adânc ochii?...

S-au întors împreună, într-un compartiment din vagonul Politehnicei. Eu am rămas singur cu Viorica pe culoar. Ei vorbeau mult și cald. Eram nespus de atârnat în vervă. Mă simțeam iarăși puternic. Și Viorica era fericită. ¹

Ajungând, nu am putut lucra *nimic* câteva zile. Am scris în *Jurnal*: Jașul a fost mult mai primejdios decât

socotesc, *chiar acum*. Călătoria iu m-a obosit, ci mi-a *anulat* patru zile. Niciodată nu m-am simțit mai 'lab. Ar fi prea multe de spus. Eu înțeleg prea bine de ce *trebuie* să fiu 'Wpotriva Moldovei. Biruința mea a fost o părere. Am să încerc să mă 'propii, cât mai mult, de Viorica. Voi încerca, asupra-i, experiența im-

225

plinătă cu Nișka; îi voi da un suflet. Nișka nu mai mi-e acum enigmă. De altfel, ea își va petrece timpul cu gazda noastră din Iași. Eu înțeleg; poate înțelege și ea.

Trebuie să reiau munca de la începutul toamnei. Totul trece. După câteva săptămâni de regim șaisprezece ore pe zi muncă, orice urmă de sentimentalism dispare. Și, mai ales, mult calm, multă sobrietate. Nu trebuie să știe nimeni că m-am întors de la Iași înfrânt. Și nici lupta care începe nu trebuie vestită cu surle. Chiar programul înscris solemn aici, în *Jurnal*, e absurd. Nu mai sunt un adolescent. Fapte.

Pentru aceasta, amintind că ochii Vioricăi sunt fără pereche, închei".

XIX. VRĂJMAȘUL LUI PETRE

Pe prietenul meu îl înțelegeam din liceu: el voia să *ajungă*. Își mărturisea rar ambiția care-l rodea și-i scurta somnul. Dar se trăda; își alegea relațiile, căuta cât mai multe cunoștințe, se informa asupra influențelor politice, nu lipsea de la nici un ceai aristocrat, flirta cu dudu bogate, vorbea la seminarii, vizita pe profesorii care îi puteau fi cândva de folos. Toți știau că Petre vrea să ajungă și toți îi încuviințau ambiția. Câteodată era dușmănos, râdea rău, zvârlea glume înveninate. Cel mai bun prieten „nu prețuia” nimic, dacă Petre se afla într-un cerc care trebuia covârșit. La seminarii, când nu avea dreptate împotriva unui prieten, nu ceda. Nu ceda niciodată când se aflau de față străini. Anii de dialectică școlară și inteligența lui ascuțită îi foloseau să răstoarne argumente pentru o clipă de ezitare a adversarului, pentru un cuvânt gân-găvit printr-o întrebare răspicat pusă sau o formulă, sau un nume. Orice s-ar fi întâmplat, el trebuia să biruiască întotdeauna.

Munca, dar voia ca munca lui să fie cunoscută și răsplătită. Nu citea decât cărți care îl puteau ajuta ca avocat și om politic sau romane ultime pentru discuțiile mondene, sau cărți de erudiție vulgarizată, din care memoriza amănunte și citate pentru seminarii. Eu cred că îl interesau istoria și filozofia, dar nu avea timp să le adâncească. În fiecare după-a-miază pleca; la Universitate, la ceaiuri, la prieteni. Descoperise un mijloc excelent de a-și completa cultura; ruga pe prieteni să-i rezume ultimele cărți citite. Firește, păstra foarte puțin din miezul cărților. Dar » ajungea, pentru ceilalți. Putea pomeni cartea la facultate sau în saloane-

A învățat englezește, plătind scump, numai pentru că era „un hoffl-me du monde”. Literatura engleză nu se discuta în saloane; el nu citea englezește. Înainte de premiera *Sfintei Ioana* și-a cumpărat volumul W¹

226

Shaw, l-a citit și a pomenit de el în tot timpul reprezentațiilor, pronunțându-l impecabil: *Saint Joan*.

M-a ajutat și a muncit pentru revista universitară; aceasta îi era un mijloc bun de a-și câștiga admirația profesorilor; nădăjduia să ajungă profesor universitar. Revista îl interesa, firește; îi înțelegea și rostul, și necesitatea. Dar, judecând astfel, sunt atâtea lucruri bune de făcut în Universitate... Petre ar fi lăudat munca noastră, și atât; dacă nu ar fi înțeles roadele, nu ar fi lucrat alături de noi. El era destul de inteligent ca să aprecieze o activitate și să nu se angajeze decât cântărind riscurile și vremea pierdută.

Eram tot mai buni prieteni. Amândoi ne înțelegeam și ne schimbam gândurile. În amândouă sufletele rămânea o taină, bine păzită. Eu i-o întrezăream pe a lui; și poate el mi-o bănuia. Știam că prietenia este un fapt, iar ambiția altul. Petre era un pătimaș, orbit. De ce m-aș fi supărat dacă trebuia să treacă peste mine, într-un anumit ceas, la o răspântie? îl înțelegeam atât de bine, încât îl îndrăgeam și mai mult, după ce îmi mărturisea că sunt zile în care mă urăște, zile în care mă invidiază. Își purta răzbunările întregi, fără să uite nici cea mai neînsemnată răfuială.

Eu nu puteam să mă răzbun asupra *altuia*. Eu înțelegeam răzbunarea ca o pornire de ură menită să mă depășească pe mine, să-mi împrășteze puterea de muncă, să mă îboldească spre creare. Mă răzbunam înălțându-mă, iar nu lovind. Petre lovea, înveninat și zămbitor. Nu-i puteau surprinde răzbunarea decât cei care îi pătrunseseră patima. Își voala ura până la glumă, bagatelizând-o.

Prietenul meu și-a păstrat, nemărturisită ani mulți, ambiția. Cea mai cruntă umilință a simțit-o într-o noapte caldă, la începutul vacanței. Am întârziat mult, noi doi, la o masă dintr-o grădină, cu vin bun. Ochii lui Petre se tulburaseră. Ne-am amintit apoi; bătuserăm drum drept, fără să cădem, noi doi. Atunci, mărturisindu-i sensul vieții mele, Petre și l-a trădat pe al lui. Eram înspăimântat ascultându-l, deși adevărul îl intuisem, împreună cu atâți alții, de ani. Mi-a spus cum scrâșnește din dinți la vestea izbânzii vreunui dintre noi, cum tresare nopțile din visuri care îi potolesc setea de faimă și putere politică. Mi-a spus cum nu-și are o zi de liniște, cum nu poate uita, cum e ros amar de pofta care îl stăpânește. Acum, e prea târziu ca să se vindece. Singura mântuire, să *ajungă* efectiv, să nu se mai aline cu visuri.

- Eu îți admir ambiția, vorbii eu. E o patimă bărbătească, aprigă, de 'are nu trebuie să te rușinezi și pe care nu trebuie s-o ascunzi...

227

- Uți că tăinuirea ambiției mi-e poruncită chiar de ambiție. Eu vreau să ajung politicește; trebuie să lucrez ca un om politic; ascuns și prudent...

- Acesta e tocmai amănuntul care nu-mi place. Ai o ambiție restrâns politică, *de parvenit*. Tu trebuia să-ți cultivi

patima, să-i dai un sens metafizic, s-o proiectezi pe un fundal cu proporții și sugestii cosmice... Cum vezi, încerc să-ți dau prin cuvinte mari impresia pe care o simt eu când vorbesc despre ambiție. Te-aș fi voit prometeic; tu nu izbutești să fii nici un Rastignac...

- Eu trebuie să ajung. Neliniștile tale metafizice m-ar fi împiedicat să progrez real, politic...

- Dacă patima e autentică, orice progres e inutil; niciodată nu o vei mulțumi. Ambiția, ca și gloria, te întărește și te chinuie cu cât le urci culmile. Adevărul acesta e jenant de banal. Orice satisfacție pe care o vei câștiga îți va scurta pofta de mai multe. Eu cred că numai lipsindu-te de un lucru, ajungi să-l stăpânești și să-l gusti.

- Un paradox. Pe tine au început a te bate vânturi mistice. Sunt la modă acum...

- Depinde ce înțelegi prin misticism. Femeile și societățile feminizate au avut întotdeauna nevoie de un reconfortant teozofic. Surogatele pe care le cunoașteți voi, intelectualii și mondenii, sunt tot atât de puțin mistice cum sunt științifice broșurile de trei franci ale abatelui Mo-reaux...

- O ironie?

- Nu, o punere la punct. Misticismul meu nu e o influență livrescă, nici o maimuțareală snoabă. E o experiență etică; în curând, va ajunge, poate, chiar o experiență religioasă. Deși, noi suntem generația ursită să căutăm pe Dumnezeu...

- Cei dinaintea noastră?...

- L-au pierdut; absurd și stupid, fără torturi lăuntrice, fără crize. Eu cred că *li s-a luat Dumnezeu*, ca să poată lucra mai comod în mediocritatea lor.

-Polemizezi.

- Nu; mă plâng că tu, dintr-o generație care ancorează orice acțiune și orice valoare într-un plan transcendent, actualizezi o ambiție *trecută*...

- Eu sunt dus de voința mea.

- Ar fi multe de spus asupra *voinței* tale... Oricum ai fi, însă, te prefer celorlalți...

- Obsedanta doctrină a virilității, nu?... Acum ai dreptate. Cred că patimile masculine sunt menite suferinței; iar eu sufăr mult, aceasta iarăși ți-o spun...

În acea iara, Petre a cunoscut o studentă de la Arhitectură. Ceea ce trebuia să se întâmple, s-a întâmplat. Se aflau tot timpul împreună. Eu înțelegeam, și tăceam. Într-o noapte, Petre m-a vizitat, neliniștit și abătut.

- Știi ce se petrece cu mine? Sufăr o criză de adolescentism. Îmi place o fată... Iar în loc s-o seduc, m-am îndrăgostit de ea... E cel mai impropriu mijloc de a mi-o apropia... Sunt stupid, iremediabil stupid... Am ajuns să-mi fie teamă. O iubesc; e revoltător, nu?

-Nu.

Priviri, în adâncul ochilor.

- Tu îmi vorbești ciudat. Și apoi, te contrazici cu principiile tale.

- „Principiile” mele nu sunt împotriva dragostei, ci împotriva anulării, a idiotizării nostalgice prin dragoste.

- Știi ce-mi spuneai astă-toamnă? Că tinerețea e un timp primejdios; că nu sunt mântuiți decât *nebunii*.

- Exagerezi formula. Eu am spus numai că tinerețea e ispitită de mediocritatea sentimentală și cerebrală, de iluzia unei fericiri comode; și am mai spus că numai o hotărâre *nebunească*, adică realizată de-a lungul a oricâte împotriviri, poate s-o mântui. Criza tinereții nu poate fi depășită decât ajutat de o patimă, de o nebunie. Iată ce am înțeles eu atunci.

- Ai avut dreptate. Eu simt că am să cad, că am să mă înec dacă nu sugrum dragostea.

- De ce s-o sugrum?

- Pentru că e stupidă, pentru că mă împiedică să ajung; o iubesc într-atât, încât am cerut-o în căsnicie. Sunt aproape nebun. Are să treacă, nu?...

- Totul trece... Eu sunt obsedat de refrenul acesta. Încearcă să ți-l împlânți în creier, în suflet, în viscere...

- O iubesc, o iubesc. Numai ție îți spun; trebuie să-ți spun. Știu că e umilitor, știu că e stupid, dar nu mai mă pot stăpâni... O iubesc ca un adolescent. Înțelegi tu nebunia fetei mele când am cerut-o de soție? Am vrut să fug; nu se poate, mai am examene... Sunt un neghiob, sunt lipsit de voință, sunt un rob...

Petre se tânguia. Cum l-aș fi putut ajuta? îl mângâiam cu ochii. Mă interesa, nu ca prieten, încordarea cruntă dintre cele două patimi. Nu știam dacă va birui ambiția sau dragostea. Mă gândeam că, dacă ar fi stăpânit acel sens metafizic de care îi vorbisem, ambiția lui Petre ar fi biruit, deși de-a lungul unei dureri înzecite.

„Dacă va izbuti să rămână *nebun* până la capăt, Petre își va depăși criza tinereții. Se va realiza atât cât îi va îngădui esența inferioară a patimei. Poate Petre crede *înfericire*; atunci va ajunge un soț nenorocos.

228

229

Un tânăr nu trebuie să creadă în fericire. Năzuințele lui ar purta atunci o tragică și austeră sobrietate. Dar e atât de dureros și greu să nu crezi în fericire. Pentru cei mulți, fericirea ajunge chiar un sens dat existenței. Cu atât mai rău pentru ei. Fericirea nu poate fi cunoscută, valorificată și stăpânită decât *după* ce te-ai îndoit de ea. Nu pesimism; ci luciditate, calm, voință eroică, adică masculină și ascetică."

Acestea le-am scris în *Jurnal*, după despărțirea de Petre. Criza lui nu-și apropia sfârșitul. Eu m-am depărtat iar de prietenii. Petre nu mi-a mărturisit nimic. Suferea, luptând. Își ghicea înfrângerea.

Eu îmi urmam drumul amar, necunoscut de nimeni. Bănuiam, în suflet, semne de răfuieli sângeroase. Nu îmi era teamă. Zi și noapte, munceam călindu-mă. „Toate acestea sunt pregătiri, îmi spuneam. Va trebui să se împlinească și *faptul*.”

XX. PERSONAJELE JUDECĂ A UTOR UL

A treia zi de Crăciun, ne-am adunat - ca în toți anii - la Fănică. Pentru noi, sărbătoarea aceasta e ciudată și necesară. În acele douăsprezece ceasuri, cât rămânem împreună, viețuim din nou liceul. Invitații lui Fănică sunt colegii, nedespărțiți în ultimele clase. După-amiază, seara și noaptea Sfântului Ștefan stăpânesc strania însușire de a ne face să uităm tot ce ne-au dăruit anii și de a ne socoti iarăși colegi de liceu și personaje din *Romanul adolescentului miop*. Grupul nostru, compact înainte de bacalaureat, a fost rupt la Universitate. Ne-am risipit și ne-am legat de alte grupuri. Înlănțuirea de suflete străine poate întrista pe prietenii vechi; dar nu putea fi îndepărtată. Simțeam fiecare chemarea de a pătrunde mai departe, din necunoscut în necunoscut, de a începe cu ei vieți noi, de a ne desfăta sau suferi, de a ne rupe iarăși și a ne încadra mai sus sau mai jos în *altă parte*. Dar ziua Sfântului Ștefan rămânea vechii familii. Eram, încă, prea tineri ca să ne întristăm că toți acei ani au trecut, că sunt de-acum amintiri. Ne strigam cu porecle din liceu, reconstituiaam scenele dureroase zâmbind. Tot ce fusese spaimă, suferință, melancolie ne înveselea acum. Încercaserăm fiecare, necunoscut celorlalți, o maturizare sentimentală. Gândul era reconfortant: după ce o perioadă e depășită, durerile și neliniștile sunt uitate. Dar dacă izvorăsc alte "dureri și alte neliniști, mai nemiloase, mai amare?...

Cei dintâi veniți au fost Jean Victor Robert și Mihail. Jean Victor ajunsese actor la al doilea teatru din oraș. Era înscris la Facultatea de Litere, dar nu-și trecea decât două examene pe an. Avusese izbândă în teatru, pentru că avea obraz alb de adolescent, era incult, prezumțios și drăgălaș. Robert era singurul pe care nu l-aș fi lăsat să iasă din liceu. Se socotea încă geniu neînțeles, așa cum îi insinuasem eu, răutăcios, cu mulți ani în urmă. Își crease un personaj și-l silea să joace în toate rolurile prevăzute și neprevăzute. Robert se ignora până la absurd. El credea că toți ceilalți îl invidiază. Socotindu-se neînțeles și persecutat, își alcătuisese o figură disprețuitoare, ochi distanți, gură drăcească, glas de scenă. Robert nu putea rosti cel mai neînsemnat cuvânt fără gest teatral. Când râdea, își aducea buzele ca la un râs amar de dramă. Povestea întotdeauna cu glas de bariton cald, în timp ce glasul lui era de tenor lipsit de volum. Se plângea, încă, de neputința de a lucra din pricina femeilor.

- Mămico, mă distrug femeile...

Ofta flatat, cu obrazul lui de față, pudrat, cu buze cărnoase.

- în fiecare săptămână le schimb... Ce vrei, mamă dulce, la teatru... Și aș vrea să scriu o dramă... N-am timp...

Uite câte chei am în buzunar. Am și garsonieră... Și am de lucru...

Își freca fruntea îngustă, albă, încrețită de sprâncenele ridicate interogativ. Oricât de răutăcios s-ar fi purtat prietenii cu el, Robert nu uita să vină de câte ori era chemat. Prietenii lui cei noi - îngâmfați și invidioși elevi de conservator, actori bețivi și blazați - îi aminteau, la răstimpuri, nostalgia vechilor prieteni, cu mult bun-simț și multă vervă. Robert, deși se înălța în mediul de marasm și mediocritate, înviorat numai de invidie, nu se putea lipsi definitiv de grupul colegilor de liceu.

Mihail evoluase lent și sigur. Nu avea nici un păcat, nici o neliniște, nici o ambiție, nici o însușire de seamă. Era înalt, cu o față de copil serios și rece. Învățase întotdeauna bine; citea ultimele cărți și le judeca cu creier propriu; citea cu o lună înainte de examen; urma, firește, Dreptul. Se mărturisea burghez liniștit și mediocru. Își propusese să guste puțin din toate. Frecvența ceaiurile, balurile, premierele cinematografice, cursele. Era bogat, dar nu poza în snob, nici în Don Juan, nici în sportsman. Nu fuma, nu bea; între prieteni își îngăduia să piardă, până la o mie de lei, la „chemin de fer”. Era întotdeauna impecabil îmbrăcat. Citea trei ziare zilnic și două reviste mari lunar, întins pe canapea, cu o pungă de fondante alături. Nu invidia pe nici un prieten, dar îi judeca cu cel mai ager bun-simț, cu un neașteptat spirit critic. Și judecata le-o mărturisea pe față. Nu-l stânjenea nimic. Își purta pretutindeni plictiseala lui de tânăr fără păcate și fără ambiții. Entuziasmul lui se înălța până la afirmația netă: „E foarte bine”. Atât. Nu s-a înflăcărat niciodată,

230

231

iar revolta și-o vădea printr-o înjurătură scurtă și reținută. Prețuirea vieții se mărginea, pentru el, la câțiva prieteni și la o femeie oarecare, își întâlnea bisăptămânal amanta în garsoniera închiriată împreună cu Robert. Răspundea plictisit la telefon când doamna sau duduia îl ținea de vorbă, cerându-i o nouă întâlnire sau invitându-l la un bal. La prieteni ținea mai mult, pentru că nu-i schimba. Se adunau, aproape în fiecare după-amiază, în odaia cu sofa și patefon. Sfârșeau cutii cu bomboane, beau cafele și comentau articolul lui „Trăzne”, rolele lui Robert, poemele prietenului blond, viciile, păcatele, cancanurile, zvonurile orașului monden. Seara ieșeau împreună la spectacole.

Pe Mihail nu l-am înțeles. Spiritul critic îl echilibra sufletește, eleganța trupului, tinerețea și avuția îi erau garanții de fericire; totuși, el nu muncea, nu urmărea nici un țel, nu aștepta nici o bucurie. Dacă ar fi murit în zece zile sau în optzeci de ani, nu s-ar fi supărat, totul îi era indiferent. Căuta să petreacă, numai cât mai comod, să nu se consume, nici să nu se neliniștească. Îi lipsea încă ceva, și ar fi fost un organism armonios și viu. Poate acel preaplin care dă sens activității și ritm dinamic vieții...

S-a adunat curând tot grupul: Radu, Dinu, Petre, Noschuna, prietenul meu și alți câțiva. Erau toți înfierbântați de

revelația pe care le-o făcusem; publicarea capitolului de amintiri asupra „Muzei” din *Romanul adolescentului miop*. Protestau și comentau.

- Nu trebuia să pui numele adevărate, se revoltă Noschuna, în casa căruia se realizau producțiile dramatice ale „Muzei”.

- De ce? O dată ce n-am creat un personaj, nu l-am transfigurat prin imaginația și voința mea și, mai ales, nu i-am dat un rol însemnat, ci l-am lăsat să spună două cuvinte și să dispară, îi pot lăsa numele din viață...

- E jenant pentru el.

- Deloc. Cartea mea e un roman și o culegere de amintiri. Dacă nu m-am jenat eu, personajul romanului autobiografic, să mărturisesc atâtea indiscreții de adolescent, de ce să se jeneze personajele secundare? E o simplă cronică, toate capitolele care îi privesc...

- Puteai, totuși, să le schimbi numele. Era atât de greu?...

- Foarte greu... Schimbând numele, personajul era liber să primească voința autorului. Aceasta ar fi dăunat cărții, care e, înainte de toate, sinceră și, mai ales, disciplinată. Am voit să oglindesc efectiv adolescența; cât am putut surprinde cu mijloacele mele, firește. Numele îrw erau călăuză inconștientă. Fenomenul e anevoie de înțeles. Numele mi-erai mijloace de control; nu lăsaui imaginația să adauge...

232

- Și, cu toate acestea, m-ai făcut să spun o sumă de cuvinte pe care știu precis că nu le-am rostit, se împotrivi Dinu. Ai lăsat deci imaginația să lucreze...

- Cuvintele nu le-ai spus, dar numai tu le puteai spune. Păstrându-ți numele de Dinu, eu te aveam precizat în minte, așa cum ești aievea. Te lăsam să vorbești cum voiai tu. Nu mă interesează dacă ai rostit sau nu cutare propoziție; ci faptul dacă ți-am surprins resortul launtric; dacă am izbutit, apoi orice frază pe care te las s-o spui, tu o puteai, trebuia chiar s-o spui în aceeași împrejurare.

Începură atunci adevărate polemici. Nu aveam cu mine decât pe prietenul nou.

- Toate acestea nu au nici o însemnătate, vorbi el. Păcatele romanului, pe care i-am citit în manuscris, sunt altele. Nu vi le spun, pentru că ne-am depărta prea mult. De altfel, dacă se va tipări vreodată, o să avem prilej să revenim. Pe mine mă bucură chiar că ne-a pus numele atât de transparente. Cititorii se vor înșela astfel la apariția romanului, asupra noastră. Noi suntem de acum personaje. Ori, între personaje și realitate există deosebiri, și încă multe. Autorul a căzut singur în cursa pe care ne-o întinsese nouă. Nu ne-a modificat, dar a ales trăsături care i-au plăcut din sufletele noastre. Așadar: nici nu ne-a creat, dar nici nu ne-a zugrăvit fidel. Va avea, la apariție, o sumă de neplăceri. Cititorii îi vor scrie: îl cunosc pe X, pentru că, după amănunțele spuse de dumneata, l-am ghicit; dar nu e așa, în realitate; nu ești un observator bun.

- Cititorul nu se va putea plânge, răspundeam eu, pentru că fiecare are dreptul să vadă altfel pe un personaj. Mai mult, amintește-ți ce am spus asupra personajelor secundare: că îi las să dea o replică sau să ajute un fapt și apoi îi părăsesc fără să comunic lectorului ce s-a mai petrecut cu ei. Așadar, eu mă pot apăra: personajul X nu seamănă cu cel care trăiește și îl cunoști dumneata, pentru că nu l-am zugrăvit complet...

- Aceasta e o lacună fundamentală a romanului, observă Petre.

- Nu cred. Mai întâi, zugrăvirea pe larg și istoricul fiecărui tip era absurdă într-un *Jurnal*: după câte se înțelege, acest caiet, nu e menit publicității, și autorul, elev de liceu, adună într-însul material pentru un *Roman al adolescentului miop*, pe care nu-l va scrie, de altfel, niciodată.

- E complicat. Cititorul are nevoie de precizie.

Preciziunea completă e trucată, e construită și lasă impresia de tabelă anatomică. Romanul trebuie să fie, înainte de toate, viu. În viață, "u toate lucrurile sunt precise. Te cunoști pe tine, cunoști, într-un anumit sens și grad, pe cei câțiva din juru-ți; mai departe, sunt zece inși cu care ^{te} întâlnești mai rar, al căror trecut nu-l cunoști și nu te interesează... De ^{ce} să schimbi orânduiala în roman? De ce să prezint pe fiecare personaj,

233

când nu întotdeauna îl cunosc și, mai ales, când nu întotdeauna mă interesează?...

- Atunci evită asemenea personaje secundare: adună replicile pe care trebuie să le dea într-un singur personaj, pe care să-l prezinți și să-l urmărești până la capăt.

- Aceasta o socotesc un păcat al romanului; mai ales scris sub formă de confesiune. În viață realizez un fapt alături de un prieten și de zece necunoscuți. Cum aș putea înlătura acei zece necunoscuți sau superficial cunoscuți în roman? Cum aș putea afirma că acel fapt, realizat de doisprezece oameni, a fost făcut de doi? Mint atunci viața și las pe cei zece obscuri să vorbească și să faptuiască în voie... După aceea, îi părăsesc; nu mă mai interesează. Continu acțiunea cu cele două personaje principale. Dacă ajung într-o împrejurare cu alte personaje secundare, nu le evit; le las să-și împlinească rolul efemer și-apoi le uit...

- Procedul e riscant. Romanul poate părea bizar, divergent, centrifug. Sfârșind ultima pagină, cititorul va fi nemulțumit; ar dori să știe ce s-a petrecut cu ceilalți.

- Dacă romanul e izbutit, vorbi prietenul meu, cititorul nu poate să aibă asemenea doruri. Pentru că celelalte personaje nu-l interesează.

- Să lăsăm discuția aceasta, întrerupse Robert. Eu vreau să-l întreb altceva (către mine): cum m-ai conceput?...

- Aproape așa cum ești în realitate. Pe tine n-am vrut să te cruț. Ești un exemplar perfect de ratat al sexului. Nu

zâmbi; nu glumesc și nici nu polemizez cu un personaj. Eu am înțeles de mult, de când te-am convins că ești un geniu, că aparții acelei fericite spețe de masculi *manques*, care se bucură de admirația masei și a femeilor. De aceea te-am și sfătuit să te faci actor. În fond, mi-ești drag, pentru că mi-ești prieten. Nu te pot suferi pe alt plan: ca reprezentant, ca tip de mascul pozeur. Ceea ce urăsc eu în tine nu ești tu, prieten al meu, ci sensul valorilor pe care le proclami și le răspândești tu. Un simplu Robert nu poate fi primejdios. Dar el pervertește conștiința celorlalți, îi lasă să creadă că acesta e masculul. Fals și stupid. Tu aparții speței fericite a pseudomascuilor: actorii de mâna a doua, poeții sentimentali, snobii, afemeiații, Don Juanii... De aceea n-am vrut să te schimb și te-am lăsat aidoma, în primul roman și în toate celelalte pe care le voi scrie.

- E un ciclu?

- Nu știu. Dar un anumit material adunat din experiențe nu poate fi folosit decât pentru romane. Viața e lungă, iar experiențele nesfârșite. Nu numai experiențele mele; ci ale prietenilor, dușmanilor, profesorilor... Personajul câtorva voi fi eu, apoi pot alege alte personaje principale: Radu, Petru, Nișka, profesorul de logică...

- Totuși, pe mine nu mă cunoști... Și îmi faci cel mai mare rău lă-sându-mi numele de Jean Victor Robert.

- Numele e prea frumos. Iar pe tine te cunosc, te intuiesc și te antcip chiar.

- Un suflet e mai complicat decât formulele tale.

- Nu mă interesează complicațiile atât timp cât nu dau naștere la crize. Nu mă interesează acei câțiva gemeni latenți de bun-simț, de seriozitate, de luciditate, care zac în sufletul tău. Se mulțumesc să se atrofieze an după an...

- De unde știi tu ce se petrece în sufletul meu?

- Tu mi le spui. Tu îți destăinuiești slăbiciunile duhului. Când îmi spui, oftând, că „te distrug femeile” și îmi spui „mamă dragă”, eu sunt edificat de evoluția ta lăuntrică.

- Și dacă, totuși, mai există și altceva?

- Acel *altceva* nu mă interesează. Toți voim să ajungem oameni mari. Nu e nevoie să mai spun, la fiecare personaj: acest personaj vrea să ajungă om mare. Mă mulțumesc să arăt crizele, neliniștile, înfrângerile și biruințele dezlănțuite în sufletele *câtorva* de această voință... În tine, nu mă interesează nostalgiile de mai bine, ci esența inferioară a spiritualității tale, gândurile tale de prezumțios adorabil și alintat de femei...

- Un adevărat discurs...

- Nu; o precizare pentru tine și pentru cititorii romanului. Am să scriu o prefață, în care să mărturisesc o parte din ideile la care am ajuns.

Au început atunci inevitabilele glume și indiscreții. Fiecare voia să știe cum îl concep pe el.

- Pe Dinu îl arăt așa cum e și în viață: peste tot trece fără să lase urme. Dinu e, în felul lui, un ratat precoce. Nu îl învinuiesc că nu mai citește, ci că nu îl mai *preocupă* spiritualitatea, nu mai e *curios* de o enigmă, de o problemă, de o cercetare, de o soluție, de o experiență. Dinu a ajuns inert ca și Robert, dar în alt sens, compromise sexul.

Nu are încă nici meritul donjuanesc. Dinu nu seduce, ci se lasă sedus. Nu atacă decât după ce are convingerea că e plăcut, dorit și așteptat. Dinu nu e nici cel puțin un simplu instrument sexual. E indiferent, rece, aproape atenuatizat ca spirit.

- Apără-te, personaj infam..., glumiră ceilalți. Dinu fuma și zâmbea.

- Ceea ce mi se pare nesuferit la tine, e morga, aerul de blazat, de orn consumat, de cunoscător al tuturor voluptăților. Tu, care experimentezi de-abia câțiva ani... Duduile te socotesc interesant și superior, Pentru că fumezi, taci, ai ochi frumoși, cu cearcăne... Aceasta-i primejdia: și tu compromiți virilitatea, noțiunea bărbatului, complet și

234

235

vast... Circulând prin saloane, obișnuiești publicul să-ți socotească masca plictisită de viață, drept expresia masculului resemnă.

- Dragă, tu vorbești ca și cum m-ai cunoaște mai bine decât mă cunosc...

- Firește, aceasta-i mântuirea voastră: că nu vă cunoaște lumea. Ai dreptate, dar nu în sensul pe care îl vrei tu.

Lumea care te admiră, nu te cunoaște. Ceilalți, care au conștiința virilității, au experiențe, au sens, au valori, au năzuințe... au și intuiția duhului autentic și viu. În tine, nimic nu e autentic spiritual. Ceea ce bâigui prin saloane ai împrumutat de la artiștii de cinema; le-ai împrumutat și gesturile; hainele le împrumuți de la croitorii parizieni. Nimic nu e al tău, creat de tine, de voința ta, nici ochii, nici banii, nici tinerețea. Totul ți-e dat. Duhul tău, dacă ar viețui o viață subterană, s-ar trăda: printr-o licărire a privirilor, printr-o întrebare, printr-o carte citită. Nimic din toate acestea la tine... Și, totuși, nu mi-ești mai puțin un prieten drag și scump...

A venit apoi masa cu belșug de vin. Discuția s-a împărțit iarăși. Ne revedeam din Crăciun în Crăciun, din clasa a cincea de liceu, când ne adunaserăm pentru întâia oară. Am rămas fericiți până în zori.

XXI. MOARTE

La adunarea din martie, președintele a vestit că donația e primejdioasă din pricina prefectului, care vrea cu orice chip să i se cumpere casa pentru cămin. Bătrânul e neliniștit. El, obosit, plictisit, deprimat. De câteva luni e tot bolnav. Fostul vicepreședinte zace din toamnă, de fizie. Așteaptă Pastele, ca să plece la munte. Vicepreședintele primului comi-, tet era singurul care îi putea fi de ajutor în chestiunea donației...

După câteva zile, am citit vestea în ziare: vicepreședintele murise.

După-amiază caldă, dureros de caldă. Curtea, împrejmuată cu liliac înfrunzit, se întunecase sub flamurile cernite. Ne-am adunat toți lângă președinte; palid, nervos, stăpânindu-și anevoie frigurile. Aveam toți zâmbete triste și ochi ispiți de cer. Cerul era aproape, albastru, străbătut de nurași nostalgici. Dinspre tufe de liliac se iscau zvonuri de stup. Strada era lungă, pietruită, cu trotuare înfierbântate. Bănuiam, p^o undeva, salcâmi înfloriți și grădini cu răsaduri de flori, cu brazde răsturnate, negre, proaspete. Ajungea, în curtea tovarășului mort, zumzetul orașului cu parcuri, cu fabrici, cu bulevarde. Și vânt blând adia mireasmă de primăvară pustie.

L-am văzut, purtat pe umeri, în tânguiri. Am văzut și coroana cercului, cu o panglică albă, cu un rând trist ca o chemare. Prietenul meu îmi ținea brațul drept; Nișka brațul stâng. S-au înfrigorat amândoi.

Pe drum, la venire, prietenul mi-a povestit despărțirea de doamna lui. Avea ochii plânși și sufletul sfărâmat.

Plângea, pe stradă, strângând în pumn batista albă.

- Numai Dumnezeu mă poate scăpa... Numai Dumnezeu mă poate scăpa...

Cum să-l mângâi? Tăceam...

În curtea cu prieteni triști, am întâlnit ochii înspăimântați ai Nișkăi. Iar am tresărit. Nișka a venit lângă mine și a rămas tot timpul cu brațul strâns de brațul meu. Cum aș fi putut mângâia durerea Nișkăi, pe care o înțelegeam?... Prietenul meu îmi apucase iar brațul. Murmură, cu batista pe buze:

- Numai Dumnezeu are să mă scape... Numai Dumnezeu... Nișka era neliniștită.

- De ce plânge?

- Își amintește de sora lui, o soră mică...

- A murit?

Străzile erau iarăși înguste. Convoiul se risipea. Din curți se înălțau ploi. La ferestre bănuiam ochi curioși și întristați de vârsta prietenului mort.

- E adevărat că pleci în Italia?

- Da, Nișka; în patru zile.

- Și cât stai?

- Până la jumătatea lui mai...

- Ia-mă și pe mine!

De ce m-a înfiorat strigătul Nișkăi? Tovarășii de drum cernit ne-au privit, mirați. Prietenul meu începea să asculte.

- Nu se poate, Nișka, șoptii. Nu merg singur...

A tăcut iar, până la cimitir. Tăcerile Nișkăi nu sunt reculegeri, ci disperări mute. Nu mai încercă să se înalțe iar, deasupra. Eu îi spuneam.

- Nișka, mi-ai făgăduit să nu te lași niciodată înfrântă. Tu, în fața unui obstacol pe care nu-l poți trece, te mărturisești zdrobită...

Nu răspundea.

Prietenul meu îmi lăsase brațul.

- Am să plec și eu...

- De ce îmi spui? Pleacă!

- Are să-ți pară rău că ne despărțim?

- Nu. Noi suntem chiar aici despărțiți. Monologul tău, singurul care °ia interesează, mi-l poți împărtăși, mai cald și mai prelung, prin scris...

236

237

- Am să sufăr mult departe... Tu înțelegi ceea ce are să-mi lipsească mie, *acolo*.

Eu eram ispitit să mă gândesc la cea dintâi ședință de cor, în mansardă, la vicepreședintele mort... Amintirile nu mă întristau; mă abăteau, mă oboseau trupește. Le izgoneam. „O nouă primăvară, plecări, muncă, tinerețe, senin... Nu am nici un motiv să fiu trist. Soarele mă încălzește, munții mă așteaptă, drumul de fier e proaspăt și nesfârșit. De ce să fiu trist? Am douăzeci de ani, am voință cumplită, am cervice neînduplecată, am trup pietros, am doruri și lanțuri pentru dorurile mele. Mi-a murit un prieten și un tovarăș. El e, de acum, străin de noi; poate e fericit sau poate nu e. Nu știu. Prietenul meu mort va viețui înlăuntrul sufletului. De ce să fiu trist *acum*, în fața tuturor? Tristețea mea mă va stăpâni în singurătate, așa cum se cuvine unui suflet care prețuiește moartea. Și apoi, moartea mă stânjenește acum, când nu pot lupta. Moartea o meditez singur; o înțeleg și mă închin ei. Dar aici, alături de Nișka, să par eu trist? Să fiu și *eu* ca ceilalți, eu care am îndurat și am scrâșnit dinții în disperări ce-mi copleșeau duhul și-mi răstigneau trupul?..."

Gândeam și alungam tristețile. În dreapta mea, prietenul pângea pe mâinile doamnei. Brațul stâng purta tulburarea Nișkăi.

- Nișka, tu tremuri... -Nu.

- Ai venit singură?

- Bibi e bolnavă...

- Dar Viorica?

Nișka își întunecă fața, scârbită.

- Nu știu. Nu mai mi-e prietenă... Nu mai vorbim de astă-iarnă... Nu voiam să înțeleg. Firește, Nișka o jignise.

- Voi nu știți *ce rea* e Viorica...

- E stupid să fii supărată pe o prietenă, Nișka...

Păseam, în convoiul de colegi și prieteni ai mortului. Străzile tot mai largi; castanii începeau să dea unlbă; cerul își scutura norii.

- Să nu mai vorbim, până la cimitir...

- Nu poate să-ți lipsească nimic, în amintire. Dar de ce să păstrezi amintirile?

- Mi-e dragă!

Nișka tresări. Se aplecă spre mine.

- De ce m-ai mințit?

Eu priveam priviri drepte, deasupra capetelor, în coroanele ce întovărășeau pașii prietenului mort.

Înserare în cimitir, chemând primăvara. Președintele fu purtat pe brațe. În fața gropii cu unghiuri negre, febra îl tulbură, îl stăpâni. To-

738

varășul lui fu lăsat în pământ cu frânghii, cu planșete, cu bulgări. Câțiva nori, la apus, își păstrau geana sângerie. Alea cea mare se neliniștea, în vânt de seară. Groparii își așteptau plata. La celelalte morminte licăreau candelă. Bănuiam buchete mari de flori scumpe. O bancă ieșise din iarnă cu două picioare surpate. Grădinarul își îmbrăca haina lăsată pe treapta unui monument de marmură vânăta.

- Îți amintești cimitirul din Iași?...

Vorbise Nișka. Iar se schimbă. Era acum nostalgică și liniștită. Se plimba, cu privirile pe chiparoși, pe cer, așteptând stele.

Eu am întrebat-o atunci de prietenul ei ieșean, cu care s-a întors de la congres, cu care își petrecuse atâtea după-amiezi de iarnă.

- Toți spun că suntem îndrăgostiți unul de altul... Mi-a zâmbit. Eu mi-am stăpânit bucuriile, întrebându-le: „De ce?...”

În noaptea plecării am auzit pietriș ales lovind fereștrău mansardei, în stradă, cu capul răsturnat ca sa mă privească, Nișka.

- Am văzut lumină. Am venit să-ți spun „drum bun”.

- Îți mulțumesc, Nișka...

- Și nu e așa? N-ai să mă uiți... Ai să-mi scrii, nu e așa?... Ai să-mi scrii mult și...

- Spune, Nișka...

- Ce să-ți spun? Dacă mai vrei, și... „noapte bună”...

XXII. LUMINĂ LA ROMA

În *Jurnalul* meu intim, iar nu în *Jurnalul de călătorie*, am scris în acea noapte de aprilie:

„Pe o stradă cu nume obscur am văzut astăzi un chip de fată. Am alergat, l-am căutat și l-am privit iar. M-am întors la hotel. Și acum scriu aici; fata mi-e dragă, mi-e dragă. Nu mai pot apăra meterezele sufletului. Fata necunoscută mi-e dragă. Chipul i l-am privit atât în amintire, încât a început să se șteargă. Voiam să-i pătrund fiecare trăsătură. M-am tulburat. Acum, nu mai știu *precis* chipul fetei. Și mi-e dragă, mi-e dragă...”

Poate sunt nebun. Mi-am bătut joc, întorcându-mă către hotel, de mine, de hotărârile mele. Am citit cea dintâi pagină din *Jurnal*. Știu că nu sunt nebun. Dar am pierdut iar chipul fetei; și fata mi-e dragă. Îmi spun: sunt tulburat, aproape de nebunie. Și știu că toate acestea sunt împotrivi deșarte. Fata mi-e dragă. E rușinos? Da, da... E umilitor să

239

fii îndrăgostit, e penibil, e jignitor. Mă înăbuș. Cred că nu e adevărat nimic din cele ce am scris. Poate sunt obosit de drum, de Roma. Roma m-a fărâmițat și m-a adunat iar. Dar dacă *nu mai* sunt eu? Am să mă caut mâine prin oraș. Tot ce scriu acum sunt minciuni. Au trecut câteva ceasuri, și fata tot mi-e dragă. Dar mâine, dar peste un an, peste zece ani?... Trebuia să tac zece ani. De ce am scris în *Jurnal*? N-am izbutit nici să mă liniștesc.”

„Cum aş putea întâlni pe acea fată? O păstrez înapoia pleoapelor, întorcându-mă pe Corso, singur, m-a fulgerat o asemănare cu Nișka. Am avut aceeași tulburare ca ieri. Dar acum, știu: fata seamănă cu Nișka la ochi și la păr. Cum scriu de senin mărturisiri umiltoare... Răsfoiesc la răstimpuri *Jurnalul* și recitesc hotărârile. Le împlinesc cu greu. Sufăr, aceasta o simt; sufăr stupid. Sufletul mi-e sfârșit de tristeți și apoi exaltat de bucurii. Când mi-amintesc de chipul fetei, încerc un sentiment ciudat, înfiorător; mă simt înlănțuit de un braț străin. E umilitor să numesc aceasta: dragoste?...”

Hotărârile mele mă copleșesc de tristeți disperate, fără sfârșit. Îmi spun mereu: totul trece... Dar încurajarea mi se pare neghioabă. M-am întrebat cum am putut-o folosi atât timp, fără să-i observ deșertăciunea. Dar dacă ea pare deșartă numai pentru că ispita e mai puternică decât mine?... De aceea mi-o spun mereu. Are să treacă. Au trecut și tristețile singurătății de la schit, au trecut și nostalgiile toamnei și ispitele. Totul trebuie să treacă. Ispita e puternică, nouă și ageră.”

„Dar de ce am scris eu astă-noapte despre ispite? Am uitat hotărârea: dragostea nu trebuie alungată, ci stăpânită.

Eu nu pot s-o stăpânesc; de aceasta mă umilește. Dragostea e vinovată. Ea mă mângâie, ca o gheară străină. Mi-e dragă, mi-e dragă... Știu eu ce am?

Nu înțeleg de ce mi-a fost teamă. N-am căutat eu dragostea? N-am voit eu s-o cunosc și s-o robesc? Aceasta e dragostea. Știu că aceasta e dragostea. Acum, trebuie s-o adâncesc și s-o stăpânesc.

Nu e umilitor. Mi-e dragă... Cuvintele sunt stupide. Cum l-aș putea rosti, cuvântul pe care l-am învățat de la alții? De aceea, eu nu sunt îndrăgostit. Sufletul meu nu e răscolit de dragoste. Fata nu mi-e dragă. Mi-e dragă..."

Insula Capri. „Mi-e dragă Nișka!..."

Noaptea, în vagon, spre Ancona: „Nișka, Nișka, Nișka..."

Pe vapor, către *Fiume*: „De ce am ascuns doi ani? Mi-e dragă Nișka din noaptea când ne-am întors de la mănăstire. Mi-a fost dragă și mai mult la mare, în tren, la Iași... Nu vreau să înțeleg nimic. De ce să

240

înțeleg? Adriatica e albastră și sufletul meu e senin. Poate au să-mi piară neliniștile. De ce să nu-mi fie dragă Nișka?

Cum să spun? Înțeleg și simt *altfel*. Hotărârile n-am să mi le schimb.

Sentimentul tragic al existenței îl păstrez. Mi-am amintit că vreau să fiu erou. Ce fapt mai eroic decât o renunțare? Și o renunțare care să nu fie o extirpare, nici o biruință chinuită de remușcări. Voi lăsa să-mi fie dragă Nișka. Nu mă voi teme, de acum, să-mi mărturisesc, în singurătate: mi-e dragă Nișka. Voi tăinui pentru alții.

Drumul mi-l voi urma, cu prețul a oricâte îndurări. Dragostea trebuie să rămână, și simt că va rămâne în suflet.

Orice îndrăgostit își jură credință dragostei. Ceea ce fac toți, cuprinși de nebunie, fac și eu.

Nu e adevărat. Nebunia mea nu este dragostea, ci eroismul. Iar eu nu sunt *oricine*. Aceasta o pot scrie cu fruntea sus. Viața nu mi-a fost dăruită; am construit-o eu, cu nemulțumiri, cu lecturi, cu revolte. Ceea ce am îndurat astă-toamnă nu a îndurat nici unul dintre contemporanii mei. Am luptat cu somnul, cu oboseala, cu pozele trupului meu tânăr, cu ispitele cărților amuzante, cu nebunia. Am înfrânt nebunia, pentru că am voit eu; dar n-am fugit din fața-i.

Când spun: îmi voi păstra dragostea ani după ani, tăinuită și neîntinată, trebuie să mă cred. Pentru că o spun *eu*, singurul în care mă încred.

...O observație ciudată: de câte ori gândesc și scriu cuvântul *voință*, uit orice altceva, chiar pe Nișka. Dragostea Nișkăi mi-e acum departe. Va trebui să închid caietul și să privesc Adriatica... Iată, că aceasta fac."

„Dacă se va observa schimbarea în țară? Eu mă simt atât de schimbat... Multe gânduri au ajuns acum sentimente. Din intuiții, au ajuns experiențe. Nu știu care parte din mine s-a schimbat. Simt o reînnoire; mă simt mai viu; simt mai precis că *aceasta* e carnea mea, că *acesta* e sufletul meu. Nu pot lămuri nimic. *Simt!*

Dacă se va observa schimbarea? Cum am să mă întâlnesc cu Nișka? Ei nu trebuie să-i spun. Ea nu poate să înțeleagă de ce renunț. Ea m-ar primi, tovarăș chiar, și nu soț; de aceasta sunt sigur. Sufletul Nișkăi îmi aparține: i-am ghicit dorurile, nădejile, intențiile. Totuși, ea nu trebuie să știe *cât* mi-e dragă. Vreau să rămânem prieteni. Eu voi suferi mai mult aflând cum altul o va stăpâni, acolo, aproape de mine...

Sunt un nebun, și mă chinui în van. Nișka va renunța, așa cum am 'enunțat și eu. Dacă nu, va pieri. Aceasta e lesne de înțeles. Va pieri, oricât de lungă i-ar fi agonia. Dar Nișka va renunța să-și aleagă *alt* soț.

241

Toate anticipările acestea n-au rost. Mi-e dragă Nișka! Aceasta e singura realitate nouă, alături de vechea realitate: eu. Restul sunt ipoteze și jocuri. Nu trebuie să-mi răpească timp."

*

Toți mi-au spus: „Ai o nostalgie apuseană; aceasta din pricina Italiei". N-a înțeles nimeni; nici Nișka, pe care am văzut-o rar, pretextând că îmi pregătesc examenele. Mi-a cerut să-i povestesc; cum era să-i spun că am fost la Roma, și de acolo la Napoli, apoi prin Ancona la Fiume?...

Îmi urmăam drumul cu pași dureroși. Tot ce încercam să uit creștea în amintire, uriaș, asurzitor, viu, barbar.

Singurătatea mă chinuia, dar îmi rămăsese mântuire, mijloc de împlinire al marelui meu gând.

Vară petrecută în rătăciră, fără să uit și fără să plâng... Mă întorceam la răstimpuri în orașul sub flăcări; aduceam caiete mari, înnegrite. Plecam, cu un caiet și o carte. Rătăceam prin munți, cheltuind puțin, dormind prin stâne, îndurând ploii reci. Începusem să mă obișnuiesc cu tulburarea, cu neliniștea. Socoteam că sufletu-mi va suferi veșnic, nemulțumit de ceea ce face. Îmi purtam singurătatea pe cărări, prin mănăstiri, prin orașe de Dunăre.

Am fost și la schit. „De ce să plâng?" mi-am spus revăzându-mi chilia. Și n-am plâns.

La schit, singurătatea mi se însenină. Dar a fost numai o criză, care m-a tulburat mult. Nu disperam, cu pieptul ros de dor nemărturisit. Gândind la durere, iar nu la dragoste, îmi aminteam: totul *trebuie* să treacă...

XXIII. MEDITAȚIE PENTRU DOUĂ TOAMNE

Cea dintâi toamnă începuse cu chemări pe sub castanii umezi, de-a lungul bulevardelor. Cealaltă, cu ambiții și neliniști de muncă istovitoare, amară în spasmul ei încăpățânat până la nebunie. Acum, s-a pogorât iar seninul. Dar mi-e teamă. Bănuiesc ascunși în suflet nori de furtună. Tot ce am făcut până acum, apropierea lentă și dureroasă de acea făptură pe care îmi place a o numi erou, s-ar putea năru. De aceea mi-e teamă; de suferințele

mele care își cer rodul.

Acum, toamna mă chinuie mai mult și mai adânc. Nimeni nu poate afla. Nișka mă întovărășește în rătăcirile mele, departe de oraș. Câmpurile se înăspresc, pădurile se însângerează. Nișka mă socotește cel mai bun prieten pe care îl poate avea o fată. A început să creadă că orice nădejde de *mai mult* e deșartă. Gândul acesta a întristat-o mult. Iar eu îi sunt tot mai aproape de suflet, și sufletul ei crește din semințele duhului meu. Alături de viața dură, începută în fiecare dimineață cu aceeași îndârjire, sfârșită după miezul nopții cu hotărârea celui care știe că odihna se va pogon o dată cu moartea, îmi viețuiam viața cunoscută de ceilalți. Publicam ce era mai puțin viu, mai puțin original, mai puțin prețios dintre paginile scrise. Celelalte erau confesiuni stranii, dureroase, enigmatice. Cine le-ar fi primit să le tipărească?

Simțind apropierea eroismului, mă observam cu o grijă supărător de pretențioasă. Nișka își păstra același loc; lecturile anevoioase se prelungeau cu aceeași strictețe; golurile culturii erau umplute cu aceeași metodă. Mă supravegheam etic, științificește, sentimental. Viețuiam într-o continuă febră cerebrală. Mă voiam om depășit. Cele ce am îndurat, experiențele ultimilor ani, singurătatea nemiloasă, taina, îmi colțu-raseră fața. Oasele începeau să se rânduiască altfel. Și privirile se schimbaseră. Liniile, cuta sprâncenelor, fruntea purtau fiecare o mască. Nimeni nu putea pătrunde *dincolo*. Mă osândisem, prin taina care mă sfășia, unei singurătăți austere, fără sfârșit.

Eu așteptam un fapt hotărâtor. Renunțarea se împlinise. Așteptam încă o ispită, care să o întărească. În durerea supremă, se va lumina sufletul eroic. Faptul putea fi pricinuit de întâmplare sau de voința Niș-kăi. Dacă el nu s-ar întâmpla încă un an, până la plecarea mea, biruiam.

Cele ce scriu sunt încă atât de proaspete în minte... Dacă aş continua, n-aş mai scrie povestire, ci *jurnal*.

Iată, acesta sunt acum: bărbatul care-și așteaptă ultimul salt. Afară, pe câmpuri, pe străzi, e toamna. Aici, în mansardă, sunt *eu*. Puțin îmi pasă de toamna de afară, atât timp cât eu nu sunt încă împlinit. Neliniștea de până acum a făcut loc spaimei așteptării. Aștept halucinat. Și nu știu ce aștept, după cum nu știam nici acum două toamne.

Titlul acestui capitol e fals. Nu voi scrie aici nici o meditație. Cu această pagină se încheie povestirea celor doi ani de experiențe, de chemări și de biruind asupra slăbiciunilor. Nu știu cum se va sfârși. Nu cunosc, adică, amănuntele; pentru că izbânda va trebui să fie de partea mea. Biruința finală e singura care dă sens și preț unei hotărâri. Până atunci, sunt osândit neliniștilor și așteptărilor care mă străbat zi și noapte.

După ploaie, cerul e vânt. Ferestruicile sunt încă îmbrobonate. În curând, voi aprinde lampa. Îmi ajung zgomote din stradă. De la masa

242

243

mea zăresc doi plopî zdrențuiți, departe, într-o **curte** necunoscută. **Plopî** pe care i-au privit adolescența mea. Nu mă exalt retoric, nu scriu aici laude toamnei și nu insinuez nostalgii. E destulă tristețe în mine. Dar poate e tristețea celui care înțelege... ' Cu față liniștită, cu pumni strânși, între cărți, aștept.

SFÂRȘITUL PĂRȚII I

PARTEA A DOUA

SCRISORILE

Prietenul meu, de ce nu mă lași să te văd? De ce fugi de mine?

Eu nu știu să scriu; am suferit mult, și sufăr acum iar că nu-ți pot spune nimic. Tu îmi ascunzi ceva. Dacă ai să mă lași mult timp singură, am să mă îndrăgostesc de amintirile noastre și am să plâng. Nu poți bănuî cât am îndurat eu, alături de o familie mediocră și fericită, care m-a ospătat de sărbători. M-au îndrăgit toți: mamă, fiică, fiu, nepot. Cine știe ce pun la cale. Și voiam să râd, să fiu veselă, să le mulțumesc. De ce nu ne-am întâlnit? Nu aş fi plâns atât. Nu știam nici eu de ce plâng. Poate de ciudă că se sfârșește încă un an. Nu știu, nu știu. Tot ce știu e că m-am gândit mult la tine, la tovarășia noastră, la Iași. Și mi-ai fost nesuferit, pentru că m-am gândit prea mult la tine și am vorbit de tine, și ți-am împrumutat cuvintele, scrisul. Știi că, fără să observ, mă trudesesc să scriu ca tine?...

Nu înțeleg de ce te-ai închis în casă și nu mai îngădui prietenilor să te vadă. Nici Radu nu înțelege. Aștept să-mi scrii. Viețuiesc aproape singură. Familia care m-a stăpânit, prizonieră, în timpul sărbătorilor, mi-a pierdut urma. Am stat o săptămână la Bibi. Știi ce făceam în loc să ne pregătim licența? Vorbeam de tine. Ești revoltător; dar numai atât. Pentru că adversarii tăi erau un volum gros de texte românești sec. XVI și *Histoire de la langue*. Nu fii prea măgulit de izbândă.

Tu lucrezi ceva? Poate vizitele mele nu ar fi fost nici prea dese, nici prea lungi. Nu te-aș fi făcut să-ți pierzi mult timp. Voiam să te văd, să-ți spun cele ce bănuiesc în jurul gândurilor familiei care m-a îndrăgit. Am fi stat amândoi, în odăița ta caldă... Ar fi fost așa de frumos... Nu-ți mai amintești de noaptea Ajunului, de sarailile prea dulci, de vinul prea vechi, de prietena ta care a fost fericită, fericită?... Să-ți amintesc mai mult?...

245

Îți vestesc un singur termen: cinci zile. Trebuie să-mi scrii și apoi să-mi comunici ziua și ceasul când mă primești. Poate vin și cu Bibi. Va fi o intrare cumplită; prudentă...

Până atunci, salutări de la *Nișka*.

P.S. Nu socoti scrisoarea aceasta o declarație.

Nișka, vrei să-ți scriu, de data aceasta, o scrisoare sinceră? Sau preferi scrisorile de astă-vară, sprintene și „literare”?

N-am vrut să te văd, pentru că experiențe de mult bănuite și încurajate amenințau să-mi tulbure hotărârile. Poate n-ai să înțelegi nimic; până în noaptea Ajunului, mă stăpâneam și mă înfrângeam fără îndoiala biruinței. De atunci, criza s-a întrecut; a primejduit roade pe care le aștept, a slăbit pașii pe un drum care mă va duce departe. Tu nu bănuiești roadele eroismului meu și nu cunoști drumul. Nimeni nu-l cunoaște. Nișka, nici ție nu ți—l voi destăinui. Farmecul se înzecește în tăcere.

Știi că te vei plânge de obscuritate, de alegorism excesiv, de neprie-tenie. Nișka, îți sunt cel mai bun prieten, pentru că îți sunt *mai mult*. Dacă am rămas departe de tine atât timp, am făcut-o pentru a mă pregăti la un fapt mare. Tu iubești faptele mari. Așadar, nu mă poți muștra. Cre-de-mă, ți-am simțit și eu - deși fără lacrimi - lipsa. Dar m-am înfrânt. Trebuie să rămân eu însumi, nu e așa? Spune, Nișka...

Nu ai dreptate să-mi amintești noaptea de Moș Ajun. Nu am uitat nimic. Nici venirea ta în amurg, cu obraji de ger; nici rătăcirile pe la librării, ca să-ți aleg cărți de daruri; nici privirile celor din cofetăria caldă, care ne socoteau logodiți, pentru că tu râdeai prea mult, iar eu îți cumpăram prea multe prăjituri; nici ceaiul din mansardă, prelungit cu vin vechi... Ai venit la cinci, ai plecat a doua zi... Pentru mine, ceasurile acelea au însemnat prea *mult*. Știi, după miezul nopții, când tu dormitai zâmbind, iar eu îți povesteam din Soren Kierkegaard... îmi spuneai că ești fericită și neliniștită. Nișka, nu te-ai purtat ca o prietenă; m-ai lăsat să cred multe, multe...

...Și venirea lui Radu, aproape de două, și râsul nostru stingherit când ne-a insinuat o logodnă pe care am fi săvârșit-o tainic... Tu ai înțeles de ce râdeam noi atât?... Și apoi, vizita la cerc, sala cu perechi noi, străine și fericite. Președintele bolnav, comitet nou, studenți din anul întâi, pe care nu le cunoșteam, studenți din anul întâi, care ne priveau obraznic. Câți mai rămăsesem din vechiul cerc?... „Florențele” căsătorite, Nonora asimilată Societății mediciniștilor, Gaidaroff, Viorica, Mă-riuca, Bibi... Nu mai eram decât noi și încă acei trei studenți mediocri de la Drept. Ți s-a strâns inima... Și mie, Nișka. Dar dacă astfel *trebuie* să se petreacă faptele? Ei erau fericiti. Așa eram și noi, și așa suntem când ne întâlnim; dar nu cu *ei*. Și ar fi stupid să ne întristăm, să lăcrămăm pe un trecut. Nu putem rămâne *întotdeauna* în anul întâi...

Sunt tot atât de stupid și eu, care filozofez nostalgic, în loc să încerc a-ți scrie o scrisoare frumoasă. Ar trebui să povestesc, numai pentru noi doi, întoarcerea acasă, aproape de zori, bucuroși că rămânem iarăși singuri. (Ti-ai amintit întoarcerea de la mănăstire, cu aceleași bulevarde reci?) În mansardă era cald, și vin mult, și prăjituri. Socoteam că vom întârzia de vorbă până dimineața. Dar n-a fost așa. Ai adormit cu mâna sub obraz, așa cum făceam eu în copilărie. Buclele scurte fermecaseră perna. De ce nu mă întrebi cum am dormit eu atâtea nopți pe aceeași pernă, cu aceeași pijama?... Ai adormit, și mâinile tale în mâinile mele; tu pe pat, eu pe jeț...

A fost original, pur și aspru; așa cum iubesc eu să fie prietenia. S-a petrecut, dimineața, un singur gest, care m-a înspăimântat. Spunându-ți că sărutul nebănuit, izbucnit spontan și dureros de lung, aproape de despărțire, a fost pricina claustrării mele, ai să înțelegi? Ne-am sărutat, Nișka; și nu ca doi prieteni; și nu capricios, senzual, provizoriu. Ne-am sărutat...

Iartă-mă, Nișka, dacă te fac să roșești. Am scris acestea ca să-mi înțelegi singurătatea și să bănuiești îndurările mele. Am îndurat și eu, Nișka, mult; am îndurat cu ochii aprinși, cu pumnii frământați, cu umerii încordați la masa de lucru. Totul *trebuia* să-și recâștige vechiul echilibru. Și eu aveam mult de scris, multe cărți care trebuiau citite, multe viziuni care trebuiau uitate.

Criza nu e, încă, trecută. Prietenă bună, n-ai să te superi dacă îmi voi păstra, încă, singurătatea. Tu mă vrei *mare*, nu e așa?...

După cum știi, nu primesc pe nimeni. Voi citi cu bucurie tot ce-mi vei scrie. Aștept. Dacă, însă, tu înduri nostalgii prea deprimante, spune-mi. Te voi vizita. Înainte de liniștea mea, trebuie să împlinesc liniștea prietenei. Plânsul tău e copilăresc și stânjenitor. De ce nu ai reacționat împotriva familiei care te-a ținut prizonieră? Și apoi, de ce să plângi, când ești, încă, atât de tânără?...

Prietene, scrisoarea ta m-a îndurerat. Nu-mi lămurești nimic. Nu știi că înțeleg greu fără tine?... De ce nu mă lași să vin? Eu cred că mi-ai scris ca să mă necăjești sau să mă ironizezi. Sufăr mult, singură. Înainte

246

247

Îți ceream ție sfaturi. Acum, cui să le cer? Ai mințit spunând că-mi ești prieten. Mi-ai făcut, fără să știi, cel mai mare rău; m-ai apropiat de tine, de gândurile tale, de prețuirile tale, și apoi m-ai lăsat singură. Înapoi, nu mă pot întoarce. Nu mai pot fi cea de acum doi ani. Și sunt atât de tristă... Și plâng, amintindu-mi fapte de pe timpul când eram prieteni buni. Firește, toate acestea au să treacă. De ce nu vrei să mă ajuți și tu? Ești dator prieteniei față de

Nișka.

IV

Nișka, eu trebuie să rămân singur, oricât te-ai supăra tu. Pentru că aceasta e voința mea, pe care o ascult, întotdeauna. Nu te prefacă că nu înțelegi. Bănuiești multe și poate chiar ghicești. Nu aștepta să-ți dezvălui gândurile mele. Mi-ești cea mai bună prietenă, dar sufletul meu rămâne al meu, și mă împotrivesc îndârjit ca un străin - toți *trebuie* să-mi fie străini - să-l dezvăluie.

Singur, nu te uit. În singurătate, nimic nu se uită, ci numai se liniștesc tulburările. Deosebirea este aceasta: că în singurătate pot iubi sau gândi un lucru, calm, senin; în timp ce în mijlocul celorlalți m-ar sugruma neliniștile, m-ar întuneca până la ură. Nu uit decât amintirile pe care le voiesc uitate. Prietenia noastră rămâne. Deși, ceea ce mă hotărăște să nu te mai văd e o călcare a prieteniei. Tu, de ce nu vrei să înțelegi?..

De ce te-am sărutat? Gândești că ne mai putem numi prieteni acum, cât timp tulburarea e proaspătă în creierul și în sângele meu? Tu accepți promiscuitatea sentimentală; prietenia alături de sărutul pe buze. Eu mă răzvrătesc împotriva ei. Toate prietenii sfârșesc aici: se împrumută la început cărți, se ascultă concerte împreună, se prelungesc vizitele până seara târziu, se strânge înfiorat palma prietenei, apoi sărutul sfios, apoi îmbrățișarea pătimașă, apoi logodna sau colajul. Prietenia mea trebuie să rămână pură. Nu mă stăpânește rigiditatea unei morale mediocre, ci voința mea. Eu vreau să îmi rămâi numai prietenă.

Tu nu poți să-mi înțelegi disperarea? Și eu, ca toți ceilalți; și eu, te-am sărutat după o noapte petrecută atât de *nou* și de eroic. De ce n-am putut rămâne stăpân până la capăt? Pe tine nu te sufocă mediocritatea celui sărut? Și noi, prieteni austeri, vorbiți de rău și neînțeleși în originala noastră puritate, să sfârșim ca oricare dintre ultima mie de perechi universitare? Mă torturează până la obsesie gândul că ne-am lăsat înfrânți acum. la sfârșit, de mediocritate. De aceea trebuie să ne despărțim, pentru un răstimp.

Nu vreau să înțelegi greșit *despărțirea* noastră. Nu se va rupe nimic, nu se va pierde, nu se va încheia nimic. Despărțirea cea mare se va înfăptui în toamnă, când eu voi pleca în Nord, iar tu în vreo țară caldă, sau vei rămâne aici, cu căsnicia de mediocră și comodă fericire.

Vom rămâne câteva luni singuri; eu cu cărțile mele, tu cu prietenii cele noi. Ne vom scrie, cât mai mult. Dacă îți trebuie cărți, ți le voi trimite prin Radu. El e singurul pe care îl primesc, foarte rar, în mansardă.

Mă întrebi dacă lucrez ceva. Nișka, sunt atâtea lucruri care trebuie știute... Cărțile sunt mari, multe, ispititoare; nopțile sunt lungi. Anii aceștia i-am petrecut ca să-mi adun știință. De acum, cine știe ce voi face. Cel care se oprește la cărți e un sărman neputincios; iar cel care trece pe lângă cărți, un schilod. Drumul meu trebuie să mă ducă acolo unde vreau eu. Ție n-am să-ți spun. Aceasta se va ști după cinci, zece sau cincizeci de ani.

Dar nu e așa că te plictisesc mărturisirile mele obscure? Rugându-te să înțelegi și să nu te superi, te salută *prietenul tău*.

P.S. Știi că Radu iubește tot mai mult pe Viorica? E ciudat; se apropie doi ani de când a cunoscut-o și a îndrăgit-o. Radu niciodată n-a fost atât de statornic. S-a schimbat mult. Bea tot mai rar, citește. N-are să izbutească să-și realizeze o viață corectă; de aceasta sunt sigur. îi lipsește ceva, un resort lăuntric sau o axă, sau o noțiune. Nu știu. Dar Radu e menit ratării definitive. De aceea te întreb dacă tu știi ceva de la Viorica.

Sunt stupid. Am uitat iar că nu vrei să te împaci cu vechea ta prietenă. De ce, Nișka?..

Prietene, pentru un asemenea fapt să ne despărțim? Sunt atât de tristă... Am suferit, și nu știu cum să-ți scriu ca să înțelegi suferința mea. Tânjeam zi după zi. Mă deșteptam diminețile, ostenită. Aș fi voit să fug, să fug... Știu cât sunt de stupidă să-ți mărturisesc dorurile mele. Tu ai voit să le împlinesc; dar dacă nu știu cum?... Știu un singur lucru, pe care ți-l împărtășesc cu rugămintea de a-l înțelege cuviincios: că am nevoie de tine, de apropierea ta, de glasul tău, de trupul tău. Vreau să te simț *vecin*. Departe, mă chinui.

Îndur acum crize pe care nu le înțeleg. Iarăși te rog: de ce nu vrei să mă ajuți? Ele au să se limpezească, știu; dar dacă mă vor ucide și pe mine, în acea mediocritate care ne înspăimântă pe amândoi? Te rog să mă ajuți, să mă aperi. Nu știu cum să-ți scriu; dar am început să mă tem de soartă, de oameni. Mă simt iarăși slabă și nici nu mai pot râde ca altădată, nu mai mă pot prefăca. Altădată eram tristă, și toți mă socoteau ne-

248

249

astămpărată, ușoară, nepăsătoare. Acum, toți înțeleg că sunt tristă. Cine știe ce bănuiesc. E jignitor, și pentru mine, și pentru tine.

Crezi că pe tine nu te bănuiesc toți că ești îndrăgostit și suferi în singurătate? Îți spun aceasta ca să înțelegi că pustnicia ta e absurdă și primejdioasă. Ai să te surmenezi, și n-ai să poți scrie nici una din cărțile pe care le-ai făgăduit. Și apoi, ești stupid; pentru o nevinovată și de mult trecută sărutare - să ne despărțim?... Dar eu am uitat; nu mai sunt tulburată nici de amintire. Tu, dacă ai cu adevărat voință, uită. Primește să ne întâlnim iar, și iar să petrecem ca doi buni prieteni.

Îți strânge mâna, *Nișka*.

P.S. Nu-mi scrie, te rog, *nimic* de Viorica. Pe Radu l-am văzut de câteva ori, dar n-am surprins nimic deosebit.

VI

Nișka, am citit scrisoarea ta în cea mai frumoasă dimineață de iarnă, în cel mai alb oraș. Dacă ai ști cât m-ai ispitit să cobor jos, în curtea cu zăpadă, pe străzile cu soare, cu pomi, cu perechi fericite... Nișka, m-am chinuit iarăși, cu amintiri întunecând seninătatea rafturilor. Eu, care mă socotisem aproape liniștit, și-mi făgăduiam să te întâlnesc... Mă înspăimânt, Nișka, de mânia tragică pe care o simt deasupra-mi. Oricât m-aș însenina, un cuvânt

scris de la tine iar mă tulbură. Lupta începe, și biruința mă dăruiește după ceasuri lungi, și când totul a ajuns iar amintire, un alt cuvânt scris o înviorază; și iar începe lupta...

E stupid să mă plâng de consecințele unei hotărâri de ale mele. Eu am voit, eu trebuie să sufăr. E o dovadă de slăbiciune scrisoarea aceasta, care începe cu mărturii; dar ar fi mai mare slăbiciunea dacă nu ți-aș trimite-o. Nu șterg nimic, ci îți scriu că dimineața, cerul și scrisoarea ta m-au chinuit amar, disperat, prelung că o agonie. N-am putut citi nimic în acel ceas. Am privit pe fereastră doi ploi înzăpeziți, într-o curte albă.

Nu, Nișka, tulburarea n-a trecut. Eu nu te pot vedea atât timp, cât sărutul final stăruie să mă mustre. Înțelege, te rog, și durerea mea, singur aici, într-o iarnă cu câmpuri, cu petreceri, cu săli luminate până în zori. Eu nu mă pot coborî înainte de un fapt pe care îl aștept, dar nu-l înțeleg.

Uită tristețea scrisorii mele; sunt tot atât de puternic, oricâte ispite m-ar încerca. Amintește-ți că tinerețea e o criză; nu supraviețuiesc decât câțiva nebuni, stăpâniți de patimi sau de încordări eroice. Tu cunoști hotărârea mea. Acum, cât timp sunt trist și tulburat, nu sunt erou. Trebuie să ajung. Viața mea nu acceptă compromisuri: ori erou, ori anulat.

De aceea lupt, ca unul care știe că înapoia lui e moartea, etică, sentimentală sau cerebrală.

Ți-am spus prea mult, nu e așa?...

Același prieten.

VII

...Am venit la tine, dar am citit acel ciudat bilet de la ușă și m-am întors. Veneam cu vești; dar unui înmormântat de viu la ce i-ar mai folosi?...

Se vorbesc multe prin oraș asupra claustrării tale. Zvonul pornit de la redacție pomenește de o carte pe care o scrii și care va cuprinde o sută de foiletoane. Dar e un zvon pe care nu-l crede nimeni. Prietenii tăi insinuează că ai fi îndrăgostit și că, îngâmfat cum ești, nu vrei să te trădezi. Deși, singurătatea ta prelungită e atât de vorbitoare...

Un alt zvon e de-a dreptul ofensator. Se șoptește anume, mai ales de către colegii din cerc, că ești *nebun*. Nu te supăra; eu nu fac decât să reproduc fidelă cele ce-mi ajung la ureche. După socoteala lor, ai înnebunit astătoamnă, când ai publicat acele pagini de scandal. Nebun erai și mai înainte, pentru că scriai întotdeauna la persoana I și pomeneai de tine ca de un supraom, pomeneai de „carnea, sângele și duhul” tău ca și cum toți cititorii ar fi fost obligați să le proslăvească. Acestea spun ei, colegii de la cerc. Firește, eu nu cred nici unul dintre zvonuri. Cred că vrei să faci o farsă și să lucrezi în tihnă la unul din mediocrele tale romane. Mi le-ai povestit, astă iarnă; și cred că nu se vor vinde.

Pe mine mă poți primi, nu? Am și alte lucruri să-ți împărtășesc, care te-ar putea interesa; asupra dragostei lui Bibi, asupra unui domn care mă cere de soție, asupra unui tânăr drăguț, cu buze foarte frumoase, care ți-e prieten etc.

Firește, dacă ești prost-crescut și te încăpățânezi să nu mă primești, n-am să mă supăr. Să nu crezi că am să mă neurastenizez de dorul tău. N-am să te mai vizitez, niciodată.

În orice caz, te pot vesti că aceasta e singura scrisoare pe care o primești de la prietena ta,

Nonora.

250

251

VIII

IX

Nu mi-ai spus nimic, prieten eremit și răutăcios. Eu aștept lămuriri precise, și tu mă zăpăcești mai mult. Nu știu ce și cât să înțeleg din scrisoarea ta. Cu cât o citesc mai mult, cu atât sunt mai tulburată. Sunt eu, *prietenă*, atât de ispititoare? Am rămas împreună noaptea de Ajun și nu mi-ai spus nimic. Am fost ca doi prieteni vechi și buni. De ce te-ai schimbat, de atunci? Să fie acel sărman sărut, de care mă căiesc? Dar uită-l, uită-l!...

Tu, care ai exaltat prietenia, te porți ca cel din urmă dintre prieteni. Un pretext stupid îți slujește să te îndepărtezi după ce m-ai silit doi ani să gândesc și să simt ca o tovarășă de a ta. E atât de greu să înțelegi că sufăr de absența spiritualității tale, cum ai suferit tu fără Grieg sau fără *Comentariul lui Don Quichotte*!

Nu-mi ești prieten, pentru că mă silești să scriu asemenea scrisoare, cu rugăminți de îndrăgostită. E umilitor.

Acum doi ani nici nu ți-aș fi răspuns după cea dintâi scrisoare a ta. E prea târziu. Ți sunt prietenă, și am nevoie de creierul și sufletul tău. Știi că sunt femeie, și încă prea tânără, să pot evolua singură. Nu pot face nimic fără sprijin, fără imbold. Nu pot face nimic *mare*. Înainte de a te cunoaște, eram nepăsătoare și mă socoteam liberă.

Acum, nu mai sunt. Vreau prea mult ca să pășesc singură. Am nevoie de atmosfera pe care o respiri tu, de gândurile și încurajările tale. Dacă tu vrei să ajungi *erou*, eu vreau să ajung o femeie de elită. E greu, nu e așa?

De ce nu-ți amintești și de mine? Car-' țile pe care te oferi a mi le împrumuta nu prețuiesc nimic, acum, când sunt tulburată de gândul că *nu vrei să mă primești*. Eu nu am să mă realizez prin lecturi. Universitatea nu mi-a dat nimic. M-am schimbat prin tot ce mi-ai comunicat tu, cu vorbă vie, cu fapte, cu îndemnuri. Cărțile le înțeleg alături de tine. Și le înțeleg numai când nu sunt neliniștită; ca acum, de un prieten pe care îl pierd.

Aș avea atâtea să-ți spun, să te întreb... Cum le-aș putea scrie, când eu scriu ca *tine*, cu expresiile tale?

Poate mi-ai făcut un mare rău, aceasta ți-am mai spus-o, învățându-mă să pătrund oamenii după preocupări, fraze și conținutul noțiunilor. Nu mai pot suporta colegii care îmi fac curte, nici colegele vicioase și bâr-fitoare. Nu mai pot suporta pe nimeni în afară de Bibi. Nu știu ce are să se petreacă cu mine.

Aștept primăvara cu inima strânsă. Dar mi-e atât de dor de ea... Am atâtea amintiri pe care le vreau împrăștiate. Dacă aș ști să scriu, ți-aș spune multe,*și dacă aș vrea, iarăși ți-aș spune multe...

Nu e așa că n-ai să te superi dacă am să fiu și eu enigmatică?

Prietena ta, *Nișka*.

Nișka, întotdeauna când îți citesc scrisorile mă întristează. Și nu alung tristețile decât scriindu-ți. De aceea, poate, ritmul începutului și ritmul sfârșitului sunt atât de potrivnice în scrisorile mele.

Nu ai deloc dreptate. Datoria prietenului e să împartă durerea celui alt, spui tu. Deși eu cred altfel, îți accept formula. Dar dacă nu-ți mai sunt prieteniei *altceva*? Nu am atunci datoria să mă încordez și să ajung iar *prieten*? Îți mărturisesc aceasta ca să nu mă înțelegi greșit, și să nu vezi în claustrarea mea o călcare a prieteniei.

Știu că ești reconstituită prin mine și știu că sufletul feminin e pasiv, așteptând să fie fecundat de spiritul și valorile masculine. Dar nu îți socotesc criza atât de primejdioasă ca să renunț la hotărârea mea și să mă apropiu, să te mângâi.

Tu ai două căi de urmat: cea dintâi, anevoioasă și riscantă până la compromitere, e calea libertății perfecte. Poți rămâne pură, fecioară, luminată de un sens spiritual, chiar cu riscul de a părea în ochii celorlalți o vicioasă.

Drumul e greu, pentru că femeia se orientează greu *singură*. Iar, pe această cale a libertății perfecte, trebuie să pășești singur. Rezervele sufletului feminin se consumă repede și, în lipsa unui alt suflet prieten, nu se mai împrăștează. O femeie, oricât ar fi de superioară, dacă nu se atașează de o conștiință masculină cu care să comunice, luând și dăruind, pierde. Mediocritatea biruiește întotdeauna asupra unei femei singure.

De aceea - deși mă doare sfatul acesta, pentru că mi-ești prietenă -apucă de la început cea de a doua cale, a fericirii prin abrutizare spirituală. Căsnicia e cel mai perfect fapt omenesc, când e concretizarea permanentă și vie a unei fericiri etice. Și e cel mai dezgustător când se înfăptuiește prin lășitatea unuia dintre soți. Astfel înțeleg eu. Dar tu trebuie să vezi cum văd toți ceilalți căsnicia: o întovărire arbitrară a doi oameni care nu se cunosc, care sfârșesc prin a se suporta și chiar împrieteni; o fericire călduță de cămin, mulțumiri desemnate, emoții mediocre de-a lungul unui șir de amanți sau de copii. Totuși, căsnicia e inevitabilă; sufletul feminin obosește repede, iar trupul se insinuează, și chemările lui nu pot fi înăbușite.

Să nu crezi că sunt un mizantrop sau un anarhist. Sunt numai un puritan și, dacă nu mă răzvrătesc viciile și greșelile în libertate, mă întunecă și mă înspăimântă mediocritatea adulterului inevitabil. Am cel mai sincer dispreț pentru amant, care culege resturile (a fost *altul* înaintea lui, nu?...) și profită de inexperiența sexuală a soțului, sărman funcționar grăbit să adoarmă după o singură și pripită îmbrățișare... Am același dispreț pentru soț, care-și caută soție ca să poată avea apartament luxos,

252

253

mâncare caldă și copii. Oameni care nu tresar rostind: *acesta e copilul meu*...

Dar am ajuns prea departe, și nu știu unde să mă întorc.

Pe tine te sfătuiesc să încerci amândouă căile. Urmează pe cea a libertății; în curând, te vei simți sfârșită, deprimată, epuizată. Ai să vrei să-ți treci grijile și oboselile asupra unui soț. Pentru că nu vei avea curajul să pleci singură, te vei lăsa purtată de un tovarăș care acum ți-e necunoscut. Pentru că nu vei avea puterea să alegi *tu* soțul dintr-o mie de bărbați, te vei lăsa aleasă. Nu trebuie să te simți jignită. Aceasta e soarta, menirea femeilor. E adevărat, eu am voit, și acum vrei și tu, să ajungi o femeie superioară. Îți mărturisesc, faptul acesta ar fi cea mai mare mulțumire a unei anumite părți din viața mea. Dar nu-l văd cu putință. Tu ai toate însușirile și toate păcatele femeii de elită. Orișicât m-aș trudi vei rămâne capricioasă și te vei pleca după fiecare înfrângere până la anulare. Tu ești perfectă lângă mine. Dar drumurile noastre trebuiesc despărțite, mulți ani. Tu nu vei avea puterea de a trăi *liberă* acești ani. Vei aluneca firesc și iremediabil în mediocritate. Poate, nu mă vei uita; dar, la întoarcere, nu mă vei mai înțelege...

»

Toate acestea sunt triste, nu? Le îndur și eu, dar le ascult, pentru că ele sunt mai puternice decât mine; sunt ale destinului, ale sufletului tragic pe care-l deslușesc în lume și în munți.

Tu trebuie să te gândești întotdeauna că ceea ce *citești* în paginile acestea au fost *scrise* de mine; că dacă pe tine te întristează, mie mi-au scormonit visările și mi-au însângera sufletul. Tristețea mea e întotdeauna mai disperată; pentru că mă torturează gândul acesta: un cuvânt, și tristețea s-ar preface în bucurii. Dar menirea mea e să nu spun cuvântul.

X

Iartă-mă că ți-o spun de la început, dar ești aproape nebun. Ieri am fost la tine, am citit biletul de la ușă și am ciocănit un sfert de ceas. Erai acasă, pentru că așa scria în bilet, și apoi ușa era închisă. Ți-am strigat de mai multe ori: „Petre, sunt Petre, și trebuie să-ți vorbesc.” Sunt sigur că ai auzit. De ce nu mi-ai deschis? Radu mi se plânge că nici pe el nu-l mai primești. Iar Nonora te bârfește groaznic prin oraș; răspândește zvonul că ai înnebunit, că nu mai răspunzi la scrisori, că vrei să pari original. Ce s-a întâmplat între voi? Vă știam prieteni. Și apoi, ce s-a petrecut cu tine?...

Eu am venit să-ți comunic un eveniment pe care nu l-a aflat nimeni până acum: logodna mea. Așa e că par stupid? Dacă mi-ai cunoaște logodnica, ți-ai schimba gândul, așa cum mi l-am schimbat și eu. Am să fiu fericit; soția mea mă va îndemna neodihnit să urc treptele, să *ajung*. Mi-a înțeles patima și s-a entuziasmat. De acum, puterile mele de muncă sunt înzecite. Fac totul ca să-i plac ei, pătrund tot mai sus ca s-o văd mulțumită de mine. Urăsc și mai feroce, pentru că, de acum, un fapt nu mă supără numai pe mine, ci și pe ea, care ar fi voit să fac *eu* acel fapt, iar nu altul. Ție ți-am mărturisit, pentru că tu erai singurul care știai de dragostea mea și de ambițiile mele. Acum, lupta dintre cele două patimi a trecut, pentru că amândouă s-au contopit într-una singură, covârșitoare: fericirea noastră...

Și ți-am mărturisit, de asemenea, pentru că toți spun că ești îndrăgostit de Nișka. Și vreau să te previn că te așteaptă un dezastru dacă o vei lua de soție. Pentru că Nișka nu e de aceeași esență spirituală ca logodnica mea. Nișka nu te va putea atâta la muncă, la creație, la curaj. Tu vei găsi, mai târziu, o soție bogată și inteligentă, care te va ajuta mult; nu numai colaboratoare, ci și un pas înainte social; trebuie să cauți un nume și o avere. Logodnica mea nu le are; dar are acele însușiri de care ți-am vorbit, îți doresc să nu pieri în mediocritatea care te înspăimântă. De altfel, ne vom vedea curând, nădăjduiesc.

Petre.

XI

Prietenul meu, de ce mă înspăimânți zadarnic? De ce îmi prevestești un viitor în care tu însuși nu crezi? Tu știi că eu n-am să primesc un soț, că n-am să împlinesc o căsnicie mediocră. Prietenia noastră, veche de doi ani, crezi că nu m-a învățat ceea ce trebuie să fac?...

Am plâns iarăși citindu-ți paginile răutăcioase. Ai uitat, în vreme ce le scriai, că le va primi o prietenă care nu te-a văzut din noaptea de Ajun, o prietenă tulburată, în plină criză, dezorientată, fără ajutor. Nu poți înțelege cât rău mi-ai făcut. Începusem să mă bucur de primăvară, să nădăjduiesc o întâlnire apropiată. Voiam să-ți fac o sumă de surprize. Ca să-ți plac, am citit mult, din cărțile dăruite astă-iarnă. Mi-am însemnat pe o fâșie de hârtie mulțime de întrebări, asupra unor pasaje ciudate. Mă simțeam atât de fericită... Și, deodată, scrisoarea ta, aspră și mincinoasă.

Ce vrei să-ți spun? N-ai dovedit, în ultimul timp, nici un pic de bunătate, de prietenie, de mângâiere. Dintr-un capriciu, m-ai îndepărtat, după ce m-ai îndemnat, doi ani, să-ți fiu aproape. Vrei să-ți spun mai mult?

254

255

Vrei să sfârșesc scrisoarea aceasta cu tânguiri de îndrăgostită? Ar fi stupid și inutil. Recitind paginile ultime ale corespondenței noastre am înțeles că nimic nu te poate convinge de sălbăticia ta, nici chiar dacă ți-aș spune că te iubesc. Te admir și te invidiez că ai un suflet atât de aspru sau atât de nesimțitor. Tu minți spunându-mi că suferi în singurătate; dacă ai suferi și tu, nu mi-ai scrie scrisori în care să mă sfătuiești la mediocritate, după ce doi ani m-ai ajutat să ies din ea.

Nu te înțeleg... E atât de senin afară, atât de cald, sunt atâtea flori... Și eu plâng ca o adolescentă și mă gândesc la hotărâri nebunești. Cum poți rămâne în mansardă? Te urăsc; ești încăpățânat ca o bestie... Iartă-mă; știu că voința ta te scurmă, te sângerează. Dar și eu sângerează; singură, fără prietenul meu, cu atâtea daruri neînțelese, în primăvară, cu tristețea care mă copleșește... Nu știu ce am să fac. Mă gândesc tot timpul la tine, îți recitesc scrisorile, îmi amintesc cu Bibi tovarășia noastră și marea, și vacanțele... Aș plânge de ciudă că par sentimentală și îndrăgostită, eu, prietena ta, *Nișka*...

XII

în *Jurnal*:

„Citind astăzi ultima scrisoare a Nișkăi am fost atât de disperat, m-am simțit atât de singur și părăsit, încât voiam să cobor în stradă, să alerg, s-o întâlnesc și să-i spun: mi-ești dragă!...

M-am hotărât să-i trimit acest caiet intim; ca să-mi înțeleagă faptul și durerea, mai scriu aici câteva pagini, lămuriri finale.

Eu știam că Nișka m-ar fi primit tovarăș vieții ei. Știu, de asemenea, că Nișka e *singura* femeie pe care aș dori-o tovarășă. Ea nu e numai o fată cu cele mai multe însușiri; ea e *creată* de mine; și ea mi-e dragă. Scriu toate acestea cu amărăciunea celui ajuns la sfârșitul îndurărilor. Simt că nu mai mă pot împotrivi mult sufletului care se zbate, trupului care se răzvrătește. Simt că, dacă nebunia nu mă va stăpâni încă puține zile, năruirea eroismului va fi deplină și definitivă. Mă simt atât de rușinat vorbind de eroism aici, pe această pagină care va fi citită de Nișka... Eu, care nu am putut tăcea până la urmă, care trimit *Jurnalul* ca prietena să afle cât am îndrăgito, cât m-a torturat și m-a ispitit...

Nișka mi-e dragă, Nișka e perfectă, e liberă, e frumoasă, mi-e dragă... Acum, mai mult ca oricând, mă ispitește gândul: de ce să nu ajungem tovarăși? în toamnă plec; de ce să nu plec cu Nișka, chiar fără să fim soți, așa cum a visat ea?...

256

Și cu toate acestea, trebuie să renunț. Trebuie să renunț pentru că așa am voit eu, așa vreau eu. Magia cuvântului

își va face efectul. Am să pronunț și să gândesc: voință *câteva* minute și am să mă schimb...

Sunt mai trist, dar mai înseninat. Pot scrie, așa ca să înțeleagă Nișka. Prietena mea, de care mă dezlipesc pentru totdeauna, ghicindu-i sfârșitul, înecată în ceață, în orașul cu acoperișuri întinse...

Tovărășia Nișkăi ar fi, pentru mine, singura fericire pe care aș putea-o aștepta. Nu se îndrăgește decât o singură dată, și numai o dată se întâmplă ca sufletul fetei să-l stăpânești. Dar eu nu pot crede în fericire. Mi-e teamă de fericire, mă înspăimântă. Nu pot s-o gândesc, nici s-o simt. Nu pot crede în *realitatea* fericirii. Or, tovarășia Nișkăi se contopește în sufletul meu cu fericirea. Toate experiențele, toate încordările de până acum mi-au pogorât un sens tragic al existenței. Pentru mine, tragicul e efectiv, nu o vorbă deșartă de conținut, nici o spaimă copilărească. Eu mă simt dus de meniri. Menirile mă poartă prin voința mea. Înțelegând că voința e atașată de o *altă* voință, o ascult. Ultimii ani mi s-au deslușit în tâlcurile lor intime, care atunci îmi scăpau. Întâlnirea cu Nișka, la începutul unei crize, a fost tragică, după cum tragică a fost prietenia noastră, prefăcută, în mine, în iubire; iubire din pricina și, totuși, împotriva voinței mele.

Eu nu pot crede în fericire. Viața mea va fi întunecată, amară, nostalgică, sobră, aspră, pentru că așa vreau eu. Mai târziu, când eroismul nu va fi numai o țintă, poate sufletu-mi va oglindi alte lumini. Acum, sensul vieții acesta e.

Și apoi, tovarășia Nișkăi mi-ar fi în același timp un nesfârșit chin și, poate, prilej de nimicire a prieteniei și admirației ei. M-ar chinui Nișka, pentru că așa vrea să se gândească fără odihnă numai la mine. N-aș răbda să admire pe un tenor, pe un pictor sau pe un sportsman. Aș vrea să mă admire pe *mine*, în toate aceste atitudini. Aș vrea să fiu eu tenor, eu pictor, eu sportsman.

Aș fi neliniștit, m-aș consuma lucrând și aș sfârși prin a nu mai lucra nimic. Aș fi rămas tot timpul lângă ea, aș fi voit s-o am neconținut lângă mine, aproape, să nu-mi rămână nimic străin, nimic nemărturisit. N-aș mai fi putut munci, nici reculege. În puțini ani, lipsit de experiențe cerebrale, nu m-aș mai fi reînnoit. Evoluția mea ar fi fost iluzorie. Voința mi-ar fi rămas aceeași, fără să se depășească. N-aș fi împlinit nici una din operele făgăduite mie și Nișkăi.

Iar Nișka nu mi-e prietenă și creatură decât prin viața mea lăuntrică, pe care am știut-o căli, modela, înfrâna.

Nișka mă admiră, pentru că mă află sus, cu valorile și năzuințele mele. Dar dacă aceste năzuințe nu se vor realiza *niciodată*? Decepția cea mare va fi a Nișkăi. Ea va regreta tot ceea ce crezuse mare, puternic, inedit în mine.

257

Și apoi, chiar dacă aș putea *crea* lângă Nișka, m-aș simți umilit. Nișka m-ar cunoaște larvă, sobol muncitor și orb, cu plânsul neputinței, cu fața descompusă de veghi, cu disperările și înfrângerile deprimante. Nimic din seninătatea sigură, calmă, aspră, distantă pe care o admiră ea, de departe, în mine. M-aș arăta cu păcatele cărnii, cu slăbiciunile sufletului.

Toate acestea nu m-au împiedicat să-mi fie dragă Nișka, mult, mult. Dar dragostea nu are nici o înfrăurire asupra vieții de toate zilele. Ea va rămâne în suflet; nu mă înspăimântă s-o port, ani. De ce să mă tem de dragoste? De ce să încerc s-o ucid, pentru că nu-i pot împlini chemările?

Aceasta e o dovadă a puterii: să nu mă las purtat de dragoste, totuși, să n-o urăsc, să n-o disprețuiesc.

Vreau ca singura lumină străină îngăduită în suflet să fie Nișka. Nu mă voi feri de ea, de acum. Îmi va fi iarăși bună prietenă și aproape. Mă voi coborî iarăși în lume. Deși n-am încă dovada biruinței definitive."

*

Nișka, îmi trimite *Jurnalul* meu intim, a cărui ultimă pagină am sfârșit-o acum, ostenit și istovit. Mă simt năruit, sfărâmat. De abia mai am puterea să scriu. Nici nu mai recitesc. Cred că am scris multe fraze obscure. Mi se întunecă mintea. Mi-e somn și tremur de oboseală. Am fost puternic, Nișka, crede-mă; am fost foarte puternic, am fost așa cum voiai tu să fiu... Nu am lăsat pe nimeni deasupra-mi... Iartă-mă.

Singurul tău prieten.

XIII

Prietene, iartă-mi tot ce ți-am scris. Cum să-ți spun bucuriile și lacrimile care m-au covârșit citindu-ți *Jurnalul*? Am învățat aproape pe dinafară paginile din Italia. Dacă eu aș ști să scriu, ți-aș mărturisi acum multe. Dar de ce trebuie numaidecât să scriu frumos? Cele ce vreau să-ți spun, le pot spune sincer și fericit, așa cum e sufletul meu acum.

N-am vrut să cred de la început; suna atât de ciudat „Mi-ești dragă, Nișka!...” Ultimele tale fapte mă siliseră să te privesc ca pe un om *care nu poate* să fie îndrăgostit. Te vedeam atât de sus, atât de izolat... și sufeream, eu care aveam nevoie de tine, și care nu mă puteam înălța...

Cum să-ți spun? Mi-e teamă să scriu aici: mi-ești drag! Pentru că știu că e mai mult decât aceasta. Mi-e teamă să nu crezi că sunt îndrăgostită. Poate sunt, dar sunt și altceva. Dragostea fetelor e ciudată și nestatornică. A mea, nu ar fi putut fi altfel. Dar eu mă simt legată de tine mai adânc, mai definitiv. Nu ești pentru mine soțul ideal, nici logodnicul

suav, nici curtenitorul priceput. Ești ceea ce eu nu voiam să cred că există, ești un Dumnezeu care m-ai făcut și mi-ai dat suflet. Te-aș vrea stăpân, și nu sunt umilită, pentru că te știu un *bărbat*. M-aș târî la picioarele tale, și aceasta nu pentru că sunt îndrăgostită de tine, ci pentru că te simt puternic, mare și creator al luminilor mele. Tot ce e luminos în mine ți se datorește. Tu știi, orice fată se îndrăgostește, în fiecare primăvară; dar dragostea trece,

se uită, fără să lase urme. Eu mă simt a ta, simt că nu pot vieții decât alături de tine, pentru că alături de tine gândesc și simt, așa cum vrei și cele ce vrei tu. Nu ne mai putem despărți. Nu trebuie să ne despărțim. De ce să te chinui, de ce să suferi și să-ți risipești puterile? Eroicul tău, care mă fascinează și mă stăpânește, va fi de acum înainte rodnic. Tu ți-ai trecut probele voinței. Cele ce ai îndurat te-au călit îndeajuns. Nu duce renunțarea până la nebunie.

De ce să ne despărțim? Tu îmi spui că ți sunt dragă. Eu ți-aș spune multe dacă nu aș fi atât de tulburată și atât de grăbită.

Tu îmi mărturisești că eu ți sunt fericirea concretă și autentică. Pentru mine... De ce să nu rămânem tovarăși, toată viața? Nu ne vom mai întâlni altă dată. Nu vom găsi, nici unul, care să ne înlocuiască. Tu m-ai creat, m-ai creat, așadar, pentru chemările sufletului tău. De ce nu mă iei?

Acum, când știu că tu suferi *mai mult*, și din pricina mea, nu mă sfiesc să te cer, să mă dăruiesc ție. Mai târziu, fericiri, tu puternic, eu aproape de tine, ai să-mi mulțumești. Viața ta își va pierde sensul fără mine. Apropierea noastră - de trupuri și suflete - nu va dăuna operei. Atunci când vei fi obosit, slab, deprimat, te voi mângâia. Nu m-ai învățat *tu* aceasta? Nu mi-ai sădit tu prețuirea feminității?...

Nu te teme că vei fi larvă informă și oarbă. Voi ști să uit atunci când opera va străluci perfectă. Pe mine, care am fost atât de slabă, nu mă înspăimântă slăbiciunile omenescului. Știu că tu vei izbuti, întotdeauna, să le înfrângi. Tu vezi soarele în dimineața aceasta? Pe tine te neliniștește primăvara, te cheamă, te sfășie? Când vrei să ne întâlnim? Îmi voi lua și eu licența în vară, și vom pleca. Sunt bogată și sunt liberă. Cu atât mai rău de cei ce rămân în urma noastră; ne vor bârbi aflând că am plecat fără să fim soți. Noi vom fi soți, dar fără martori și fără oficiu. Nu e *frumos* așa? Nu e original, nu e nou și nu e, mai ales, *real*? Am putea pleca mâine. Vom aștepta vara. Ce să-ți mai scriu? Sunt și eu obosită și fericită. Aș plânge mult, mult, mă simt încă tristă. Prietene, spune-mi de ce sunt tristă acum atât de aproape de bucuriile pe care înainte mă temeam chiar să le visez? Primăvara, altădată...

258

259

Îți înapoiez *Jurnalul*, așa cum ai voit tu. Aș fi dorit, astă-noapte, citindu-l și recitindu-l, să transcriu anumite pagini. Dar nu mai e nevoie. *Jurnalul* e al *nostru*, nu e așa?

Pentru că, tu nu poți spune decât *da*, acum. Criza ți-a trecut. Nu mai ai nici un motiv să te împotrivești vieții noastre. Nebunia ta trebuie să se sfârșească aici. Gândește-te că tot ce ți-am scris nu se mai poate uita. Eu aștept de la tine fericirea sau moartea. *Tertium non...*

Dar nu va fi decât fericirea. Pe amândoi ne cheamă fericirea. Am fost destul triști, întunecați. Te-am chinuit destul, și eu am suferit destul din pricina nebuniei tale. Cum ai putea spune *nu*, în primăvară? Nostalgia plecărilor se va preface în fapt. N-ai dorit tu, din adolescență, răătăcirii pe țarmuri, pe ape, printre munți, *cu mine*? Tu știi cum îmi ard flăcările plecării? Să colindăm, să colindăm... Tu ai să scrii amintiri; eu am să te ascult, seara, și am să-ți zâmbesc...

Câte nu vom împlini, împreună? Te voi ajuta întotdeauna. Nu m-ai învățat *tu* să-mi ajut tovarășul pe care îl voi alege? Te-am ales pe tine. Te cer, te vreau, îmi ești drag și îmi ești stăpân. Nu mai știu nimic, nu mai știu nimic... Iar sunt tristă. Când ne vom vedea? Am să fiu atât de... Nu știu, nu știu ce să-și scriu. Ți-am spus atâtea... Mă simt rușinată.

Dar tu trebuie să vii, să îmi vorbești, să plecăm. Tu nu mai mă poți lăsa singură.

Acestea ți le scriu acum, sfârșită, lăcrămând fără să înțeleg pricina. Prietena, prietene, care e

Nișka ta.

SFÂRȘITUL PĂRȚII A II-A

[PARTEA A III-A]

Azi, 8 aprilie, s-a sărbătorit logodna Nișkăi cu fiul cel mare al familiei care o ținuse prizonieră în vacanța de iarnă. Acest fiu e inginer și e îndrăgostit de Nișka.

Vestea am aflat-o de la Radu. Prietenul meu mă privea atent, încercând să pătrundă *dincolo*. Eu am zâmbit și i-am spus:

- Nișka a avut noroc; va fi o căsătorie fericită; amândoi sunt tineri, frumoși și bogați...

Seara i-am scris: „Prietenul tău ți urează etc. E supărat că nu i-ai împărtășit direct hotărârea ta. Încă o dată, felicitări și salutări. P.S. Nădăjduiesc că îmi vei face, împreună cu logodnicul tău, o vizită. Știi că eu ies atât de rar”...

*

De la 9 până la 20 aprilie, am muncit ca un nebun, disperat și neobosit. Ochii îmi lăcrămează de lecturi. Sunt palid, slăbit și mâna îmi tremură.

Astăzi m-am plimbat mult pe străzi, noaptea. În grădină, florile de liliac s-au trecut. Cărțile s-au adunat atât de multe în rafturi, încât am început a le rânduie pe podele.

Aș vrea să-mi văd prietenii. Dar ei au obosit să vină și să nu fie primiți.

Aș vrea s-o mai văd pe Nișka.

*

22 aprilie. Vizita Vioricăi, cu obraz proaspăt, cu geanta plină de caiete și cărți. Lucrează la Academie pentru licență. Îmi spune că Nișka și-a amânat examenele pentru toamnă, că nu mai muncește, ci ziua întreagă rămâne alături de logodnicul ei.

De la Bibi, știe că Nișka nu mai e tristă, ci râde, glumește și pleacă târziu de la ceaiuri dansante. Logodnicul ei e fericit că Nișka s-a schimbat.

261

Ascultam atent și luminat destăinuirile Vioncâi. S-a înspăimântat de slăbiciunea mea, de tremurul mâinilor, de cearcănele ochilor, de mulțimea caietelor scrise.

- Ai să te surmenezi...

- Nu se surmenează decât cei care vor să se odihnească, zâmbii eu.

- Mai ai mult de lucru?

- Până în toamnă. În toamnă plec...

- Unde?

- Nici eu nu știu, Viorica... Nu plec, însă, înainte de a aduna rezerve pentru cinci ani. Pentru că nu știu dacă voi mai putea citi, acolo unde mă duc...

Viorica mi-a mărturisit și tristețile ei. Sfârșește Universitatea și nici un *prieten* bun, și nu cunoaște ceea ce ceilalți toți cunosc... Și se înspăimântă de viața pe care o va duce de acum. Va ajunge profesoară într-un oraș de provincie. De abia va găsi timp să mai citească o revistă, o carte la o lună. Ea, care răscolește acum Academia... Și cât ar lucra, dacă ar avea un sprijin... Câte n-a nădăjduit în acești doi ani... Și anii au trecut, atât de repede, stupid de repede... Firește, are să sfârșească și ea ca oricare studentă de la Litere; soție, în cel mai bun caz, a unui profesor de liceu... Și nici nu-l cunoaște, încă. Ce frumos ar fi să îndrăgească un coleg și să ajungă amândoi profesori, aici, în oraș... Ce mult l-ar iubi... Dar mai sunt câteva luni. După licență, va pleca acolo unde o va trimite Ministerul. Trebuie să trăiască, nu e așa?...

- Viorica, te răzvrătești zadarnic...

- Nu mă răzvrătesc... Eu înțeleg că astfel trebuie să fie, înțeleg că toate visurile mele au fost visuri... Dar e așa de trist... Tu ești băiat, poți pleca, poți cunoaște tot, poți ajunge oriunde. Dar eu?... Tu știi că eu am să plâng în ziua licenței?... Pentru mine, acolo e sfârșitul... Îmi sfârșesc tinerețea stupid, fără să fi cunoscut o primejdie, o durere mare sau o bucurie mare...

- Viorica, toate acestea *trebuie* să se întâmple, așa e firesc...

- Știu... Dar nu e trist?

- Nu. Înduri acum melancolia sfârșitului universitar, cum ai îndurat melancolia adolescenței definitiv depășite. Trece... Ai să începi o viață nouă, cu oameni noi, cu locuri noi. Te-ai înălțuit acum de anumiți tovarăși, ai dorit anumite întâmplări care nu se vor împlini. Totul se uită... Câți dintre noi mai păstrează tristețea disperată a celei dintâi idile, în adolescență? Închei o epocă, și încheierile sunt totdeauna triste. Datoria ta nu e să te lași copleșită, ci să dai valori mediocrității, să găsești sensuri tuturor faptelor care acum, în criză, ți se par stupide, ucigătoare, stinse... Lupta împotriva mediocrității biruiește numai în două împrejurări: sau ieșind din ea printr-o nebunie a sufletului, sau transfigurând-o. Poți trăi în cea mai plată mediocritate fără a ajunge mediocru... E greu...

Viorica a plecat tot atât de tristă, iar eu scriu în caietul acesta cele ce mi-a mărturisit ea și cele ce i-am răspuns. Sunt atât de fericit să mă simt tânăr, proaspăt, cu pieptul larg și umeri tari, îndărjît în lupta cu mine, cu lumea, cu destinul... Cine ar putea să mă *biruie*, acum?

De ce s-au despărțit Măriuca și Gaidaroff? Măriuca se plimbă prin parcuri cu un student de la Politehnică.

Gaidaroff e îndrăgostit de o necunoscută... Dragostea lor a durat doi ani. De ajuns. Acum fiecare apucă pe alt drum. Măriuca așteaptă o căsnicie pripită. Gaidaroff se pregătește pentru barou. Poate nădăjduiește o soție cu zestre, cu nume, cu rosturi politice.

De Bibi am auzit vești triste. Andrei aproape a zăpăcit-o. Și Bibi îl iubește, îl iubește. Toți îi cunosc dragostea, și toți cunosc prudența lui Andrei. Mi-au ajuns zvonuri că Bibi a făcut nebunii ca să-l rețină, a încercat ultimul mijloc... Nu știu și nu cred.

Cum n-a înțeles, atâția ani, că nu o iubește?

*

Schimbarea lui Radu mă înspăimântă. E torturat de un gând absurd: să se călugărească. Dar e, încă, atât de păcătos... Eu l-am îndemnat să plece singur, să rătăcească, să uite îndemnul la claustrarea oficială.

Îi înțeleg gândul, dar mă înspăimântă urmările. Misticismul lui Radu, atât de întunecat, fără disciplină... Va păcătui în mănăstire și mai mult. Iar liniștea nu și-o va găsi.

Eu l-am sfătuit să-și treacă ultimele două clase de liceu, părăsite acum cinci ani, și-apoi să se hotărască. Să mai aștepte, să mai mediteze. Ascet și singuratic poate rămâne și în mijlocul celorlalți. Ascetismul oficial și poruncit e plin de ispite. Nu liniștește, nu înseninează. Călugăria tânărului nu e o alinare, ci tortură.

*

Și tot n-am văzut-o pe Nișka. Eu nu pot să mă duc la Ea. Îi aștept la

mine, sus, în mansardă.

*

Azi, aproape de înserat, pe bulevard, am întâlnit pe Nonora. Uitase obrăznicia mea, scrisoarea fără răspuns și nepăsarea cu care lăsam să treacă lunile fără s-o văd.

Nonora a fost astăzi mai frumoasă, mai caldă, mai pătimasă. Mi-a mărturisit că e îndrăgostită de un tânăr actor, cu care se va căsători. Mi-a arătat fotografia lui, cu o dedicație stupidă și drăgălașă. I-a sărutat fotografia pe stradă.

262

263

Ce-am simțit eu atunci, mai puternic decât voința mea, mai puternic decât respectul pentru dragostea Nonorei? I-am șoptit, tremurând.

- Nonora, hai la mine!...

- Acum nu se mai poate. Sunt logodită...

- Nonora, în toamnă plec, și, după ce plec eu, casa se dăruie. E prea veche... Nu vrei să vezi, *pentru cea din urmă oară*, mansarda?... Acum doi ani o îndrăgiseși... Nu ai amintiri în odăița mea?...

- Ai să fii cuminte?

- Ca un prieten.

* "•

Mi-a zâmbit, mi-a luat brațul - și am plecat.

Eu îi simțeam trupul încordat, iar sufletul vast, vast...

- A început să fie cald în mansarda ta...

- Scoate-ți bereta, scoate-ți tot ce vrei...

- Ai început să vorbești ciudat.

- Nu, voiam să te sărut comod.

- Nu se poate.

I-am strivit buzele și i-am frânt mijlocul. Nu și-a putut sfârși fraza cu împotriri.

- Nonora, e inutil să te prefaci pudică... Amintește-ți. • - Nu se poate!... Acum sunt logodită.

- Cu atât mai rău pentru logodnicul tău... Îmi placi și mie.

- Nu te mai recunosc... Lasă-mă!

Brațele mele erau prea tari. Copcile de pe umeri se deschiseră singure. I-am zărit sânii, bruni și speriați.

- Nonora, altădată mă lăsa să-ți sărut sânii...

- Acum ai să vrei mai mult... nu se poate!...

De unde îmi ghicea Nonora gândurile? Mă enervau împotrivirile ei de fecioară perversă. Știam că o puteam stăpâni prefăcându-mă inocent, desfătând-o și apoi luând-o ca un fur, fără apărare. Am ales cealaltă cale. Am cerut-o, sincer și direct. A început să râdă. O ghiceam tulburată, de primăvară, de simțuri, de purtarea mea, de ineditul faptului pe care-l înțelegea din ochii mei.

Trupul i l-am frânt. Brațele i le-am înlănțuit de brațul meu. Am despicat genunchii și i-am stăpânit coapsele.

Faptul s-a petrecut înainte ca Nonora să judece, înainte ca eu să șovăi.

Ne-am desfătat trupurile.

- De ce ai făcut asta, de ce ai făcut asta?...

În patul meu, între cărți, logodnica celuilalt plângea.

Priveam pe fereastră. Și simțeam tulburarea nestinsă, și iar doream

trupul fetei cu mireasma florii de liliac.

*

Din scrisoarea către Petre.

„...Tu nu ai biruit, ci ai fugit din luptă. Am recitat cele ce mi-ai mărturisit la începutul primăverii. Lăudai logodnica pe care acum o socotești obstacol în viața ta de cuceriri sociale. Ai făcut acel pas pentru care trebuie să te chinuie muștrări; ai fâgăduit, și te-ai logodit. Apoi, într-o zi de reculegere, cu examenele trecute, ai înțeles greșeala și ai fugit. Fuga ta nu e o dovadă de voință, ci un fapt laș. Ai fugit după ce îți dăduseși cuvântul de cinste că vei rămâne prins. Pentru mine, acest cuvânt există.

Acum, din acel oraș depărtat și imens, îmi scrii că nebunia te-a mântuit. Te-a mântuit mediocru și umilitor.

Pentru mine ești încă un învins.

Nu mi-au plăcut cuvintele de osândă împotriva logodnicei. Ea nu e vinovată. Ai fost atât de slab, încât ai urât fapta care ți-a dovedit, efectiv, slăbiciunea. De ce s-o urăști și de ce să fugi? Trebuia să rămâi aici, să rupi logodna, prefăcându-te îndrăgostit de alta sau prefăcându-ți vicii care s-o înspăimânte. Aceasta era bărbătesc, nu fuga. Acolo, în orașul cu ispite, ai s-o uiți. E umilitor; va fi o uitare organică, a sufletului născut din trup, nu a adevăratului suflet.

Și-mi scrii că te simți puternic, mare, însetat și mă îndemni să fac și eu tot așa, dacă mă vor surprinde împrejurări asemănătoare. Cu o singură deosebire: eu voi pleca *după* ce voi învinge. Plecarea mea nu va fi fugă, ci faptul celui care vrea să-și vindece rănilor în singurătate.

De altfel, eu nu am nevoie nici de plecare, nici de fugă. Viața și voința mea îmi sunt ajutor neînvins. Simt vara în mine și în arbori. Seva fierbinte îmi adună puteri neînchipuite. Nu mă întristează nimic: nici risipirea cercului, nici logodna Nișkăi, nici plecarea mea pentru atâtea ani, nici dărâmarea casei în care am copilărit, a mansardei cu amintirile adolescenței, cu atâtea amintiri. Nu mă întristează, pentru că sufletul meu e atât de vast, încât cuprinde într-însul dureri, bucurii, înfrângeri, nostalgii, doruri, fără să se sfarme și fără să se tânguie.

Înjurări mele, toți sunt triști de vară și de despărțiri. De ce să fiu trist? Eu știu că toate acestea trebuie să se întâmple. Nu există decât două voințe: cea cosmică și cea eroică. Amândouă sunt tragice. Lumea trebuie să se plece și să-și primească ursita fără să murmure. Eu mă simt de acum *definitiv* deasupra celorlalți. Înapoi nu mă mai pot întoarce, pentru că sufletul e transfigurat. Nu știu dacă îmi înțelegi seninătatea, încrederea în pașii mei de-a lungul țărilor și anilor, sensul eroic pe care l-am deslușit după trei ani de încercări și atâtea luni de chinuri. Clausturarea mea nu a fost o fugă, ci o meditație, o reorganizare a mijloacelor de luptă. Tu nu poți înțelege prețuirea biruinței, pentru că nu știi cine mi-a fost dușman.

Am toate motivele să fiu trist, și sunt totuși exaltat. Nu o exaltare provizorie și trucată. Acestea au trecut, o dată cu cele din urmă reminis-

264

265

cente ale adolescenței. Exaltarea izvorăște din îndurările mele, din ultimele experiențe, din sensul pe care *îl dau eu lumii*. Lumea vastă, nesfârșită; sufletul meu e vast; năzuințele sunt nesfârșite și împlinirile vor trebui să fie nesfârșite. Aceasta o spun eu. Eu, care am îndurat magia cuvântului «trebuie».

Soarele există; atât timp cât îl simt aproape de ce să mă întristez, de ce să mă tulbur, de ce să plâng? Nu mai am doruri, pentru că dorul se preface în realizare. Voi pleca. Nimic nu trebuie să mă țină de vechile ținuturi, de vechii oameni. În fiecare ceas, alții. Tot mai departe, tot mai sus. Eu pot să gândesc acestea, pentru că eu le voiesc îndeplinite. Nu plec și nu rătăcesc ca să uit. Nu voi uita nimic. Cu cât mai mult se vor aduna amintirile, cu atât voi fi mai fericit. Nu fericit în sensul comun. Ci fericit, adică *eu însumi*.

...Sfârșesc această scrisoare prea lungă amintindu-ți de fapta ta lașă, biceșnică și mediocră. Nu ai dreptul să mă îndemni spre pildă, pe mine, care am pășit mult mai sus, fără o nimeni să știe să înțeleagă..."

*

Prietenul meu îmi scrie.

„...Trecând prin Lausanne, am vizitat în sanatoriul universitar pe studentul tuberculos cu care am discutat acum două veri, la schit. E foarte rău bolnav, dar e senin. Studiază matematica fără să știe medicii, mental. M-a întrebat de tine, m-a întrebat dacă ți-ai găsit credința sau stăruie în prezumțiosul tău eroism. Nu am știut ce să-i răspund. I-am spus că mă rog lui Dumnezeu ca să-și pogoare harul asupra-ți și să te mântuie de neliniști.

Am întârziat mult de vorbă. El mi-a spus că se află pe urmele unei descoperiri ce întrece tot ce s-a împlinit până acum în lume. Mi-e teamă de prietenul nostru.

Nu știu nimic de la tine. Nu ne-am văzut și nu ne-am scris atâtea timp... De ce ne-am uitat noi, oare? Nu-ți sunt, încă, cel mai bun prieten?

Eu am început să mă vindec de dragostea încheiată atât de amar. Nu-ți pot scrie aici și nu pot spune nimănui cât am suferit. Am plâns, m-am rugat de ea, m-am târât la picioarele ei... Eram aproape de nebunie, de sinucidere.

Mă rugam lui Dumnezeu zi și noapte. Studiul nu m-a alinat, ci numai credința. Înțelegând că nimic nu se mai poate întoarce, am vrut să uit. Și n-am putut uita decât acum, după un an, după rătăcirii în care mi-am cheltuit *tot* ce aveam. Mă voi întoarce sărac, creștin și dornic de muncă. Sunt mai adâncit. Tot ce stăruia adolescent în ochi, pe frunte, pe buze a pierit. Simt că sunt mai amar, mai trist și simt că voi rămâne veșnic așa. Am fost înfrânt, am fost călcat în picioare, istovit. Acum, mă înalț iar.

Tu ce mai lucrezi, ce mai plănuiești? Mi-au ajuns zvonuri despre o muncă înspăimântătoare, începută în toamnă și sfârșită de abia acum. Aștept roadele. Ești fericit că poți lucra în tihnă, liniștit, netulburat de ispita dragostei. Prietenul meu, ascultă-mă: nu iubi. Vei suferi mult, vei îndura umiliri și înfrângeri inutile. Caută liniștea, păzește-ți-o. E singurul lucru care prețuiește în viață..."

*

Astăzi, 21 august, am privit soarele pogorând înapoia câmpurilor dobrogene. Sufletul mi-a fost străbătut de același orgasm al poftelor vaste. În fiecare dimineață și în fiecare amurg, eu privesc soarele. Acesta îmi aprinde în vine jarul fără care nu pot viețui. Laud soarele în fiecare dimineață și îl tângui în fiecare seară. Traiul meu e simplu și aspru. Locuiesc aceeași odăiță, la aceeași gazdă de acum doi ani. Dar nu mai scriu povestiri într-un caiet cu pagini albe. Și în satul răsfirat pe coastă nu mai întâlnesc pe Nișka, pe Andrei, pe Bibi, pe Paul. Întâlnesc alți oameni și le zâmbesc. N-am fost un singur ceas trist. Rătăcesc pe câmpuri, sorb văzduh sărat, îmi odihnesc ochii în mare. Gândurile mele sunt acum greu de pogorât în scris. Sufletul meu e tot atât de cald și păstrează tot atât de neatinșă prețuirea Nișkăi.

Nișka își petrece vacanțele la munte, lângă logodnicul ei. Mă gândesc la răstimpuri la ea, la vechii membri ai cercului, despre care aflu puține vești. Nu sunt trist că toate acestea au trecut. Cele ce văd *înaintea* mea,

drumurile care mă îmbie, răspântiile cu vânturi, cerurile cu ispite, întuneriturile cu primejdii nu-mi îngăduiesc timp să mă întristez. Sunt atâtea de cucerit, de aflat, de gustat... Sunt pământuri care mă cheamă, sunt insule care mă așteaptă, sunt cărți care mă doresc, și atâtea topuri de hârtie albă, rece, ispititoare, care mă ațâță. Altădată, mă întristam la fiecare amintire, la gândul unei despărțiri, al unei livezi înflorite, al unei seri de toamnă. Acum, amintirile mă îndârjesc până la turgescență. Eu *sunt*, și ele *au trecut*. Gândul acesta mă înfrigurează de desfătări. Eu am rămas; cum de-aș putea fi trist pentru că am înfrânt moartea, am îndurat ani, și am rămas.

Gândul de a mă crea, de a mă lumina pe mine fără a face din viața, creierul și sufletul meu o capodoperă, îl împlinesc. Toate făgăduielile le împlinesc. Munca, veghile, rătăcirile pe câmpuri, pe țarm mă desfată. Soarele, lumina, florile cu tulpini scâmoase le-am îndrăgit. Nu mai mă simt singur. Ceea ce era altădată obscur și tănuț în suflet, acum stăpânește. Nu mă mai pot simți singur: pentru că sufletul limpezit în singurătate a rămas acum *singurul* meu suflet, și viețuind cu el nu mă mai tulbură dorurile și neliniștile celui alt suflet, înlănțuit de lume.

266

267

Acest caiet, început într-o zi de vară chinuită, se va încheia cât de curând. Șovăi să-mi încredințez gândurile *de acum* unor pagini vecine cu paginile scrise în altă vreme.

Caietul se va sfârși firească, fără strigăte, fără entuziasm, fără tânguiri. Calm și reținut, așa cum îmi va fi drumul. Îl voi răsfoi, câteodată, seriile. Și mă vor întări oglinda slăbiciunilor și tulburărilor care au fost înfrânte pentru că trebuiau depășite.

*

Octombrie. Toamna e senină și caldă. Sfârșesc examenele, cu sufletul împrăștiat de toamnă, zvârcolit de chemările țărilor care îmi sunt streine. Îmi pregătesc plecarea.

Am întâlnit pe Nișka. A șovăit, câteva clipe, apoi mi-a scuturat mâna. Nu ne-am întrebat. Eu o priveam: era schimbată, frumoasă, cu bucle negre deasupra frunții palide. Am vorbit despre examene. Aflând că plec, mi-a cerut să mergem împreună la mănăstirea unde ne-am cunoscut. Poate ziua aceea va fi ultima zi a prieteniei noastre.

- Merg, Nișka, deși drumul la mănăstire nu va fi sfârșitul prieteniei. Astfel vreau eu, și am dreptul să aleg, *aici*... Mi-a zâmbit. Era atât de tulburată de întâlnire, de cuvintele pe care i le spusese, de privirile mele arzătoare și stăpânite, încât și-a scos

inelul de logodnică și l-a ascuns. Am zâmbit și eu.

*

Toate diminețile au fost frumoase. A fost senin, și trist, și cerul înalt, și câmpurile aspre, în dimineața întâlnirii noastre. Eu eram hotărât să-o ajut pe Nișka, să-i amintesc și să-o conving că i-am rămas, încă, cel mai bun prieten. În gară, am întâlnit-o cu aceiași ochi viorii, cu ovalul feței mai trist, cu buzele mai palide.

- Bună dimineața, Nișka!...

Am început să-i vorbesc, să râd, să glumesc. I-am spus câte fapte noi ne așteaptă pe drumurile noastre. Al meu e, poate, un drum de culmi; dar și drumul ei merită să fie bătut sincer, voios, culegând desfătări. Ea era tot mai tristă, și îmi zâmbea numai, alături de mine, privind, pe fereastra vagonului, câmpurile în toamnă.

Am ajuns, i-am luat brațul, și am pornit pe cărarea ce înconjoară lacul. Amintirile se împrăștiu, dureroase.

Pădurea era acum sângerată, cu aleile pustiite, cu frunze multe luate de vânt. Drumul mă îmbăta, mă înspăimânta. Mă înălțasem atât, în trei ani...

- Când pleci?

- În câteva zile, Nișka.

- Ai să uiți, nu?

Cum i-aș fi putut spune că nu voi uita, *niciodată*?

- E stupid... nunta mea e la sfârșitul lunii... *iar* n-ai să fii... Am mângâiat-o pe păr, zâmbind.

- Știi care va fi darul meu? Un caiet alb, legat în piele, și sus, pe prima pagină, o dată...

- Vreau să-ți însemn viața. Când mă voi întoarce și te voi găsi schimbată, înfrântă de mediu, de mediocritate... am să încerc să aflu toate împrejurările prin care sufletul din mine a pierit... Știi, Nișka, mă pasionează agonia mea și a fapturilor mele... E tragic; și reconfortant pentru mine...

- De ce îmi spui toate acestea?...

A început să plângă, și brațul ei tremura, și ochii se adânceau sub lacrimi. O priveam, îmi ascultam sufletul răzvrătit. Ochii se înfingeau în zări, în cerul cu flăcări reci.

- Eu credeam că ai să mă mângâi, ai să mă ajuți...

- Nișka, prevestindu-ți fericirea în mediocritate, eu te mângâi. Te stânjenește cuvântul, știu. Spune-i atunci cum vrei: căsnicie, fericire comodă, în oraș de provincie, cu soț cinstit, cu copii frumoși... Alege tu cuvântul... Eu vreau să-ți spun că vei începe o viață nouă, care nu e cea pe care am ales-o amândoi, în anii prieteniei noastre, dar care te va face fericită, pentru că te va abrutiza spiritualicește...

- De ce îmi vorbești, de ce îmi spui toate acestea?... Nu știi că atât cât exiști *tu*, nu pot fi fericită?...

- Ai să uiți Nișka, departe de mine ai să uiți; cum ai uitat când te-ai logodit...

Am lăsat-o să plângă. În pădure se iscă vânt de ramuri. Zăream nori albi adunându-se. Nișka tremura tot mai

dureros. Aș fi voit s-o mângâi, să-i spun că mi-e dragă... Dar sufletul era de acum senin. Și cu cât se tulbura pădurea, cu atât sufletul se însenina.

- Știi ce vreau?... Să căutăm trunchiul de lângă lac unde mi-ai ghicit în palmă...

- Se apropie furtuna, Nișka...

- Vreau să-mi amintesc... Atunci era primăvară, era atât de frumos, eram atât de naivi... Eram în anul întâi...

- Și acum, ești licențiată. Și e toamnă. Și se apropie ploaie, cu vânt rece... Mergem spre gară, Nișka...

- Nu, nu... vreau să revăd și mănăstirea și biserica...

- Nișka, se întunecă.

- Ce ne pasă nouă? Nu mi-e teamă de ploaie, nu mi-e teamă de pădure... *Vreau* să mai văd o dată...

f 268

269

- Și eu *vreau* să ne înapoiem. Tu trăiești din amintiri, dar eu trăiesc din viață. Ce-mi pasă de amintiri? Ce-mi pasă de acea primăvară nostalgică? Își au locul lor în suflet, dar nu vreau să le împrăpătez, acum când se vestește ploaie... De ce să mă întorc înapoi cu trei ani când viața mă așteaptă, vastă și ispititoare, înainte?... Mergem spre gară, Nișka!

Nu s-a mai împotrivit. Lăcrăma, și lacrămile îi alunecau pe obraji, ca din ochii unei icoane.

Pădurea foșnea, se risipea și se aduna în vârtejuri de frunze. Cerul se întunecase. Am ieșit la câmp. Câmpul era întunecat, cu iarbă pustiită de soare și brumă. Drumul către gară era de pe acum înnegurat de ploaie.

Plouă, plouă. Ne ajungeau miresme de câmpuri rodite cu sămânța norilor. Și vântul iscat din munți chinuia pădurea. Gemetele se fugăreau deasupra brazdelor.

Pășeam amândoi, cu frunțile plecate în ploaie. Nișka plângea, blând. Eu îmi simțeam sângele răzvrătit de frig, mușchii înșerpuiți pe oase, umerii încordați. Eram puternic, eram puternic, alături de lacrămile Nișkai...

În gară, am așteptat tăcuți cel dintâi tren către oraș. Priveam cum plouă. De-a lungul copacilor loviți de picuri, eu zăream țări cu lumină, țări cu zăpezi, cu orașe... Îmi gândeam drumul meu, pățimaș de tot ce voi afla, de tot ce voi stăpâni în anii tineri, pe care abia îi începusem... Nișka își alinta la răstimpuri pleoapele cu batista albă și mică.

S-a apropiat trenul.

- Noi ne vedem astăzi pentru cea din urmă oară.

- Da, Nișka.

- Și ne despărțim de acum...

- Pentru cinci, zece ani... Pe urmă, iarăși ne întâlnim... -Da...

- Vine trenul, Nișka...

- Trebuie să plecăm, nu?...

Firește, trebuie să plecăm. Eram numai noi doi în sala de așteptare. Nișka, ridicându-se, mi-a arătat cu degetul obrazul, și a zâmbit. Am sărutat-o pe gură, lung și dureros ca un geamăt.

Ne-am urcat în vagon triști, tulburați. Nu ne-am vorbit până la gară. În trăsură, i-am strâns iarăși mâna.

- La revedere, Nișka!...

Orașul se însenina, proaspăt după ploaie. Am plecat, singur, pe străzile reci.

Universitatea e iarăși înviorată în valul de studenți tineri, de studente timide. Coridoarele se luminează de ochi, de zâmbete, de obraji. Sălile sunt tulburate de neastâmpărul celor din anul I. În băncile din fund se așază aceiași studenți glumeți, în băncile din față aceleași studente cu mâinile albe.

Profesorul de logică stârnește aceleași neliniști. Totul e viu, e proaspăt, e nou. Nu cunosc pe nimeni. Ai mei s-au risipit. Bănuiesc în perechile stânenite de ochii celorlalți legături pe care anii le vor strânge și apoi anii le vor desface.

*

Ultima zi și ultima noapte.

Eu plec, iar mansarda mea se va năruî. În locul casei bătrâne, altă casă - înaltă și cenușie - se va înălța.

Intorcându-mă, nu-mi voi mai recunoaște strada, copilăria, adolescența.

Povara amintirilor piere, o dată cu mansarda. Mă simt ușurat, liber, zvelt, pățimaș și odihnit. De ce să-mi amintesc, la orice pas în odăița scundă, trecutul?...

Cărțile au fost coborâte în lăzi. O parte mă va întovărăși dincolo de țară, o parte mă vor aștepta în podul bunicii.

Rafturile sunt acum goale. Mansarda mea pare ciudată, rănită, ciuntită. Cadrele au fost coborâte, globul de la lampă ridicat. Hârtiile din sertare, adunate și scrise vreme de zece ani, *Jurnalele* din liceu, caietele cu povestiri și gânduri, înghesuite într-o ladă. Mi-am ales numai câteva plicuri, câteva hârtii.

Seara, a venit Radu și s-a întristat, în timp ce eu răscoleam sertarele și rânduiau cărțile în ladă. Se întrista amintindu-și cum m-a cunoscut în gimnaziu. Cum ne-am împrietenit, și nopțile de adolescență, și lectura timidă a celor dintâi pagini scrise, și adunările prietenilor... Marcu și Petre la Paris. Un prieten la Geneva, alrulla Torino... Ceilalți, risipiți prin oraș, printre oameni străini nouă... Se întrista amintindu-și și de Nonora, de Ajunul cu bucurii, de colinde, de Bibi, de Viorica...

- Ești copil, Radule... Se dărmă doar *zidurile*.

Răsfoiam hârtii multe, ca să nu-mi vadă ochii. Lacrămile lui erau mai puternice decât voința-mi încruntată. Trebuia să mă grăbesc. În zori, mă deșteptam. Radu lăcrăma, fumând. Lumina îngheța între rafturile goale, deasupra patului fără iconiță. Am tresărit o singură dată; când am găsit cutia cu amintiri uitate. Am zâmbit citind însemnările pe plicul de vizită: „La ce te gândești? La cel care trebuie să moară...” Am zâmbit deschizând plicul cu dată din aprilie și scrum de țigară. Se mai afla în cutie pașaportul meu pentru Italia, și între filele pașaportului, la rubrica: „*Les personnes qui accompagnent le porteur passeport*”, o fâșie de mătase și o fotografie de a Nișkăi, cu dedicația: „*Devinez, devinez toujours*”... Am pus cutia în ladă, alături de fotografiile din copilărie, din liceu, din Universitate.

- Radule, încearcă să fii *tu* aici în ziua când se va dărâma casa...

270

271

El a plâns, eu l-am îmbrățișat. Trecuse miezul nopții. Mă simțeam ostenit și străin.

- Radule, în zori, mă deștept... Să ne despărțim...

Ne-am sărutat, pe amândoi obraji. Eu i-am dăruit cea mai frumoasă carte pe care am găsit-o în lada mea deschisă. El tot ce a avut asupra-i: un pieptene și un carnet.

L-am întovărășit în curtea cu trandafiri îngropați, cu tufe de liliac. Se făcuse frig, frig. Felinarele pâlpâiau la colțuri de stradă.

- Să te gălesc sănătos, Radule...

Acum, scriu această ultimă pagină. Caietul îl voi purta cu mine, rătăcind.

Nu sunt trist, nu plâng. Ci mă simt numai obosit, obosit, de lupta care a durat prea mult și prea crâncen.

Trenul meu despică dealuri și câmpuri brăzdate. M-am închinat soarelui care s-a înălțat în cerul rece. Toamna e senină și înalbastrește pădurile.

Revărsări de viață mă înăbușă. Aș vrea ca trenul să alerge, să cutreiere, să mă coboare în gări necunoscute.

Poftesc orașul străin ca pe un fruct zemos. Poftesc anii care îi voi petrece într-însul ca pe un trup. Viața mă cheamă, vastă și diversă, înspăimântătoare în ispite, cu geana vânăta. Drumul mă îmbată. Nu las în urma mea nimic; nici amintiri, nici lacrimi, nici tristețe. Totul e înainte, în orașul strein, în lumea nouă care mă așteaptă.

Toate gândurile, toate dorurile se încordează către anii dinaintea mea, la cele ce va trebui să împlinesc, la cele ce va trebui să cunosc și să îndur.

Nu mă înspăimântă nimic. Viața mă ațâță ca o primăvară perversă. Nu voi lăsa să-mi scape nimic din cele ce mi-a făgăduit. În fiecare dimineață, voi renaște. În fiecare noapte, mă voi dăruir...

Cerul e acum însângerat și calm. Soarele se pogoară, alături de o pădure și un râu. Ascult cum aleargă trenul însetat de văzduh. Câmpul cu roadă însămânțată mă tulbură. Ochii nu mi-i pot dezlipi de zarea către care aleargă trenul, neodihnit.

Sufletul meu e aspru, vast și senin. Înapoia mea, îi bănuiesc pe ceilalți. Înainte, simt fluturări de meniri.

SFÂRȘIT

Clinceni, 1928

11-19 februarie

2-8 martie

ADDENDA

272

JURNALUL UNUI OM SUCIT

Eliade Gh. Mircea ci. V reală 1921-1922

Citind aceste pagini, astăzi

12 noiembrie 1923,

mi-am dat seama cât se poate

schimba un adolescent în

răstimp de doi ani și am râs

de „suferințele” mele.

Stăruir în nădejdea romanului

„omului sucit”, dar după alte

concepții. Copilăriile acestea sunt

bune de descrețit fruntea la

necazuri și ca un veșnic imbold

spre perfecțiune.

Poate în toamna anului 1925

voi zâmbi de cele scrise acum; cât

despre mine, mă rog Domnului

să fie astfel.

27 octombrie 1921

Toate jurnalele de zi încep de la zi-ntâi a lunii. Eu l-am început astăzi, căci astăzi începe greul școalei, când

convoiul suferințelor și umilințelor a început a se abate pe capul meu, rotund și tuns ca-n palmă, pe capul meu de elev în clasa a cincea.

Școala s-a început de două săptămâni și părea că luase un aspect cu totul diferit de cel de anul trecut. Cel puțin așa credeam eu. Dar azi, azi văzui că mă-nșelasem; au început a curge notele, și rele, și bune, cele mai multe rele, bineînțeles, iar cuvintele „leneș” și „mediocru”, aceste epitete ce nu pot să le sufăr, au început a se grămădi asupra persoanei mele.

Prima umilință am simțit-o astăzi după ce obținusem „slab” la matematică, în dosul meu auzii:

- Da! un nebun ce se ține de prostii și filozofie!

- Ce filozofie, „monșer”! Curată nebunie!

- Și-apoi e și „leneș”.

Leneș; ghicii că se vorbește de mine.

Da, desigur, eu sunt singurul elev în clasă care nu învăț, cu toate că profesorii mă cred inteligent. Leneș! Eu sunt, căci de câte ori sunt ascultat, întotdeauna mă-ncurc și se vede cât de colo că n-am pus mâna pe carte!

Leneș! Da, leneș, și cu toate acestea nici o mustrare de cuget, nici o tendință spre îndreptare?! Ce Dumnezeu!? Parcă n-aș fi om.

Și Fabre își primise odată, în copilărie, renumele de „leneș”, dar se puse pe muncă și îi întrecu pe toți.

Dar eu?! Fără amorul-propriu al naturalistului, fără pic de remușcare în fața răului, îmi pun mâinile în urechi și trec mai departe.

Leneș, leneș! iar eu nu răspund; ce laș!

28 octombrie 1921

Toată ziua am fost supărat. Cauza n-o știu nici eu, dar efectele le simt și le îndur.

Întors acasă, m-apucai de studiul meu favorit, zoologia, studiu de pe urma căruia îmi atrăgeam atâta înjosire în fața camarazilor.

În odăița mea plină de unelte proprii, borcane și eprubete, rafturi de cărți, micul meu muzeu, uit toate amărăciunile și peste puțin sunt cel mai fericit om.

În lumea celor care nu grăiesc, în lumea instinctului și a inteligenței, în lumea mută în aparență, care-ți oferă fără răutate tot ce are ea mai frumos și mai sfânt, în lumea aceasta îmi petrec eu cele mai frumoase clipe ale copilăriei!

Uitând că mâine am școală, că sunt condamnat să stau cinci ore într-o clasă care n-are nimic care să o facă plăcută, uitând că mâine poate m-ascultă, poate mă... ceartă, eu mă încăpățânez și stau neclintit în fața micului acvariu, improvizat dintr-un borcan de murături, unde se zbate o întreagă familie de tritoni.

Mâine, la școală, voi auzi din nou în dosul meu mustrări batjocoritoare la adresa „nebulului” care-și „pierde vremea” cu gângăniile și nu știe nimic la școală, iar la urmă, ultima injecție cu fierul înroșit, ultima picătură de otrăvă: leneș. Leneș, leneș! Simt că lacrimi îmi împăinje-

274

275

nesc ochii, mă dau la o parte. Grupul trece fără a mă băga în seamă, crimile năvălesc... fug. Leneș!...

1 noiembrie 1921

Prima bucurie! O notă bună la fizică. Fără a fi citit ceva, ca-ntotdeauna, ajutorat numai de fondul de cunoștințe din anii trecuți, am luat nota nouă.

Și-aici mi-au venit lacrimi, dar nici de bucurie, nici de supărare... de mândrie.

Simții pentru un moment plăcerea veninoasă a acestui viciu, dar repede am părăsit-o când reluai ultimul capitol din *La philosophie positive* de A. Comte și când văzui că un simplu semn într-un catalog oficial e ca și un numulit pe lângă un mamut față de scopul vieții mele.

Citii până seara „philosophie” și de abia atunci mi-adusei aminte că mâine nu-i sărbătoare, că se poate foarte bine să-mi schimb dispoziția generală printr-un simplu „insuficient” și de aceea căutai cât mai curând să ascund volumul, ca să nu fiu tentat de titlu-i sugestiv să întrerup tema începută. Aveam de făcut o comparație la română; fără pregătire, începui de-a dreptul pe caiet, de remarcat asemănarea în ce privește elementul... dramatic... Trecu un ceas și, în sfârșit, mă sculai, ca s-o termin.

Cu tocul rezemat de buza călimării, cu cotul presând greșit un pachet de foi din cartea de română și cu capul aplecat peste scrisul proaspăt, adormisem... cu lampa aprinsă. Și când mă sculai, primul cuvânt îl auzii de la tata: este cam „leneș”.

Iar leneș? Până când?

Și, surescitat peste măsură, mă prăvălii pe scară și ajunsei fără întrerupere, drept în fața băii... ca să fac un duș! malul lacului Herăstrău, ținta cercetărilor mele. Până la încetineala ploii mă refugiai lângă poduleț, cu care ocazie observai cu vădită părere de rău moartea tuturor insectelor capturate. Le pusesem într-un flacon cu sulfura de carbon, în care le țineam anume pentru anatomie! Certându-mi distracția păgubitoare, deșertai flaconul, fără a fi mângâiat de nădejdea că l-aș fi putut umple la loc. Dar... ce s-a făcut, s-a făcut.

Văzând că ploaia nu încetează, am ieșit din ascunzătoarea mea și, încălzit de entuziasmul meu pentru știință, mă dezbrăcai de pardesiul, scosei la iveală din îniunecoasele-i buzunare patru borcane de muștar, două de miere și o

duzină de eprubete și începui explorarea locului. Amănuntele acestei nepotrivite activități științifice au fost destul de dureroase: e destul să amintesc că am făcut de două ori cunoștință cu răceala apei la picioare și că am avut nenorocul să văd inundate de broaște toate hainele mele udate de ploaia ce nu înceta.

Rezultatul a fost umplerea a două borcane cu crustacei, insecte și larve acvatice pe care urma să le transport la locuința-mi din mansarda caselor din strada Melodiei nr. 1.

Fu destul de trist că vatmanul de la tramvai nu mă primi în vehiculul automat ce conducea, dat fiind ca argument principal cantitatea neobișnuită de loess galben ce transportam în pardesiu, precum și aspectul himeric a două broaște moi, ce se zbăteau între pereții unui borcan de sticlă.

Nu mă descurajai și mersei mai departe pe bulevard oferind o priveliște rară trecătorilor amatori de asemenea lucruri. Când ajunsei acasă, mama încuie ușa și mă văzui silit să mă curăț în mijlocul curții, ne-scăpând bineînțeles din vedere recolta mea științifică.

Bucuros, în sfârșit, că scăpai de toate formalitățile ce le întâmpinam din partea mamei și a servitoarei și putui să pătrund în odaia-mi calduță, studiai până la unsprezece, când tata veni și-mi stinse lampa.

Sâmbătă, 3 noiembrie

Indispoziția de zilele trecute mi-a trecut, și astăzi, cel mai înfocat optimist, am pornit-o la excursie.

Da, la excursie, cu toate că bruma ce cade dimineața e destul de groasă și cu toate că la patru se-ntunecă de trebuie să aprind lampa.

Îmbrăcat foarte rudimentar, cu ghetele lui unchiu-meu în picioare, mă visam în vacanță, când fără teamă de mutra profesorului de franceză și fără frică de spinarea răutăcioasă a radicalilor herborizam mulțumit, ca chinezul după ce și-a mâncat orezul, în meleagurile dimprejurul Brașovului. Dar o bură de ploaie repede mă aduse la realitate. Eram pe

Duminică, 4 noiembrie

Astăzi m-am sculat la nouă, contrar obiceiului meu de a mă deștepta o dată cu găinile.

Toată noaptea mă visai... în Tunis, scăpat de școală și elevul unui însemnat naturalist englez, care venise să facă studii.

Dimineața, când m-am sculat, fui foarte deziluzionat, când în loc de trandafiriul cer al Tunisului, sub care-mi răsfațasem spiritul noaptea întreagă, mă văzui înconjurat de o boltă plumburie, morocânoasă și ploioasă, care numai la poezie nu te predispunea.

276

277

Mi-adusei aminte de axioma lui Alecsandri: „Românul e născut poet”, și niciodată imaginea zâmbitoare a poetului nu-mi apărui mai clar în minte ca în acel moment.

Văzând că nu vine nici un sol care să afirme cele visate de mine, mă văzui silit să mă-mbrac, mai ales că odaia se cam răcise.

Toată ziua am fost ocupat cu cercetatul animalelor din ziua precedentă și, vesel că-mi clasificasem cea mai mare parte, prelungii ședința până la opt.

Ora unsprezece și un sfert; aud pași pe scară. Desigur că e tata care vine să-mi stingă lampa.

Sunt cinci ore de când citesc ca un disperat *Souvenirs entomologiques* și de când admir și preamăresc în gând pe nemuritorul Fabre.

Dar... trebuie să mă culc, căci mâine avem engleza și nu prea știu, cu toate că e singura materie la care învăț cel mai mult.

Mâine! mă-nfior când aud cuvântul acesta aducător de voie bună sau tristețe. Mâine!? Ce-o fi mâine? Ah, timpul!...

7 noiembrie

Azi a plouat toată ziua. Tristețea naturii s-a transmis și asupra mea, căci toată ziua astăzi am fost trist.

Începui seria a doua a *Souvenir-xsnlor* și, entuziasmat din ce în ce mai mult de „Virgil al insectelor”, nu mă ridicam de la masă decât seară, când mă chema la masă. N-am putut mânca mai nimic. Aveam întotdeauna pe naturalist în fața ochilor, înconjurat de o aureolă formată din insecte și îi pizmuiam fericirea ce-a simțit-o.

După-masă trecui să cânt ceva la pian. Încercai câteva mazurci, cu potpouri, dar sunetele erau false, nu puteam transmite degetelor cele ce simțeam.

Am luat atunci *Marșul funebru* de Chopin și i-am cântat introducerea, până ce chiriașul nostru a ieșit și m-a rugat din inimă să întrerup aria, ceea ce am și făcut repede.

Iată-mă din nou sus. Cu coatele pe masă, la căldura dezmořitoare ce începe să se răspândească, recitesc pentru a nu știu câtă oară *L'harmas* din *Souvenires*.

...O casă drăguță cu două caturi și într-un stil modern, înconjurată de o întreagă armată de copaci, tufe. și arini. În dreapta o alee de liliac, în față o grădină cu verbine și petunii, iar în fund, desișul fără umbră al „harmasului”. Pe drumul spre Campestra...

În grădină, un omuleț fără barbă, cu ochii blânzi, dar cu o expresie de ciudă, răscolește nu știu ce la rădăcina unui liliac, iar lângă el un băiețuș, cu părul blond și cu o față tristă, nespun de tristă. Sunt „eu”, iar bătrânul e Fabre.

Adevărat?! Dar imaginea mi se șterge repede din fața ochilor; îmi ridic capul care mă doare grozav.

Unsprezece și jumătate! Ar fi timpul să mă culc.

Lampa e stinsă. Luminițele focului joacă voioase pe pereții de curând văruiți. Afară a început ploaia, iar vântul își chinuiește prada, ce trosnește, de te apucă fiorii, plecându-se împăciuitor ca în fața celui mai tare. Mi-e milă de bieții copaci.

În pat, cu fața în sus, mă gândesc.

De ce nu mi-a dat Dumnezeu și mie o căsuță la țară, de ce nu m-am născut la munte, unde aș fi lucrat fără frică, fără teamă de profesori, de colegi, spre dezvăluirea misterelor cuprinse în protoplasma? De ce?

De ce suiit condamnat să înă epuizez în conglomeratul acesta de patimi, de viclenie și intrigi, în această lume care nu mă înțelege și mă silește să învăț, în loc să studiez, pentru a-mi câștiga pâinea? De ce?

Simt cum o durere mare, mare mă cuprinde și repede pusei perna la ochi, ca să nu mai plâng din nou.

Dormitam; ca prin vis, auzii pași pe scară, o mână îmi ridică capul, mi-l puse drept pe pernă și apoi auzii: iar a plâns!

Ghicii: era mama!

28 noiembrie 1921

Trei zile am fost bolnav; am avut febră, dar ce febră? Credeam că n-o să mai scap niciodată de ea, afurisita. Din cauza prea marii temperaturi, aiuram; mama nu mai contenea din plâns, iar doctorul doar îngâna:

- Oboseala nervoasă, citește prea mult, poate să capete o...

Eu nu mai auzeam nimic. Visam, dar parcă eram treaz. Nu simțeam nimic, pierdusem noțiunea timpului, nu mai știam unde sunt și uitasem că sunt pământean.

Într-o ceață luminoasă, brăzdată cu milioane și milioane de ochi strălucitori, ca jarul, și-n mijloc un tunel imens, care, cu toate că exista, se vedea prin el ca printr-un geam. Și tunelul fosforescent atât de frumos, că rămăsei mult timp ca să-l admir.

Un singur lucru mă chinuia; unde sunt? Mă uitam în sus, peste tot ceață luminoasă, jos ca un gol nemărginit în care, cu toate acestea, pluteam. Mă uitam mereu în jos și eram uluit de frică, dar cu toate acestea

278

279

nu cădeam. Atunci îmi pusei întrebarea la care totdeauna găsisem răspunsul, de altfel, foarte ușor: „Ce sunt?”

Și curios că altădată îmi răspundeam „un animal perfect uman”, acum nu puteam defel înțelege că aș fi om.

Cum e aia? Mă privii, privirea nu întâlnește nimic, nici măcar o ceață. Atunci mă năpădiră alte întrebări: „Unde e creierul? Pentru ce judec? De ce văz?...”

De când mergeam și tot la ușa tunelului sunt; simt că zbor, simt o durere ușoară în tot corpul meu, de două ori invizibil ca și razele. În față se întinde tunelul, infinit, fără sfârșit, pe care nu îl pot atinge...

A! m-apropii, o sforțare! Mai! Mai! Încă una! În sfârșit, am ajuns!... Cum mă doare capul! Dar uite tunelul, tunelul...

- Ce ai, puiule, te doare rău capul?

- Tunelul, tunelul... Cine ești... unde...

- Nu mă mai cunoști? Mama.

- Ah! Mama... și visul?...

- A fost un vis, culcă-te, puiule, că vine acum doctorul

- Uite ce e, doamnă, citește prea mult și acum e cuprins de o debilitate nervoasă care îi mărește îngrozitor febra. Acum, în aiureală, vorbește despre ce-a citit, îmbrăcat într-o imaginație pe care toți acești bolnavi sunt convingși că-o văd. E rău, poate să capete o... dar faceți rețeta aceea și puneți-i gheață... Periculos, foarte periculos, oboseală nervoasă, mai ales dacă citește filozofie poate influența întreaga viață. Și visează vedenii. Ceea ce nu e bine, nu e bine.

...În tunel, ținându-mă cu mâinile de pereții fosforescenți, înaintam pas cu pas, în timp ce mă apropiam de o deschizătură închisă cu o poartă enormă roșie pe care nu scria, nu se vedea nimic, și cu toate acestea simții că silabisesc: „Ceea ce s-a născut din carne, carne este, și ceea ce s-a născut din spirit, spirit este.”

Vroii să trec înainte, dar un ce neînțeles mă ținut în fața ușii, privind prin ea, prin nimic. În jura-mi, nimic, eu? Un nimic.

Încetul cu încetul, luminile tunelului se stinseră, ceața se întunecă și... o durere vie simții pe frunte. Îmi puneam mama gheața.

30 noiembrie 1921

La școală. Nici un semn de prietenie din partea colegilor, nici un semn că le pricinuiseră un pic de bucurie în sănătoșirea mea. Când le dădeam ziua bună, înfripau o vorbă-două și se eschivau. „A! ai venit?... Ce ai avut? Bine că te-ai vindecat...” Parcă se rupse ceva din mine, parcă pierdusem ceva, ceea ce cu câteva minute înainte simțeam că

aveam. Acuma îi cunosc pe toți; interesul îi predomină. Cum simt că unul știe și i-ar fi de ajutor în goana lor după note, „interesul lor”, încep a-l lăuda, a-i ține partea în discuțiuni, sperând că, sub pretextul unei prietenii, să-i poată „sufli” la lecție. Și pentru ce toate acestea? Pentru note sau „fîțuici” la teze, pentru un simplu semn pe care profesorul îl însemnează, zice-se, cu mare seriozitate și prudență, în catalog, un smoc de foi oficiale. Bieții

oameni! Pentru un nouă sau zece la istorie sau geografie sunt în stare să roadă cartea, îmbuibându-se cu nume proprii, localități și ani, uitându-le a doua zi pe toate și lăsând la o parte tot ce e principal din știință. Iar când obține „bine” ori „foarte bine” la toate și-și capătă coroana, se crede cel mai cult om, el premiantul, pentru că cunoaște pe de rost cinci geografii, trei istorii, două algebre și nu știu câte religii! Bieții oameni!... Și ca să-și vadă idealul, nota și coroana, își epuizează forțele în hanalități fără de nici un folos, nici poetic nici moral, iar dacă văd că au învins, recurg la tot felul de lucruri nepermise, numai și numai să ajungă. Iată oamenii care o să învingă în lupta pentru existență. Iată viitorii oameni de știință, alias și de politică, care vor conduce universități, vor întemeia societăți și vor răsturna tot ce nu corespunde gusturilor lor. Când vor arăta certificatul de bacalaureat cu „foarte bine”, toate porțile li se vor deschide, lor, premianților, dintre care foarte puțini merită numele.

Ca să ajungă, luptă, tocește cartea fără să înțeleagă nimic, dacă nu are protecție, își capătă simpatia profesorilor întrebându-i lucruri extra-școlare sau dând dovadă că se „ocupă”, bagă intrigă, nu leagă nici o prietenie trainică, ci împarte numai dușmăniile, iar peste 10-15 ani, din fruntea statului, zâmbesc. „Ei, eu am învățat, prin muncă m-am ridicat aici, eu am învins.” Aci nu minte. A fost un învingător! Și acum mă gândesc: ce-o să ajung eu? Ca să-mi epuizez energia, puterea de judecată în geometrie și gramatică nu voi face pentru nimic în lume, ca să „lupt” iarăși nu o să pot, căci nu intră în caracterul meu, cu chimia fiziologică pe care o urmez sau cu științele naturale mor de foame sau putrezesc într-un liceu de provincie. Atunci? Bine zicea bietul tata... Un om sucit.

280

281

3 decembrie 1921

II

30 noiembrie 1921

Da, da, un om sucit! Acuma văd eu; de ce nu puteam suferi disciplina ce o credeam ridicolă din școală, pe care însă toți o acceptau fără discuție, de ce nu mă împăcăm eu cu programul școlii, fie el analitic sau nu, care mă silea să repet ceea ce au repetat alții de zeci de ani; pe mine, fire independentă, ce nu-mi plăcea să fac ce făceau alții, de ce... etcetera, etcetera. Da, eu trebuia să mă nasc peste câteva sute de ani.

Nu știu ce-mi spune mie, de cred în metempsihoză, că în altă încarnare eram fahir sau așa ceva.

În clipe libere, când fără a medita nimic privesc cerul, luciri răzlețe, fără nici un înțeles, îmi străbat creierul, insuflându-mi sentimente de temere și de mai multă încredere în mine. Ce-o fi? Ce păcate din altă încarnare mă fac să sufăr acum, așa, fără nici un rost? Căci cu toate că de multe ori treburile-mi merg bine, sunt tot trist, tot dus pe gânduri, gânduri ce nu-mi aparțin, dar care mi le poruncește necunoscutul!

Parcă bolnav, un egoist hipertrofiat, caut întotdeauna de a mă refugia de „plăcerile” zilnice, ajunse pentru mine curate chinuri.

Dar curios; aceste dovezi despre starea mea sufletească, în loc să mă predisună la oarecare melancolie, la un început de neurastenii, mai mult mă întăresc, mă îndeamnă să muncesc și mai mult, ca să scap și să ajung. O putere neînțeleasă pentru mine, un infim vierme orb, ce mă tăia pe scoarța unui atom al infinitului, o forță supremă care îmi reînnoiește în fiecare noapte puterea de muncă și curajul, o putere supremă îmi poruncește: fă! și fac, cu toate că sunt convins că acest gând a ieșit din judecata mea, creierul meu l-a plăsmuit și lui îi aparține... Și acum, cât de hădă e realitatea, mai mult sau mai puțin materială. Ah! Doamne!

Realitatea, acest crud abstract care-ți răpește și cele mai nevinovate iluzii, iluzii niciodată realizabile, dar care totuși ei i se par periculoase.

Pentru mine, realitatea, deci prezentul, niciodată n-a fost îmbucurătoare; tor; dacă n-a fost rău, a fost comun, dacă n-a fost comun a fost material și așa mai departe.

Nu știu de ce cuvântul acesta urât de tot ce-mi aparține mie îmi insuflă un zgomot albăstrui, făcut anume pentru a atrage neînarmații în lupta pentru existență.

Credeam că m-am făcut bine, dar iar m-am îmbolnăvit. Mă doare îngrozitor capul, mai ales regiunea ochilor. Mi-era frică să nu capăt vreo meningită din cauza surmenajului intelectual din ultimele zile. Cum deschideam ochii, o durere năprasnică îi silea să se-nchidă. Aveam impresia că tot creierul e acoperit cu o pătură de spumă cenușie care producea durerile, și de multe ori mă gândeam să o curăț cu cuțitul. Gânduri de bolnav!

De azi-noapte, ninsoarea n-a mai încetat. Când încet, când mai repede, schimbând la iuteală direcția, fulgii se aștern, pregătind totul pentru somnul lung de iarnă, prevestind o ameteală produsă de ger.

Nu știu de ce azi mă gândii la moarte, nu că era aproape, dar așa, din lipsă de subiecte de meditație, izgonite de parțiala aiureală a capului.

Niciodată nu mi-a fost frică de moarte, ba ceva mai mult, de multe ori mă gândisem ca, arunci când s-o apropia, să încep să râd, învingând astfel instinctul conservator înăscut în fiecare om. Ce bine e când mori! Atunci afli dacă cu adevărat forța planează sau dacă necunoscutul (devenit cunoscut) domnește peste domeniile infinitului, atunci îți explici atâtea și atâtea, atunci te pregătești pentru nemurire, dacă, bineînțeles, nu cazi mai dinainte în bezna fără margini și fără culoare, bezna care-ți răpește orice nădejde și care te face să tremuri rostindu-i numele: materia!

Ah, ce grozăvie ar fi moartea atunci, atunci când toată inteligența purificată și îmbogățită în cincizeci de ani se

transformă în câteva scântei electrice, o licărire de lumină, câteva calorii, ca apoi să se materializeze, să moară cum zice Lebon, să se transforme în câțiva atomi de fosfor uzat, cărbune sau hidrogen, și-apoi să fie îmbucut de „altul” și dat înapoi „altuia”.

Parcă simți cum „eul” tău devine din ce în ce mai mic. Adică la aceasta să se rezume o întreagă viață de necazuri, de chinuri susținute numai de o singură nădejde, „nemurirea”?

Nemurirea? Aș fi prea prost ca să nu cred în ea... și dacă, cu toate acestea...?

Încep să tremur!...

Durerea începe din nou, cu mai multă ferocitate și neîndurare. Fac eforturi enorme să-mi culeg gândurile, să mi le amorfesc, să nu le mai fac să sufere din cauza înfrângerii lor în fața mirabilului, dar nu pot. Aiureala mă cuprinde, și o lumină vie mă orbește curățindu-mă de tot ce e pământean...

Câteva idei mai le memorez, marele centru... „eul”. „Nu se poate”. Voința. De ce? forța... Lumina persistă din ce în ce mai tare, mai orbi-

282

283

toare, în timp ce eu, uitând că am ceva, uitam că sunt pământean și mă căzneau să pricep...

Afară, ninsoarea a conținut; o simt, îi văd culoarea și cantitatea, dar numai în vis. Și-așa e de bine...

7 decembrie

Încet! Încet! Nu fugi prea mult, nu citi afișele de pe garduri, că iar te obosești. Ce, nu vrei să mă asculți? Ei! Ei, iar o să te îmbolnăvești și iar o să te doară. Mai ții minte cât te-a durut? Ce, ai și uitat? Ei, asta-mi place. Când ești bolnav ții că te-am surmenat și acum...

Ți-am spus, eu mă duc la Șosea, dar tu nu mai zburda atât de mult: fă-te că nu vezi, nu auzi; nu te mai impresiona atât de figura cerșetorului și nu mai protesta contra trecătorilor care te întrerupeau odată din planul tău. Atunci o să te faci bine și să mai spui multe. Kaiue, haide, nu te încăpățâna, că acum mă întorc. Ce-ai cu biata pasăre? Ce, crezi că se uită la tine? Mă, ce prost mai ești? E nostim că te crezi subiectul gândirii bieteii păsăruici, dar știi că e nostim, prea te crezi mult, puile. Ei! acum taci! Taci, nu vreau să mai aud nimic. Ce? Zici că o să mă părăsești, începi cu amenințările? Zi, trebuie să te ascult pe tine, eu „Voința”, pe tine, niște imponderabil călduros, niște „du-te vino” fără nici o voință. Pentru nimic în lume!

Ei, fii cuminte! Te-ai supărat, atunci dormi, așa... foarte bine... ei, ei, acuma-mi plac.

8 decembrie

Astăzi, fiindcă m-am vindecat, am ieșit să mă plimb. Încet, încet, tot certându-mi gândurile, ca și ieri în pat, ajung la Arcul de Triumf de la Șosea. Măreț, impunător, dar cu aspect zdrențuros din cauza schelelor sale, așteaptă cărăbănirea pulberii albe, care, hodoronc-tronc, l-a înbră-cat așa, fără nici un rost, pe el, al cărui ideal e „să fie de piatră”.

Stăm și, privindu-l, parcă „simțeam” cum fierbe de mânie colosul că... au încercat să-i schimbe fizionomia; căutând să-l îmbuneze pe el, făcut anume pentru măreție. Adică nu merită o lecție bună? Ba bine că nu? Dar se muncise el și nu se putuse scăpa de albiturile de pe el, cu zbucium, rostogoli vreo două schele, dar apoi se resemna, bucurându-se de câte ori lucrătorii curățau parașii cu lopata și râzând din toată inima când copiii - albiturile - se lungeau, se micșorau și-și schimbau forma, și picurau încet-încet în capul lucrătorilor de jos, care înjură atât gheața, cât și soarele.

Trecui mai departe agale, dus pe gânduri, fără voia mea; priveam aleile albe pustii, zdrențuite și umilite, tufișurile transparente, acoperite în parte cu troiene, și pomii înalți, veșnic independenți, care se înălțau tot mai mult ca să găsească, să ghicească măcar în depărtare, parfumul călduros al primăverii sau uitându-se jos, jos pe la rădăcină, dacă nu cumva ghiociei s-au ivit. Și-n miopia lor, copacii luau crenguțele pudrate drept ghiociei și, cutremurându-se de bucurie, începeau concertul, întâi în adagio, apoi „con molto allegretto”, ca să vestească semenilor că februar, piticul subpământean, și-a trimis câțiva spioni, mascați în ghiociei, ca să cerceteze dacă poate da drumul primei serii de flori primă-văratice.

Pe dată, însă, crivățul îl gonia în „Alegro con fuoco” diabolici, silindu-l să ceară iertare și rupându-i crengile ca semn de pedeapsă.

...în furxi vila lui Minovici se H[^]sena cochetă, ca o țărăncuță veselă, iar zmeul de brazi îi râdea pe sub mustăți, făcându-i cu ochiul: „Ei, ce zici, leicuță, de zăpezile astea mari? Apoi să-ți spun eu, pe Furnica ce de mai erau, și-un ger, de gemeau mugurii...”

Începuse să ningă.

10 decembrie

- Fugi, măi omule, de-aici, nu mai minți, că doar n-ai băut gaz. Adică vrei să mă orbești tu pe mine, că ai fost bolnav din „surmenaj”. Mă, da prost mă crezi. Cică „surmenaj”. Și la cine? Fugi mă c-ai tras chiulul ca un tată. Hei, hei, „surmenaj” adică.

Rezemat de bancă, priveam aiurit la colegul care, cu o mutră hotărâtă și veselă în același timp, îmi spunea aceste vorbe pe tonul cel mai simplu din lume.

Uitasem să mai scot și șapca, scăpasem mânușile din mână și nu știam cum să-mi înghit lacrimile. O furie nebună îmi luă mințile și mă tentă gândul să iau cu amândouă mâinile lemne din ladă și să-i sfarm capul, dar mă

stăpânii. Ca să arăt că nu mă supăr și că afirm cele spuse, zâmbii, dar zâmbetul mi se slei pe buze, transformându-se într-un rânjat de milă, dându-mi expresia unui condamnat. Toată ziua auzii râsete înfundate prin fund, iar când dirigintele citi biletul de motivare, cu motivul „oboseală nervoasă”, toată clasa izbucni în râsete.

Mă-ngălbenii, îmi pierdui mințile, dar d-l ce examina notele, nu prea strălucitoare, bineînțeles, spuse cu-n zâmbet ascuns: „Nu se moti-vea-ză”. Alt hohot.

284

285

în recreație plânsei în odăița de lângă laborator, iar în clasă, văzându-mi ochii roșii, băieții, colegii mei, înțelesesă.

- Ia te uită cum se prepară Eliade pentru chiul, mă, da bine știi să te prefaci, felicitările mele.

- Tu ești bun de actor, da' tragic, când eroul plânge.

- Zi, te-nvârțiși de-o săptămână pe da'i boj! Să-ți fie de bine; da vezi că ulciorul nu merge de multe ori la apă! Mama îmi ieși sprinten la ușă.

- Te mai doare capul „lelu”? Ce-au zisa băieții, da' profesorii? Pe dată îmi schimbai fizionomia:

- Bine, mamă, nici nu mă mai doare capul, nici... A, dar să vezi, la școală toți băieții m-au întrebat ce-am avut, mai ales profesorii!...

Observai cum i se luminează fața.

- Zi, le-a fost dor de tine. Apoi, așa se face între colegi. Și murmurai aiurit, cu mâna pe clanța ușii:

- Da... colegi.

3 ianuarie 1922

Ha! ha-ha-ha! ce de prostii, ce de prostii! Ha! ha-ha! Până acum am citit cele patruzeci de pagini din *Jurnalul* meu; să mor de râs și mai multe nu. Bre, bre, ce filozofie! Tst tt!

Bine că m-am deșteptat. Zi, îmi intrase în cap că sunt mai ceva ca alții și făceam filozofie. În loc să-mi văd de lecții? Ce ți-e cu un om scrântit. Aveau dreptate băieții. Ce de melancolie, ce de melancolie, parcă n-ar fi băiat de 15 ani...

Uite ce m-a pierdut pe mine: laboratorul și Jurnalul", în loc să învăț și să ies bine în clasă, să ajung și eu ceva.

Ah! bine că m-am deșteptat, bine că mi-au venit mințile la loc, bine că am devenit și eu om ca toți oamenii.

„Un om”; ce frumos sună, mai ales acum, în vacanță. Desigur, dacă „suci-formă” de care mă plângeam se prelungea până în vacanță, desigur că m-apucam să tocesc filozofia și științele după obiceiul meu. Începusem pe Conta, pe Maeterlinck și pe Ch. Richet și aveam de gând să devorez teoriile lui Einstein, chimia analitică și întreaga entomologie-

Am spus: ferească Dumnezeu pe om de scrânteală. Ia inițiativă de „omul sucit”; combate programa școlii, nu-i plac profesorii, fiindcă face

pe grozavu' și e independent, pierde timpul cu experiențe, observații și lecturi care nu-i vor aduce nici un folos material și tot el cu ...-n sus. Cică e un om nenorocit. Ești nenorocit, fiindcă nu știi să te adaptezi, să-ți modelezi soarta pe care o ai între degete, fiindcă în loc să te ai bine cu toți, să minți și să te lingușești cu predici, perceptive morale și filozofice care nu au existat decât pe hârtie și la excepții, la anomalii umane. D-aia ești nenorocit.

Adică... eram. De acuma, după ce primejdia a trecut, pot răsfoi alene frivolitățile moderne și fără gândul de a le face critic, pot juca ruleta cât vreau, pentru că de mult gândul cumpătării nu mă mai preocupă, necum cel al jocului; pot lua și mânca pân-oi voi, fără să mă gândesc că lăcomia multă etc... Așa, ce bine mă simt, ce bine mă simt, măcar pentru șapte luni fac pentru douăsprezece și chiar pentru douăzeci, ce bine, ce bine e!

6 ianuarie

Pe masă trei volume din filozofia pozitivistă, asta merge la post, n-am ce face cu ele; metafizica lui Conta? Haide și cu ea la pod. Astea: *Sinthese de la vie et de l'âme*, *Hipnotism și sugestime*, *Sic cogito*, *Psihologia răsului*, astea nu mai fac două parale, cu ele la ladă. Restul, broșuri științifice, chimii, botanici, manuale de anatomie și fiziologie, pot rămâne, adică nu, n-am ce face cu ele, sus la pod. Așa, parcă am mai scăpat de mirosul de anticar ce te sufocă. A! Mai sunt animalele! Ia să vă luați tălpășița, cuconașilor, că eu nu vă mai sunt stăpân. Ia să vă torn eu o țăr' de cloroform, și să vă arunc. Ce să-ți fac, cumătră salamandră, dacă așa ți-a fost soarta, degeaba te mai bați între pereți, acum nu mai scapi.

Așa, ia acum să cărăbpm și laboratorul; era o ladă de potcoave, acolo o să putreziți dacă n-oi găsi mușterii și pentru mătăluță.

Ei, acum mai zic și eu că-i odaie de elev, masă curată, numai cu cărțile de școală, manuscriptele parte le-am ars, parte le-am azvârlit în pod, n-am oprit decât Jurnalul".

Când m-o vedea mama așa vesel, cu gânduri omenesti, curățele, și potrivit, să știi că-nnebunește de bucurie. Ptii, ce bucurie. Să știi că o să zică: „Pierdut a fost...”

Ei, așa mai zic și eu, băiat, nebăiat, dar văd că te-ai apucat de treabă. Ce era dezordinea aia la tine? De te-ai pune pe lucru și la școală, ar ieși ceva din tine.

Și tata, sclipind de veselie, își mângâie mustața, în timp ce eu îl anunț că am să mă pun să învăț serios și-o să mă fac medic, ca să iasă mai multe parale, sau să urmez chimia industrială, să mă fac fabricant,

286

287

ș-atunci o să iasă și mai multe parale. Și tata, căruia nu-i venea să-și creadă ochilor, mormăia din când în când. Să vedem...-

8 ianuarie

- Ce-ți mai fac găngăniile?

- Le-am dat dracului! Prietenul se uită uluit la mine.

- Glumești?

- Ba foarte serios!

- Și filozofia?

- M-am plictisit și am lăsat-o în voia Domnului.

- Nu mai spune, care va să zică, te-ai făcut și tu „om”. Foarte bine, cât privește partea mea, te felicit. Mă duc să le spun băieților. La revedere!

Cu pas grăbit, amicul trecu bulevardul și o coti la dreapta, pe lângă Biserica rusească, în timp ce eu mă-ndreptai să-mi iau o cravată, că de ailaltă râm și curcile de ea, atât îi de roasă.

Pe drum mă-ntrebam cum de n-am văzut eu până acum viața cât de frumoasă e și trăiam numai în visuri, care cel puțin n-aveau darul să mă înveselească? Cum am putut eu rezista atâtor aspecte pe care azi le doresc din tot sufletul, cum am putut suporta privirile care se opreau ironice pe caietele mele roase și cârpăcite, pe gulerul meu neglijent și pe șapca făcută fărâme? Mare dobitoc am fost! Și pentru a suta oară, poate, repetai tare: bine că m-am deșteptat. Și ca și cum aceasta ar fi neutralizat orice pornire ideologică a minții, mersei înainte fără nici un gând și cu ochii-n patru, ca să mă bucur de atâtea frumuseți ce mă înconjurau.

La un prieten acasă.

- Aa! lume nouă. Băieți, ascundeți calendarul că a venit Eliade, să ne dovedească nouă că timpul e relativ. Ce mai veste, „doctore”? Cum stai cu cercetările?

- De data asta o să fiți la adăpost de orice plictiseală savantă. Am dat dracului și știința și filozofia, toți gărgăuniiăștia stupizi, și m-am apucat să trăiesc și eu, să devin și eu un om cumsecade.

Toți rămaseră cu gurile căscate. Nu le veniră să-și creadă ochilor. Pesemne că nu uitaseră discursul meu prin care îi îndemnasem să lase patimile la o parte și să se apuce senin de știință sau când le dovedeam că raportul prieteniei este și el relativ. Aveam memorie bună.

- Acum ce s-a făcut, s-a făcut! exclamai eu vesel, și pe dată gheața se rupse.

- Ce noroc!

- Haide, lăsați asta! Scoate paltonul, mă Eliade, și haideți cu toții în salonaș. Facem o bacara.

- Mai bine ruletă, suntem mulți.

- Joci și tu?

- Joc, cum să nu joc.

- Haideți, haideți.

Și gazda, cu doi prieteni la braț, deschise larg ușile. Și eu fredonând: „*Que faites-vous madame ici...*”

Mă simțeam vesel, da' vesel de tot. Plăcerea jocului cu totul nouă pentru mine, mă atrăgea, mă înlănțuia cu ispitele ei, ca brațele unei coconite enorme, contra căreia orice apărare e de prisos.

Cu toate acestea, eram mulțumit și pășeam mândru alături de ceilalți.

Când mă-ntorsei seara acasă, cu patruzeci de lei mai mult în buzunar și amețit încă de plăcerea vizitei în timpul căreia fusesem obiectul tuturor discuțiilor, mă simțeam mare, cu mult mai mare, și gesticulând Iară furie, repetam mereu: asta e viața și au hârtoagele alea de miroase a prostii cale de-o poștă, asta e viața. Ș-apoi, răsuflând ușurat, bine, da' bine că m-am deșteptat.

13 ianuarie

Prima zi de școală din viața mea de „om cumsecade”.

- Dumitrescu C. Ioan, Dumitrescu Victor, Eliade M., Farin Amler și Galimir, la lecție.

Știam; profesorul, cam surprins, mă întrebă din nou. Din fericire eram pregătit.

Își lăsă ochelarii și mă fixă câțva timp.

- Iată o vacanță care ți-a folosit.

- Bine! Sunt mulțumit. Poți să te duci la loc. Nota nouă! Mă-ngălbenii, făcui fețe-fețe și mă așezai ca pe ghimpi în bancă. Colegii se uitau zâmbind la mine.

Nu-mi mai încăpui în piele de fericire. Acasă:

- Mamă, m-a ascultat.

Mama, care obișnuia să vin cu cinci și șase, afară de chimie și limba română unde aveam zece, se îngălbeni.

- Iar te-a ascultat? Desigur că mai mult de patru nu ți-a dat.

- Ce patru, nouă, nouă.

Și de bucurie începui să cânt:

- La-la-la-la-la.

288

La masă, toți mă priveau cu respect și când spusei cu gravitate: „'duc să-mi fac lecțiile", fețele se înveseliră. Doar eu le eram nădejdea! Când închisei ușa, auzii pe tata, înăbușindu-și bucuria: - S-a dat pe brazdă!

Noapte. Până acum m-am căznit cu o problemă. Degeaba, n-am putut. Ce să poți tu dacă nu înveți nimic de patru ani? Treabă e asta?

Nu știu de ce mă simt mai supărat decât atunci când umblam prin nori cu știința și filozofia mea.

Eram să-mi arunc jurnalul în foc, dar m-am oprit. Poate o să-mi trebuiască cândva... De acum nici n-o să mai scriu aici, pierd timpul degeaba. Las' când o să fiu mare, tot de jurnal o să stau. Acum... la școală! Adio!

15 februarie

Ei, nu face nimica, ce-o să fie dacă oi pierde câteva minute pe zi cu Jurnalul"? O bagatelă, închipuiește-ți că te-ai plimbat puțin.

Nu știu de ce, dar nu pot fără el, nu pot dormi bine până ce nu-mi notez importanța zilelor trecute.

De când m-am cumițit, viața a trecut sub aceeași formă ca în fiecare zi; același lucru în fiecare oră, același gând în fiecare minută, să învăț. De ce? Nici eu nu știu și nici nu încerc să dau răspunsul.

În tot cazul, rău nu e, căci cei dimprejur se bucură. Mama muncește cu mai multă bucurie, iar tata zâmbește de câte ori îi arăt vreo notă bună. Bieții părinți! Cât i-am necăjit! Nici nu-mi vine a crede că atâta vreme îi supăram în fiecare zi cu ideile mele, nici nu-mi vine a crede că până mai acum câteva săptămâni zâmbeam la fiecare „succes" de-al meu, succes care nu le procura decât lacrimi.

Și cu toate acestea... nu sunt vesel, nu sunt fericit. Când aveam cărțile mele de filozofie, când în micul laborator stăam înfundat ore întregi, în timp ce alții își preparau lecțiile, eram mulțumit, mă încredeam în mine, ca și cum toți aprobau aceasta. Și acum... muncesc ca un desperat ca să obțin note bune, toți sunt veseli și numai eu...

numai eu nici măcar nu pot zâmbi. De multe ori m-am întrebat: „Pentru ce?"-Dar n-am vrut să dau răspuns. Mă neliniștea gândul să recunosc neputința mea, mă înfricoșa ideea de a fi un învingător stupid în lupta pentru existență și mă îngrozea gândul că aș putea din moment în moment muri.

Înainte era altfel. Toți dimprejur, triști și supărați, și numai eu, cu toată paliditatea feței, cu tot întunericul ochilor, „eram" fericit. Nu știarn

ce se petrece, nu vream să știu și numai în gândurile și experiențele mele îmi închideam eu toată bucuria. La școală, în lume, în casă, nu întâlneam decât priviri dușmane, stupide, și, cu toate acestea, eram fericit. De ce?

Nu mai pricep nimic. Sunt într-un fel de somnolență intelectuală, lipsit de voință și puterea de a judeca fără frică, stare care mă-înfioară. De ce?

Măine am lecții grele, le-am pregătit de mult... Ceasul douăsprezece... Ce Dumnezeu, frate, cu insomnia asta? Nu pot dormi...

De ce această nemulțumire? De ce această stare animalică? De ce atâtea bucurii fără bucurie? De ce?

...Două... mâine am teză... nu mi-e frică. Dar atunci de ce mi-e teamă?

Și noaptea care mă înconjoară momește o aureolă verzuie, lumină ce nu poate pătrunde în beznă adâncă. Din fund, de la perete, îmi pare că se desprind umbre... ași... tc-am spus... nu-i **nimic**, mi s-a părut. Ba nu, iată... De ce atâta teamă? Și dacă mă omoară, ce? Dar nu! Nu vreau! Mi-e frică... Și într-un spasm isteric apăs nebunește pe sonerie. Ce e asta? Nu sună?! A, așa e, e strică. Simt cum frica, frica de necunoscut, de moarte, de tot, de tot ce văd... mă cuprinde. Și cum stau în lumină, pe peretele din stânga mi se desenează umbra ștearsă de neguri, umbra ținută ca o stafie, cu brațul întins, cu mâinile crispate, cu capul întors și cu corpul încovoiat pe masă. Și atunci, ca din pământ, răsună ca din pământ propriile mele gânduri, materializate, izvorâte ca niște fantome albe, înconjurându-mă și strigându-mi: „Ești nebun, ești nebun".

17 februarie

Nu, e cu adevărat curios, în fiecare dimineață mă scol mai abătut ca seara. Parcă e un făcut! Ce Dumnezeu atâta melancolie. Eram speriat și nu devenisem atât de mizantrop ca acum. Nu pot ieși pe stradă. Și mi se pare că toți voiesc să mă omoare, nu pot citi până nu inspectez ușile, nu mă uit pe fereastră de teamă să nu mă ochescă cineva de pe stradă. De tramvai, autobuz sau trăsură nia vorbă, mi se pare că din moment în moment aș putea să mă sfărâm.

Și când mă gândesc că mai sunt două ceasuri până la noapte.. Off! mă cuprinde neurastenia. Simt cum mi se moaie vinele, cum mi se îngustează creierul, cum tocesc mereu și prevăd totul... De ce? Ei, nu pot nici să scriu fără să nu las în caiet urmele gândurilor mele.

290

291

Zece și jumătate. Tremur din tot corpul. Nimeni nu este acasă. Am zăvorât ușile, am astupat ferestrele, am îngrămădit scaune pe la uși, și acum, cu cuțitul în mână, aștept. Pe cine? Pe „ea". Știu că are să vie, întruna tremur cum ating cuțitul. Să dau... să-i sfarm oasele gălbejite, să-i rup coasa amenințătoare, s-o distrug pe „ea", pe... moarte. Așa? Ce-am spus? Nu... nu e nimic. Ce moarte? Stai să... Cioc, cioc. Lumina se stinse, rupsesem firele de groază, și acum scriu la lumânare. Am luat cuțitul, dacă o văd... Că trebuie să vie. Ași, ce părere, parcă visez. Cuțit... da, dau, s-o omor. Sau... A... nu! nu! Să mă... omor. De ce? Ca să n-o văd. Cu cuțitul, nu! nu pot... nu pot.

Trei fără un sfert. Mi-am turnat toată apa din lighean în cap. A... acum mă simt mai ușurat... Dar n-a venit? Cine să vină? Ei, mă, dă-o... Cioc, cioc, cioc!

Cine e?...

Cioc, cioc, cioc!

Cine e?

Lumina se stinse... Ușa e zguduită din țâțâni. Nici un zgomot. Una, două, trei. Ea e. Ea e... Moartea. Nu da, nu da, ce ți-am făcut? Mor, capul, capul... Nu mor, da...

Ce vrei cu mine? Ce cauți? Nu mor, da' lasă coasa nu mai da.

S-a aprins lumina. Tata în ușă, galben ca un mort, mă privește. Eu, cu cămașa ruptă, zgâriat și plin de spume, scăpasem cuțitul și priveam aiurit. Nu mai înțelegeam nimic. Ba da! Ce! Vrea să mă omoare, el a venit să mă omoare. Uite, coasa, uite moartea.

Lasă-mă, lasă-mă., nu mă bate. Ce-ai cu mine, ia-raă, ia-mă odată. Cuțitul? De ce n-am dat? Uite că pleacă, uite c-a plecat? Nu mai da, pleacă de-aici. haide, pleacă de-aici.

Nu mai da, nu mai da...

Cutremur-at de friguri și prins de vedenii rele, n-am putut dormi toată noaptea. Doctoral chemat în grabă a dat gânditor din cap. La plecare l-am auzit: nu mai scapă. Și-a făcut efectul... cel mult să trăiască nebun. Auzi... nebun.

Uite o carte... ba nu... e o ceașcă. Ai... ce fel de ceașcă? Seamănă cu o biblie. Ași, cu o carte. Chiar așa, cu o carte mare... mare și rotundă... ca o căpățână de mort. Ce „mort”? Ba nu... Moartea... Iară ea.

292

A... Uite ce frumos... porci, e o biserică. Ba nu! Nu vezi că în fund e o pădure...

...Parcă nu vezi că aiurez. Aiurez, desigur. Chiar prinț să fiu, tot nu pot să am picioare... până la infinit mai trebuie să mergi cât e clasa a cincea și cu domnul...

Și vorbeam întruna... în minte mi se făcuse un gol nemăsurat... uitasem numele lucrurilor... Și înlocuiam cuvintele după cum îmi venea mai ușor... Supărat, am adormit... nu pentru totdeauna.

[ROMANUL UNUI OM SUCIT]

Pe strada prăfuită trec oameni flămânzi. Pășesc în neștire de-a lungul zidurilor, cu privirile absente. Toropeala le îngreunează mădularele, le obosește răsuflarea. Ochii li se închid, și merg fără gânduri.

Dintr-un fund îndepărtat, țiuu chemarea unei fabrici. Un licean umbla abătut, abia ținându-și ghiozdanul sub brațul ce alunecase în buzunarul tunicii. Apucă pe o strădiță umbroasă, obosit, visate, *M să-și ridice privirea, pășind din ce în ce mai încet. Se trudea să-și stăpânească gândurile. Voia să cugete la un anumit lucru, să cugete adânc și să ia o hotărâre. Nu izbutea. Se oprea din loc în loc, strângea din dinți, își schimba ghiozdanul în cealaltă mână și lovea de ciudă cu piciorul în trotuarul scrijelat. Nu izbutea să-și adune gândurile și pornea înainte neatent, descrescându-și dezamăgit sprâncenele. În fața unui burlan vinețiu fluieră și ridică capul, zâmbind dintr-o dată fără să știe de ce. Ii trecu prin minte gândul că iarna burlanul va fi umplut de zăpadă, și se bucură de gândul acesta. Văzu strada acoperită cu troiene, streășinile îngreunate și burlanul adâncit în zăpadă. Repetă cu jumătate glas:

„... Zăpadă, zăpadă, zăpadă, zăpadă...”

Se necăji și își pripi pasul. „La urma urmei...”; și se hotărî să potrivească de acum lucrurile. își încorda grumazul. Nu mai rămâne îndoială; se va trăda de la ușă. Ca întotdeauna, mama îl va întreba din pragul bucătăriei, ștergându-și un ochi înlăcrămat de aburii cepelor tocate:

- Ei? te-au mai „ascultat” la ceva astăzi?

Și el va răspunde:

-Nu.

Dar se va bâlbâi. Mama va înțelege, și... Ei?! și la urma urmei, ce are să-i facă?... Nu e oare el un băiat... distins? Ba bine că nu. Ar vrea să mai vadă pe altul în clasă tot așa de „citit” ca și el. Gândul superiorității îi îndreptă trupul și-l făcu să suradă.

Să nu se mai gândească... *Nu are* să se mai gândească. Ei, o dată... una, două, trei... patru, cinci... Se pomeni că număra în gând. Și-și aminti că tot așa număra când, cu mulți ani în urmă, trecea vreodată pe

294

lângă șirurile de școlărițe. Timid și miop, se împiedica în mers și i se dogoreau obraji.

...Râse. Apoi se încruntă și vorbi ca în fața mamei. „Profesorul e un dobitoc: o știu toți. Și tocmai niște lucruri care îmi scăpaseră...”

- Pardon!

Întoarse ochii după domnul care-l izbise și i se păru că seamănă cu un inginer desenat lângă o locomotivă jalnică pe o copertă a *Ziarului științelor populare*. Se încruntă iar și calcă înainte obosit, asudat, cu ochii supărați de arșiță. Nu-și dădea seama de nimic din cele ce gândea. Dar nu gândea nimic; visa numai. Și nu putea ști ce visa. Lucrul acesta i se întâmpla de multe ori când se întorcea târziu de la școală. Erau orele suplimentare, care îl chinuiau de foame și de căldură. „Dar dacă va vedea mama insuficientul la germană?”

Strânse ochii și se scutură de amorțeala visurilor. Poarta înaltă de fier vopsit în verde o deschise larg și apoi o

închise cu luare-aminte, fără zgomot.

Totul se petrece după cum își închipuise. Urcă cu pași ce voiau să fie indiferenți scărița îngustă de lemn dinspre mansardă. Trecu prin odăița fratelui său Nicolaie și-și trânti obosit șapca într-un cuier. Apoi deșertă geanta cârpită la cheietoare sub o masă care îi folosea drept laborator. Două cărți cu copertele întunecate, un caiet șubred și o tablă veche de logaritmi se alipiră umilite de grămada „materialului didactic”. Un carnet albăstrui, cu o etichetă mare, albă, pe care scria: „Liceul Spiru Haret. Carnetul elevului Marin Popană, ci. VI. Reală” căzu peste stinghia împrejmuitoare. Prudent, băiatul îl vârî adânc sub maldărul de ter-feloage.

Își privi o clipă chipul în oglinda rotundă, își mângâie fruntea colțoasă - închipuindu-și, ca de obicei, că ar fi un celebru doctor chimist -și-și șterse cu batista ochelarii. Când fu strigat la masă, își luă o față indiferentă poruncindu-și să fie cinic și majestuos.

O odăiță îngustă, pe care o masă o deslocau aproape în întregime. Marin se așeză lângă sora cea mică, după ce se plânse de căldură. Supa se mancă în tăcere, în absența mamei, care rânduia friptura la bucătărie.

- Mai ici?

- Nu, mulțumesc. (Se șterge, fără a fi nevoie, cu șervetul.) Tăcere. Cezara, sora cea mică, îl întreabă când se dă vacanță.

- Nu știu.

- Cum nu știi?

- (*categoric*) Pentru că nu știu.

Sora cea mică se resemnează, apucându-se să fărâmițeze miez de pâine. Tatăl nu-și găsește locul pe scaun.

Privește pe fereastră în săliță. Sună, apoi scoate capul pe ușă./

205

- Jeanne! Jeanne.

Câteva clipe de liniște completă, după care se auzi alături, în bucătărie, bombănind o voce încruntată. Mama intra cu o cratiță fierbinte din care se ridicau aburi. Avea fața înroșită, ochii micșorați de bătaia focului și se ștergea neconștient de sudoare cu colțul șorțului cârpit.

- Ce mai mă chemi? Nu știai că e friptura pe foc? Doar n-am cincizeci de mâini!

Tatăl încearcă timid:

- Da' Rădița ce face?

- Rădița a *muncit* de azi-dimineață și până acum; n-a stat ca tine...

- Putea să vadă ea de mâncare...

- Și-n casă cine să măture? Lesne îți vine dumitale, care te plimbi toată ziua.

- Iar începi...

- Încep, da... nu vă vine la socoteală când vă spune omul adevărul...

- ...că de cinci ani n-aduci un ban în casă.

Tatăl începu să înghită cu ochii ațintiți în farfurie; era cel mai bun mijloc de-a potoli cearta. Se știa nervos, priplit în vorbe și încercă să se stăpânească cât mai e vreme. Mama își sucește scaunul și, încruntată, dumicățește o felie rumenă de pâine. Nădușeala i-a lustruit ca o unsoare fața. Căldura, oboseala și dogoarea focului o fac să tremure de necaz. Copiii mănâncă în liniște, obișnuiți cu cearta zilnică, ce se sfârșește întotdeauna prin plecarea bruscă a unuia din părinți. S-au obișnuit chiar să se gândească la altceva în timpul zgomotului de voci. La felul al doilea, dialogul e cu totul potolit.

- De ce nu mănânci?

- M-am săturat.

- D2' ce-ai mâncat, să te sature așa de repede? Sora tace. Mama întreabă iar:

- Ai mâncat la școală pâinea cu unt? -Da.

Iar tăcere. Marin mănâncă indiferent.

- Dar pe tine te-a ascultat azi la ceva?

O clipă a voit să spună: *nu*. E atât de ușor. Până mâine dimineață -când va trebui iscălit carnetul, în care se treceau zilnic notele căpătate -ar avea atâta timp... Și nu va fi certat, iar dimineață va pleca la școală, așa că n-ar fi cicălit cu observațiile morale. Cu toate acestea spune:

- Da, la germană.

- Și cât ai luat?

- Insuficient, pentru că m-am încurcat la urmă. Minciuna i se părea foarte firească. Glasul nu-i tremură câtuși de puțin. Privește liniștit în

ochii mamei și se miră cum poate fi atât de liniștit. Doar știe câte observații îl așteaptă și câtă supărare va încerca mama. Se admiră, cu toate acestea, conștient de seninătatea feței. Și o poftă ciudată de râs îl cuprinde când se gândește la calmul mușchilor faciali.

- ...Așa te încurci tu întotdeauna. Zi mai bine că nu știi nimic la germană.

Până să răspundă, până să caute un răspuns care să pară o mărturisire a greșelii, intervine tatăl, pedant:

- De ce nu cauți să dai mai multă atenție limbilor? Toți au spus că tară germană nu faci nimic la chimie...

Mama:

- îți pierzi vremea cu fleacuri și la școală îți iau înainte toți nătărăii. Aș vrea să văd dacă și Bărbulescu, și Florin au „insuficient” la germană...

- Nu mă comparați, vă rog, cu toate mediocritățile. (Spune formula plictisit și în același timp vesel că scapă atât de ușor.)

- Și tu ești mai pricopsit... Ia să-ți mai vezi de treabă și să mai lași laboratorul. Mi-ai prăpădit o mulțime de lucruri, ai ars lumânările și ai ajuns de râsul liceului.

- (*supărat*) Las-să râdă.

- Și d-aia dau eu, vasăzică, bani să te țin la școală, ca să râdă toți de tine?!

- Dar nu râde nimeni...

- ...că să rămâi iar corigent.

- Asta mă privește pe mine.

- Dar banii mei cine mi-i dă? Că tat-tu n-a adus un gologan de pâine...

Tatăl se arată nervos:

- Iar te legi de mine?

- ...O să rămâneți pe drurmiri, de păcătoși ce sunteți.

Tatăl pleacă din odăiță cu o sticlă de oțet. Marin profită că trecerea pe lângă perete e liberă, își strânge șervetul, șoptește un „merci pentru masă” și scapă. Grăbește pașii pe coridor, pe scară și se repede în mansarda din fund, unde e stăpânul netulburat. Răsuflă greu, deschide toate fereștrucile ca să se facă curent, leapădă tunică și, cu cămașa descheiată de-a lungul pieptului, se întinde pe pat. O mulțumire, de multe ori încercată, îl cuprinde. A scăpat de o greutate care l-ar fi apăsât ziua întreagă; acum îi e liberă mintea.

Marin se gândește câteva clipe la părinți și se silește să-i fie milă. Ar vrea să le ierte totul, dar se înciudează când nu găsește în sine nimic de iertat. Monologul interior se desfășură abundant, și Marin închide ochii de plăcere... Ce păcat că nici tatăl nici mama nu erau niște intelectuali distinși! Cum l-ar fi înțeles atunci pe el. Ce? Parcă el nu știe că îi supără

296

297

mereu cu școala, cu laboratorul, cu cărțile, pe care le citește noaptea la lampă? Dar cum să nu știe... Cu toate acestea, vezi, el nu-și poate păgubi gloria, viitorul său de savant chimist, pentru dragul unor părinți ignoranți... El trebuie să-și urmeze*calea, laboratorul și cărțile care îi plac, nu să-și umple capul cu toate stupiditățile (cuvântul îl alină) care i se predau la școală. El e chimist, să se știe odată că e chimist... Dar mai târziu, cu renumele pe care și-l va câștiga prin descoperirile lui - ooh! descoperirile!... are să vadă imbecilii de la liceu cine e el - câte mângăieri nu va aduce părinților! Li vedea șezând la masă într-o odăiță, cu aceleași fețe ca acum, și pe el, Marin, intrând pe ușă, cu o coală pe care scria: „Diplomă *Magna cum laudae*”... Tatăl, fără îndoială, își ca pune ochelarii de prezbit și va citi cu glas tare diploma, bucuros că nu va mai fi cicălit în acea zi măreață. Mama îl va săruta și va râde... Băiatul se înduioșează; apoi, deodată, fața i se schimbă, dunga dintre sprâncene i se adâncește, și Marin se ridică zgomotos de pe pat.

- Trebuie să mă apuc de *lucru*, ce dracu!

Pronunță fraza hotărât și-și trece mâna prin părul tuns mărunț, după porunca directorului. Apoi se așază pe scaunul din fața măsuței, pe care stau risipite cărți, și-și privește „laboratorul”. O masă acoperită de el cu tăblițe albe de faianță, găsite într-un ungher din pod. Pe masă, rezemată de peretele vărui, o etajeră de bucătărie, pe rafturile căreia stau înșiruite borcănase și flacoane colorate, sticlute etichetate, cutiute rotunde de carton, eprubete cu dopuri provizorii de vată, tot ce găsisese prin cămară, prin cutiile mamei, prin pod sau răscolind lăzile din pivniță. În raftul de jos se odihneau, depărtate cu prudență una de alta, două retorte cu găturile încovrigate. Între ele se arăta un balonaș de sticlă, pe jumătate plin cu o licoare albastruie și astupat cu un dop de cauciuc. Pe restul mesei, sticle și fiole, un suport sărăcăcios cu câteva eprubete, o pensetă rezemată de un vechi aparat Wolf, o lampă cu spirt astupată cu un bonet de sticlă, niște hârtiute roșcate, o sugativă pe care erau înfipite ace de mărmi deosebite și un borcan mare în care Marin ținea apa curată, trebuincioasă experiențelor... Priveliștea aceasta îl fericea. Nu se putea hotărî să-și ia ochii de la șirul de păhăruțe Berzelius, în care precipitate colorate așteptau mâna chimistului. Se gândea... Când va fi un mare chimist, hei! va ști el cu ce să se „ocupe”. Tot probleme mari: transmutația metalelor, de pildă. Se și vede în mijlocul unei săli imense... ba nu, într-o odăiță ca aceasta, dar celebru, ce are-a face! O odăiță ca de alchimist, și el - încruntat ca. întotdeauna - aplecat asupra cărților înțelepte sau mânuind fantastice instrumente...

...Se ridică supărat de pe scaun și se hotărî să vorbească tare, ca să nu uite cele ce trebuia să facă.

- Ce dracu, unul ca *mine* să-și piardă atât de neghiob timpul?!...

Spălă răzând o eprubetă, lăsă într-însa apă și topi câteva boabe portocalii.

- Bicromat de potasiu, bicromat de potasiu, a... șaaa...

Făcu ochii mici și se însenină. Apoi deveni atent, tot mai atent.

Dimineata începuse să se încălzească atunci când tatăl îl strigă din capătul scării că îi aduce ceaiul. Marin se îmbracă frecându-se leneș pe cap și căscând. Apa adusă decuseară în mansardă era caldă; obrajii îi rămaseră tot nerăcoriți. Se încruntă și-și încheie resemnat șireturile: îi plăcea în clipele acelea să se creadă un băiat persecutat.

După ce deschise și ultima fereastră, își luă o carte din grămadă prăfuită și o zvârli cu un necaz dorit cât mai aprig și mai firesc în ghiozdan, ca să-l vadă tatăl care îi adusese pe o tăviță un pahar scurt cu ceai.

- Unde să iscălesc?

- La ziua de 17: acolo unde sunt ascultat.

Tatăl semna fără să bage în seamă „insuficientul”. Marin, în timpul acesta, își vădea o poftă nefirească la sorbitul ceaiului. Când goli paharul, își trase tunică, vâri o dată cu carnetul o revistă împăturită în geantă, își luă șapca și se repezi pe scară. La ultima treaptă își dădu seama că ghetetele îi sunt nevăcsuite. Privi în treacăt cutia cu cremă și periile negre de sub scară și, prea obosit ca să ia o hotărâre, deschise ușa, păși pripit în curte și zâmbi de cum fu în stradă. Făcu drumul bătătorit zilnic fără să-și dea seama de timp. Privi de câteva ori cerul și copacii aplecați pe deasupra grilajurilor. Încercă să fluiera o arie, dar sunetele se topiră repede. Zâmbi, strânse ochii, oftă fără pricină, apoi grăbi umbrelul, puțin adus din spate, și deodată fu aproape să vorbească tare de bucurie, își aminti că e într-o sâmbătă și că a doua zi nu va fi școală. La un colț se simți urmărit și întoarse capul.

- Salve, doctore!

Băiatul care-i vorbi îl privi răzător și-i întinse mâna. Apoi, pe tonul cu care se spun vorbele menite să aducă veselie:

- Umbra doctorul cu ochii la fete... hai, doctore?... He, hei, berbantul!...

Marin se simți măgulit și, în același timp, încurcat. Zâmbi și răspunse ca și cum lucrurile s-ar fi întâmplat întocmai:

- Fii om serios... Apoi, schimbând vorba:

- Ai făcut la matematică?

298

299

- Ași!... sunt ascultat...

- Pfiu! stai bine!... Eu nu știu cum am să scap... Nici măcar n-am copiat problemele, și avem ora întâi...

- Ai timp... Banciu întârzie întotdeauna.

- Să dea Dumnezeu!...

Celălalt râse. Era cel mai bun prieten. Avusese pe vremuri aceeași patimă ca și Marin, - laboratorul -, dar după un an de entuziasm, de experiențe prelungite până noaptea, când lipeau o lumânare pe speteaza unui scaun ca să aștepte rezultatul ce întârzia într-o retortă, după sticle sparte, haine arse cu acizi, scânduri pătate cu soluții, bani risipiți zilnic în drogherii, de unde se întorceau cu punglițe roz, își părăsi știința favorită, amânându-și activitatea pentru universitate. Era bogat și frumos; iar umblând lângă Marin, își potrivea mereu șapca și tunică strânsă pe șolduri. Ajunseseră în fața liceului. Poarta era larg deschisă, iar în curtea adumbrită de platani se fugăreau zgomotoși câțiva elevi din clasa întâia.

- Bună dimineața!

Întinseră mâna unui băiat din clasa a cincea, care-i salută respectuos, scoțându-și șapca.

- Nu-l pot suferi pe băiatul ăsta.

- Și mie mi-e antipatic. Are o mutră de tocilar. -Păi și este...

- E premiant.

- Fericit muritor...

- N-aș vrea să-i fiu în piele.

- Și parcă eu aș vrea?...

Urcară trei trepte scăzute, trecură printr-un coridor pe care se vânturau elevi din cursul inferior și alergară veseli pe scara cea mare ce ducea la etaj. Își zvârliră șepcile într-un cuier și intrară în clasă. Marin rămase în șirul dintâi al băncilor. Dinu se strecură până în fund. Veniseră aproape toți băieții. Potoliți, ca în diminețile de vară, își căutau fiecare câte un coleg cu care să vorbească. Unul cânta lângă soba rece, cu o mână în buzunar, cu bărbia rezemată în piept. Pe fereastra deschisă priveau triști câțiva elevi din aristocrațiune. Prin bănci începea frunzărițul caietelor; cei mai sânguitori, ca și cei avuți în note rele, repetau sau învățau. Marin și alți câțiva copiau pripit problemele, întrebând deseori pe vecin.

- Cât mai e, mă?

- Patruzeci și cinci de minute... -M-am ars...

- Cât ai scris?

- De-abia am isprăvit pe prima.

- Lasă și tu așa. Spui că celelalte nu le-ai putut face...

Peste câteva clipe intră și profesorul de matematică, voinic, impunător, încrezut, cu catalogul cartonat în mână.

- Stai jos...

Marin ascunse repede călimara și înapoie, înfrigurat, caietul după care copiasse, unui băiat din fund. Tremură puțin: nici încai nu știa despre ce era vorba în problemă.

N-avu cătuși de puțin noroc. După ce cestorul dădu absenții, profesorul fixă sever câteva clipe pagina și-l chemă:

- Să iese Popană.

Ajunse la tablă, aproape fără să-și dea seama că se petrec cu el lucrurile și nu cu altul. Așeză caietul pe catedră,

în fața profesorului, și luă buretele împreună cu un ciot de cretă.

- Câte probleme am avut?

- Trei.

- Unde sunt?

- N-am putut să le fac pe ultimele două.

Profesorul îl privi încruntat și cu un vădit dispreț. Inconștient, Marin îi rabdă privirea. Parcă era amețit: pierduse noțiunea exactă a situației. Nu putea cuprinde cu nici un chip realitatea. Se încruntă numai și-și strânse buzele să nu zâmbească.

- Fă problema. Știi enunțul? -Da,...

Dar nu-l știa defel... își zbârci fața, își frânse degetele, se apucă de haină, ca să vădească adâncă chinuire a memoriei. Profesorul însă îl cunoștea; credea că nu-l ajută mintea. Convins că Marin lucrează îndârjit la matematică, dar că nu prea înțelege și mai ales nu profită întru nimic din hărnicia lui, era întotdeauna mai îngăduitor cu el decât cu alții, începu deci să-i dicteze:

- Într-un cerc de rază R , zona născută de un arc, când cercul se învârtă în jurul unui diametru care trece printr-o extremitate a arcului, are ca bază un cerc, a cărui suprafață este egală cu sfertul zonei. Să se calculeze înălțimea x a zonei.

Marin desenă încet un cerc; își amintise că și în caiet făcuse unul, alunecând creionul pe marginea unui capac de călămară. îl șterse într-un colț și-l îndreptă. Profesorul întorsese scaunul și, cu brațul rezemat de spetează, aștepta.

- Ei, cum faci?

- Avem un cerc...

Își dete însă seama de ridicolul formulei repetate stăruitor de toți acei care nu-și știu lecția. Tăcu încruntat și se mulțumi să privească atent cercul. La răstimpuri strângea pumnii și încorda grumazul, ca și cum ar fi căutat aprins dezlegarea. Era tactica lui la matematică. Cum

300

301

nu o putea suferi și cum nu fusese nici o clipă atent la vreo lecție, iar acasă nu-și copia nici problemele, de câte ori era scos la tablă, căuta să se arate strâmt în deșteptăciune și fără ținere de minte, iar profesorul îl credea.

- De ce nu știi, Popană?

- Știu, domnule Banciu, dar mă zăpăcesc... Și fără să vrea, întări cele spuse prin obrazii dogorâți și bălbâială vorbelor.

- Te zăpăcești pentru că n-ai învățat.

- Ba am învățat, domnule Banciu, dar eu pricep greu matematica...

- De ce ai venit atunci la real?

- Credeam că la Chimie industrială se intră numai cu realul... Nu știam atunci...

- Eu n-am ce-ți face... La loc.

Se așeză în bancă liniștit: îi pierise tot necazul. Indiferent, își vârî în ghiozdan carnetul albăstrui pe a cărui ultimă pagină scrisă se iscălise magistral I. Banciu sub slovele unui citeț „Insuficient”. Fu chemat vecinul lui de catalog. Luându-și o față atentă, Marin privea cifrele de pe tablă, gândindu-se că corigenta la matematică tinde să se realizeze. Se încruntă brusc, ca să-și poată urmări firul gândurilor. Copie un sfert de ecuație pe caietul de clasă, apoi își aținti vag privirea spre sobă.

...E o nedreptate cele ce îmi se fac. Nu e răsplătit, nu e încurajat...

Începu să-și vorbească cu patimă.

...La urma urmei, ce-i trebuie lui matematică, germană și fleacuri d-astea? El e chimist și naturalist; ce-i umple capul cu lucruri nefolositoare?... Și în aceeași clipă se văzu într-o situație exagerat de nenorocită, glăsuind fraze foarte frumos alcătuite, cu atitudine de martir. El ar fi un geniu neînțeles, persecutat, căruia însă la urmă i se recunosc dăruitele însușiri. Apoi, repede, imaginea se schimbă într-un Marin victorios asupra lui însuși, disprețuitor și înconjurat de glorie. „Are să vadă ei...”

Glasul scăzut, aproape șoptit printre buzele strânse, îl trezi... Vecinul său de catalog, un italian cu ochii mici și obrazii cărămizii, lucra cu aprindere. Marin își clătină capul, apoi voi să rămână iarăși singur cu el însuși. Dar gândurile îi erau sugrumate de necazul ce-i creștea neconținut. Căuta să se liniștească în viziunea unui Marin-filozof, dar nu reuși decât în parte. îl atingea tot mai mult realitatea unui dispreț din partea profesorilor. Voia să i se recunoască meritele pe care era sigur că le are. Gândul unei răzbunări, al unei apoteoze, îl întărâta. Se mișca disprețuitor în bancă, privi rece pe cei din fund și închise ostentativ caietul de notițe. Dar nimeni nu-l luă în seamă.

Peste puțin, sună de ieșire. Ca întotdeauna, Banciu întârzie aproape toată recreația pe catedră: nu-și găsisese explicația. Când ieși, Marin se ridică alene în picioare și începu să rădă silit, ca nu cumva să bănuiască

302

ceilalți că „insuficientul” i-a lăsat urme în suflet. Colegii de la modern așteptau cu ghiozdanele, afară. Își făcuseră într-o sală de jos ora de latină și acum erau grăbiți să intre în clasă, pentru că aveau chimia.

- Ce dracu v-a ținut atâta?

- Noi facem *carte*, bă; ce, ca voi?!
Începură veşnicele riposte la care nu se lua seama şi care aveau numai menirea de a fi glumeţe.

- „Ante, apud, ad, atversus...”

- Ai greşit: „adversus”.

*

- Păi ce: eu învăţ ca voi şase ore la latină pe săptămână?

- Te tâmpeşti tu destul cu matematica... -Realişti!!!... insulte!

Câţiva din fund se repezără peste bănci, răzătorii.

- Aaaa... aoo... care e ăla?

- Care e nemernicul?

- Săriţi, modernul'...

Doi băieţi se strecurară zgomotoşi pe deasupra băncilor, urmăriţi de răzbunătorii realişti.

- Ține-l, „babo”!

- Băă...ă... Ei! nu fii „scârbos”!

- Dă-i!

- Astâmpără-te, Costandake...

- A insultat menirea sfântă a realului. Să-l crucificăm!

- ...'re dreptate.

- Să-l crucificăm. Să... -Băă... Săriţi!

- ...spălăm insulta cu sânge!

Marin era printre cei mai aprigi. Se învărtea, apuca de picioare, sărea în spatele moderniştilor, pălmuia glumeţ, cânta, se suia pe catedră predicând. Răsufăla pripit, cu ochelarii alunecaţi de-a lungul nasului, micşo-rându-şi ochii din pricina prafului. Broboane sărate de sudoare i se prelingeau pe faţă. Cu reputaţia lui de cel mai „zăpăcit” şi nervos băiat de clasă, nu părea însă prea bizar. Numai un modernist mărunţ, Bănăţeanu, cu nasul mare şi cu coşi pe frunte, făcându-şi loc prin mulţime cu un ghiozdan frumos de piele, îl întrebă:

- Ce te-a apucat, doctore?

- L-a părilit Vanciu.

Bănăţeanu întrebă, pocind dintr-adins numele:

- Vanciu, Vanciu?... Condoleanţe!

- Păi nu-mi pasă...

Se întoarse în loc, trânti doi colegi care se „întrebau” reciproc la chimie şi se vârî între mulţimea gălăgioasă de lângă catedră. îl răstig-

303

neau pe unul mic, gras, bondoc, - Galimir -, şi el urla cât îl ţinea gura. Doi realişti îl trăgeau de picioare şi doi de mâini. Marin începu să-l gădile pe sub vestă. Bondocul se zvârcolea între râs şi răget, iar ceilalţi hohoteau şi făceau glume pe care le ţipau ca să se audă. Moderniştii, după ce se adunară în număr mare, se repezără la răstignit şi încercară să-l scape. Cu îmbrâncituri, trântă, chiar cu ghionturi, izbutiră să libezeze un picior şi o mână. Lupta era în toi, peste bănci, în jurul răstignitului, când de jos se auzi sunând vag clopoţelul anunţând profesorii. Morariu, cestorul de la real, ceru tăcere.

- Domnilor, vă rog... treceţi în bănci. Poate mergem în laborator, şi domnul Voitinovici are să găsească zgomotul ăsta...

Nici silueta mândră a cestorului, - pe care în adevăr îl necăjea onoarea ce i se făcuse -, nici glasul cestorului Brătăşanu de la modern nu potoliră lupta. Galimir izbutise să scape şi alerga acum peste bănci ca să se ascundă în mijlocul moderniştilor. Cestorul îl ameninţă.

- Galimir, te dau pe listă!

- Ce stric eu, mă Brătăşanule.

- Peni, astâmpără-te!

- Ce faci gură acolo?

- Ia vezi, c-acum te răstignim.

Câţiva realişti râseră şi se împărţiră pe la locuri. Mulţi îşi aduseră aminte că nu ştiu nimic la chimie şi că sunt neascultaţi.

- Ce avem, mă?

- Aldehida formică, cetonele şi chinonele...

- Şi chinonele?

- Alea nu le-a explicat, dar trebuia să citim noi...

Trei băieţi lucrau de zor la tablă formule simetrice şi le comparau cu cele din carte. Atomii de carbon se aşezau pripiţi lângă cei de hidrogen şi oxigen, între liniuţe ce se depărtau de la nucleu ca nişte raze. Numiri prelungite şi greu de pronunţat se memorizau cu glas tare, împreună cu formulele substanţelor şi însuşirile lor chimice. Mai rămaseră puţini afară din bănci; ceilalţi răsfoiau înfriguraţi caietele de note şi consultau prevăzători şi ştiinţa vecinilor.

- Numai de nu ne-ar da extemporal. Bănăţeanu se ridică revoltat, dintr-o bancă din fund.

- Cine a spus extemporal? Ce extemporal? Nu ne-a anunțat.

- Păi ce, mă, extemporalul se anunță?

- Ce are a face... Voitinovici anunță întotdeauna mai dinainte: „O să dăm o mică extemporală”.

Când auzi străvechea și mult repetată propoziție a profesorului de chimie, Marin râse cu poftă. Era liniștit: ora aceasta era una din puținele la care nu-i era teamă.

Fu neatent până la sfârșitul cursurilor. După chinuitoarea oră de chimie, urmă una de istorie și una de franceză.

Marin visă tot timpul. Spre sfârșitul orei de franceză începu să-l doară capul: aerul stricat și căldura îl înăbușiseră. Își privi colegii: toți palizi, cu ochii duși pe fereastră. Nu mai era nimeni atent: obosiți, dormitau molatec în bănci, aproape tăcuți, oftând la răstimpuri. Profesorul înțelegea că rezervele s-au sfârșit și, cuprins el însuși de oboseală, se resemnase să vorbească, pentru că nu putea face altfel. În fundul clasei, cestorul Brătășanu lua notițe și nu-l privea nimeni cu uimire, apucăturile-i de bucher fiind de multă vreme cunoscute.

Prin fereastra larg deschisă venea la răstimpuri răcoarea relativă a unui aer mai puțin viciat. Marin își aduse aminte de mansarda lui, unde căldurile începeau să ajungă de nesuferit și unde „laboratorul” îl stingherea. Pentru întâia dată încercă o senzație de oboseală, de plictiseală scârbită pentru chimie. Fură câteva clipe în timpul cărora nu reușea a înțelege bucuria ce i-pr putea-o aduce mulțimea ceea de borcămse desperecheate. Simți un gol în suflet; o deziluzie care i se lămură cu cât ținta mai mult nemărginirea albastră de deasupra casei vecine. Îi lipsea parcă ceva, și se gândea cu teamă că în după-amiaza aceea va fi liber să citească orice carte ar vrea. Nu mai simțea nevoia experiențelor, i se părea chiar că e dezgustat de ele. Era dezorientat. Nu-i părea rău de despărțirea aceasta bruscă, dar n-ar fi dorit să se întâmple. Lucrul, de fapt, nu era nou pentru el: se știa nestatornic și cu patimă. Suferise până atunci nenumărate alte dragoste: cea a mărcilor poștale, a plantelor, a pietrelor, a bibliotecii și a insectelor. Fără să vrea, îi trecu repede prin minte toate aceste tovărășii vechi. Unde îl va duce acum dragostea? Nu știa, și aceasta îi neliniștea, căci acum nu se dezgustase de o știință ca să se apuce de alta, ci și-o părăsise brusc pe cea de până acum ca să rămână singur...

Își scutură capul. Nu, mersese prea departe: nu era încă dezgustat de chimie. Îi plăcea încă să se gândească la ceasurile de după-amiază, când va isprăvi, cu manualul lui Minovici în față, analiza manganului. Își spunea: „Ce de precipitate minunate și nestatornice în culorile lor aprinse sau tulburi...” Zâmbea: ce prost era să creadă că nu-i mai place chimia!... Cu toate acestea, entuziasmul îi pierise.

Când sună, coborî scările încet, încet, ca niciodată.

- Te-a moleșit căldura, Herr Doktor. Se mulțumi să răspundă:

- Salutare!...

Și sfârșind treptele, porni spre casă, fără să aștepte pe Dinu. Ca și ieri, dar din alte pricini, se simțea mai bine singur. De ce să fie nevoit să râdă și să spună glume? Înțelese că-i e teamă ca să nu i se dezlipească

304

305

masca. Și zâmbi la gândul că era un prefăcut. Apoi, încruntat, grăbi pasul. Un profesor trecu. Îl salută, dar nu fu văzut. Își îndesă șapca cu necaz pe cap și începu să bolborosească. Târziu numai, își aduse aminte că se întoarce și astăzi cu un „insuficient”.

În odăița din mansardă, Marin citea pagini dintr-un caiet gros. Scrisul era pe alocuri neciteț, și băiatul își supăra ochii, apropiindu-i micșorați de caiet. Fața îi era nemulțumită și, nervos, sărea din timp în timp pagini întregi. Lectura îl plictisea. Era un manuscris vechi de doi ani, un proiect magnific de roman, intitulat *Jurnalul unui om sucit*. Marin își arrnti melancolic serile d; toamnă din clasa ?. patra, când compunea inspirat frazele acelea lungi și nemeșteșugite, pătrunse de un suflu romantic și scrisse numai pe jumătate. Un presupus elev își însemna zilnic impresiile. Acel elev nu era altul decât el, Marin Popană, a cărui sensibilitate fără margini alcătuia pe aceea a „omului sucit”.

Nu mai citise de mult Jurnalul”, și se simți acum decepționat. Îl deschisese cu gândul să-l continue, să-l sfârșească și să-l publice, ca să arate celor de la liceu cine e el și cât a suferit. Și înțelegea acum cu tristețe cât de falsă era suferința lui și cât de mincinoase erau paginile „jurnalului”, în care, pe ascuns, se idolatriza, batjocorind pe cei care nu-l înțelegeau. Închise caietul și, zmângălind cu creionul coperta, se gândea. Prin fereștrău deschise, un vuiet învățuit, depărtat, ajungea cu râuriri de vis până la el. Odăița începea să se înfierbânte. În adâncul sufletului, Marin era revoltat: împotriva școalei, împotriva profesorului de germană, împotriva lui I. Banciu. Simțea crunt nevoia de a se manifesta, de a-și vădi darurile, de a se răzbuna de umilințe. Privi măsuta cu sticlute; un precipitat galben se adunase în fundul unui pahar cu pereții subțiri, acoperit cu o foaie de hârtie albă. Fără voie se gândi: bicromat de plumb. Și i se păru atât de încet drumul lui în tovărășia bicromatului de plumb... „Asta trebuie acuma, acuma, cât mai e timp... Are să vadă ei!...”

Dar era sfârșitul lui mai: când să-l scrie, când să-l tipărească?... Abătut, Marin se rezemă cu tot spatele pe scaun. ...Nu mai e timp... Și corigenta la matematică...

Chipul lui I. Banciu îi trecu prin fața ochilor, înfiorându-l... Dar poate nu va rămâne... La urma urmei, sunt ațâți profesori care îl simpatizează... Au să-l sprijine când va fi conferința de fine de an. Are să vorbească Nanul, profesor de limba română, are să-l susțină și Moiescu de la științe naturale, și Soloveanu, și Moisiil... Dar ce are a face? Matematica e „materie” principală la real. Și-apoi, Banciu nu-l poate suferi... Nu

scapă de corigentă... Nu poate să scape... Ei?! și ce?!... Cu atât mai mult... Cu atât mai mult?... Păi da, să-l umilească pe el mult, și-apoi are să vadă ei!

Supărat de-a binelea, stăpânit de gândul tiran al corigentei, se ridică de pe scaun și se plimbă prin odaie. Era lucru rar pentru el să se plimbe prin odaie: gândea mai bine în fața mesei lunguiețe din fața fereștruiței. Dar acum nu putea sta locului. Începu să vorbească singur...

- Nu mai merge!

Și se trânti pe pat: un pat de lemn vopsit roșu, ce ocupă aproape tot peretele din fund.

- Am să scriu romanul! Trebuie să-l scriu la vară! Nu se poate!... Se văzu într-o vară de prin cărți, într-o vacanță împletită cu grâu, cu

nouri, cu nuci stufoși, scriind un roman Viziunea se șterse îndată. Amănuntele îi precizară în contururi și culori vacanța. Are să stea o lună în tabăra cercetășească din Dumbrava Sibiului, și restul în București. Îl va scrie. Și hotărârea îl îmbucură într-atât, încât zâmbind, încruntându-se, fluierând, săgetând gesturi cu mâinile, coborî scările și se duse, lucru rar pentru el, să vadă pe cei de jos.

*

Spre seară, veni Dinu. Bătu în treacăt la ușă și intra, după ce-și zvârli o clipă ochii în oglinda rotundă din odaia alăturată.

- Salve, doctore!... Ce citești?

Marin îi arătă coperta unui roman francez, apoi îl zvârli, îmbucurat - de venirea prietenului, la capătul mesei.

- Stai jos! Ai să suferi de căldură, dar trebuie să te resemnezi și ai să-ți scoți haina ca și mine...

- Nu vine cineva?

- Aa... nimeni!

Apoi, răsând, aducând scaunul din odaia alăturată:

- Cine poate rezista la căldurile astea caniculo-tropico-africane?... Și schimbând grăbit vorba:

- Știi c-am recitat azi romanul? -Ei?!

Dinu se așeză mai bine pe scaun, așteptându-se să audă o conferință întreagă. Căci, încă din iarna trecută, Marin făgădui c-o să-l recitească și să-l completeze. Publicarea *Jurnalului unui om sucit* trebuia îndeplinită, după socoteala lui, când Marin va împlini cincisprezece ani Ori, de atunci, nu numai *că Jurnalul* nu se publicase, dar nici încai sfârșit nu era. Marin se arăta nehotărât, nestatornic și nu lucra nimic. Se mulțumea

306

307

numai să tipărească în *Ziarul științelor populare* articole asupra insectelor și câteva fantezii tară greutate. Și de câte ori îl întrebă Dinu, își motiva totul prin chimia și cărțile care îi luau tot timpul. Crezuse un timp că Marin lucrează în ascuns, dar își dăduse repede seama de neadevăr. De data aceasta, curiozitatea îi era satisfăcută.

- E o prostie! -Ce?

- *Jurnalul unui om sucit*...

Celălalt nu pricepu dintr-o dată schimbarea aceasta bruscă de păreri. Știa că Marin are o idee excelentă de *Jurnal* și era convins că va pricinui zgomot îndeajuns la apariția lui.

- Da, o prostie... Nimic adevărat, și știi... stânenitor de fals... Și prea dulceag... și prost scris... și-apoi autorul prea se crede. Toată lumea e neghioabă, numai el e geniu, și geniu neînțeleș... Banal... la foc!...

Vorbea precipitat, batjocoritor și supărat. Se bălbăia, căutând epitete chinuitoare. Răstignirea ace?..sta P ușura. Și după ce exdamă, puțin teatral: „La foc!...” se simți mult mai liber. Era sigur că nu va zvârli manuscrisul la foc, dar gândul acesta îi făcea bine.

- Dar când ai văzut tu toate astea?

- Azi... Am vrut să-l sfârșesc și am... Dar stai să vezi... Știi că mă las de chimie, de laborator?

Dinu îi strânse, comic, mâna. Râdea, dar bucuria îi era adevărată. Se simțea încurcat știindu-și prietenul singur pe un drum pe care altădată îl bătătoreau împreună,

- Ei, ți-am spus eu? Nu face acum, la Universitate ..

- M-am plictisit, 41 spun drept...

- Târziu, dar în siărșit.

- Dar m-apuc iar de insecte.

- Păi romanul?...

- Îl scriu și p-ăia, dar altfel... Mă gândesc eu... nu-i mai fac jurnal. Un roman realist din viața elevilor. Știi, cu note. Cinstit. În fiecare zi înseamnă: **dialoguri** de ia școală, portrete, stări sufletești. Nu s-a mai scris până acum un roman de felul ăsta...

Dinu asculta mulțumit. Întreaga schimbare a prietenului îl bucura. Observase și el, atunci când, entuziasmat, Marin îi citea zi cu zi paginile scrise în *Jurnal*, că e ceva silit într-Insul, dar nu îndrăznise să-și spună gândul, pentru că nu voia să-l supere, și-apoi, Marin era cunoscător în **literatură** iar ei prea puțin. Acum, când îi asculta vorbind, cu o repeziciune amețitoare, încâlcind cuvintele, simpiificându-le, găsind adjective inedite și vorbe ironice, începu să aibă mai multă încredere în talentul iui. Era convins că are talent și de aceea îl urmărea, curios

să vadă ce-o să producă.

Și Marin vorbea, iar vorbind, vedea noua configurație a romanului, vedea personajele, le ghicea gândurile, le știa cuvintele. Apoi, deodată, tăcu. Îi trecu prin minte o îndoială care îl dezarma. Se miră totuși că nici o schimbare nu i se ghicea pe față și că prietenul îl socotește încă tot atât de entuziasmat.

Tăcerea îl apăsa pe Dinu.

- Și când te apuci să-l scrii?

- Diseară...

- Știi cum să-ncepi⁰

- Asta aflu atunci... Ce-i nevoie să te mai gândești?

- Vasăzică, nu mai aduni fișe.

- Ba adun... dar primul capitol din roman se petrece, știi, la țară, undeva. E în vacanță, și eroul e la munte...

- La munte?

- Da, la murite... cum am fost și eu anul trecut, la Săcele... Și acolo se îndrăgostește de o fată...

- Pricep...

- Ce pricepi?

- Acum începe povestirea (*ironic*) cuceririlor tale... -Ei?berbantule!...

Dinu socotea adevărate toate scrisorile trimise din Săcele și povestirile lui Marin asupra dragostelor sale cu domnișoarele frumoase din localitate. Se îndoiește puțin la început, știindu-și prietenul prea puțin aplecător asupra celor lumești, dar închipuindu-și contrastul între Marin și tinerii din Săcele, îi explica, și numai așa, succesele erotice. Marin, trăindu-le însă cu mintea atât de aprins, sfârșise prin a le dăruia un vestmânt de realitate și acum, când îl întrerupe Dinu, gândi: „Cum de nu pricepe el că l-am mințit și î-am mințit pentru a avea și alți martori ai visurilor mele, afară de însăși imaginația mea?” Dar răspunse fără codire:

- A... nu, *nu toate*. Numai cea din urmă, cu Liliana...

- Așa o chema?

- Dar cum?

- Parcă Măria...

- A... nu, aia e alta, aia a fost înainte... Cu Liliana a fost ce-a fost. P-aia am iubit-o.

Și suna atât de ciudat cuvântul „iubit” pe buzele băiatului adus din umeri, roșcat, cu obraji pătrați și searbezi, cu ochii mărunți, miopi... încât el însuși, dându-și seama de ridicol, roși. Orișice alt cuvânt, afară de acesta: chimie, insecte, piatră, volum, volum... O umilintă dureroasă

1 se strecură în suflet.

308

309

Se smulse din gândurile care-i surpau „subiectul” romanului și răsturnă un șuvoi de vorbe, în timp ce cu pulpele încolăcea nervos picioarele scaunelor.

- Liliana, da... Ei, p-aia o exagerez, îi exagerez caracterul, știi, o fac zglobie, mai zglobie decât era... Aaa, am uitat să-ți spun c-avea un păr negru tăiat ștrengărește, o frumusețe... Uu! ce păr!... Păcat că n-a vrut să-mi dea o fotografie.

- Și de ce nu ți-a dat?

- N-a vrut ea... (*naiv*) zicea să n-o calomniez... Fată, ce vrei?... Ei! din asta fac geniul rău al eroului meu, îl fac să se îndrăgostească de ea, să fie ținut în gheare și-apoi umilit. Îți închipui că ăla, cum l-o chema, o să sufere, o să se zbată, să țipe și-apoi să alerge acasă, la București. Și aci, după marea suferință, se va arăta acel „om sucit” pe care-l cunoști, îți place?

- Frumos.

- Și să vezi mai înainte... Dar n-am fișe... Apropo, pe eroină am s-o alătur cu firea verișoarei mele, știi, Anette. E dată dracului.

Dinu tăcea zâmbind. Nu-și mai înțelegea prietenul. Atâta elocvență pentru cauze străine preocupărilor lui...

Tăcu deodată și Marin. Se întunecase. Își zâmbiră unul altuia, câțva timp. Marin se gândea: „Cât de mult îl iubesc!” apoi, repede: „Ce stânjenitor cuvânt *iubesc*. *Iubire*: ce se potrivește ea cu mine? Eu... adică... la urma urmei, îmi bat joc de proștii care se lasă cuprinși de poftă animalice (expresia îi plăcea). Îi disprețuiesc, sunt deasupra lor...”

Aprinse lampa, închipuindu-și un Marin bătrân, învățat, cu mâinile încrucișate, privind o mulțime fără ochi. Ochi și lampă... cum i se părea că se aseamănă. Dar de ce se aseamănă?

- Ce-ai spus?

- N-ai auzit?

- Nu fusei atent...

- Cum o să-l sfârșești?

- Aa... Romanul? Tot așa cum știi. La urmă, eroul - eu adică - fuge la Constanța, pentru că rămăsese repetent. Se face hamal în port, apoi ajunge pe un vas care trebuia să plece din zi în zi. Dar într-o dimineață citește în *Universul* anunțul dat de Dan, frate-său, prin care îl roagă să se întoarcă, pentru că mama e rău bolnavă, iar

ceilalți îngrijiți. Acum, o situație, știi, interesantă. Tipul e într-o luptă sufletească aprigă; ori își urmează visul lui de libertate, de călătorii în Orient, - atunci cine știe ce se întâmplă maică-sii -, ori se întoarce, și atunci...

- Tu ce zici?

- E prea tânăr și nestatornic ca să se poată hotărî la sacrificiile pe care i le cerea libertatea. Se întoarce, dară, abătut, fără nici o încredere

în voința sa, trist. Însă, cu cât se apropia de București, parcă o lumină i se lămurea în suflet. Simțea că e laș să fugă, că suferințele au fost în bună parte numai în capul lui, că lupta e frumoasă. Într-un cuvânt, o lume nouă. O idee nouă... o revoluție în sufletul lui... Ce zici?

- Are să fie greu.

- Sigur... Dar am tot timpul trei luni. Știi că la toamnă trebuie să apară.

- Prea puțin trei luni...

- Fugi, măi!... Când m-oi așterne pe scris. Unde mai pui că sunt lucruri cunoscute. Doară eu sunt ăla!... Dinu nu răspunde. Privi numai înspre rafturile cu cărți și-l întrebă:

- N-ai tu cumva *Pere Goriot*?

- Ba da, dar în românește...

- Ei, dă-mi-l și așa.

Marin scoase cartea dintr-un raft de jos, colbăit.

- Praful e culoarea locală, de bibliotecă imensă. Dinu încercă un răspuns spiritual.

- Aci numai praful e imens.

- Asta așa e... Dar ce vrei? Trei ferestre: se face un curent de intră tot praful străzii... Canon întreg.

- Ce n-aș da eu să am o odăiță ca a ta...

Dinu cuprinse cei patru pereți spoți cu var, rafturile sărăcăcioase pe care stau înghesuite cărți, cu o privire zâmbitoare și dornică. Își trase haina.

- Nu-i nevoie să mă conduci. Cunosc bine scara. Poți rămâne la *Jurnalul unui om sucit*. Succes și inspirație.

Marin se porni pe râs din capul întunecat al scării.

- Ha, ha, ha... Mai ales inspirație... Vezi să nu cazi.

Când intră în odăița luminată prietenesc, grăi: „La lucru!” Dar era numai un cuvânt, cum le spunea de atâtea ori, ca să-și dea curaj. Reluă romanul francez. Citi de câteva ori aceeași frază, fără s-o înțeleagă. Gândul capitolului întâi din *Jurnal* îl persecuta. «*Je la revetis pour la premiere...*», dar cum am să-ncep? La o serbare populară?... «*fois une dimanche, connu...*» prea banal... într-o casă din vecini, să-l roage să declame... «*comme il convenait, puisque c'etait un vtement neuf*». Ce să declame? «*Oh! quandcejour-là...*» Mai bine în pădure, el și ea... *journal-lă parrus dans la cour du colege pendant la recrea...*» în pădure, de dimineață, în pădure. Du-te dracului!” Zvârli romanul pe masă și, deschizând înfiorat un caiet neînceput, se așternu să scrie, cu o slovă răsfirată și de nepriceput:

3*1

Cap. I

UN BĂIAT ȘI O FATĂ I

- Citiți mult?

- Câteodată mai mult, câteodată mai puțin.

- Dar, așa în mijlociu...

- Hm! Cam opt, nouă ore pe zi.

- Opt, nouă ore pe zi? -Da.

Fata îl privi uimită, ca pe un lucru rar. Niciodată nu i-ar fi trecut prin minte că sunt oameni care citesc până la zece ore pe fiecare zi. Credea că poveștile acestea nu se petrec decât prin romane. Era, de altfel, o observatoare foarte slabă și niciodată "i și-ar fi putut H? seama ce se petrece în afară de mediul ei.

Băiatul plecă ochii în jos, înroșindu-se până în rădăcina urechilor. Apoi, ca să se dezvinovățească:

- Bine, dar nu citesc întruna. Mai scriu, mai lucrez la entomologie, mai traduc... Apoi, am colecție de pietre, ierbar... mă ocup și cu chimia.

Vorbea repede, neluându-și ochii din vârful sandalelor, ca și cum s-ar fi lepădat de o greșală făptuită în neștiință. Fata îi privea mereu, lunecându-și ochii pe fața arsă de soare și pătată cu coși stârpiți de nerăbdarea aceea necăjită caracteristică adolescenților, care din orișice neam și-ar trage viața și în orișice mediu și-ar trăi zilele, în fundul sufletelor lor, doresc întotdeauna să placă.

Radu Giurgea era entomolog și, după cum mărturisea el însuși, avea mare ciudă pe oamenii care își pierdeau timpul cu dragostele. Umbla întotdeauna cu nasturii tunicii descheieți, cu chipiul prăfuit și ghetete nefăcute, și aceasta numai din neglijență și dispreț pentru eleganța caraghioasă pe care o trămbăiau „aristocrații” clasei. Și disprețul acesta era departe de a fi fățarnicie. Era ceva involuntar, care-i năpădea sufletul numai când privea fapta în sine, ceea ce se întâmpla foarte rar, căci Radu nu era mai niciodată cu gândul la lucrurile privite. Și cu toate acestea se necăjea întotdeauna din pricina coșurilor acelea mici de pe bărbie, care-i întunecau frumusețea în ochii fetelor.

Căci Radu Giurgea, ca orișice adolescent înclinat spre visare, se socotea frumos. Dar această frumusețe era un

drept al său, de care numai închipuirea-i se putea servi, și niciodată nu-i trecuse băiatului prin minte că acest dar dumnezeiesc l-ar putea întrebuința, cu succes, în viața de toate zilele.

Încă, în rarele lui ieșiri prin lume, i se părea că, cu cât se apropie de pământ, - pe unde nu-l duceau gândurile? —, cu atât îi scade minunata frumusețe.

O! și nu era frumos deloc băiatul!

Închipuiți-vă un copil andru înalt și deșirat, adus puțin din umeri, cu capul mare și acoperit cu un păr rar și gălbejit, fruntea colțuroasă, ochii mici și miopi, fața smeadă și cu un nas lung și ascuțit, care-i dădea un aer de paiață melancolică. Îmbrăcați acest trup schițat fugar cu o haină din acelea pe care burghezii le recomandă de purtat „la țară”, cu niște pantaloni largi, plini de praful mușuroaielor de furnici pe care șezuse entomologul la pândă, cu niște sandale iarăși bune de purtat „pe munte”, puneți pe cap o șapcă cu cozorocul reînnoit de patru ori, și aveți portretul în creion al tovarășului domnișoarei Aura. De-ar fi să-l facem în culori, ar trebui să scriem câteva pagini, căci Radu, ca un adevărat naturalist și visător ce era, nu știa niciodată cu ce era îmbrăcat. Poate în gândurile sale se creșea neîmbrăcat defH căci nu se sfia nio'nrlată să se culce pe nămolul malurilor ca să „observe” cine știe ce gân-ganie ciudată care plutea pe apa pârâului și iarăși îi venea foarte lesne să se trântescă pe toate grâmezile de lut proaspăt, pregătindu-se să întârzie acolo ore întregi ca să-și întregască cunoștințele sale asupra industriei casnice la furnici. Din aceste cauze, vestmintele cercetătorului lăsau mult de dorit, atât în privința structurii șubrede a țesăturilor, cât și esteticeii coloritului.

Dar fiți siguri că Radu nu știa nimic.

- Orișicât, vorbi fata, jucându-se cu un fir de păiuș ce i se prinsese de rochie, e mult.

- ...De!

Apoi tăcură. Tânărul naturalist era recunoscut ca fiind de o timiditate de care colegii săi se rușinau. Umblând tot timpul după insecte sau pierzându-și nopțile în lectura unor cărți tipărite parcă anume ca să înspăimânte pe amatorii de literatură ușoară, - cărți care, cu toată erudiția lor, nu-l învățau niciodată cum se vorbește cu fetele -, Radu avea toate puține de spus în fața ochilor adumbriți sau uniformelor cu rochie scurtă. Îl zăpăcea privirea lor ca fundul unei prăpăstii, iar corpurile lor zvelte aveau ceva necunoscut într-însele, de care el, cercetătorul faptelor celor mai cunoscute, se înspăimânta. E ciudat obiceiul acesta la oamenii savanți de a disprețui tot ceea ce nu intră în raza cunoștințelor lor. Și pe el, Radu Giurgea, cât de mult îl atrăgea necunoscutul, cu toată groaza întunericii lui... Dar nu știa care necunoscut. Sunt mai multe, era sigur el că sunt mai multe, și lui numai unul singur îi plăcea. Dar pe acela unde să-l găsească? În insecte? Apoi le-au studiat savanții până în vârful aripilor, și n-a mai rămas mustață de țânțar nereprodusă în cei puțin o duzină de manuale. Ce o să mai descopere și el?... Și era atât de

312

313

trist când se gândea la lucrul acesta... Dar de femei avea mereu teamă, și mai ales de fete.

De altfel, Radu își însemnase pe hârtie schema întregii lui vieți, și, după cum era de așteptat, nici un rând nu era rezervat dragostelor cu urmări durabile. Neaplicând niciodată principiul conservării speciei la viața pe care se pregătea s-o ducă, pasemite pentru că nu-i pricepea încă însemnătatea, numea cu un singur cuvânt pe toate reprezentantele sexului frumos, „femele”. Și într-adevăr că, în ochii lui, femeia se făcea vinovată de mari și nenumărate greșeli. Așa cum o cunoscuse din romane, ea nu cerea decât bani și iar bani, și în cel mai bun caz ardea de pasiuni pe care liceanul nu le înțelegea, și ale căror urmări, sfâșietoare pentru alții, i se păreau ridicole. Și v-aș putea aduce ca exemplu cele câteva zeci de romane franțuzești citite numai pe jumătate și cu însemnări pe margine: „nu e adevărat!”, „stupid”, „minte” etc. și puzderia de semne de întrebare presărate mai la fiecare frază.

TVprinzându-și apH>i mintea și obiceiurile, era foarte naturi ns nce-la care clasifică cu atâta ușurință toate speciile de himenoptere din Valea Largă să rămână completamente dezarmat în fața unei viespi tinere, căreia nu-i crescuse încă acul. Și de aceea, mutra lui zăpăcită și ochii care parcă tot căutau o cărăruie pe unde să se piardă în tufiș înfaptuiau mare bucurie în sufletul fetei.

Trebuie să știți că nu se află pe lume o mai nevinovată plăcere pentru fetele acelea pe care băieții le-au numit cu oarecare dreptate „de viață” decât o convorbire între patra ochi cu un băiat prostuț, care se înroșește până la rădăcina părului. Și Radu era unul dintre aceia.

Văzându-l că tace, fata întoarse discret ochii, apoi, parcă aducându-și aminte de ceva, îl apucă de braț. Radu se îngălbeni.

- Uite, zise ea, luminându-se de zâmbet... am uitat să mă recomand... Aura, Aurora Onciu, și dacă doriți și vârsta, clasa a șasea, faceți socoteala!

Și recomandăția aceasta avea darul să stârnească adevărat belșug de râs asupra domnișoarei Aurora Onciu.

Radu zâmbea cu inima strânsă și tot întrebându-se:

- Ce tot are fata asta de râde?...

-Marin! Marin! ...'amasă!

Trânti vesel tocul, închise călimara și usca cerneala pe ultimele rânduri. Iar, în credința măiestriei capitolului *Un băiat și o fată*, coborârea scărilor a fost cea mai fericită clipă din copilăria lui.

IV

Câteva zile în urmă, Marin părăsi *Jurnalul unui om sucit*. Nu-l mai trăgea inima spre foile acelea desperecheate și se simțea obosit, scârbit de câte ori se așeza la masă cu gândul să scrie. În odăiță, căldura îl amețea, îi gonea atenția. Citea cu greu, numai în cămașă și cu pumnii apăsați pe frunte. O adiere de somn îi legăna la răstimpuri trupul și arunci își lăsa privirile pe fereștriuca din față, dormitând. Încerca să se trezească afundându-și capul într-un lighean cu apă proaspătă. Ochii se odihneau în răceală, se înviorau, iar luminițele înnegurate de miopie se aprindeau.

Se despărți de roman, liniștit, așa cum se despărțea întotdeauna de luciri care nu-i mai plăceau. Pierduse nădejdea unei reabilitări în u>ut profesorilor prin volumul pe care l-ar fi putut publica. Și pentru că, deocamdată, nu găsisese alt mijloc de a le vădi însușirile lui, se înclina, se înroși de necaz și îi urî cu gândul.

Adună atent foițele scrise, fără să le citească, și le înghesui pe toate într-un plic mare galben, pe care scrisese: *încercări pentru „Romanul unui om sucit”*. Credea că e mai nimerit noul titlu. Cum nu mai putea fi vorba de *Jurnal*, trebuia numit *Romanul unui om sucit*. Iar când deschise lădița în care-și păstra hârtiile și caietele lui, îl cuprinsese un entuziasm neașteptat și vorbi: „Cât am scris, cât am scris!...” Gândul acesta îi înfiora spinarea de plăcere. Se ridică deodată nervos, desfăcu brațele și ochii de câteva ori odăița. O nemărginită încredere în sine îl năpădi și, încordându-și brațele, adaogă, amenințător, cu dinții strânși: „Am să scriu, să scriu!... ahhh!...” Tremură. Nu se putea liniști. Deschise lădița, luă plicul și-l zvârlă pe masă. Se pregăti să înmoaie tocul, dar se simți deodată rece, nemișcat, trist, obosit, sătul. Astupă cu luare-aminte călimara. Era atent și se întrebă: „Ce dracu mi-a venit?...”

Sfârși prin râs, un râs silit, pe care l-ar fi vrut ironic. Dezamăgit, își alese apoi lectura.

*

Nostalgia celor din urmă zile de școală.

Bucuria vacanțelor fărâmițată de prea multă așteptare. Voluptatea libertății secătuită cu mintea în orele lungi, apăsătoare, de la sfârșitul trimestrului. Impresia de searbăd și inutil ce se strecură în suflet: oboseala nemărginită, simțământul zădărniceii marei bucurii, care se apropia banal, îngrozitor de banal...

314

315

Băieții veneau în diminețile limpezi cu tunicile deschise, cu șepci de vară, unii veseli, alții melancolici. Ochii unora sufereau de lipsa al-bastrului nesfârșit. Erau suflete care visau nemărginirea, călătoriile prin locuri unde omul se contopește cu firea. Dar nu știau prea bine care vis l-ar dori repede îndeplinit. Căci lângă viziunea unui Orient îndumnezeit cu mintea, se alăturau, geloase, țarine și cătune prietenoase, prăpăstii, pâraie, păduri de brazi și valurile inedite ale unei mări despre care credeau multe... Și sufletele sufereau în această împărțire. Ele, care voiau să se dea în întregime, sufereau nedreptățind unele visuri. Și nu știau ce să aleagă: când se hotărau pentru hoinărerile din cărțile de călătorii, se înfiorau în fața apusului indian, se simțeau deodată întristați. Începeau să înțeleagă cum sunt ținuiți de legăturile pământului.

Pe unul dintre visători, un armean focos, îl cheamă Haig Bracterian. Era înalt, bine legat, avea o față negricioasă și ochii adânci. Îl iubeau toți și îl vorbeau de bine; era știut ca cel mai „simpatic” din tot liceul. Marin îi era prWft¹. dar nu se prea v^itan nu-și împrumutai p^iduu cărți, nu-și încredințau confidențe. Îi era drag și lui băiatul, sentimental, îndrăgostit de muzică, cititor pătimaș, dar știința, pe care o mângâia Marin, îi era indiferentă celuilalt. Îl judeca și el, ca toți colegii, un viitor „savant”. Dar Marin se îndoia; se bucura când visul îl ducea din clasa a treia, dar își dădea seama cât de fals este, ce mască se nevoise să poarte neîncetat, îl dureau notele rele, mediile proaste mai mult decât arăta și înțelegea că nu se poate dezlipi cu totul de „prejudecățile” vârstei și situației lui de școlar. Cu toate acestea, se arăta nesimțitor față de profesori, de lecții și pretindea că disprețuiește pe cei supuși „mărunțișurilor” acestora. Clipa aceea când și-a dat seama cât de puțin sincer îi este gândul, îi luase toate puterile. Își ura ființa și minciuna. Își ura masca pe care, inconștient, o purta cu atâta seninătate. Dar clipa trecu mai repede decât ar fi crezut. Marin își spală voios mâinile la cișmeaua din curte, trecu palmele răcorite peste față, apoi alergă spre clasă.

Aceeași zăpușală prăfuită, aceleași ferestre deschise prin care se strecura, înăbușit, zgomotul bulevardului. Cei patruzeci și opt de colegi se răvășeau, ca întotdeauna, printre bănci. Mai puțin veseli, mai puțin zgomotoși. Unii dormitau cu capul plecat pe brațe, alții își dezmoțeau mădulele schimonosindu-și obraji, scoțând sunete prelungi și lovind cu piciorul în podea. Era ora de română, și mulți dintr-înșii nu aveau încă notă pe trimestrul al treilea. Răsfoiau cărțile, oprindu-și ochii pe vreun vers din *Iliada* sau recitind fără voie rânduri din *Făclia de Paști*. Pe unii, așteptarea clipei decisive îi îngălbenise, pe alții dimpotrivă, răscoliți atâta vreme de emoție, clipa supremă îi făcuse nesimțitori.

Marin se rezemase distrat de-a lungul băncii, ascultându-și la răstimpuri vecinii, care glăsuiau între ei.

- Cald „foarte”...

- Uuuuf... și ce căldură!... Când s-o mai sfârși și asta...

- Rabdă, neică, încă zece zile, cum ai mai răbdat...

- Două sute douăzeci și două...

- ...până acum. Au trecut...

- Să văd dacă trec și eu.

- La ce ți-e frică?

- Chimia.

- Te trece conferința.

- Parc-o să vrea Voitinovici?...

- N-are ce face. Așa e regulamentul...

În spatele lui, Marin auzi pe Brățășanu, premiantul clasei, învățându-și „lecția”.

- Gen epic, gen dramatic, gen liric; ... gen liric... gen liric... ce mai vine? Liric, dramatic, epic!... Elegia. Ce este, domnule, elegia? Elegia este atunci câuș poetul vrea să ție <uate sentimentele lui personale, de dragoste sau nemulțumire, care în acest caz sunt triste... Balada. Ce este balada? Balada este o poezie cu subiect și de obicei veselă...

Marin se trudea să nu râdă. Într-un rând voi să se scoale și să-l întrebe de năzbâtiile ce le cuvântă cu cartea închisă. Se gândi că ar fi o oboseală zadarnică: în minte îi veni nesfârșitele discuții între „intelectualii” clasei și Brățășanu. Bătaia aceea de joc, pe care premiantul nu o înțelegea, i se păru acum o vorbărie goală. Cu necaz, recunoștea fericirea „tocilaaii”, care va trece clasa cu cunună, și se gândea la corigenta aproape sigură, la matematică, care-l aștepta pe el. El, Marin Popană, tocmai ei, *corigent*. Vechea imagine a urgisitului de soartă, a neînțeleși-lor de plebe, a eroilor de romane și a personajelor nuvelor lui Brătes-cu-Voinești îi răsări ruginită în minte. Pentru întâia dată, imaginea aceasta îl înfurie împotriva-i. Măscă pe care o purta; care era mască? Lăsat în voia gândurilor, Marin simți că-i lipsește ceva. Ce-i lipsea?...

-Hăuuuu'L.

Sări în sus, speriat. Crezuse că vine profesorul de română. În teama de a nu fi surprins tolănit lenevos pe bancă, văzuse chiar fața rotundă și ciupită de vărsat a domnului Nanul, cu ciocul coliliu răsărind mărunț în mijlocul bărbiei, cu ochelarii prinși în șiret negru, călcând măsurat spre catedră. Era însă cu totul altceva: profesorul telefonase la Direcție că, fiind bolnav, va lipsi de la ore două zile. Iar vestea, șoptită discret de profesorul de gimnastică, se răspândise zgomotos în clasă, trâmbițată de câțiva „neașculțați”. Înlăturarea pericolului risipise amorțeala ce copleșise băieții. Aprinși acum de bucuria celor cincizeci de minute libere, pe „teren”, săreau peste bănci, se plesneau pe spinările pline, călcau ghioz-

316

317

dane, zvârleau râzând cocoloașe de hârtie și-și strigau poreclele din cele patru colțuri ale clasei.

- „Babo”!... „Babo”, firi-al dracului!

- Pp... pf... feață... feeeță! pp... p...

- Băă...

- Care a dat?

- Marcălă.

- Unde-i Marcălă?

- „Cocoș”.

- Ai fost aseară Bracterian?... Bracterian!

- Ce-i, mă?

- Ai fost? -Noo... O prostie...

■* Nu te lua după ce scrie *Rampa*...

- Bă, pârlitul^

- Astâmpără-te, Marcălă.

- A fugit al dracului.

- ... a dracului „Babă”. Cineva îl ghionti pe Marin.

- Scoală, doctore.

- Matale ce poștești?

- Aicea nu se doarme.

- Aicea se țipă.

- Al dracului „Herr Doktor”. Ironie, hai? Ia pune mâna, bă Popri-șane. Mai zici? Mai zici?

Marin începu să râdă. Apoi schimbă vorba.

- Ce ne facem ora asta, „Babo”?

„Baba” - vecinul lui de catalog, Perri Ermo Hanibal - se așeză pe marginea băncii și vorbi cu o față întristată.

- Nu facem nimic, bă doctore.

- Nu ne dă voie pe teren?

- Am încercat: nu ne lasă directorul. Te usuci aici și rabzi. Dar bine că n-a venit și Nanul: ne omora.

Marin tăcea. În clasă, zgomotul începuse să se potolească; cărțile se iviră pe pupitre, băieții se așezară mai toți prin bănci. Intervenția cesto-rului era de prisos.

- Vă rog... Vă rog, domnilor, nu faceți gălăgie, că se aude jos la cancelarie...

Morariu, cu gura mică, ochii mici, înalt, și cu tunica curată, lovea liniștit cu creionul în catedră.

- Vă rog... Tăcere... Faceți tăcere...

Perri rămăsese cu ochii pierduți în gol. Marin se tolănise de-a lungul băncii și privea tavanul.

- Tu mergi la vară în tabără? întrebă cel dintâi.

- Tabăra cercetașilor? Vasăzică, e sigur că se face?

- Sigur. O organizează Velcicu, Nae, Răducanu... sub comanda lui Georgescu de la Marea legiune. O să fie trai o lună de zile în pădurea Sibiului... Dar cum se face de nu ești informat mai bine?

- Nu prea mă duc pe la sediu.

- Adică nu te duci deloc.

- Ce vrei, măi, să-ți spun? Nu le pot suferi păpușeriile ălor de la Marea legiune; costume bălțate, drapele, ordine de zi, parcă ar fi la cazarmă.

Perri vorbi fără convingere, molatec, ca ceva admis fără entuziasm.

- Ei... măi! Au și ei dreptate. Gândește-te că nu ești numai tu și eu; sunt o mulțime de „puști” d-ăia, pe care nu-i poți ține altfel în frâu. Ce poți să faci?

- ...In tabără, însă, am să merg. în august zici că e?

- De la 20 iulie, la 20 august.

- Tocmai bine.

318

//. PRIMUL DONJUAN

28 mai

M-am apucat serios de *Romanul unui om sucit*. Trebuie să-l scriu. Am modificat mult vechiul plan. Nu mai îl scriu la persoana I; prefer să fie un roman naturalist, cu descrieri multe și cu dialoguri. Am să pun și analiză; mie mi-a plăcut întotdeauna să mă analizez pe hârtie. Nu reușesc întotdeauna să mă găsesc așa cum sunt, pentru că mă înfierbânt la seri? și uit realitatea. De aceea petrec ore frumoase când cites *Jurnalele* mele. Mai la fiecare pagină apar altul. Oare să fiu așa în realitate? Sau toate mărturisirile mele nu sunt decât produsul fanteziei? Eu știu că de cele mai multe ori sunt sincer când scriu, când scriu mai ales pentru mine. Dacă nu-mi place, mp totul și zvârl în foc. Câte „memorii” de-ale mele n-am zvârlit eu în foc...

Un roman naturalist e mai greu de scris, dar pot pune mai mult într-însul. Pot pune analiza celorlalte personaje, care nu pot apărea într-un roman conceput sub forma de „jurnal”, cum am făcut până acum. Subiectul îl aveam pregătit în minte, iar cel dintâi capitol l-am și scris. Scena se petrece la Săcele, satul de munte unde am fost eu astă-vară. E ciudat cum am început să cred și eu în realitatea acestui capitol; l-am spus de atâtea ori, încât trebuie să mă gândesc câteva clipe ca să-mi dau seama că nu e decât o minciună. Mă mândresc: învălui cu atâta verosimilitate toate aventurile mele, încât sunt crezute și de cei mai sceptici dintre prieteni.

Aastă-vară, eu am petrecut o lună la Săcele și tot timpul am umblat după insecte, cu cărțile lui Fabre sub braț. Trebuia să scriu articolele de entomologie pentru *Ziarul științelor, populare* și mă vâram sub toate tufele și prin toate șanțurile. Dacă voiam să prind necrofori, mă apropiam, cu batista la gură, de cadavrele găinilor zvârlite de gospodine într-o curte părăsită. Am fost, deci, tot timpul studios. Când mă duceam la Brașov, îmi compuneam o față pedantă, ca să inspir încredere orașenilor; iar când vizitam hora din Săcele, purtam totdeauna în mână un binoclu, ca să atrag atenția. E drept, gazda mea avea o fată cam de-o vârstă cu mine și îndestul de frumoasă, dar eu am rămas tot timpul peste măsură de corect.

Când scriam însă prietenilor, procedam altfel. Pe fata gazdei o cheama Ana, dar eu le-am comunicat că o cheamă Etta, o drăgălașă prescurtare de la Violetta. Pe deasupra, am vestit că mai are și o verișoară, îndrăcită, care se numea Otilia, precum și nenumărate prietene, care mai de care cu nume mai frumoase. întemeiat pe acest material, am închipuit mai întâi o dragoste cu Etta, apoi una cu Otilia, apoi încă una cu o fată al cărei nume l-airfuitat și, în sfârșit, cu o minunată școlăriță din Brăila (de ce tocmai din Brăila?) ce se cheama Liliana. Am dat amănunte asupra plimbărilor mele nocturne cu tovarășele repede schimbate, asupra geloziei dintre cele două verișoare, asupra lipsei mele de scrupule în privința virginității celor două fete, asupra petrecerilor câmpenești în care eram țința tuturor privirilor și asupra multor altor fantezii. Scriam toate acestea sincer, oprindu-mă la fiecare sfârșit de pagină să se usuce cerneala și bucurându-mă când întâlneam vreo frază reușită. Credeam și eu în ele, și-apoi întârziam ore întregi ca să continui, numai pentru muie, scenele scrise prietenilor. Mă desfăiaam de minune.

Când am venit la București, - cu un pachet întreg de „Convorbiri entomologice” în geantă -, prietenii mi-au cerut amănunte. Mai întâi, îmi spuneau ei, s-au minunat citindu-mi scrisorile, deoarece mă știau prea puțin aplecat asupra celor lumești. Dar gândindu-se mai cu luare-a-minte, au crezut că faptul nu e prea greu de lămurit, date fiind curiozitatea ce o stârneau eu în sat, chipul meu savant și cunoștințele mele uimitoare pentru domnișoarele din Săcele. Eu regretam un singur lucru; că scornisem atât de multe amănunte asupra tovarășelor mele din vară, încât nu le mai puteam ține minte și riscam oricând să fiu dat de gol. Mai multă prudență nu ar fi stricat. Am povestit de atâtea ori evenimentele, încât păstram aceeași ordine și aceleași expresii. Începusem chiar să mă fălesc față de mine, ca și cum toate acele tovarășe ar fi existat și-ar fi fost cucerite aievea. Din când în când încurcam unele date, unele numiri, fără ca însă - cred - să se bage de seamă. Poate că Dinu bănuiește ceva, dar nu găsește un moment prielnic să mi-o mărturisească. Aceasta s-a petrecut ieri. I-am spus că m-am apucat serios de

roman. El s-a arătat vesel. Cred că se îndoiește de talentul meu scriitoricesc, pentru că nu-i dau să citească decât articole entomologice sau niște amintiri searbăde din cercetășie. E drept, acum doi ani, luasem obiceiul să-i citesc *Jurnalul*, dar se întâmpla că întâlneam pasaje atât de exagerate, încât roșeam amândoi. Odată, mi-aduc aminte, i-am citit o pagină în care era vorba despre el și am fost atât de stânjenit, încât am întrerupt lectura. L-am ținut mai întotdeauna la curent cu planurile mele literare, și el pretinde că toate acestea îl interesează. Dar eu tot cred că se îndoiește.

320

321

Ieri însă am întârziat mult de vorbă asupra romanului. Îi povesteam ordinea evenimentelor și schițam analiza personajelor. Când îmi cerea amănunte, le inventam pe loc, rămânând a socoti eu mai pe urmă dacă erau demne sau nu de a fi scrise. Am alunecat însă pe o cale primejdioasă când am început a vorbi despre eroina romanului. - Am să-i exagerez mult caracterul, i-am spus. Am s-o fac zburdalnică și răutăcioasă față de băieți. Eu am să mă îndrăgostesc de ea în timpul unei plimbări în pădure, dar n-am să-i spun, pentru că n-am să îndrăznesc. Ea însă va pricepe... E dată naibii!

Aici am început să încurc lucrurile. Am povestit cucerirea Liliane în amănuntele cu care povestisem pe cea a Otiliei.

- Ia ascultă, frate, m-a întrebat Dinu bănuitor. Pe care ai iubit-o întâi?

- Pe. Otilia, am răspuns eu sigur, pentru că lucrurile acestea nu se uită niciodată.

- Și pe carp «' n^oit-o din amânau?»?

- Care amândouă?

- Otilia și Liliana.

- Și pe una și pe alta.

- Până acum îmi spuneai că numai pe Otilia. Pe Liliana, fie că o iubeai prea mult, fie că nu te-au ajutat împrejurările...

- Așa, ai uitat tu!

Eu însă îmi adusesem foarte bine aminte că lucrurile se întâmplaseră așa cum susținea Dinu, iar nu cum pretindeam eu.

- Ia ascultă, doctore, reluă Dinu, hotărându-se poate să mă dea de gol. Nu mi-am spus tu mie că te plimbai cu Liliana prin pădure, că ai întâlnit un izvor, că tu ai vrut să bei, și ea ți-a propus să bei din pumnii ei? Că atunci când ți-ai apropiat buzele, ea ți-a zvârlit apa în ochi și tu ai sărutat-o?

- Chiar așa s-a întâmplat.

- Cred. Și nu mi-ai spus tu apoi mie că ea a fugit și tu ai urmărit-o ore întregi?...

- Nu ore întregi.

- Mă rog. Și că ai prins-o, în sfârșit, și că, tocmai când cedase, ai auzit pași prin apropiere și te-ai mulțumit numai s-o săruți? Și că apoi a plecat în săptămâna aceea?

- Ei, aici confunzi tu lucrurile. În realitate, nu a venit nimeni să ne deranjeze. Cele ce spui s-au întâmplat cu Paula.

- Care Paula?

- Prietena Otiliei.

- Parcă o chema altfel...

- Ași, iar confunzi!

Dinu nu mai avea ce spune. Doar nu putea ști el mai bine decât mine cele ce s-au petrecut astă-vară la Săcele. Dar cele ce mi-a spus în urmă m-au pus în grea încurcătură.

- Hm! ciudat! făcu el, silindu-se să-mi vorbească indiferent și cu o mirare puțin naivă. Dacă ți-aș spune, - n-ai să crezi.

- Spune, nu-ți fie teamă.

- Foarte ciudat^ dar am citit o nuvelă, de d'Annunzio, îmi pare, în care amănuntele unei dragoste se potrivesc uimitor cu cele întâmplate ție.

Eu trebuie că m-am îngălbenit puțin. De cum începuse vorba înțelesesem. Dinu citise și el nuvela din care, fără voie, adunasem și eu elemente pentru cuceririle mele de astă-vară. Simțeam cum îmi fuge pământul de sub picioare.

- ...Și acolo, o fată zvârle cu pumnii apă la un izvor și apoi fuge. Mie mi-a apărut ideea ca o mântuire. M-am arătat vesel.

- Acum înțeleg. A citit și Liliana nuvela și a imitat pe eroină. Ți-am spus că e dată naibii...

Mi s-a părut că Dinu a regretat că am găsit portița de scăpare. În orice caz, cred că nu l-am convins.

Mă stânjeneau mult cuvintele de dragoste. Când pronunț „iubire” și „iubită” în fața unui prieten, și pronunț conștient, nu în toiul unei avalanșe de cuvinte din care nu se mai înțelege nimic, roșesc. Mă miră respectul acesta religios față de un sentiment pe care nu l-am încercat niciodată. Am mințit întotdeauna și mi-am făgăduit să mint înaintea când se vorbește de dragoste. Toți trebuie să creadă că eu, vara, devin dintr-o dată un Don Juan. În realitate, însă, sunt foarte timid și mă pricep numai să imaginez scene de dragoste.

Dar eu nu roșesc din timiditate. Roșesc, pentru că atunci când rostesc cuvântul „iubire”, eu mă văd într-o atitudine ridicolă sau lângă o duduie prea frumoasă. Nu poate ști nimeni ce văd eu când rostesc cuvântul „iubire” și nimeni nu poate înțelege ridicolul acelei viziuni. Și câteodată sufăr de această neînțelegere. Eu sunt un băiat urât, cu buze subțiri și veștede, cu sprâncene neestetice, cu părul roșu și cu nasul gros și acoperit de păr. În fața unei duduie nu pot spune trei cuvinte fără să mă bâlbâi și fără să fac greșeli de fonetică. Iar când mă văd în genunchi la picioarele unei fete peste măsură de frumoase, care mă iubește, eu roșesc. Mi-e ciudă că nimeni nu poate vedea atât de exact scena aceasta. Și cu toate acestea, e atât de reală, atât de caraghioasă în realitatea ei...

322

323

Nu știu de ce, dar mă văd întotdeauna cu ochelari lungueți, cu cozi de nichel după ureche. Eu nu pot pricepe de ce nu mă văd așa cum sunt, cu ochelari mari de baga, cu cozi groase, și cu lentile scumpe?... Acum, când am obosit și vreau să mă culc, supărarea tot nu mi-a trecut. Știu că am fost ridicol vorbind lui Dinu despre dragoste, eu, despre dragoste. De aceea m-am și batjocorit, ca să mă liniștesc. Nu vreau să devin romantic ca ceilalți prieteni. Un băiat ca mine, care studiază chimia și publică articole științifice, nu trebuie să-și piardă timpul cu fleacuri.

Dar eu sunt necăjit, pentru că nu pot înțelege de ce mă văd caraghios atunci când rostesc cuvântul „iubire”.

2 iunie

Azi am părăsit romanul.

Faptul ar merita poate mai multă însemnătate decât îi dau. Dar astă-seară sunt plictisit și abătut. N-am nici o tragere de inimă la scris. Nici nu-mi dau seama ce covârșitoare însemnătate are pentru mine părăsirea romanului. Asta înseamnă că și anul viitor voi fi socotit de profesori drept același elev mediocru de până acum. Pentru clasa a șaptea, eu aveam alte gânduri. M-aș fi înscris la laboratorul de chimie de la „Casa Școalelor” și aș fi lucrat cu tragere de inimă. Nu aș mai fi avut teamă de profesori: *Romanul unui om sucit* le-ar fi deschis ochii și m-ar fi prețuit așa cum trebuie.

Dar a trebuit să-l părăsesc. Se apropie sfârșitul anului și trebuie să-mi îndrept nota la germană. Două corigente odată m-ar doborî. Am început de pe acum să-i obișnuiesc pe cei din casă cu corigenta la matematică, dar dacă aș rămâne și la germană, ar fi un dezastru.

Trebuie să învăț ceva la germană. Trebuie apoi să învăț și la celelalte materii, căci au început tezele.

Poate am să scriu romanul în vacanță.

X. CAPITOLUL ÎN CARE APAR FECIOARE, CASTELE ȘI BERETE SPANIOLE

Eu cred că m-am înșelat în toate paginile caietului acesta. Cred că acum încep să mă cunosc mai bine. Sunt eu ambițiosul care își sfărâmă pumnii strângându-i și care ar vrea să-muște cu dinții din carnea pulpelor fierbinți ale femeilor de neam mare? Aș vrea eu să-mi văd chipul în toate vitrinele și să se vorbească de mine, și să am patru fecioare pe lună, așa cum am auzit că avea d'Annunzio?...

Poate eram necăjit și excitat când scriam toate acestea. Acum mă înțeleg altfel. Acum stau în pădure și mi-e silă de acel eu din București, răutăcios, ascuns, mincinos și profitor de lucruri ce nu se pot căpăta. Aici, în Dumbravă, m-am schimbat, pentru că în București stăteam în mansardă și respiram praf și dogoare, iar acum stau sub stejari...

Romantic? Nu, scriu foarte sincer. Dar mă întreb: am dorit eu întotdeauna pulpe fierbinți sau numai mi se părea că doresc? Poate că doream, poate că nu doream. Dar trebuie să aflu ceva sigur, și bag de seamă că n-am să izbutesc niciodată să ajung la aceasta. Pentru că eu nu mai mă recunosc. Nu trebuie să afle nimeni aceasta, dar așa e. Nu mă recunosc nici în mansardă, nici la bibliotecă, nici încrunțat, nici scrâșnind din dinți. Nu sunt eu acela; o știu sigur. Dar atunci, care sunt eu? Acela care scriu acum? Dar la București, cine era?

Nu mi-e necaz că nu pot dezlega problema aceasta. Nu mă interesează. Mă aflu foarte bine așa cum sunt, fără nici o ambiție și fără nici un gând ascuns. Acolo trebuia să port cu grijă o mască, pentru ca nu cumva să-mi zărească cineva, cât de cât, fața. Aici însă, nu-mi pasă de nimic. Spun ce gândesc și nu se supără nimeni.

Trebuie că exagerez. Am recitat rândurile de mai sus și am înțeles: încerc să mă conving că devin angelic. Oare mă schimb eu aici, în Dumbravă? Dacă m-aș schimba, ar băga de seamă ceilalți, ar băga de seamă Dinu, și s-ar mira, mi-ar pune întrebări. Dar văd că toți mă socotesc cel dinainte; simpatic și „original”. Atunci, ce e adevărat din toate acestea? Unde mă *mint* eu, acum? Poate m-am schimbat, dar port încă mască? Însă ceea ce era caracteristic la mine până acum era masca, iar dacă m-am schimbat, trebuie să lepăd masca. Și atunci, dacă m-am schimbat, de ce cred ceilalți că sunt același, că port deci masca? Cine mă silește s-o port?

Dumneata pricepi ceva din toate astea?

325

Totuși, sunt convins că m-am schimbat. M-am schimbat mult, deoarece idealul meu din București mi se pare aici searbăd și josnic. Acum aș vrea altceva. Eu aș mărturisi ce vreau, dar mi-e teamă că am să râd prea mult când mi-oi veni în fire. Pentru că eu tot știu că nu m-am schimbat.

A doua zi

E ciudat. Devin din ce în ce mai melancolic. Caut să rămân singur, să mă gândesc la cele ce-mi plac mie. Mie

îmi plac acum lucruri foarte curioase. îmi plac fetele din Sibiu, care vin la noi în tabără și râd de toate nimicurile. Eu n-am cunoscut pe nici una, pentru că mi-e teamă de ele, și când vin, eu pornesc în pădure. Mi-e teamă ca nu cumva să-mi placă vreuna și să încep să oftez, să lăcrămez și să scriu epistole amoroase. Ceilalți le cunosc aproape toți și se plimbă cu ele, și le sărută. îmi pare rău că nu le pot săruta și eu, dar sunt prudent și mi-e groază de ridicol.

Dar nu-mi plac numai fetele din Sibiu. îmi mai place să visez o prietenă cu părul scurt, cu care să pornesc după insecte prin pădure. Eu știu de ce îmi închipui prietena mea pătimașă după entomologie, ca să cred eu că nu mă leagă de ea decât o tovarășie științifică. Dar nu e așa. Pe fata cu părul scurt o iubesc.

Ce?

Ei, parcă mă aude cineva?! O iubesc, și pace. Nu e nevoie să-mi mai reamintești coșii și miopia, pentru că ai început să devii banal. Și-apoi n-ai avea nici un succes. Poți să mă zugrăvești ca o broască purulentă, ca un motan bubos, ca un hoit de bivoli în care colcăie viermii, și tot am să susțin că-mi iubesc tovarășa cu părul scurt. Recunoaște-te de data aceasta învins. Dacă vei putea mai târziu să râzi, cu atât mai bine. Deocamdată, lasă-mă să mă plimb cu tovarășa mea căutând insecte.

Am spus că are părul tăiat. E foarte frumoasă, foarte inteligentă, foarte cultă și mă iubește foarte mult. Mi-a spus-o, iar eu am fost fericit și am sărutat-o pe gură. Lucrurile s-au petrecut astfel. Găsisem amândoi un cuib de *Bombus terrestris* și ne așezărăm pe jos, ca să nu ne scape nici un exemplar. Când ea potriveaua batista la gura cuibului, părul îi aluneca peste urechi și-i flutura obrajii. Are o ceafă foarte frumoasă. Am uitat să spun că are o ceafă foarte frumoasă. Eu i-am spus, fără să roșesc:

- Te iubesc.

Iar ea mi-a răspuns înroșindu-se:

- Și eu te iubesc.

Și atunci am sărutat-o pe gură.

Mă întrebi dacă nu s-a întâmplat și altceva? Nu, pentru că pe aceasta o iubesc. Era în puterea mea, își lăsase trupul pe brațele mele și închi-

sese ochii. Mi se pare că am auzit-o chiar șoptind ceva. Dar, pentru că o iubesc, nu s-a întâmplat nimic.

Altminteri, cădea și ea victimă poftelor mele, cum au căzut acum un an fetele din Săcele.

Și ceea ce e mai frumos, e că sunt melancolic, încât nici nu pot mânca ca lumea. Am crezut la început că e glumă; dar nu era. Nu mai mi-e foame. Mă simt stinger, simt că-mi lipsește ceva. Nu râd, și-mi fixez ochii pe solniță în tot timpul prânzului. Dorm mult, dar nu se poate chema că dorm, pentru că mă trezesc de zeci de ori pe noapte, așteptând să aud țipetele fetei pe care trebuie s-o salvez. Știam de mult că menirea mea e să salvez fete, dar acum lucrul acesta mă împiedică să dorm. Și când visez, visez castele cu parcuri imense, în care stăpânește o desăvârșită melancolie. Perechi, perechi, îndrăgostiții se plimbă pe malurile lacului. Eu fac parte, în același timp, din fiecă pereche. Sunt uimitor de frumos și port un costum din vremea Renașterii. Nu mai am părul roșu, ci niște plete negre, cărlionțate. Mai am o sabie lungă și o pelerină violetă. Mă cam încurcă ochelarii, care nu prea s-ar potrivi cu bereta mea spaniolă, dar îi îndepărtez cu cea mai mare ușurință, cu toate că sunt șase dioptrii. îmi plac mai ales ochii. Niște ochi mari, triști, mai ales triști, cu genele lungi și tremurânde, cu pleoapele negre ca la actorii de cinematograful, cu o expresie... Eu, aceasta mă bucură, ochii mei cei triști mai păstrează încă expresia ochilor din timpul zilei, pe care îi cunosc toți, dar nu-i admiră nimeni. Nu mă întrebați cum se face aceasta; nu dătoresc lămuriri.

Pe lac sunt și lebede, dar nu despre lebede vorbesc eu admiratoarelor mele. Le vorbesc despre lucruri abstracte, metafizice, care le fac multă plăcere. Vorbesc foarte frumos, și toate fetele din parcul imens se pierd de dorul meu; eu rămân de cele mai multe ori impasibil. Când, însă, una din admiratoarele mele are părul rețezat și citește pe Fabre, o sărut pe gură. Așa sunt eu.

Și nu mă interesează faptul că parcul imens seamănă cu codrul nostru de stejar, castelul cu tabăra noastră, lacul cu lebede cu lacul din Dumbravă, iar fetele care mă admiră cu fetele din Sibiu, care nu mă cunosc. Plimbările cu prietena mea - de obicei, o cheamă Milly - prin pădure sunt delicioase. Ele îmi lasă în suflet o melancolie nesfârșită, care mă face să cedez porția mea de varză cu carne lui Pake. Pake se miră de binefacerea mea; dar ce-mi pasă mie de Pake? Ar fi în stare, vreodată, să aibe și Pake o Milly a lui? Nici nu mă întreb dacă tovarășa mea l-ar putea place pe Pake. Pake = om cu carne și oase multe. Dar eu, - ah! eu - atât de subtil, atât de trist, atât de chinuit de problemele metafizice. Eu, fiindcă adorabilă, care cu adevărat pot *iubi* o fată cu părul scurt; eu, care mă mulțumesc să sărut numai pe buze o fată ce-mi șoptește cuvinte plăcute în timp ce Pake... Eu, melancolic, ca un adevărat înțelept ce iubește, eu, care singur din întreaga tinerime română pot

326

327

procura fetelor acele clipe sublime de dragoste abstractă, eu... și Pake! Dar ce-mi pasă mie de Pake?...

Mă duc cu Aura - e mai frumos așa: Aura - și în Sibiu. Ea zâmbește și mă soarbe din ochi. Zâmbesc și eu, și o țin de mână. E atât de frumoasă Aura! Mergem și ne cumpărăm cutii pentru insecte, iar lemnarul ne privește fericit.

E fericit, pentru că i-a fost dat și lui să admire o pereche atât de potrivită.

Eu nu mai port costumul din Renaștere; acela e rezervat cuceririlor din timpul nopții. Când mă duc în Sibiu, însă,

îmi pun un costum de cercetaș, care mă prinde de minune. Am un brâu roșu, care îmi încinge mijlocul și-mi vâdește o talie, de-și sucesc fetele ochii ca să mă vadă. Am o bluză verde și niște pantaloni verzi. Aura e în culmea bucuriei. O duc la cofetărie și o silesc să mănânce cât mai multe prăjituri. Îi dau să ducă și acasă; pentru că, asta se știe: Aura locuiește în Sibiu și e singură la părinți. Mie ce-mi pasă? Am găsit geanta cu franci francezi și cheltuiesc cât mă îndeamnă inima. Am de unde.

Dar nu, zău, prea sunt melancolic. Îmi dau foarte bine seama că sunt de o melancolie apăsătoare, nițeluş caraghioasă și direct romantică. Nu numai că îmi dau seama, dar mă și distrez din pricina aceasta. Dar nu mă pot vindeca. Sunt trist, sunt foarte trist, și visez pe M. Ily (pentru că așa o cheamă).

Am voit să iau notițe pentru *Romanul unui om sucit*. Mi-a fost peste putință; în loc să însemn așa cum simt, eram ispitit să batjocoresc puțin. Și aceasta nu se poate, pentru că *Romanul unui om sucit* va fi un roman obiectiv, unde faptele și stările sufletești vor fi înregistrate fără supărare și fără batjocură.

Și de câte ori mă gândesc la *Roman*, mă conving că ar fi foarte bine să-l încep la toamnă, imediat după corigentă. La Crăciun va fi sfârșit, iar după Paști va apărea.

Are să fie atât de plăcut să pot observa fețele domnilor profesori...

A treia zi ■

Dar asta nu se mai sfârșește! Dar am să devin ridicol. Dar sunt. ridicol.

Visez ziua întreagă și tânjesc. Câteodată uit că mă aflu în Dumbrava Sibiului și șoptesc cu ochii pe jumătate închiși.

- Vino, Milly! Te aștept, Milly! Sunt atât de trist, Milly... Atât de trist, Milly!...

Ce te-a apucat băiete?

A patra zi Peste puțină să-mi vin în fire. Au început să observe și băieții.

- Ce-i cu tine, doctore? Nu mai prinzi nici o insectă?

- Nu mai prind. Ce am eu cu insectele?

Acum nu mai visez castele și fete cu părul tuns; acum cred în ele. Melancolia a început să-mi zdruncine și principiile mele, absolute până deunăzi. Științele și cărțile mi se par searbăde, iar munca și ambiția mea inutile. Inutile! Asta mă necăjește mai mult: cred în castele și nu mai cred în munca și ambiția mea. Asta are să se sfârșească rău. Mă simt lipsit de voință. N-am să pot lua nici o hotărâre. Și trebuie luată o hotărâre. Dacă rămân luna întreagă în Dumbravă, nu știu ce are să se întâmple cu mine. Am să devin altul. Și eu nu vreau să devin altul, pentru că am socoteli de regulat cu acela care sunt eu astăzi și am de tras profit după urma necazurilor îndurate.

Dar parcă mai pot voi eu ceva acum? Pot numai pe hârtie. În realitate, aș vrea să mă reixag în fundul unei păduri, să leg o prietenii ou o fată de împărat, să fiu un ascet temut, dar să mă las ispitit de o fată cu părul tuns.

Ce vreau eu astăzi?

Poate nu vreau nimic, ci numai doresc.

Peste trei zile

Azi s-a hotărât; trebuie să mă mântuiesc. Pe mine mă așteaptă altă viață. Eu n-am nevoie de idile. Trebuie să înțeleg o dată că n-am nevoie de idile. Acestea sunt bune pentru oamenii simpli, burghezi, mărginiți și supuși poftelor imediate. Eu sunt de esență superioară. Eu vreau să ajung într-o zi cineva. Eu am să rup cu idilele și am să părăsesc fetele cu părul scurt.

Am spus comandantului că plec, pentru că trebuie să învăț pentru corigentă. Am spus prietenilor că nu mai pot rămâne, pentru că nu mai am ce citi și mă doare capul dacă nu citesc. I-am mințit pe toți; că doară nu era să le spun adevărul. Nu-mi intră în obicei.

Iar acum am să plec. În mansarda mea am să devin cel dinainte, omul care-mi trebuie. Cel de acum e trist; e trist, pentru că are să moară. Eu știu că are să moară. Cu atât mai bine; în mansarda mea nu primesc nici tineri cu beretă spaniolă, nici fete cu părul tuns. Acolo sunt eu stăpân. Acolo am să mă așez la masa mea și, când voi obosi citind, am să strâng pumnii și am să mă mângâi gândindu-mă la carnea femeilor de neam nobil, din ale căror pulpe fierbinți voi mușca odată și odată!...

328

329

SCRISOARE DIN TABĂRĂ

-I Fragment -

Pregătește-te de clipe amare, dragul meu, și află că sunt hotărât să te informez, cât mai complet posibil, asupra stării sufletești și sociale a prietenilor tăi din tabără. Chiar dacă lucrul acesta te interesează prea puțin, resemnează-te că porți în mână teancul acesta de hârtii pe care gândesc a ți-l trimite. Pentru că de citit, nu mai încap în doială că nu vei îndrăzni să-l citești, dat fiind pericolul mortal în care te poate aduce lectura acestei epistole prea puțin voltairiene...

Știi foarte bine că Sibiul e un oraș în Transilvania și în același timp capitală de județ. Ceea ce nu știi e că acest Sibiu (în Transilvania, capitală de județ) păstrează alături de el un minunat codru de stejari, care poartă pitorescul nume de „Dumbrava Sibiului”. Aici am descălecat noi, cincizeci de cercetași,

plus comandanții respectivi, ne-am întins optsprezece corturi mici, două corturi mari și două corturi-magazii, și ne-am pregătit să petrecem o lună de zile. Nici gând pe mine să-ți zugrăvesc minunățiile naturii etc, etc. Aș izbuti să fiu numai mai pedant și mai plictisitor ca de obicei. De aceea te anunț numai că am fost primiți în gară de muzici și autorități, de fete unguroaice și de meșteri tipografi, de dascăli, de școlărițe, de domni cu cioc și de un cârd de vaci. Am parcurs orașul cu fanfara în frunte, am dat de copaci și am început să alergăm. Am alergat pe o alee vreo jumătate de ceas, până ce dădurăm de un pod, de un luminiiș cu lumină electrică și cu niște corturi neîntinse. Tabăra! Chiotele erau impuse; mai puțin zvârlitul bonetelor în aer.

Entuziasm, orișice s-au spus, a fost din belșug. În a doua zi ne-am deșteptat în ploaie, o ploaie mohorâtă de toamnă. Și așa a început viața de tabără pe care o duc de o săptămână. Dimineața ne sculăm (cum dormim, vezi mai la vale) la șase, în sunetul unei goarne răgușite. Tu nu trebuie să te îndoiești o clipă de reaua noastră dispoziție când ne deșteaptă goarna. Mai întâi ne ghiontim tovarășii de saltea (saltea, vorba vine), apoi blestemăm oleacă în gând gornistul, cercetășia, tabăra, comandantul, Sibiul, Dumbrava Sibiului, sfârșind a ieși în furiați afară din cort. În ce mă privește, operația aceasta e întotdeauna întârziată la mine din pricina ochelarilor, pe care nu-i găsesc. În fiecare noapte, la culcare, eu îi pun la marginea cortului, pe iarbă. Cum însă, datorită unui complex de cauze necunoscute, eu ca și, de altfel, ceilalți tovarăși, descriem în fiecare noapte o mișcare curbă de translație (aa! tu ești modernist!), ochelarii mei întârzie întotdeauna să-mi cadă sub degetele care băjbăie de-a lungul cortului... Pornim apoi la spălat, la o cișmea afară din tabără. Acolo trebuie să fac coadă, pentru că ceilalți tovarăși, neavând ochelari pe care să nu-i găsească dimineața, sosesc cu mult mai devreme decât mine. Mă resemnez întotdeauna și aștept cu ștergarul sub braț, în timp ce aud de departe, tocmai de la corturile grupei întâia, unde sunt și eu, țipetele lui Pake. Te întrebi, desigur, căror pricini se datoresc aceste țipete care mă distrează în lungile clipe de așteptare. Află, dragul meu, că Pake e înzestrat cu o lene imensă, cum nici tu, nici un muritor, nu-ți poți face idee. Trebuie să te sui cu picioarele pe el până să-l faci atent la îngrozitoarea (pentru Pake) frază informativ-imperativă pe care i-o spui: „A sunat gornistul! Scoală-te!”. După aceea, liniștit, te scoli și-l dezvelești de tot ce are pe el, ca să-i risipești aburii calzi ai somnului. După cum te-ai așteptat însă, Pake rămâne nesimțitor și doarme vârandu-și capul în iarbă. Atunci recurgi la o cană cu apă, apoi la un baston cercetășesc, apoi îl calci pe mâini (el și le bagă sub pântec), îi pisezi picioarele cu o pereche de bocanci (el nu simte) și, la urmă, exasperat că se anunță ceaiul și tu nu ești spălat, ceri ajutorul lui Livbv-ski, al lui Oprișan și al altor Herculi din grupele vecine și, apucând câte doi la un picior și trei de cap, îl târați afară din cort, grămădindu-vă toți cu ciomege și satăre să apărați intrarea acestei cazone locuinți. În poziția aceasta, Pake se mulțumește să urle cât îl ține gura, câteva minute, făcând deliciile celorlalți cercetași și deșteptând pe comandant, pe țiganul ajutor de bucătar, care doarme sub un car, și pe madama de la du-gheana de peste drum de tabără, care cu toții îi seamănă. Apoi se potolește, cere sticla de *eau de Cologne* din colț (pe el nu-l mai lasă să intre), scoate o batistă și-și cercetează părțică cu părțică obraji, bărbia, fruntea, buzele, sprâncenele și, la urmă, dinții. Apoi își ia o strachină imensă și aleargă la cazanul cu ceai, strigând „că ce fel de treabă e asta, că el așteaptă aici de o jumătate de ceas, că asta nu e regulă, că de ce nu-și fac toți datoria cum și-o face el, că ce e întârzierea aceasta, că ne apucă amiaza” etc, și sfârșește întotdeauna bombănind. „Fir'ați ai dracului de somnoroși!”. De aceea, dragul meu, pricepi acum cum eu -sărmanul de mine - care mă scol cu prea puțină întârziere, îl găsesc întotdeauna pe Pake alimentându-se cu ceai, în timp ce tot eu trebuie să fac coadă la cazan. Când vin și eu bucuros de lichidul roșu, fierbinte, dulce și mă pregătesc a-l ironiza pe Pake, care ar trebui să fie cu cana goală, îl găsesc - împotriva tuturor așteptărilor - cu ea plină.

- *Supliment!* - îmi strigă el, strâmbându-se.

Și închipuiește-ți starea nervilor mei când, obținând acel rarism *supliment*, îl văd pe el din nou cu cana plină, aburind. Atunci mă informează cu amănunte:

- I-am spus: „O cană pentru domnul comandant Vulpe”. Și mi-a dat. Acum mănânc.

330

33.1

- Dar comandantul Vulpe?

- Păi el nici nu-i în tabără...

- Și dacă te prinde?

- Dacă m-o prinde, mă deznoadă în bătaie... și continuă să-și înmoaie statornic felii întregi de pâine neagră în cana smălțuită...

Acesta-i planul. Ceea ce urmează e atât de vast, atât de complet, încât ar trebui scrise anale întregi ca să-i redea un palid chip. În fiecare zi, o grupă „de servicii”: mătură tabăra, adună lemne, curăță cartofi, spală vasele, aprinde focul, târguiește din Sibiu, duce scrisori la poștă și le aduce pe acelea pe care scrie *Tabăra Sibiu. Poste-Restante* și, în sfârșit, sarcina cea mai grea, pregătește - pe lângă un foc strașnic - șezătoarea pentru seară. Când vine rândul gnipei mele, eu iau o cutie mare, încing curelele curiei de herborizat și mă prezint la Livovski:

- Plec după insecte și după plante!

- Păi bine, doctore, tocmai astăzi, când avem atâta treabă?

- Azi e rărwre: se prind himeronterele de minune. Îndeosebi *xilo-phega violaceea* nu apare decât până la amiazi și trebuie neapărat să prind câteva exemplare.

Îmi iau un aer savant și îmi potrivesc pedant ochelarii pe nas. Apoi:

- Dacă însă spui că ai treabă, rămân, cu toate că te anunț că nu mă pricep decât la adusul apei. Când mă va întreba comandantul cum stau cu fauna și cu flora taberei, eu am să-i spun așa cum sunt lucrurile; că nu-mi dai voie să umblu după insecte și că mă pui să aduc apă la bucătărie. Vorbesc foarte serios. Șeful, exasperat de această scenă care se repetă din trei în trei zile, îmi spune:

- Hai, du-te; și vezi de nu întârzia și tu atât...

- Eu stau până ce găsesc o *xilophega violaceea*.

Pornesc agale printre copaci. De cele mai multe ori vânez într-adevăr găgăniile sau culeg plante caracteristice. Altădată, însă, mă întind la umbră și dorm până ce mă apucă foamea. Atunci prind repede vreun fluturaș, îmi încarc brațul cu buruieni - dacă găsesc vreo șopârlă moartă, cu atât mai bine - și pornesc spre tabără, cu un aer preocupat sau mulțumit, după împrejurări.

- Admirabile ranunculacee și un exemplar de *Roșa vulgara* cum n-am întâlnit până acum. Trebuie să fie o varietate nouă... Dar ia privește microlepidopterul acesta (și-i arăt un fluturaș sărăcăcios, cu aripile scuturate de polen). Hai? Ce zici?

Șeful, băiat cumsecade, dar neinițiat în tainele entomologiei, mă privește lung, încurcat și mulțumit în același timp că are sub ordinele lui un cercetaș atât de savant.

- Ce să zic? Frumos. Dar, unde dracu l-ai găsit?

- P-ăsta? Dacă-ai ști cât am alergat după el... M-am făcut numai apă... Dar nu pot să mă plâng. Microlepidopter ca ăsta n-are nici Muzeul.

332

Șeful, cum nu se poate mai vesel, mă invită să mă cinstească cu ciocolată, în dosul lui, eu, milos, dau drumul fluturașului.

Mai greu o duc când, după o asemenea zi de lene, mă întâlnesc cu comandantul taberei. Îmi face semn cu mâna de departe să vin la el, în fața cortului. Încrunțat, călcând indiferent, ca un adevărat savant, eu vin cu iarba sub braț și cu șopârla în mâna dreaptă.

- Cum merge, naturalistule?

- Admirabil! Chiar azi... -Ei?

- Am găsit niște specii de chinocinocinaginacee (numele e născocit sub inspirația momentului) rarissime, domnule comandant, jarisim.

-Numai spune!...

- Daa! Mă mir și eu de atâta noroc...

- Ei! Și unde sunt acelea de le zice...

- Chinocino...?

- Așa, așa¹

- Uite astea!

Și eu scot câteva paie verzi sau cine știe ce soi de urzici și le întind. Din nefericire, Vulpe, care, nu părăsește nici o clipă pe comandant, s-a ocupat pe timpuri cu botanica. De aceea se apropie cu un aer de cunoscător și apucă cu luare-aminte paiele. Eu, care știu cu ce s-a ocupat Vulpe pe vremuri, sunt pregătit pentru orice întrebare.

- Păi astea sunt graminee, camarade.

Eu, surâzând îngăduitor față de ignoranța lui Vulpe, îi arăt obișnuitele noduri ale gramineelor.

- Vedeți astea?

- Nodurile astea? Le văd.

- Le vedeți cum sunt?

- Cum sunt?

- Nu distingeți? Nu sunt foioase.

- Cine nu sunt foioase?

- Nodurile. -Ei?!

- Păi cum e?! Astea le deosebește de graminee. Și îl privesc disprețuitor. Vulpe se încurcă, se prefăce că privește stăruitor nodurile și deodată se luminează.

- Aa! da, da, da, da, da... Vezi dumneata? așa e domnule... Nu sunt foioase!...

Eu privesc în ochi pe comandant, care râde.

- Ai văzut, Vulpe? Ai văzut copilul? Apoi către mine, tainic.
- Dar tot mai știe Vulpe botanică. Nu se lasă Vulpe, nu se lasă...

333

Apoi începem să vorbim despre alte lucruri. Eu aduc discuția asupra entomologiei, cu care Vulpe nu s-a ocupat niciodată, și țin adevărate dizertații. Se mai adună și alți comandanți și câțiva cercetași mai răsăriți. Toți se minunează de știința mea și îmi cer amănunte.

- Păi viespile cum le prinzi?
- Viespile? Foarte simplu: pun mâna pe ele. Toți, admirativ, mirându-se:
- Pe viespi?
- Daaa... Eu știu cum să le apuc... Eu li-s tata lor.
- Și cum le apuci?
- De cap.
- De cap?! -
- Daa... Și când vor să mă înțepe, își înțepă capul și mor.

Aici rămân cu gura căscată. Nu se așteptau la întorsătura care a luat-o povestirea mea. Eu continui netulburat:

- Iar pe vipere le prind cu șiretul de ghetă... _ 9
- Și pe șobolani în batistă...

Nici unul nu mai vorbește. Eu las ierburile jos, ca să pot gesticula mai în voie.

- Cu fluturii îi mai greu, pentru că disting ușor culoarea roșie (ce legătură are?...). Dar și pe ei îi prind. Prind și scorioni, cu amoniac... Pe coropișnițe le scot cu zahăr ars.

Nu-ți poți închipui admirația tuturor. Comandantul nostru e însă vanitos. M-a silit să pregătesc o colecție a insectelor din tabără, pe care s-o arate vizitatorilor, mândrindu-se cu știința cercetășească. Eu i-am spus:

- Domnule comandant, o colecție nu se face cu una cu două... Și îmi trebuie cutii mari...
- Las-că faci tu și fără cutii... mi-a răspuns.

Și atunci m-am mulțumit să înfig găngăniile în niște ciuperci uriașe, pe care le tăiam felii-felii, ca să fac economie. Veneau vizitatorii, admirau -tabăra, stăteau de vorbă cu comandantul, cu cercetașii. Când se pregăteau să plece, comandantul trimitea să*mă cheme. Mă scoteau anevoie din cort.

- Hai, doctore, c-au venit vizitatorii...

Eu vin bombănind, dar îmi iau de departe o mutră severă de savant.

- Uite, domnii ar dori să le arăți colecția...

- Ah, fac indiferent, sunt numai niște biete himenoptere, coleoptere și lepidoptere prost conservate. Specii rare am eu acasă. Câteva exemplare din *Nepa cinerare* de toată frumusețea...

Domnii mă privesc, compătimindu-mă în gând. Comandantul privește mândru domnii.

- Ati văzut?... *cinerare!* 7" "■ ■■"

Wăstarul, an. III, nr. 4-5, decembrie 1425, p. 13-18.

334

'J

CUPRINS

Prefață.....	5
Tabel cronologic.....	13
Volumul I Partea I	
I. Trebuie să scriu un roman.....	17
II. Gloria lui Robert.....	22
III. Jurnal de clasă.....*	78
IV. între Don Juani.....	33
V Un prieten.....	38
VI. Luni, 8-9, germana.....	43
VII. Corigentă.....	48
VIII. Premianții.....	52
IX. Vacanța...".....	55
X. Jurnal de vară.....'	58
Partea a II-a	
I. Mansarda.....	64
II. „Muza” - societate cultural-dramatică.....	66
III. Fănică.....	76
IV. Domnul redactor.....	79
V. Noiembrie.....	83
VI. Repetiții.....	87

VII. Drumul către mine însumi.....	93
VIII. Incipit vita nova.....	96
IX. Cu Moș-Ajunul.....	99
Partea a III-a	
I. Sâmbăta.....	107
II. Papini, eu și lumea.....	113
III. Un an.....	116
IV. Prietenii.....	120
V. Tristeți, în vară.....	123
VI. Mă clatină vânturile.....	126
VII. Bacalaureatul.....	130
VIII. Final.....	133
Volumul II [GAUDEAMUS] Partea I	
I. Decor.....	136
II. Președintele.....	138
335	
v w-	
III. Nonora.....	146
IV. Intermezzo.....	155
V. Profesorul.....	157
VI. Primăvară.....	164
VII. Muncile și zilele.....	166
VIII. Drum de la mănăstire.....	170
IX. O cheamă Nișka.....	177
X. <i>L 'heure sexuelle</i>	180
XI. Prietenul meu iubește.....	184
XII. Furtună la schit.....	185
XIII. Plecare.....	193
XIV. Sfârșit de vacanță.....	199
XV. Taine.....	207
XVI. Redacția.....	211
XVII. Prietena mea în toamnă.....	217
XVIII. Iașul.....	219
XIX. Văjmașul lui Petre.....	226
XX. Personajele judecă autorul.....	230
XXI. Moarte.....	236
XXII. Lumină la Roma.....	239
XXIII. Meditație pentru două toamne.....	242
Partea a II-a. Scrisorile	
I.....	245
II.....	246
III.....	247
IV.....	248
V.....	249
VI.....	250
VII.....	251
VIII.....	252
IX.....	253
X.....	254
XI.....	255
XII.....	256
XIII.....	258
[Partea a III-a].....	261
Addenda	
Jurnalul unui om sucit.....	274
[Romanul unui om sucit].....	294
II. Primul roman.....	320
X. Capitolul în care apar fecioare, castele și berete spaniole.....	325
Scrisoare din tabără. Fragment.....	330

29. IAN. *MI* 75

8. AUG. 2

*ti*Locoo.

„Mă simțeam superior tuturor colegilor mei, măcar pentru enormul efort pe care-l cheltuiam pentru a-mi lărgi și adânci cultura [...] Dar eram mai mult decât atât. Mă aflu în plină criză de pubertate, mă descopeream în fiecare dimineață mai urât, mai stângaci, descopeream, mai ales la întâlnirile cu fete de vârsta mea, cât sunt de timid și de neatrăgător, în comparație cu unii din prietenii mei. Criza aceasta a mers agravându-se până la sfârșitul liceului. Probabil că datorită ei n-am mai ajuns să termin romanul. La un moment dat, am simțit că nu mai pot scrie decât la persoana I, că orice fel de literatură, în afară de cea direct sau indirect autobiografică, n-avea nici un sens. Așa am început Romanul adolescentului miop [...]

Mircea Eliade, Memorii

EDITURA CARTEX 2000 ISBN 973-8202-44-2

Timbrul literar se achită la

ARCCA Cont 2511.1-4098.1/ROL

BCR filiala sector 1, București